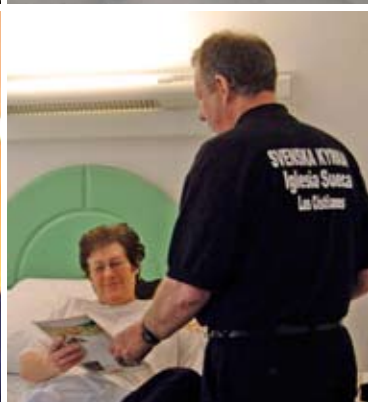

Utlandskyrkan

STRUKTUR OCH DELAKTIGHET

Utlandskyrkan
Struktur och delaktighet

*Slutbetänkande från den av kyrkostyrelsen tillsatta utredningen
om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet*

Svenska kyrkans utredningar 2009:1

Utlandskyrkan

Struktur och delaktighet

*Slutbetänkande från den av kyrkostyrelsen
tillsatta utredningen om förändrad organisation
av Svenska kyrkan i utlandet*

Svenska kyrkans utredningar 2009:1

Produktion: Intellecta Infolog Uppsala

Tryck: Ekotryck Redners, Stockholm 2009 – 3 2403

Omslagsfoton: Marja-Anne Casparsson, Lena Sjöström, Jim Elfström, Juha Roininen,
Arne Larsson, Marcus Engström och Magnus Aronson

Artikelnummer: 1109026

ISSN 0283-426X

Ytterligare exemplar beställs av Svenska kyrkans informationsservice,
info@svenskakyrkan.se, 018-16 96 00.

Till Kyrkostyrelsen

Kyrkostyrelsen beslutade vid sitt sammanträde den 27 september 2007 om direktiv för en utredning om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet. Vid samma tillfälle utsåg kyrkostyrelsen ordförande och ledamöter i den utredningsgrupp som fick i uppdrag att genomföra utredningsarbetet.

Till ledamöter i utredningen utsågs:

f. försvarsministern Leni Björklund (s), ordförande
doktoranden Marta Axner (s)
kyrkoherden Mats Hagelin (m)
biskopen Caroline Krook
revisionsledaren Per Lindberg (posk)
f. riksdagsledamoten Runar Patriksson (fisk)
kyrkoherden Gunnar Prytz (s)
verksamhetschefen Ulla Rickardsson (c)
riksdagsledamoten Lennart Sacrédeus (kr)
f. banktjänstemannen Christina Schnackenburg (m)
regissören Jan Winblad von Walter (kyrkorådets ordförande
i Palma de Mallorca)

Experter har varit f. chefen för utlandskyrkan Klas Hansson samt kyrkoherden i Victoriaförsamlingen i Berlin Thomas Petersson.

Sekreterare har varit kvalificerade utredaren Marie Schött. Rättschefen Maria Lundqvist Norling, utredningssekreteraren Gunnar Edqvist och kyrkojuristen Bengt Stigner har även bidragit med kyrkorättslig sakkunskap i utredningens arbete.

Utredningen överlämnar härmed slutbetänkandet *Utlandskyrkan – Struktur och delaktighet*. Utredningen är enig. Det finns ett särskilt yttrande.

Uppsala den 16 juni 2009

Leni Björklund

Marta Axner

Mats Hagelin

Caroline Krook

Per Lindberg

Runar Patriksson

Gunnar Prytz

Ulla Rickardsson

Lennart Sacrédeus

Christina Schnackenburg

Jan Winblad von Walter

/Marie Schött

Innehåll

Till Kyrkostyrelsen	5
Sammanfattning	9
Förslag till ändringar i kyrkoordningen	17
1 Vårt uppdrag och arbete	41
2 Utlandskyrkans karaktär och verksamhet	45
2.1 Historisk bakgrund	45
2.2 Verksamhetens karaktär	45
2.3 Verksamhet och mål	46
2.4 Hela Svenska kyrkans ansvar	51
2.5 Förändringar	52
2.6 Utlandskyrkans roll	53
2.7 En helt egen karaktär	54
3 Utlandskyrkans nuvarande organisation	55
3.1 Bakgrund	55
3.2 Dagens organisation	55
4 Utlandskyrkans finansiering	66
4.1 Nuvarande finansiering	66
4.2 Skulle utjämningsystemet kunna omfatta utlandsförsamlingarna?	67
5 Andra kyrkors sjömans- och utlandskyrkor	70
5.1 Sjömannskirken – Norsk kirke i utlandet	70
5.2 Danske Sømands- og Udlandskirker	71
5.3 Finlands sjömanskyrka	73
5.4 The Diocese in Europe och The Mission to Seafarers	74
5.5 Utlandsarbete inom Evangelische Kirche Deutschland	75
6 Kyrkomötets tidigare behandling av frågor om utlandskyrkans organisation	77
6.1 Under 1970-talet och 1980-talet	77
6.2 Under 1990-talet och 2000-talet	78
7 Demokratiskt inflytande och delaktighet	93
7.1 En beskrivning av nuvarande läge	93
7.2 Kyrkomötets tidigare behandling av frågor om demokratiskt inflytande	94

8	Principiella utgångspunkter	101
	8.1 Demokratiskt underskott	101
	8.2 Kyrkoavgift	102
	8.3 Utlandskyrkans framtida organisation	103
9	Rösträtt i kyrkoval och representation i kyrkomötet	107
	9.1 Nuvarande förhållanden beträffande rösträtt	107
	9.2 Utlandssvenskars röstning vid allmänna val	109
	9.3 Rösträtt och valbarhet för kyrkotillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige	110
10	Kyrkoavgift	119
11	Utlandskyrkans framtida organisation	122
	11.1 Presentation av möjliga modeller	123
	11.2 Modell 1 – En modifierad Visbymodell med förstärkt demokratiskt inflytande	127
	11.3 Modell 2 – Ett eget utlandsstift	135
	11.4 Modell 3 – Knytning till flera stift	149
	11.5 Modell 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen	157
	11.6 Sammanvägning av utredningens modeller för framtida organisation	171
12	Ekonomiska konsekvenser av utredningens förslag och presenterade modeller	175
	12.1 Rösträtt i kyrkoval	175
	12.2 Representation i kyrkomötet	176
	12.3 Modell 1 – En modifierad Visbymodell med förstärkt demokratiskt inflytande	177
	12.4 Modell 2 – Ett eget utlandsstift	177
	12.5 Modell 3 – Knytning till flera stift	177
	12.6 Modell 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen	179
	12.7 Nuvarande kostnad för tillsyn samt tillkommande kostnader för förslag och presenterade modeller	180
13	Kyrkoordningskommentarer	181
	Särskilt yttrande	192
	Förkortningar	193
	Källor och litteratur	194
	Bilagor	
	Bilaga 1 Utredning om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet	195
	Bilaga 2 Utlandsförsamlingarnas juridiska form	203
	Bilaga 3 Utlandsförsamlingarnas och verksamhetsplatsernas status	205
	Bilaga 4 Förslag till arbetsordning för Rådet för utlandskyrkan	209

Sammanfattning

Kyrkostyrelsen fick av 2005 års kyrkomöte i uppdrag att utvärdera konsekvenserna av 2002 års kyrkomötes beslut rörande det förändrade tillsynsansvaret för utlandsförsamlingarna. Utvärderingen ska pröva frågan om att göra Svenska kyrkan i utlandet till ett eget utlandsstift med egen stiftsstyrelse och eget domkapitel.

Kyrkostyrelsen beslöt därför inledningsvis att en fristående konsult skulle genomföra en utvärdering av verksamheten för att få fram vilka problemområden som fanns. Först därefter skulle kyrkostyrelsen ta ställning till hur den skulle gå vidare med sitt uppdrag.

När kyrkostyrelsen fick ta del av konsultens rapport i oktober 2006 framgick det tydligt av den att det fanns flera skäl som talade för att kyrkostyrelsen snarast borde besluta om översyn av utlandskyrkans organisation för att finna en lösning som kan få en bred förankring och som kan fungera långsiktigt. Huvudfrågan är enligt konsulten begreppen främjande och tillsyn. Konsulten förespråkar också att en sådan utredning ser över de demokratiska frågorna rörande utlandskyrkan.

Kyrkostyrelsen följde konsultens förslag och beslöt i slutet av september 2007 att tillsätta en utredning om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet. Direktiv fastställdes för utredningen och ledamöter tillsattes. Utöver demokratifrågorna om rösträtt i kyrkoval samt representation i kyrkomötet och i främjandeorganet finns i direktiven följande frågor att behandla.

1. Förutsättningar och möjligheter för utlandskyrkan att bli ett eget stift med egna funktioner som domkapitel och stiftsstyrelse,
2. Förutsättningar och möjligheter för fortsatta stiftsfunktioner inom Visby stift alternativt att föra dessa till Uppsala stift och ärkebiskopen eller annat stift och biskop.
3. Redovisa hur tillsyns- och främjandefunktionerna kan tillgodoses så att oklara styrfunktioner undviks.
4. Om främjandeorganet ska ligga kvar på nationell nivå ska det klargöras om det ska läggas hos kyrkostyrelsen eller ett till kyrkostyrelsen underställt organ. Vidare ska frågan om ordförandeskapet i organet belysas.

Vårt uppdrag och arbete samt utlandskyrkans karaktär och verksamhet

I betänkandets kapitel 1 redovisar vi vårt uppdrag och hur arbetet med att genomföra detta har utförts. Kapitlen 2–7 innehåller bakgrundsmaterial. I kapitel 2 beskriver vi utlandskyrkans karaktär och verksamhet.

Utlandskyrkans nuvarande organisation

I kapitel 3 redovisar vi utlandskyrkans nuvarande organisation. Här beskrivs den lokala organisationen på församlingsnivå, biskop och domkapitel, den nationella nivån med nämnd, kyrkostyrelse, kyrkokansli, ombudsverksamhet samt insamling och information. Kapitlet avslutas med en redovisning av de organisationsformer som Svenska kyrkan har i Sverige i jämförelse med de som finns för utlandskyrkan. Vi konstaterar avslutningsvis att skillnaderna är så stora att utlandskyrkan i detta avseende är en helt egen kategori.

Utlandskyrkans finansiering

Vi lämnar en kortfattad redovisning av utlandskyrkans nuvarande finansiering i kapitel 4. Vidare behandlar vi frågan om det skulle vara möjligt för utlandsförsamlingarna att omfattas av utjämningsystemet.

Andra kyrkors sjömans- och utlandskyrkor

I kapitel 5 redovisar vi hur Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet, Danske Sømands- og Udlandskirker, Finlands sjömanskyrka, The Diocese in Europe och The Mission to Seafarers samt Tyska kyrkans (EKD:s) sjömans- och utlandskyrkoarbete är organiserat.

Kyrkomötets tidigare behandling av frågor om utlandskyrkans organisation

Kyrkomötets tidigare behandling av frågor som rör utlandskyrkans organisation från 1970-talet och framåt redovisar vi i kapitel 6.

Demokratiskt inflytande och delaktighet

Kapitel 7 handlar om demokratiskt inflytande och delaktighet. I kapitlets inledning beskriver vi nuvarande läge beträffande valbarhet till förtroendeuppdrag på Svenska kyrkans nationella nivå, representation i Domkapitlet i Visby stift, val av biskop i Visby stift samt representation i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Därefter redovisar vi kyrkomötets behandling under 2000-talet av frågor om demokratiskt inflytande.

Principiella utgångspunkter

Vi anger i kapitel 8 vissa principiella synpunkter som legat till grund för vårt arbete med de förslag som redovisas i de följande kapitlen.

Rösträtt i kyrkoval och representation i kyrkomötet

Frågor om rösträtt och representation i kyrkomötet behandlas i kapitel 9. Vi menar att alla som tillhör Svenska kyrkan och uppnått röståldern, dvs. fyllt 16 år senast på valdagen, bör ges rätt att rösta i valet till kyrkomötet oavsett om man är folkbokförd i Sverige eller har varit det tidigare. Vi föreslår därför ändringar i kyrkoordningens bestämmelser om rösträtt.

Vårt förslag ligger väl i linje med de beslut som 2002 och 2005 års kyrkomöten fattat om utlandskyrkans ställning och med Demokratiutredningens förslag i sitt delbetänkande *Välja med förtroende*, samt vidare med den ordning vi har beträffande rösträtt i kyrkovalet för tillhöriga som är folkbokförda i Sverige. För dem är det inte medborgarskapet utan tillhörigheten som är avgörande.

Varje stift bildar en valkrets vid val till kyrkomötet. För att alla som tillhör Svenska kyrkan ska ha samma möjlighet till demokratiskt inflytande menar vi att de som inte är folkbokförda i Sverige ska bilda en egen valkrets: utlandsvalkretsen. Vi saknar uppgifter om exakt hur många som kommer att tillhöra den nya valkretsen och har därför stannat för att föreslå att den tilldelas två fasta mandat.

Eftersom det finns brister i kyrkotillhörighetsregistret i fråga om vilka som är medlemmar i Svenska kyrkan men inte folkbokförda i Sverige föreslår vi i likhet med Demokratiutredningen att det redan på våren under valåret upprättas en särskild förteckning över de röstberättigade som inte är folkbokförda i Sverige. Förteckningen ska grundas på uppgifterna i kyrkobokföringsregistret den 15 april valåret. Den förteckningen utgör sedan grunden för upprättande av röstlängd. Via utlandsförsamlingarna och hos kyrkokansliet ska de som berörs kunna kontrollera uppgifterna om sig själva. Vi föreslår vidare att det ska finnas möjlighet att fram till den 15 maj begära rättelse av uppgift i förteckningen och om kyrkostyrelsen beslutar att inte göra begärd rättelse ska beslutet kunna överklagas till Valprövningsnämnden senast den 15 juni. Eftersom det kommer att ske in- och utvandringar sedan röstlängden har fastställts ska en avstämning av röstlängden göras 30 dagar före valdagen.

Röstkort framställs så snart röstlängden upprättats men såväl av tidsmässiga skäl – de skulle inte hinna nå alla utomlands – som på grund av att det inte finns någon skyldighet för den som tillhör Svenska kyrkan men inte längre är folkbokförd i Sverige att anmäla flyttning utomlands till Svenska kyrkan föreslår utredningen att alla som tillhör utlandsvalkretsen ska använda ett förtryckt adresskort när de röstar.

För den som är utomlands menar vi att brevröstning är det enda lämpliga alternativet. Brevrösterna skickas till kyrkostyrelsen. Det bör dock finnas en ordning så att brevröster kan avlämnas i utlandsförsamlingarna som sedan vidarebefordrar dem till kyrkostyrelsen. Tiderna för när brevrösterna måste

skickas kommer att variera beroende på var i världen man befinner sig. Brevröstningen bör därför kunna påbörjas tidigare än vad som gäller för den som är folkbokförd i Sverige. Den bör i likhet med vad som gäller vid de allmänna valen kunna påbörjas 45 dagar före valdagen. För att underlätta valet kommer särskilda brevröstningspaket att behöva framställas.

Eftersom det inte finns några valdistrikt i utlandsvalkretsen och alla röster tas emot av kyrkostyrelsen bör det vara den som har ansvaret för att räkna samman rösterna.

Kyrkoavgift

I kapitel 10 tar vi upp frågan om kyrkoavgift. För dem som tillhör en utlandsförsamling och som flyttar ut från Sverige finns inte på samma sätt som för dem som är folkbokförda i Sverige möjlighet att vara med och finansiera Svenska kyrkan i sin helhet. Av den lokala kyrkoavgiften i Sverige utgör 0,07 procentenheter, i genomsnitt cirka 200 kronor per medlem, en allmän utjämningsavgift som betalas till den nationella nivån. En del av denna avgift används för att finansiera verksamheten på nationell nivå bl.a. utlandskyrkan, mission och internationell diakoni, kyrkoval och kyrkomöte samt till stiftsbidrag.

Utredningen bedömer att det finns intresse att som medlem i Svenska kyrkan kunna få vara med och finansiera Svenska kyrkan som helhet i likhet med övriga medlemmar. Vi kan dessutom konstatera att genom våra förslag att även kyrkotillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige ska få delta i kyrkoval och bilda en egen valkrets med två mandat i kyrkomötet får de samma demokratiska inflytande som kyrkotillhöriga som är folkbokförda i Sverige.

Vi föreslår därför att även kyrkotillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige ska ges möjlighet att genom en avgift vara med och ta ett ekonomiskt ansvar för Svenska kyrkans gemensamma kostnader på liknande sätt som kyrkotillhöriga i Sverige. Uppbörderna av den avgiften kan naturligtvis inte ske på motsvarande sätt som för den som betalar kyrkoavgift i Sverige. Hur detta i praktiken ska hanteras menar vi blir en uppgift för kyrkostyrelsen och Rådet för utlandskyrkan att arbeta vidare med. Nivån på avgiften och den närmare hanteringen av den bör tas upp vid överläggningar med utlandsförsamlingarna.

Det finns skäl för Svenska kyrkan att ha en bättre dialog med kyrkotillhöriga som flyttar ut från Sverige. Den möjligheten ökar genom att vi kommer att kunna ha en årlig kontakt med tillhöriga som inte längre är folkbokförda i Sverige.

Eftersom vi inte har aktuella adresser i vårt register föreslår vi att avgiften införs successivt. I samband med att det kommer en avisering om att en kyrkotillhörigs folkbokföring i Sverige upphör sänds information om möj-

ligheten att vara med och bidra till Svenska kyrkan som helhet genom att betala en årlig avgift. Den som är eller blir medlem i en av våra utlandsförsamlingar bör kunna betala den här avgiften via församlingen.

Utlandskyrkans framtida organisation

I vårt utredningsuppdrag har det ingått att bearbeta vilka förutsättningar och möjligheter det finns för utlandskyrkan att bli ett eget utlandsstift eller att ha fortsatta stiftsfunktioner i Visby stift, eller alternativt att föra dem till Uppsala och ärkebiskopen eller till ett annat stift. I kapitel 11 beskriver vi fyra olika tänkbara modeller för utlandskyrkans framtida organisation samt deras styrkor och svagheter.

MODELL 1 – EN MODIFIERAD VISBYMODELL MED FÖRSTÄRKT DEMOKRATISKT INFLYTANDE

I den första modellen »En modifierad Visbymodell« ligger stiftsfunktioner fortsatt kvar i Visby stift och främjandefunktionerna på nationell nivå.

Vi föreslår en förändrad styrningsfunktion för utlandskyrkan. I stället för en av kyrkomötet tillsatt nämnd föreslår vi ett av kyrkostyrelsen tillsatt råd för utlandskyrkan och att biskopen ska vara självskriven ordförande i rådet. Vi får genom detta en tydligare koppling mellan styrfunktionen för utlandskyrkan och kyrkostyrelsen.

Vidare anser vi att det är nödvändigt att komma tillrätta med det demokratiska underskott som råder i dag. Vi föreslår därför att utlandsförsamlingarna ska få ett tydligt inflytande i främjandeorganet.

För att uppnå en förbättrad samordning mellan tillsyn och främjande föreslår vi att biskopen i Visby stift även ska ha en arbetsplats på kyrkokansliet i Uppsala.

MODELL 2 – ETT EGET UTLANDSSTIFT

Beskrivningen av den andra modellen »Ett eget utlandsstift« inleder vi med en analys av rättsläget. Den visar på att det inte är möjligt att inrätta ett eget utlandsstift utan att det först görs en framställan till regeringen om ändring i lagen om Svenska kyrkan. Vi är helt eniga om att det finns starka skäl att avstå från detta. Eftersom kravet på ett eget utlandsstift framförts vid flera kyrkomöten och det ingår i våra direktiv beskriver vi ändå hur den här modellen skulle kunna se ut.

MODELL 3 – KNYTNING TILL FLERA STIFT

Den tredje modellen »Knytning till flera stift« finns inte med i våra direktiv men har funnits med i våra diskussioner under utredningsarbetet. Grundtanken i den är att alla stift ska vara med och ta ansvar för utlandsverksamheten. Utlandsförsamlingarna delas mellan stiftet och de olika uppgifterna

fördelas mellan stiftens stiftsstyrelser och domkapitel respektive biskopar på sedvanligt sätt. Vi beskriver även ett alternativ där enbart den biskopliga tillsynen fördelas.

MODELL 4 – SAMLAT ANSVAR MED KOPPLING TILL ÄRKEBISKOPEN

I den fjärde modellen »Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen« är tillsyns- och främjandefunktionerna samlade till Uppsala.

Tillsynsfunktionerna föreslår vi att ärkebiskopen och Domkapitlet i Uppsala stift ska svara för och främjandefunktionerna ska fortsatt ligga kvar på nationell nivå.

Den representation som utlandskyrkan för närvarande har i Domkapitlet i Visby ska den i stället få i Domkapitlet i Uppsala stift. Vi föreslår att präster och elektorer från utlandskyrkan samt ledamöterna i Rådet för utlandskyrkan ska vara röstberättigade vid valet av ärkebiskop.

Vi föreslår i likhet med vårt förslag i modell 1 en förändrad styrningsfunktion för utlandskyrkan där utlandsförsamlingarna får ett tydligt inflytande. Motiven och fördelarna vi ser med denna förändring har vi redovisat ovan. Ärkebiskopen föreslår vi ska vara självskriven ordförande i Rådet för utlandskyrkan. Vidare ingår i den här modellen en reducering av ärkebiskopens nuvarande pastorala ansvarsområde i Uppsala stift samt möjligheten för ärkebiskopen att utse prostar för utlandskyrkan som, i likhet med vad som gäller i Svenska kyrkan i övrigt, kan biträda i vissa uppgifter.

BESLUTSPRÖVNING

Under vårt utredningsarbete har vi enats om att det i likhet med vad som råder för medlemmar i församlingarna i Sverige bör finnas en möjlighet för medlemmar i en utlandsförsamling att begära prövning av beslut som fattats i församlingen. Vi föreslår därför att en sådan beslutsprövning införs.

SAMMANVÄGNING AV UTREDNINGENS MODELLER FÖR FRAMTIDA ORGANISATION

Vårt samhälle internationaliseras alltmer. Svenska kyrkan har följt med i den utvecklingen och sett till att utlandskyrkan fått ekonomiskt och annat stöd. Det är med glädje utredningen noterar att utlandskyrkan har en starkt positiv utveckling av verksamheten. Utredningen är mån om att den positiva utvecklingen kan fortsätta och att skapa förutsättningar för detta har varit avgörande vid den slutliga sammanvägningen av de fyra modellerna. En annan förutsättning för våra förslag är att de inte får medföra förändringar av lagen om Svenska kyrkan.

I modellerna 2 och 3 – Ett eget utlandsstift och Knytning av utlandskyrkan till flera stift försvagas den nationella nivåns ansvar vilket på sikt rymmer risker för medelsbrist för utlandskyrkan. Båda dessa modeller innebär

också ökade kostnader. Utöver de nämnda ekonomiska konsekvenserna är det inte helt okomplicerat att lösa fastighetsfrågor, anställningsvillkor för utsänd personal, informationsfrågor och frågor om var verksamheten ska bedrivas. Till detta kommer att inrättande av ett eget utlandsstift förutsätter att det görs en framställan till regeringen om att lagen om Svenska kyrkan ändras. Något vi i utredningen är helt eniga om vore olämpligt att göra. Vi har därför kommit fram till att vi inte ser modell 2 och 3 som en framtida lösning för utlandskyrkan utan avvisar dessa.

Vi är överens om att det bästa för utlandskyrkan är att den nationella nivån har ett fortsatt ansvar för dess verksamhet. Det är också naturligt eftersom en betydande del av dem som utlandskyrkans verksamhet vänder sig till är svenskar som endast under kortare eller längre perioder vistas utanför landet men fortfarande är folkbokförda i Sverige. Ett fortsatt nationellt ansvar för utlandskyrkan tror vi är nödvändigt för att säkra att utlandskyrkan över tid får tillräckliga resurser. Både i modell 1 – En modifierad Visby-modell och i modell 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen har nationell nivå ansvar för att utlandskyrkan uppfyller dessa krav.

Båda modellerna kommer tillrätta med det demokratiska underskott som finns för närvarande, och ser man på de ekonomiska konsekvenserna är de i stort lika i båda modellerna. Modellerna har sina för- och nackdelar. När vi har vägt dessa mot varandra har vi kommit fram till att modell 4 med ett samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen är den modell vi föreslår ska genomföras. Det finns flera skäl för detta. Den nationella nivån med ärkebiskopen har i kyrkoordningen ett markerat särskilt ansvar för Svenska kyrkans ekumeniska relationer. Knytningen till ärkebiskopen har ytterligare den fördelen att ärkebiskopens funktion kommer att kvarstå oavsett eventuella framtida förändringar i den samlade stiftsfunktionen. Verksamheten får en samlad och tydlig förankring på nationell nivå samtidigt som den episkopala strukturen bibehålls. Det blir tydligare styrfunktioner med ärkebiskopen som ordförande i kyrkostyrelsen och i Domkapitlet i Uppsala stift samt som självskriven ordförande i Rådet för utlandskyrkan. Vi löser på detta sätt det problem som utvärderingen av nuvarande organisation visat på – med uppdelning av ansvaret för främjande och tillsyn.

Risken att utlandskyrkan inte kan ges ett tillräckligt utrymme bland ärkebiskopens många arbetsuppgifter menar vi inte ska överdrivas. Förutsättningarna för ärkebiskopen har ändrats påtagligt sedan detta först anfördes som argument för att det behövdes en ändring av ansvaret för utlandskyrkan. Till detta kommer att modell 4 också innefattar möjligheten för ärkebiskopen att utse prostar för utlandskyrkan som i likhet med vad som annars gäller kan biträda i vissa uppgifter, vilket vi förutsätter att ärkebiskopen kommer att göra. Vidare att ärkebiskopens nuvarande pastorala område i Sverige reduceras till att omfatta endast församlingarna i Uppsala kontrakt.

Ekonomiska konsekvenser av utredningens förslag och presenterade modeller

I betänkandets kapitel 12 redovisar vi de kostnader som har beräknats för våra förslag samt för de modeller för utlandskyrkans framtida organisation som vi presenterat i det föregående kapitlet.

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen (SvKB 1999:1)

dels att 8 kap. 14 a §, 9 kap. 2 a § ska upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 16 och 17 §§, 7 kap. 1 och 7 §§, 8 kap. 3, 9, 13, 14 och 27 §§, 9 kap. 2, 5, 12 och 19 §§, 10 kap. 6 §, 12 kap. 9 §, 31 kap. 16 §, 32 kap. 16 §, 33 kap. 2 §, 34 kap. 3 a, 12 a och 13 §§, 36 kap. 6 §, 38 kap. 17–19, 29, 31, 32, 37, 38, 42, 54, 58, 59 och 89–92 §§ samt 57 kap. 1, 7 a och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas nya 8 kap. 41 §, 10 kap. 6 a § samt 38 kap. 36 a och 56 a §§ av följande lydelse,

dels att det ska införas nya rubriker före 38 kap. 36 a–38 och 56 a §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. Församlingens uppdrag

Utlandskyrkan

16 § Utlandskyrkan omfattar utlandsförsamlingar och övriga utlandsverksamheter. *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* beslutar vilka utlandsförsamlingar som tillhör Svenska kyrkan och vilka övriga utlandsverksamheter som *skall* finnas.

Inom utlandskyrkan gäller kyrkoordningens bestämmelser bara om det är särskilt angivet.

17 § För varje utlandsförsamling *skall* det finnas en församlingsordning. Beslut om församlingsordningen fattas av församlingens beslutande organ. I församlingsordningen *skall* alltid finnas bestämmelser om vilka av kyrkoordningens bestämmelser som gäller för församlingen, om församlingstillhörighet samt om rösträtt och valbarhet i församlingen.

16 § Utlandskyrkan omfattar utlandsförsamlingar och övriga utlandsverksamheter. *Kyrkostyrelsen* beslutar vilka utlandsförsamlingar som tillhör Svenska kyrkan och vilka övriga utlandsverksamheter som *ska* finnas.

17 § För varje utlandsförsamling *ska* det finnas en församlingsordning. Beslut om församlingsordningen fattas av församlingens beslutande organ. I församlingsordningen *ska* alltid finnas bestämmelser om vilka av kyrkoordningens bestämmelser som gäller för församlingen, om församlingstillhörighet samt om rösträtt och valbarhet i församlingen.

En församlingsordning för en viss församling *skall* för att gälla vara fastställd av *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* efter att Domkapitlet i *Visby* stift har getts tillfälle att yttra sig.

En församlingsordning för en viss församling *ska* för att gälla vara fastställd av *Kyrkostyrelsen* efter att Domkapitlet i *Uppsala* stift har getts tillfälle att yttra sig.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om församlingsordning för församlingar i utlandskyrkan.

7 kap. Stiftsfullmäktige, stiftsstyrelsen och nämnderna

STIFTSFULLMÄKTIGE

Stiftsfullmäktiges uppgifter

- 1 § Stiftsfullmäktige beslutar i principiella ärenden och i ärenden som på annat sätt är av större vikt, främst
1. mål och riktlinjer för verksamheten,
 2. budget, kyrkoavgift och andra viktiga ekonomiska frågor,
 3. stiftsstyrelsens och nämndernas organisation och verksamhetsformer,
 4. val av ledamöter och ersättare i stiftsstyrelse och nämnder,
 5. val av revisorer och revisorsersättare,
 6. grunderna för ekonomiska förmåner åt förtroendevalda, och
 7. årsredovisning och ansvarsfrihet.

Stiftsfullmäktige beslutar också i andra frågor som anges i kyrkoordningen.

Stiftsfullmäktige i *Visby* stift beslutar inte i frågor rörande utlandskyrkan enligt 2 kap. 16 §.

Stiftsfullmäktige i *Uppsala* stift beslutar inte i frågor rörande utlandskyrkan enligt 2 kap. 16 §.

STIFTSSTYRELSEN OCH NÄMNDERNA

Stiftsstyrelsens uppdrag

- 7 § Stiftsstyrelsen *skall* främja församlingens liv i stiftet och verka för dess utveckling.

Av 10 kap. 6 § framgår att denna uppgift, när det gäller utlandskyrkan, *ankommer på Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet*.

- 7 § Stiftsstyrelsen *ska* främja församlingens liv i stiftet och verka för dess utveckling.

Av 10 kap. 6 a § framgår att denna uppgift, när det gäller utlandskyrkan, *på Kyrkostyrelsens uppdrag fullgörs av Rådet för utlandskyrkan*.

8 kap. Biskopen

Fördelningen av uppgifterna mellan ärkebiskopen och biskopen i Uppsala stift

3 § Arbetsuppgifterna för ärkebiskopen och biskopen i Uppsala stift fördelas mellan dem på pastorala områden.

Ärkebiskopens pastorala område *består av* församlingarna inom Uppsala, *Enköpings och Sigtuna* kontrakt.

Biskopens i Uppsala stift pastorala område *består av återstående* församlingar i Uppsala stift.

Inom sina pastorala områden *skall* ärkebiskopen respektive biskopen i Uppsala stift svara för *uppgifterna* enligt 1 § 1–4 och 2 §. *De utser även kontraktsprostarna inom sina respektive områden. I övrigt skall uppgifterna enligt 1 § utföras av ärkebiskopen eller, efter uppdrag från ärkebiskopen, av biskopen.*

Ärkebiskopens pastorala område *är* församlingarna inom Uppsala kontrakt *och utlandskyrkan enligt 2 kap. 16 §.*

Biskopens i Uppsala stift pastorala område *är övriga* församlingar i Uppsala stift.

Inom sina pastorala områden *ska* ärkebiskopen respektive biskopen i Uppsala stift svara för biskopens *uppgifter* enligt *kyrkoordningen.*

Det finns särskilda bestämmelser om ordförandeskapet i stiftsstyrelsen i 7 kap. 14 § och om ordförandeskapet i domkapitlet i 9 kap. 2 §.

9 § Vid valet har varje röstberättigad en röst.

Vid valet av ärkebiskop *skall* samtliga röster från prästerna och elektorerna i Uppsala stift delas med tio, varvid decimaler *skall* strykas.

Därefter *skall* de läggas samman med övriga röster.

Vid valet av ärkebiskop *ska* samtliga röster från prästerna och elektorerna i Uppsala stift *och från utlandskyrkan* delas med tio, varvid decimaler *ska* strykas.

Därefter *ska* de läggas samman med övriga röster.

Röstberättigade

13 § Vid ett biskopsval, som inte avser befattningen som ärkebiskop *eller biskop i Visby stift*, har följande personer rösträtt:

1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter,
2. de som är anställda som präster i stiftet eller i någon av dess församlingar, och
3. särskilt utsedda elektorer.

13 § Vid ett biskopsval, som inte avser befattningen som ärkebiskop, har följande personer rösträtt:

1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter,
2. de som är anställda som präster i stiftet eller i någon av dess församlingar, och
3. särskilt utsedda elektorer.

14 § Vid ett val av ärkebiskop har följande personer rösträtt:

1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter i samtliga stift,
2. ledamöterna i Kyrkostyrelsen,
3. de som är anställda som präster i Uppsala stift eller i någon av dess församlingar, och
4. särskilt utsedda elektorer för *Uppsala stift*.

14 a § Vid ett val av biskop i *Visby stift* har följande personer rösträtt:

1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter,
2. ledamöterna i *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet*,
3. de som är anställda som präster i *Visby stift* eller i någon av dess församlingar i Sverige,
4. de som är anställda som präster för *utlandsförsamlingarna*, och
5. särskilt utsedda elektorer.

27 § För att avge sina röster samlas de röstberättigade enligt följande:

1. stiftsstyrelsens och domkapitlets ledamöter samlas med stiftsstyrelsens ordförande som valförrättare.
2. Kyrkostyrelsens ledamöter deltar tillsammans med stiftsstyrelsens och domkapitlets ledamöter i Uppsala stift.
3. övriga röstberättigade inom varje kontrakt samlas med kontraktsprosten som valförrättare.

Om kontraktsprosten är förhindrad att vara valförrättare utser stiftsstyrelsen en annan av prästerna i kontraktet att fullgöra uppgiften.

Stiftsstyrelsen i *Visby stift* beslutar hur präster och elektorer i *utlandskyrkan samt ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* skall utöva sin rösträtt.

14 § Vid ett val av ärkebiskop har följande personer rösträtt:

1. domkapitlets och stiftsstyrelsens ledamöter i samtliga stift,
2. ledamöterna i Kyrkostyrelsen,
3. *ledamöterna i Rådet för utlandskyrkan*
4. de som är anställda som präster i Uppsala stift eller i någon av dess församlingar i Sverige,
5. de som är anställda som präster för *utlandsförsamlingarna*, och
6. särskilt utsedda elektorer.

27 § För att avge sina röster samlas de röstberättigade enligt följande:

1. stiftsstyrelsens och domkapitlets ledamöter samlas med stiftsstyrelsens ordförande som valförrättare.
2. Kyrkostyrelsens och *Rådets för utlandskyrkan* ledamöter deltar tillsammans med stiftsstyrelsens och domkapitlets ledamöter i Uppsala stift.
3. övriga röstberättigade inom varje kontrakt samlas med kontraktsprosten som valförrättare.

Stiftsstyrelsen i *Uppsala stift* beslutar hur präster och elektorer i *utlandskyrkan* ska utöva sin rösträtt.

PROSTAR FÖR UTLANDSKYRKAN

41 § Ärkebiskopen får utse prostar för utlandskyrkan med motsvarande uppgifter som en kontraktsprost enligt 6 §.

9 kap. Domkapitlet

2 § I Uppsala stift *skall* domkapitlet bestå av följande ledamöter:

1. ärkebiskopen, som är ordförande,
2. biskopen i Uppsala stift, som är förste vice ordförande,
3. domprosten, som är andre vice ordförande
4. en ledamot som är *en* i stiftet eller i någon av *dess* församlingar *anställd präst eller diakon*,
5. en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och
6. *fyra* övriga ledamöter.

Ledamöterna som avses i första stycket 5 och 6 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon. Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetshinder och uppdragets upphörande *skall* tillämpas för dessa.

2 § I Uppsala stift *ska* domkapitlet bestå av följande ledamöter:

1. ärkebiskopen, som är ordförande,
2. biskopen i Uppsala stift, som är förste vice ordförande,
3. domprosten, som är andre vice ordförande
4. en ledamot som är *anställd som präst eller diakon i stiftet* eller i någon av *stiftets* församlingar *i Sverige*,
5. *en ledamot som är präst eller diakon och som vid valet är anställd i utlandskyrkan*,
6. en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och
7. *fem* övriga ledamöter *varav en när valet äger rum ska vara valbar i en utlandsförsamling*.

Ledamöterna som avses i första stycket 5, 6 och 7 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon. Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetshinder och uppdragets upphörande *ska* tillämpas för dessa. *För ledamoten och ersättaren valda av Kyrkomötet enligt bestämmelserna i 19 § andra stycket gäller de bestämmelser om valbarhet och valbarhetshinder som i 33 kap. anges för val till den nationella nivån.*

För ärkebiskopen, biskopen och domprosten som ledamot utses två gemensamma ersättare som *skall* vara präst. För *den ledamot som är präst eller diakon* utses en ersättare som är *präst eller diakon*. För *den ledamot som är eller har varit ordinarie domare* utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav. För de övriga ledamöterna utses fyra ersättare.

För ärkebiskopen, biskopen och domprosten som ledamot utses två gemensamma ersättare som *ska* vara präst *i stiftet eller i någon av stiftets församlingar i Sverige*. För *var och en av ledamöterna som avses i första stycket 4–6* utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav *som ledamoten*. För *den ledamot som enligt första stycket 7 ska vara valbar i en utlandsförsamling* utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav *som ledamoten*. För de övriga ledamöterna utses fyra ersättare.

- 2 a § Domkapitlet i Visby stift skall bestå av följande ledamöter:
1. biskopen, som är ordförande
 2. domprosten, som är vice ordförande
 3. en ledamot som är anställd som präst eller diakon i stiftet eller i någon av stiftets församlingar i Sverige,
 4. en ledamot som är präst eller diakon och som vid valet är anställd i utlandskyrkan,
 5. en ledamot som är eller har varit ordinarie domare, och
 6. fyra övriga ledamöter varav en när valet äger rum skall vara valbar i en utlandsförsamling.

Ledamöterna som avses i första stycket 5 och 6 och deras ersättare får inte vara vigda till biskop, präst eller diakon. Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetsbinder och uppdragets upphörande skall tillämpas för dessa. För ordinarie ledamot och ersättare valda av Kyrkomötet enligt bestämmelserna i 19 § andra stycket gäller de bestämmelser om valbarhet och valbarhetsbinder som i 33 kap. anges för val till den nationella nivån.

För biskopen och domprosten som ledamot utses en gemensam ersättare som skall vara präst i stiftet eller i någon av stiftets församlingar i Sverige. För var och en av ledamöterna som utses i första stycket 3–5 utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav som ledamoten. För den ledamot som enligt första stycket 6 skall vara valbar i en utlandsförsamling utses en ersättare som uppfyller samma kvalifikationskrav som ledamoten. För de övriga ledamöterna utses tre ersättare.

Beslutförhet

5 § Domkapitlet är beslutfört när minst sex eller, om samtliga är ense om beslutet, minst fem ledamöter eller tjänstgörande ersättare är närvarande. Ordföranden eller vice ordföranden måste dock vara närvarande för att domkapitlet skall vara beslutfört.

Vid förhinder för både ordföranden och vice ordföranden är domkapitlet – när fråga är om handläggning av ärenden enligt 57 kap. 8–18 §§ beslutfört med den ledamot som är eller har varit ordinarie domare som ordförande eller den ledamotens ersättare.

Vid handläggningen av ärenden enligt 31 kap. 11–14 §§, 32 kap. 11–14 §§, 57 kap. 8–18 §§ i andra fall än som anges i andra stycket och 58 kap. skall också den ledamot som är eller har varit ordinarie domare eller den ledamotens ersättare vara beslutande.

5 § Domkapitlet är beslutfört när minst sex eller, om samtliga är ense om beslutet, minst fem ledamöter eller tjänstgörande ersättare är närvarande. *Domkapitlet i Uppsala stift är beslutfört när minst åtta eller, om samtliga är ense om beslutet, minst sju ledamöter eller tjänstgörande ersättare är närvarande.*

Ordföranden eller vice ordföranden måste vara närvarande för att domkapitlet ska vara beslutfört. Vid förhinder för både ordföranden och vice ordföranden är domkapitlet – när fråga är om handläggning av ärenden enligt 57 kap. 8–18 §§ beslutfört med den ledamot som är eller har varit ordinarie domare som ordförande eller den ledamotens ersättare.

Vid handläggningen av ärenden enligt 31 kap. 11–14 §§, 32 kap. 11–14 §§, 57 kap. 8–18 §§ i andra fall än som anges i andra stycket och 58 kap. ska också den ledamot som är eller har varit ordinarie domare eller den ledamotens ersättare vara beslutande.

Rösträtt vid valet

- 12 § Rösträtt vid valet har den som innehar en anställning som präst eller diakon i stiftet eller i någon av dess församlingar och som är behörig att utöva uppdraget som präst eller diakon i Svenska kyrkan.
- 12 § Rösträtt vid valet har den som innehar en anställning som präst eller diakon i stiftet eller i någon av dess församlingar i *Sverige eller i utlandskyrkan* och som är behörig att utöva uppdraget som präst eller diakon i Svenska kyrkan.

VAL AV LEKMANNALEDAMÖTERNA

Tidpunkt för valet

- 19 § De ledamöter som avses i 1 § första stycket 4 och 5 och 2 § första stycket 5 och 6 och deras ersättare väljs av det nyvalda stiftsfullmäktige för fyra år.

Vid valet av domkapitel i *Visby* stift gäller bestämmelserna i första stycket den ledamot som avses i 2 a § första stycket 5 och den ledamotens ersättare samt *tre* av de ledamöter som avses i 2 a § första stycket 6 och deras ersättare. Den ledamot i första stycket 6 som vid valet *skall* tillhöra Svenska kyrkan och vara valbar i en församling i utlandskyrkan och den ledamotens ersättare väljs av Kyrkomötet vid det första sammanträdet under mandatperioden. Valen gäller till dess att Kyrkomötet har hållit nya val under nästa mandatperiod.

Vid valet av domkapitel i *Uppsala* stift gäller bestämmelserna i första stycket den ledamot som avses i 2 § första stycket 6 och den ledamotens ersättare samt *fyra* av de ledamöter som avses i 2 § första stycket 7 och deras ersättare. Den ledamot i första stycket 7 som vid valet *ska* tillhöra Svenska kyrkan och vara valbar i en församling i utlandskyrkan och den ledamotens ersättare väljs av Kyrkomötet vid det första sammanträdet under mandatperioden. Valen gäller till dess att Kyrkomötet har hållit nya val under nästa mandatperiod.

Övriga ledamöter och deras ersättare väljs för fyra år räknat från och med den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum.

10 kap. Den nationella nivåns uppdrag

6 § För samordning, planering och utveckling *skall* det finnas följande nämnder:

1. Nämnden för internationell mission och diakoni, med särskilt ansvar för insatserna rörande internationell mission och diakoni.
2. Nämnden för utbildning, forskning och kultur med särskilt ansvar för de kyrkliga grundutbildningarna, kyrkans forskning och kulturfrågorna.
3. *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet med särskilt ansvar för att främja församlingslivet i utlandskyrkan.*

6 § För samordning, planering och utveckling *ska* det finnas följande nämnder:

1. Nämnden för internationell mission och diakoni, med särskilt ansvar för insatserna rörande internationell mission och diakoni.
2. Nämnden för utbildning, forskning och kultur med särskilt ansvar för de kyrkliga grundutbildningarna, kyrkans forskning och kulturfrågorna.

6 a § *För utlandskyrkan ska Kyrkostyrelsen utse Rådet för utlandskyrkan med uppgift att på styrelsens uppdrag främja församlingslivet i utlandskyrkan.*

12 kap. Kyrkostyrelsen, m.m.

Nämnderna för planering, samordning och utveckling

9 § Nämnden för internationell mission och diakoni består av elva ledamöter, som väljs av Kyrkomötet. En av ledamöterna *skall* vara biskop.

Nämnden för utbildning, forskning och kultur består av nio ledamöter, som väljs av Kyrkomötet. En av ledamöterna *skall* vara biskop.

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet består av nio ledamöter. Åtta av dessa väljs av Kyrkomötet, den nionde ledamöten skall vara biskopen i Visby stift.

För ledamöterna i respektive nämnd väljer Kyrkomötet lika många ersättare.

9 § Nämnden för internationell mission och diakoni består av elva ledamöter, som väljs av Kyrkomötet. En av ledamöterna *ska* vara biskop.

Nämnden för utbildning, forskning och kultur består av nio ledamöter, som väljs av Kyrkomötet. En av ledamöterna *ska* vara biskop.

31 kap. Uppdraget som präst

16 § Frågor om behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 11–12 §§ prövas enligt följande:

1. präster som har anställning som präst i ett stift	domkapitlet i det stiftet		
2. präster som är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Visby stift		
3. präster som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå och som inte är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Uppsala stift	2. präster som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå	Domkapitlet i Uppsala stift
4. övriga präster, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet	3. övriga präster, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet
5. övriga präster	Domkapitlet i Uppsala stift	4. övriga präster	Domkapitlet i Uppsala stift

32 kap. Uppdraget som diakon

16 § Frågor om behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 11–12 §§ prövas enligt följande:

1. diakoner som har anställning som präst i ett stift	domkapitlet i det stiftet		
2. diakoner som är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Visby stift		
3. diakoner som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå och som inte är verksamma i utlandskyrkan	Domkapitlet i Uppsala stift	2. diakoner som har anställning hos Svenska kyrkan på nationell nivå	Domkapitlet i Uppsala stift
4. övriga diakoner, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet	3. övriga diakoner, folkbokförda inom ett stifts område	domkapitlet i det stiftet
5. övriga diakoner	Domkapitlet i Uppsala stift	4. övriga diakoner	Domkapitlet i Uppsala stift

33 kap. Kyrkans förtroendevalda

Rösträtt

- 2 § Den som tillhör Svenska kyrkan och fyller 16 år senast på valdagen har rösträtt vid direkta kyrkliga val om han eller hon är folkbokförd i
1. församlingen, om det gäller val till en församling,
 2. en församling som ingår i samfälligheten, om det gäller val till en samfällighet,
 3. en församling inom stiftet, om det gäller val till stiftsfullmäktige eller
 4. landet, om det gäller val till Kyrkomötet.

Den som tillhör en icke-territoriell församling har vid val till församling inte rösträtt till den församling där han eller hon är folkbokförd utan i stället till den icke-territoriella församlingen. Den som tillhör en icke-territoriell församling har vid val till samfällda kyrkofullmäktige i en samfällighet endast rösträtt i en samfällighet där den icke-territoriella församlingen ingår.

- 2 § Den som tillhör Svenska kyrkan och fyller 16 år senast på valdagen har rösträtt vid direkta kyrkliga val. *Härtill ska* han eller hon vara folkbokförd i
1. församlingen, om det gäller val till en församling,
 2. en församling som ingår i samfälligheten, om det gäller val till en samfällighet, eller
 3. en församling inom stiftet, om det gäller val till stiftsfullmäktige.

34 kap. Kyrkans anställda

Befattningar för utlandskyrkan

- 3 a § För församlingar och övriga verksamheter i utlandskyrkan *skall* det finnas anställda
1. minst det antal präster som *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* bestämmer, och
 2. den personal i övrigt som behövs för verksamheten.

Svenska kyrkan på nationell nivå är arbetsgivare för utsänd personal som tjänstgör i utlandskyrkan.

När präster och diakoner *skall* anställas för tjänstgöring i utlandskyrkan gäller bestämmelserna i 7-11, 12 a-14 och 17 §§.

- 3 a § För församlingar och övriga verksamheter i utlandskyrkan *ska* det finnas anställda
1. minst det antal präster som *Kyrkostyrelsen* bestämmer, och
 2. den personal i övrigt som behövs för verksamheten.

När präster och diakoner *ska* anställas för tjänstgöring i utlandskyrkan gäller bestämmelserna i 7-11, 12 a-14 och 17 §§.

Tillsättning av präst i utlandskyrkan

12 a § En befattning som präst i utlandskyrkan med anställning på nationell nivå *skall* tillsättas av *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet*.

Innan *nämnden* beslutar om tillsättning av en präst i en utlandsförsamling *skall* kyrkorådet ges tillfälle att yttra sig över de behöriga sökandena. Därefter *skall* domkapitlet yttra sig.

12 a § En befattning som präst i utlandskyrkan med anställning på nationell nivå *ska* tillsättas av *Kyrkostyrelsen*.

Innan styrelsen beslutar om tillsättning av en präst i en utlandsförsamling *ska* kyrkorådet ges tillfälle att yttra sig över de behöriga sökandena. Därefter *ska* domkapitlet yttra sig.

Yttrande till en befattning som präst

13 § När ansökningstiden för en ledigförklarad befattning som kyrkoherde, komminister, stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt gått ut *skall* kyrkorådet, kyrkonämnden, pastorratsnämnden eller stiftsstyrelsen översända ansökningshandlingarna och platsannonsen till domkapitlet.

Efter beslut om behörighet *skall* domkapitlet med eget yttrande över de behöriga sökandena överlämna handlingarna till den som har att besluta om tillsättningen.

Domkapitlet *skall* underrätta de sökande om beslutet i behörighetsfrågan och om skälen för detta.

Vid tillsättning av befattning som präst i utlandskyrkan skall skyldigheten att översända handlingar till domkapitlet gälla Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet.

13 § När ansökningstiden för en ledigförklarad befattning som kyrkoherde, komminister, stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt gått ut *ska* kyrkorådet, kyrkonämnden, pastorratsnämnden eller stiftsstyrelsen översända ansökningshandlingarna och platsannonsen till domkapitlet. *Motsvarande skyldighet har Kyrkostyrelsen vid tillsättning av befattning som präst i utlandskyrkan.*

Efter beslut om behörighet *ska* domkapitlet med eget yttrande över de behöriga sökandena överlämna handlingarna till den som har att besluta om tillsättningen.

Domkapitlet *ska* underrätta de sökande om beslutet i behörighetsfrågan och om skälen för detta.

36 kap. Indelningsenheter

6 § Inom Svenska kyrkan finns det tretton stift. Dessa är Uppsala, Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lunds, Göteborgs, Karlstads, Härnösands, Luleå, Visby och Stockholms stift.

Stiftsindelningen *skall* omfatta hela landet.

Till *Visby* stift hör även utlandskyrkan enligt 2 kap. 16 §.

Stiftsindelningen *ska* omfatta hela landet.

Till *Uppsala* stift hör även utlandskyrkan enligt 2 kap. 16 §.

38 kap. Direkta val

Fasta valkretsmandat och utjämningsmandat vid val till Kyrkomötet

17 § Mandaten i Kyrkomötet består av 225 fasta valkretsmandat och 26 utjämningsmandat.

Närmare bestämmelser om hur fasta valkretsmandat och utjämningsmandat fördelas på grundval av valresultatet finns i 72–76 §§.

17 § Mandaten i Kyrkomötet består av 227 fasta valkretsmandat och 24 utjämningsmandat.

Fördelning av fasta valkretsmandat vid val till Kyrkomötet

18 § Kyrkostyrelsen *skall* senast den 31 mars under valåret besluta hur *många* fasta valkretsmandat som *varje* valkrets *skall* ha. Det *skall* göras på följande sätt.

Antalet röstberättigade i landet delas med *antalet fasta valkretsmandat* och därefter delas antalet röstberättigade i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet röstberättigade i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får valkretsen ett fast mandat.

Om inte *alla* fasta valkretsmandat kan fördelas på *detta* sätt, får *valkretsarna* de återstående mandaten i tur och ordning allt efter hur stora överskott som de får vid varje beräkning. Om överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, *skall* man genom lottning avgöra vilken valkrets som *skall* få mandatet.

Om en valkrets får mindre än två fasta mandat, *skall* antalet ändå bestämmas till två. Antalet fasta mandat i övriga *kretsar* *skall* då jämkas i motsvarande utsträckning så att det totalt blir 225 fasta valkretsmandat.

Antalet röstberättigade *skall* beräknas på uppgifterna i det register som avses i 56 kap. 1 § 1 den 1 oktober året före valåret.

18 § *Utlandsvalkretsen* har två fasta valkretsmandat. Kyrkostyrelsen *ska* senast den 31 mars under valåret besluta hur *de återstående* 225 fasta valkretsmandaten *ska* fördelas mellan *stiftsvalkretsarna*. Det *ska* göras på följande sätt.

Antalet röstberättigade i landet delas med 225 och därefter delas antalet röstberättigade i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet röstberättigade i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får valkretsen ett fast mandat.

Om inte *de återstående* fasta valkretsmandaten kan fördelas på *det sätt som sägs i andra stycket*, får *stiftsvalkretsarna* de återstående mandaten i tur och ordning allt efter hur stora överskott som de får vid varje beräkning. Om överskottstalen är lika stora i två eller flera av dessa valkretsar, *ska* man genom lottning avgöra vilken valkrets som *ska* få mandatet.

Om en *stiftsvalkrets* får mindre än två fasta mandat, *ska* antalet ändå bestämmas till två. Antalet fasta mandat i övriga *stiftsvalkretsar* *ska* då jämkas i motsvarande utsträckning så att det totalt blir 225 fasta valkretsmandat i *stiftsvalkretsarna*.

Antalet röstberättigade *ska* beräknas på uppgifterna i det register som avses i 56 kap. 1 § 1 den 1 oktober året före valåret.

Valkretsar vid val till Kyrkomötet

19 § Varje stift utgör en valkrets.

I valkretsen för Stockholms stift ingår Hovförsamlingen.

29 § Anmälan av kandidater till samtliga val *skall* göras hos respektive stiftsstyrelse, *vad gäller val till Kyrkomötet av kandidaterna i den valkrets som stiftet utgör.*

Anmälda kandidater *skall* registreras hos Kyrkostyrelsen.

För att gälla vid ett ordinarie val *skall* anmälningarna ha inkommit senast den 15 maj under valåret. Vid omval som har beslutats enligt 77 § *skall* anmälningarna ha inkommit senast den dag som Kyrkostyrelsen beslutar.

Grupp- och kandidatförteckning

31 § Stiftsstyrelsen *skall* senast den 1 juni under valåret fastställa grupp- och kandidatförteckning över de nomineringsgrupper som har registrerat grupp- och kandidatförteckning och anmält kandidater. Sådana förteckningar *skall* upprättas för varje slag av val och för varje valkrets inom stiftet.

För valkrets där tiden för registrering av grupp- och kandidatförteckning och anmälan av kandidater enligt 30 § andra stycket har förlängts till den 15 juni *skall* stiftsstyrelsen senast den 1 juli under valåret fastställa grupp- och kandidatförteckning.

Kyrkostyrelsen ansvarar för att grupp- och kandidatförteckningarna trycks på papper i samma färger som enligt 34 § gäller för valsedlarna till de olika valen.

19 § Varje stift utgör en valkrets (*stiftsvalkrets*). *Det finns också en utlandsvalkrets för dem som inte är folkbokförda i landet.*

29 § Anmälan av kandidater till samtliga val *inom stiftet och för stiftsvalkretsarna vid val till Kyrkomötet ska* göras hos respektive stiftsstyrelse. *Kandidater i utlandsvalkretsen vid val till Kyrkomötet ska anmälas hos Kyrkostyrelsen.*

Anmälda kandidater *ska* registreras hos Kyrkostyrelsen.

För att gälla vid ett ordinarie val *ska* anmälningarna ha inkommit senast den 15 maj under valåret. Vid omval som har beslutats enligt 77 § *ska* anmälningarna ha inkommit senast den dag som Kyrkostyrelsen beslutar.

31 § Stiftsstyrelsen *ska* senast den 1 juni under valåret fastställa grupp- och kandidatförteckning över de nomineringsgrupper som har registrerat grupp- och kandidatförteckning och anmält kandidater. Sådana förteckningar *ska* upprättas för varje slag av val och för varje valkrets inom stiftet *och för stiftsvalkretsen vid val till Kyrkomötet. Kyrkostyrelsen ska inom samma tid fastställa grupp- och kandidatförteckning för utlandsvalkretsen vid val till Kyrkomötet.*

För valkrets där tiden för registrering av grupp- och kandidatförteckning och anmälan av kandidater enligt 30 § andra stycket har förlängts till den 15 juni *ska* stiftsstyrelsen senast den 1 juli under valåret fastställa grupp- och kandidatförteckning.

Beställning av valsedlar

32 § Kyrkostyrelsen tillhandahåller på beställning av en nomineringsgrupp de valsedlar som *skall* användas vid valen.

Blanka valsedlar (valsedlar enligt 34 § med enbart valbeteckning) *skall* i god tid före valet finnas hos valnämnderna, på samtliga pastorsexpeditioner och stiftskanslier i landet samt på kyrkokansliet.

32 § Kyrkostyrelsen tillhandahåller på beställning av en nomineringsgrupp de valsedlar som *ska* användas vid valen.

Blanka valsedlar (valsedlar enligt 34 § med enbart valbeteckning) *ska* i god tid före valet finnas hos valnämnderna, på samtliga pastorsexpeditioner och stiftskanslier i landet samt på kyrkokansliet. *Sådana valsedlar ska även finnas hos utlandsförsamlingarna.*

RÖSTLÄNGDER OCH RÖSTKORT

Förteckning över dem som inte är folkbokförda i Sverige

36 a § Kyrkostyrelsen *ska* upprätta en förteckning över alla som är röstberättigade vid val till Kyrkomötet och som inte är folkbokförda i Sverige. Uppgifterna som finns i det register som avses i 56 kap. 1 § 1 den 15 april under valåret *ska* ligga till grund för uppgifterna i förteckningen.

De som anser att förteckningen innehåller felaktiga uppgifter om dem ska senast den 15 maj under valåret skriftligen begära hos Kyrkostyrelsen att uppgifterna rättas. Detta gäller också dem som anser sig vara felaktigt uteslutna ur förteckningen.

Röstlängder

37 § Kyrkostyrelsen *skall* upprätta en röstlängd för varje valdistrikt, uppdragande dem som har rösträtt vid valen. Uppgifterna i det register som avses i 56 kap. 1 § 1 30 dagar före den ordinarie valdagen *skall* ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna.

37 § Kyrkostyrelsen *ska* upprätta en röstlängd för varje valdistrikt och en röstlängd för utlandsvalkretsen. En röstlängd *ska* omfatta alla som har rösträtt vid valen.

Uppgifterna i det register som avses i 56 kap. 1 § 1 30 dagar före den ordinarie valdagen *ska* ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna. *I fråga om dem som*

inte är folkbokförda i Sverige 30 dagar före valet och inte heller var folkbokförda i landet den 15 april under valåret ska dock uppgifterna i förteckningen enligt 36 a § ligga till grund för uppgifterna i röstlängden för utlandsvalkretsen.

Röstkort

38 § För var och en som finns i en röstlängd *skall* Kyrkostyrelsen upprätta ett röstkort. För val som hålls samtidigt *skall* det upprättas ett gemensamt röstkort. För väljare som inte har någon känd adress *skall* det upprättas röstkort bara om de begär det.

Ett röstkort *skall* innehålla uppgift om

1. väljarens namn och nummer i röstlängden, och
2. vilka val som väljaren får delta i.

Röstkortet bör också innehålla annan information om valet.

38 § För var och en som finns i en röstlängd *för ett valdistrikt ska* Kyrkostyrelsen upprätta ett röstkort. För val som hålls samtidigt *ska* det upprättas ett gemensamt röstkort. För väljare som inte har någon känd adress *ska* det upprättas röstkort bara om de begär det.

Ett röstkort *ska* innehålla uppgift om

1. väljarens namn och nummer i röstlängden, och
2. vilka val som väljaren får delta i.

KUVERT

42 § För val *skall* det finnas valkuvert och kuvert för brevröstning samt de övriga kuvert som Kyrkostyrelsen beslutar.

De kuvert som *skall* användas vid val hålls till handa bara genom Kyrkostyrelsen. De *skall* i god tid före valet finnas hos valnämnderna, på samtliga pastorsexpeditioner eller motsvarande och stiftskanslier i landet samt på kyrkokansliet.

42 § För val *ska* det finnas valkuvert och kuvert för brevröstning samt de övriga kuvert som Kyrkostyrelsen beslutar.

De kuvert som *ska* användas vid val hålls till handa bara genom Kyrkostyrelsen. De *ska* i god tid före valet finnas hos valnämnderna, på samtliga pastorsexpeditioner eller motsvarande och stiftskanslier i landet samt på kyrkokansliet. *De ska även finnas hos utlandsförsamlingarna.*

Brevröstning genom postbefordran

54 § Väljare som vill brevrösta *skall* för varje slag av val avge sin röst och själv lägga en valsedel i ett valkuvert. Väljaren *skall* därefter i närvaro av två vittnen lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för brevröst och klistra igen detta.

Väljaren *skall* på ytterkuvertet skriva under en försäkran att kuverten gjorts i ordning på detta sätt. De två vittnena *skall* där skriftligen intyga att väljaren skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt.

Väljaren *skall* därefter lägga ytterkuvertet och sitt röstkort i ett omslagskuvert som *skall* skickas till stiftsstyrelsen. Försändelsen *skall* ha kommit in till stiftsstyrelsen senast onsdagen i veckan före valdagen.

Väljare som befinner sig utomlands får skicka sin brevröst till Kyrkostyrelsen.

54 § Väljare som vill brevrösta *ska* för varje slag av val avge sin röst och själv lägga en valsedel i ett valkuvert. Väljaren *ska* därefter i närvaro av två vittnen lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för brevröst och klistra igen detta.

Väljaren *ska* på ytterkuvertet skriva under en försäkran att kuverten gjorts i ordning på detta sätt. De två vittnena *ska* där skriftligen intyga att väljaren skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt.

Väljaren *ska* därefter lägga ytterkuvertet och sitt röstkort i ett omslagskuvert som *ska* skickas till stiftsstyrelsen. Försändelsen *ska* ha kommit in till stiftsstyrelsen senast onsdagen i veckan före valdagen.

Väljare som är *folkbokförda i Sverige och* befinner sig utomlands får skicka sin brevröst till Kyrkostyrelsen.

Brevröstning för väljare som inte är folkbokförda i Sverige

56 a § För väljare som inte är folkbokförda i Sverige gäller bestämmelserna i 54 § första och andra styckena och 57 §. I stället för röstkort används ett förtryckt adresskort. Ytterkuvertet för brevröst *ska* tillsammans med adresskortet skickas till Kyrkostyrelsen.

På adresskortet *ska* väljaren skriva sitt namn och personnummer eller endast födelsetid om personnummer saknas.

I stället för att skickas direkt till Kyrkostyrelsen kan brevrösten lämnas till en utlandsförsamling för vidarebefordran till Kyrkostyrelsen. Kyrkostyrelsen beslutar efter samråd med utlandsförsamlingen sista dag när brevröster får lämnas till utlandsförsamlingen för sådan vidarebefordran.

Brevröstningen får påbörjas 45 dagar före valdagen. En brevröst ska ha kommit in till Kyrkostyrelsen senast fredagen i veckan före valdagen.

SAMMANRÄKNING AV RÖSTERNA

Preliminär sammanräkning

58 § Omedelbart efter att röstningen i vallokalen har förklarats avslutad och samtliga valkuvert som *skall* läggas i valurnan har lagts ner i den *skall* valförrättarna räkna rösterna. Denna rösträkning är offentlig och *skall* genomföras utan avbrott. Resultatet av rösträkningen är preliminärt.

Omedelbart efter det att den preliminära rösträkningen i vallokalen har avslutats *skall* valförrättarna till valnämnden överlämna röstlängden, protokollet, ytterkuvert samt valsedlar i förseglade omslag.

Valnämnden *skall* se till att samtliga dessa handlingar kommer in. Om någon handling saknas *skall* den begäras in.

Valnämnden *skall* därefter omgående vidarebefordra röstlängder och övrigt material till stiftsstyrelsen.

58 § Omedelbart efter att röstningen i vallokalen har förklarats avslutad och samtliga valkuvert som *ska* läggas i valurnan har lagts ner i den *ska* valförrättarna räkna rösterna. Denna rösträkning är offentlig och *ska* genomföras utan avbrott. Resultatet av rösträkningen är preliminärt.

Kyrkostyrelsen ska göra en preliminär räkning av rösterna i utlandsvalkretsen samtidigt med rösträkningen i vallokalerna.

Omedelbart efter det att den preliminära rösträkningen i vallokalen har avslutats *ska* valförrättarna till valnämnden överlämna röstlängden, protokollet, ytterkuvert samt valsedlar i förseglade omslag.

Valnämnden *ska* se till att samtliga dessa handlingar kommer in. Om någon handling saknas *ska* den begäras in.

Valnämnden *ska* därefter omgående vidarebefordra röstlängder och övrigt material till stiftsstyrelsen.

Slutlig sammanräkning

59 § Stiftsstyrelsen *skall* göra den slutliga *sammanräkningen av valresultatet*.

Kyrkostyrelsen *skall* på grundval av resultatet av den slutliga sammanräkningen fördela mandaten i Kyrkomötet. Stiftsstyrelsen *skall* bistå Kyrkostyrelsen i den utsträckning som det behövs för att den *skall* kunna utse ledamöter och ersättare.

I fråga om val till stiftsfullmäktige, samfällda kyrkofullmäktige i samfällighet och kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd i församling *skall* stiftsstyrelsen fördela mandaten mellan nomineringsgrupperna och för varje valkrets utse ledamöter och ersättare.

59 § Stiftsstyrelsen *ska* göra den slutliga *rösträkningen från de val som äger rum i stiftet*. Kyrkostyrelsen *ska* göra den *slutliga räkningen av rösterna i utlandsvalkretsen*.

Kyrkostyrelsen *ska* på grundval av resultatet av den slutliga sammanräkningen fördela mandaten i Kyrkomötet. Stiftsstyrelsen *ska* bistå Kyrkostyrelsen i den utsträckning som det behövs för att den *ska* kunna utse ledamöter och ersättare.

I fråga om val till stiftsfullmäktige, samfällda kyrkofullmäktige i samfällighet och kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd i församling *ska* stiftsstyrelsen fördela mandaten mellan nomineringsgrupperna och för varje valkrets utse ledamöter och ersättare.

NÄRMARE BESTÄMMELSER

89 § Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om

1. registrering av gruppbeteckning och registrering av kandidater,
2. grupp- och kandidatförteckningar,
3. röstlängder och röstkort,
4. valsedlar och olika typer av kuvert,
5. tider för röstning i vallokal,
6. utrustning och ordning i röstningslokal
7. hur röstning går till i vallokal, på expedition för förtidsröstning och på särskilt röstmottagningsställe,
8. hur brevröstning går till,
9. dokumentation av valförrättning och röstmottagning,
10. behandling av inkomna förtidsröster,

89 § Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om

1. registrering av gruppbeteckning och registrering av kandidater,
2. grupp- och kandidatförteckningar,
3. röstlängder, röstkort och *adresskort*,
4. valsedlar och olika typer av kuvert,
5. tider för röstning i vallokal,
6. utrustning och ordning i röstningslokal
7. hur röstning går till i vallokal, på expedition för förtidsröstning och på särskilt röstmottagningsställe,
8. hur brevröstning går till,
9. dokumentation av valförrättning och röstmottagning,
10. behandling av inkomna förtidsröster,

11. förfarandet vid preliminär röst-räkning i vallokal,
12. förfarandet vid slutlig samman-räkning och mandatfördelning,
13. förfarandet när ledamöter och ersättare avgår under mandatperio-den, och
14. förfarandet i övrigt i valadmi-nistrativa frågor.

11. förfarandet vid preliminär röst-räkning i vallokal,
12. förfarandet vid slutlig samman-räkning och mandatfördelning,
13. förfarandet när ledamöter och ersättare avgår under mandatperio-den, och
14. förfarandet i övrigt i valadmi-nistrativa frågor.

ÖVERKLAGANDE

90 § Ett val enligt detta kapitel får överklagas hos Svenska kyrkans valprövnings-nämnd.

Samfällda kyrkofullmäktiges beslut om valkretsindelning enligt 11 § och om inskränkt valbarhet enligt 12 § får inte överklagas.

Hos Valprövningsnämnden får följande beslut överklagas särskilt:

1. stiftsstyrelsens beslut om antalet valkretsmandat för val till sam-fällda kyrkofullmäktige enligt 9 §,
2. stiftsstyrelsens beslut om val-kretsindelning för val till samfällda kyrkofullmäktige enligt 11 §,
3. stiftsstyrelsens beslut att fast-ställa samfällda kyrkofullmäktiges beslut om inskränkt valbarhet enligt 12 §,
4. stiftsstyrelsens beslut om fördel-ning av fasta valkretsmandat för val till stiftsfullmäktige enligt 14 §,
5. stiftsfullmäktiges beslut om val-kretsindelning för val till stiftsfull-mäktige enligt 15 §,
6. Kyrkostyrelsens beslut om en valkretsindelning som avviker från kontraktsindelningen för val till stiftsfullmäktige enligt 16 §,
7. Kyrkostyrelsens beslut om för-delning av fasta valkretsmandat för val till Kyrkomötet enligt 18 §,
8. stiftsstyrelsens beslut om indel-ning i valdistrikt enligt 20 §,
9. beslut i ärenden om registrering av gruppbeteckning,
10. *stiftsstyrelsens* beslut att fast-ställa grupp- och kandidatförteck-ningar enligt 31 §,

Hos Valprövningsnämnden får följande beslut överklagas särskilt:

1. stiftsstyrelsens beslut om antalet valkretsmandat för val till sam-fällda kyrkofullmäktige enligt 9 §,
2. stiftsstyrelsens beslut om val-kretsindelning för val till samfällda kyrkofullmäktige enligt 11 §,
3. stiftsstyrelsens beslut att fast-ställa samfällda kyrkofullmäktiges beslut om inskränkt valbarhet enligt 12 §,
4. stiftsstyrelsens beslut om fördel-ning av fasta valkretsmandat för val till stiftsfullmäktige enligt 14 §,
5. stiftsfullmäktiges beslut om val-kretsindelning för val till stiftsfull-mäktige enligt 15 §,
6. Kyrkostyrelsens beslut om en valkretsindelning som avviker från kontraktsindelningen för val till stiftsfullmäktige enligt 16 §,
7. Kyrkostyrelsens beslut om för-delning av fasta valkretsmandat för val till Kyrkomötet enligt 18 §,
8. stiftsstyrelsens beslut om indel-ning i valdistrikt enligt 20 §,
9. beslut i ärenden om registrering av gruppbeteckning,
10. beslut i *ärenden om* att fast-ställa grupp- och kandidatförteck-ningar enligt 31 §,

11. beslut i ärenden om valsedlar,
12. Kyrkostyrelsens beslut om rättelse i röstlängd enligt 41 §, och
13. beslut att utse nya ledamöter eller ersättare.

11. beslut i ärenden om valsedlar,
12. Kyrkostyrelsens beslut om rättelse i förteckningen enligt 36 a §,
13. Kyrkostyrelsens beslut om rättelse i röstlängd enligt 41 §, och
14. beslut att utse nya ledamöter eller ersättare.

Andra beslut enligt detta kapitel får överklagas endast i samband med att det val som beslutet gäller överklagas.

91 § Ett val eller ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängden har rösträtt vid valet. I fråga om överklagande av beslut som avses i 90 § tredje stycket 4, 5, 7, 8, 9 och 11 *skall* dock rösträtten i stället avgöras utifrån bestämmelserna i 33 kap. 2 §.

Ett beslut som avses i 90 § tredje stycket 1–3 får dock endast överklagas av en berörd församling eller samfällighet.

Ett beslut som avses i 90 § tredje stycket 6 får endast överklagas av ett berört stift.

Ett beslut som avses i 90 § tredje stycket 10 får endast överklagas av den som finns med på förteckningen och av den som har gjort anmälan.

Ett beslut som avses i 90 § tredje stycket 12 får endast överklagas av den som beslutet gäller.

Ett beslut som avses i 90 § tredje stycket 13 får endast överklagas av den som enligt 33 kap. 2 § skulle ha haft rösträtt om beslutsdagen hade varit valdagen.

91 § Ett val eller ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängden har rösträtt vid valet. I fråga om överklagande av beslut som avses i 90 § tredje stycket 4, 5, 7, 8, 9 och 11 *ska* dock rösträtten i stället avgöras utifrån bestämmelserna i 33 kap. 2 §.

Ett beslut som avses i 90 § tredje stycket 12 *och* 13 får endast överklagas av den som beslutet gäller.

Ett beslut som avses i 90 § tredje stycket 14 får endast överklagas av den som enligt 33 kap. 2 § skulle ha haft rösträtt om beslutsdagen hade varit valdagen.

92 § Den som vill överklaga ett val eller ett beslut *skall* ge in skrivelsen med överklagandet till beslutsinstansen. Den *skall* ha kommit in till beslutsinstansen
1. i ärende enligt 90 § första stycket: tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att den slutliga röstsammanräkningen avslutades,

92 § Den som vill överklaga ett val eller ett beslut *ska* ge in skrivelsen med överklagandet till beslutsinstansen. Den *ska* ha kommit in till beslutsinstansen
1. i ärende enligt 90 § första stycket: tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att den slutliga röstsammanräkningen avslutades,

2. i ärende enligt 90 § andra stycket 1–8 och 11: senast inom tre veckor från den dag då det tillkännagavs på stiftets anslagstavla att protokollet över beslutet har justerats,
3. i ärende enligt 90 § andra stycket 9: senast inom en vecka från den dag då det tillkännagavs på stiftets anslagstavla att protokollet över beslutet har justerats,
4. i ärende enligt 90 § andra stycket 10: senast den 15 juni under valåret för grupp- och kandidatförteckningar som enligt 31 § *skall* vara fastställda den 1 juni och senast den 15 juli för grupp- och kandidatförteckningar som *skall* vara fastställda den 1 juli,
5. i ärende enligt 90 § andra stycket 12: senast tisdagen i veckan före valet, och
6. i ärende enligt 90 § andra stycket 13: senast inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

2. i ärende enligt 90 § andra stycket 1–8 och 11: senast inom tre veckor från den dag då det tillkännagavs på stiftets anslagstavla att protokollet över beslutet har justerats,
3. i ärende enligt 90 § andra stycket 9: senast inom en vecka från den dag då det tillkännagavs på stiftets anslagstavla att protokollet över beslutet har justerats,
4. i ärende enligt 90 § andra stycket 10: senast den 15 juni under valåret för grupp- och kandidatförteckningar som enligt 31 § *ska* vara fastställda den 1 juni och senast den 15 juli för grupp- och kandidatförteckningar som *ska* vara fastställda den 1 juli,
5. i ärende enligt 90 § andra stycket 12: senast *den 15 juni under valåret*
6. i ärende enligt 90 § *andra stycket* 13: senast tisdagen i veckan före valet, och
7. i ärende enligt 90 § andra stycket 14: senast inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

57 kap. Tillsyn

TILLSYN ÖVER FÖRSAMLINGAR OCH STIFT

1 § Biskopen och domkapitlet *skall* ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och samfälligheter samt över verksamheten i stiftet. I tillsynen ingår
1. råd, stöd och hjälp, dels i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, dels i rättsliga frågor,
2. utfärdande av församlingsinstruktion enligt 5–7 a §§,
3. biskopens visitationer enligt 8 kap. 2 §,

1 § Biskopen och domkapitlet *ska* ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och samfälligheter samt över verksamheten i stiftet. I tillsynen ingår
1. råd, stöd och hjälp, dels i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, dels i rättsliga frågor,
2. utfärdande av församlingsinstruktion enligt 5–7 a §§,
3. biskopens visitationer enligt 8 kap. 2 §,

4. granskning av hur präster och diakoner utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften,
5. prövning av behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 31 kap. 11 och 12 §§ och 32 kap. 11 och 12 §§,
6. befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 § och 32 kap. 14 §, och
7. beslutsprövning enligt 8–18 §§.
Det som sägs i första stycket 1–6 gäller även utlandskyrkan.

4. granskning av hur präster och diakoner utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften,
5. prövning av behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 31 kap. 11 och 12 §§ och 32 kap. 11 och 12 §§,
6. befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 § och 32 kap. 14 §, och
7. beslutsprövning enligt 8–18 §§.
Det som sägs i första stycket gäller även utlandskyrkan.

Församlingsinstruktioner för utlandskyrkan

7 a § För församlingar och övriga utlandsverksamheter inom utlandskyrkan *skall* en församlingsinstruktion utarbetas.

Instruktionen för utlandskyrkan *skall* innehålla det som anges i 5 § 2 och 4.

En församlingsinstruktion för en församling utarbetas av kyrkoherden och kyrkorådet i samråd med Domkapitlet i *Visby*. Den får utfärdas av domkapitlet efter godkännande av kyrkorådet och kyrkoherden var för sig och efter att *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* har getts tillfälle att yttra sig.

En församlingsinstruktion för en annan utlandsverksamhet utarbetas av kyrkoherden och *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* i samråd med domkapitlet i *Visby* stift. Den får utfärdas av domkapitlet efter godkännande av *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* och kyrkoherden var för sig.

Efter att domkapitlet har utfärdat församlingsinstruktionen är den bindande för församlingen eller verksamheten.

7 a § För församlingar och övriga utlandsverksamheter inom utlandskyrkan *ska* en församlingsinstruktion utarbetas.

Instruktionen för utlandskyrkan *ska* innehålla det som anges i 5 § 2 och 4.

En församlingsinstruktion för en församling utarbetas av kyrkoherden och kyrkorådet i samråd med Domkapitlet i *Uppsala stift*. Den får utfärdas av domkapitlet efter godkännande av kyrkorådet och kyrkoherden var för sig och efter att *Kyrkostyrelsen* har getts tillfälle att yttra sig.

En församlingsinstruktion för en annan utlandsverksamhet utarbetas av kyrkoherden och *Kyrkostyrelsen* i samråd med domkapitlet i *Uppsala* stift. Den får utfärdas av domkapitlet efter godkännande av *Kyrkostyrelsen* och kyrkoherden var för sig.

Fråga om ändring av församlingsinstruktionen för en församling får väckas av kyrkorådet, kyrkoherden eller domkapitlet. Fråga om ändring av församlingsinstruktionen för en annan verksamhet får väckas av *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet*, kyrkoherden eller domkapitlet. En ändring godkänns och utfärdas på samma sätt som instruktionen.

Fråga om ändring av församlingsinstruktionen för en församling får väckas av kyrkorådet, kyrkoherden eller domkapitlet. Fråga om ändring av församlingsinstruktionen för en annan verksamhet får väckas av *Kyrkostyrelsen*, kyrkoherden eller domkapitlet. En ändring godkänns och utfärdas på samma sätt som instruktionen.

Grunder för prövningen

10 § Ett prövat beslut *skall* upphävas, om det

1. inte har tillkommit i rätt ordning,
2. hänför sig till något som inte är en angelägenhet för församlingen, samfälligheten respektive stiftet,
3. har fattats av ett organ som har överskridit sina befogenheter, eller
4. strider mot kyrkoordningen, någon annan kyrklig bestämmelse eller någon rättsregel som Svenska kyrkan har att följa.

10 § Ett prövat beslut *ska* upphävas, om det

1. inte har tillkommit i rätt ordning,
2. hänför sig till något som inte är en angelägenhet för församlingen, samfälligheten respektive stiftet,
3. har fattats av ett organ som har överskridit sina befogenheter, eller
4. strider mot kyrkoordningen, någon annan kyrklig bestämmelse eller någon rättsregel som Svenska kyrkan har att följa.

För beslut av en utlandsförsamling gäller vad som sägs i första stycket punkten 4 i tillämpliga delar.

-
1. Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2011.
 2. När den ledamot i Domkapitlet i Uppsala stift som avses i 9 kap. 2 § 5 och den ledamotens ersättare ska väljas första gången har endast den som är anställd som präst eller diakon i utlandskyrkan rösträtt. Valet avser tiden till den 31 december 2013.
 3. Kyrkomötet ska vid sammanträdet i oktober 2010 välja en ledamot och ersättare i Domkapitlet i Uppsala stift enligt 9 kap. 19 § andra stycket för tiden fram till dess att Kyrkomötet har hållit nya val under nästa mandatperiod.

1 Vårt uppdrag och arbete

Den 27 september 2007 fastställde kyrkostyrelsen utredningens direktiv. Utredningens uppdrag är enligt dem att utifrån ett antal angivna utgångspunkter bearbeta och komma med förslag inom ett antal områden. Direktiven i sin helhet återges i bilaga 1. Enligt direktiven ska arbetet vara slutfört senast den 1 oktober 2008. Utredningen har sedan på egen begäran fått förlängd tid. Kyrkostyrelsen beslöt vid sitt sammanträde den 22–24 september 2008 att utredningens arbete ska vara slutfört senast den 1 augusti 2009.

Utredningens direktiv

Utredningens direktiv inleds med en kort beskrivning av hur Svenska kyrkans verksamhet utomlands varit organiserad och av de utredningar som genomfördes under 1970- och 1980-talet om att skapa en ny organisation för verksamheten utomlands.

Därefter följer en beskrivning av dagens organisation vilken bygger på de beslut som fattades av 2002 och 2005 års kyrkomöten. Genom 2002 års beslut knöts utlandskyrkans verksamhet till Visby stift. Biskop och domkapitel fick uppgifter motsvarande dem i andra stift. Främjandet av verksamheten behölls av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet på Svenska kyrkans nationella nivå. Biskopen i Visby stift blev själskriven ledamot i nämnden. I direktiven påpekas att under den tid som förflutet sedan 2002 års kyrkomötes beslut har skilda meningar framförts om vilken roll nämnden, domkapitlet och biskopen ska ha inom verksamheten och hur gränserna ska dras mellan de olika styrande organen.

Till 2005 års kyrkomöte fanns det en motion med förslag om att kyrkostyrelsen borde få i uppdrag att genomföra en utvärdering av konsekvenserna av 2002 års kyrkomötes beslut om det förändrade tillsynsansvaret för utlandskyrkan. Kyrkomötet biföll motionen och kyrkostyrelsen beslöt att uppdraget skulle inledas med att en fristående konsult skulle få i uppdrag att se igenom verksamheten för att ta reda på vilka problemområden som fanns.

I våra direktiv återges de konstateranden som denne utvärderare kom fram till i sin rapport. Enligt honom var huvudfrågan begreppen främjande och tillsyn samt svårigheterna att dra en klar gränslinje mellan dem. Han ansåg att dessa funktioner behövde samordnas på ett annat sätt än i dag. Vidare påpekade han att kyrkostyrelsen redan när den lämnat sitt förslag till nuvarande organisation sagt att »lösningen är en lösning i nuläget och skall utvärderas«. Han fann att det fanns en rad skäl som talade för att det borde göras en översyn av utlandskyrkans organisation för att finna en lös-

ning som kan få en bred förankring och som kan förväntas kunna fungera mera långsiktigt. Utvärderaren konstaterade även att det var angeläget att de demokratiska frågorna med utlandsförsamlingarnas inflytande löstes och tillstyrkte därför att även att dessa frågor ses över i en utredning.

En sammanfattning av utgångspunkterna för det fortsatta arbetet är enligt utredningens direktiv.

- Utlandskyrkan ska vara ett eget stift eller vara del av ett stift och ha episkopala funktioner och domkapitelsfunktioner kopplade till stiftet. Organ för främjande av verksamheten inom utlandskyrkan ska finnas och tillsyn och främjande bör hållas samman så att oklara styrfunktioner undviks.
- Representanter för utlandsförsamlingarna bör få ett reellt inflytande över besluten.
- Verksamheten inom Svenska kyrkan i utlandet är en angelägenhet för hela Svenska kyrkan.

Det är utifrån dessa utgångspunkter som vår utredning fått i uppdrag att bearbeta och komma med förslag inom följande områden:

- Förutsättningar och möjligheter för utlandskyrkan att bli ett eget stift med egna funktioner såsom domkapitel och stiftsstyrelse.
- Förutsättningar och möjligheter för fortsatta stiftsfunktioner inom Visby stift alternativt att föra dessa till Uppsala stift och ärkebiskopen eller annat stift och biskop.
- Redovisa hur tillsyns- och främjandefunktionerna kan tillgodoses så att oklara styrfunktioner undviks.
- Förutsättningar och möjligheter också för representanter från utlandsförsamlingarna att vara delaktiga i kyrkomötet och i främjandeorganet.

Vi har även i uppdrag att belysa frågan om ordförandeskap i främjandeorganet, och om vi föreslår att främjandefunktionen ska ligga kvar på den nationella nivån ska vi klarlägga om den kan läggas hos kyrkostyrelsen eller hos ett till kyrkostyrelsen underställt organ.

I vårt uppdrag ingår inte att överväga utlandsverksamhetens finansiering på lång sikt eller att överväga eventuella konsekvenser för Visby stift med anledning av utredningens förslag.

Övergripande om utredningens arbete

Utredningen har huvudsakligen haft endagssammanträden förlagda till kyrkokansliet i Uppsala. Det första mötet hölls i januari 2008 och vi har därefter sammanträtt vid ytterligare åtta tillfällen. Ett av dessa tillfällen har varit förenat med ett studiebesök i Victoriaförsamlingen i Berlin.

Flera av de frågor vi har att pröva i den här utredningen har utretts tidigare, en del har blivit belysta i flera utredningar. Ändå återkommer krav på

förnyad prövning. Utredningsuppdraget innefattar många frågor som ska belysas och frågorna är av komplex natur. Efter en tids utredande kunde vi konstatera att det krävdes mer tid än den som gavs i direktiven för att vi ska kunna lämna ett samlat förslag där de olika positioner som ryms i dessa frågor blir belysta och värderade. En begäran om förlängd utredningstid lämnades därför in till kyrkostyrelsen.

Som en del av utredningsarbetet har överläggningar med olika personer ägt rum.

Vid vårt sammanträde den 10 april 2008 medverkade biskopen i Visby stift Lennart Koskinen. Han hade inför vårt möte ombetts att lämna sin uppfattning av hur utlandskyrkans nuvarande struktur och verksamhet fungerar i dag samt sina visioner inför framtiden. Speciellt hade han ombetts att ge utredningen sin syn på hur tillsyn och främjande fungerar i dag.

Vid samma sammanträde medverkade den s.k. Demokratiutredningens huvudsekreterare Gunnar Edqvist. Vi fick då en muntlig redovisning av hur den utredningen resonerade generellt om kyrkans demokratiutveckling, vidare vilka frågor i den utredningen som hade koppling till vår utrednings direktiv. Vi fick även en genomgång av Demokratiutredningens uppfattning i frågan om rösträtt i kyrkovalet och valbarhet till uppdrag på Svenska kyrkans nationella nivå för den som inte är folkbokförd i Sverige.

Till vårt sammanträde den 17 juni 2008 hade vi inbjudit presidiet för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Nämndens ordförande och 1:e vice ordföranden har båda suttit i nämnden under flera mandatperioder. Den som hade möjlighet att medverka var nämndens ordförande Erna Arhag. Utredningens sekreterare har därför även genomfört en telefonintervju med nämndens 1:e vice ordförande Kerstin Björk, och hennes synpunkter har också utredningen tagit del av. De har fått reflektera över styrkor och svagheter i utlandskyrkans nuvarande struktur och verksamhet.

Utöver det här redovisade överläggningarna med olika personer har utredningen givetvis studerat Svenska kyrkans utlandsverksamhets historiska utveckling, gällande regelverk, bakgrund till nuvarande bestämmelser som exempelvis Ärkestiftsutredningen (Svenska kyrkans utredningar 1995:9), SKUT-utredningens betänkande *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter* (Svenska kyrkans utredningar 2001:1), den s.k. Demokratiutredningens delbetänkande *Välja med förtroende* (Svenska kyrkans utredningar 2006:2) samt kyrkostyrelsens skrivelser om Svenska kyrkan i utlandet till 2002 och 2005 års kyrkomöten, kyrkomötets beredning av dessa och beslut.

I utredningsarbetet har förutom de av generalsekreteraren utsedda experterna i utredningen även kyrkorättslig expertis medverkat från kyrkokansliet i Uppsala.

I Demokratiutredningens slutbetänkande *Styra och leda* finns det förslag till ändringar i kyrkoordningen på ett antal punkter som även kommer att

beröra utlandskyrkans framtida organisation. Det gäller biskopsval där det i slutbetänkandet *Styra och leda* föreslås att diakonerna får rösträtt. Det gäller också frågan om vem på den förtroendevalda linjen som fattar beslut om församlingsinstruktionen. Demokratiutredningens förslag innebär att det ska vara det beslutande organet, alltså kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd och kyrkoherden var för sig som godkänner den innan domkapitlet fastställer den. Detta innebär om man gör en parallell till utlandsförsamlingarna att församlingsinstruktionen ska godkännas av kyrkostämman. Det finns också förslag i slutbetänkandet *Styra och leda* om uppföljning av hanteringen av upphävda beslut vid beslutsprövning.

Vi vet att en del av dessa förslag har fått ett starkt stöd vid remissbehandlingen. Det är därför sannolikt att kyrkostyrelsen i en skrivelse till årets kyrkomöte kommer med förslag till ändringar i kyrkoordningen. Våra förslag i detta betänkande utgår från gällande kyrkoordning och vi är medvetna om att vissa justeringar kan behöva göras i våra förslag till ändringar i kyrkoordningen om kyrkomötet i höst beslutar i enlighet med kyrkostyrelsens förslag. Vad detta innebär vet vi först när utredningen avslutar sitt arbete. Vi vill därför påpeka att vår utrednings förslag inte innebär något ställningstagande till de förslag som läggs fram av kyrkostyrelsen till årets kyrkomöte.

2 Utlandskyrkans karaktär och verksamhet

2.1 Historisk bakgrund

Svenska kyrkans utlandsarbete har tre tydliga historiska spår. Det första handlar om de präster som följde med militärexpeditioner, var skeppspräster eller ambassadpredikanter. I Paris, där församlingen bildades 1626, knöts en präst till den svenska ambassaden för lutherska gudstjänster i den annars romersk-katolska miljön. Legationspredikanter fanns vid många av de svenska beskickningarna under 1600- och 1700-talen. Församlingen i London räknar sitt ursprung från 1710.

Det andra bär väckelsetidens prägel. Under 1800-talet fick nationalitetsfrågan och språktillhörigheten allt större betydelse och i väckelsetidens anda växte viljan att ta ansvar för svenskar utomlands fram. Det avsåg såväl bosatta som sjöfolk. Kungl. Maj:t gav 1876 ärkebiskopen i uppdrag att sända präster till Kiel och West Hartlepool för att ombesörja den andliga vården bland sjöfolk och fastboende. Sjomanskyrkorna blev många både inom Svenska kyrkan och Evangeliska fosterlands-stiftelsen. Flexibiliteten var stor med snabba anpassningar till var svenska fartyg löpte an. Verksamheten erbjöd läsrum, gemenskap och gudstjänstfirande.

Det tredje spåret är 1900-talets bidrag. När välfärden ökade efter andra världskriget kom också charterturismen i gång. Verksamhet inleddes 1967 bland turister i Las Palmas. Verksamheten bland turister ökade snabbt och arbete startade på allt fler orter i Medelhavsområdet.

Den utsända personalen fick ofta stödja personer som kom i kris eller när olyckor och katastrofer inträffade. Under 2000-talet har denna sida av verksamheten kommit att få allt större betydelse, inte minst efter flodvågskatastrofen i Thailand och evakueringen av svenskar från Libanon.

En sammanfattning av den historiska bakgrunden återfinns i *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter*, Betänkandet från 1998 års SKUT-utredning (Svenska kyrkans utredningar 2001:1).

Hur verksamheten organiserats och organiseras i dag återkommer senare i organisationsavsnittet.

2.2 Verksamhetens karaktär

Verksamheten har således växt ur skilda traditioner: statsmaktens behov, väckelsens omsorg om individen och verksamheten bland turister. Både dess historia och dess nuvarande karaktär skiljer sig väsentligt från de vanliga församlingarna inom Sverige.

Verksamheten i dag skildras i *Som hemma fast utomlands*, Svenska kyrkan 2008¹.

2.3 Verksamhet och mål

Varför finns Svenska kyrkan i utlandet? Klas Hansson, tidigare chef för utlandskyrkan, besvarar frågan på följande sätt i *Som hemma fast utomlands*:

Var?

Världen förändras ständigt. Vi ser det när vi bläddrar i rese katalogerna. Länder som var indragna i konflikt eller krig för något årtionde sedan dyker upp som nya turistmål. Nya orter tar den plats Medelhavsöarna förr hade i människors längtan och drömmar.

Och yrkeslivet förändras. Globaliseringen, ökad handel och nya möjligheter att göra affärer långt bort gör att svenskar finns på än fler platser än förr. Ungdomar reser utomlands efter sina gymnasieår på upptäcktsfärd efter världen och sig själva. Som studenter får de ofta utbildning vid andra universitet och skolor. Många väljer en pensionärstillvaro bortom snö och vinterusk. Thailand är ett nytt alternativ när priserna rusar i höjden i Frankrike och Spanien.

Fakta som de här finns med när Svenska kyrkan i utlandet planerar för framtiden. Var är alltså inte självklart. Det beror på många faktorer. Många av kyrkorna ligger förstås precis rätt. På andra håll, där det förr var självklart med en utlandskyrka, kan verksamheten nu behöva förändras så att den svarar mot dagens behov. Utvecklingen i vår omvärld säger oss: vi kan behövas på nya platser och i nya sammanhang. Var vet vi inte riktigt än. Men vi kan vara säkra på att nya förväntningar och utmaningar dyker upp...

Hur?

Hur är självklart för många. En plats att komma till, där språk och dofter och melodier signalerar Sverige och Svenska kyrkan. Så är det ofta. På turistorterna slinker folk in, kanske av nyfikenhet för att man sett den svenska flaggan vaja på fasaden. Eller för att det är lättare att möta kyrkan ute än hemma. Andra, långliggarna, har med kyrkan som en naturlig del av livet tillsammans med bad och golf. Den är en mötesplats i vidaste bemärkelse.

På många håll är den bofasta befolkningen kärnan i verksamheten. Med gudstjänst, grupper av olika slag, barnarbete och körer. Och överallt är människor beredda att ta ansvar och utveckla det som redan finns: som frivilliga, som ansvariga i kyrkoråd eller som ledare, hembesökare och gudstjänstvärdar. Överallt står gudstjänsten i centrum, söndag som vardag. Den vill vara

1. Skriften är tillgänglig för nedladdning på följande länk: <http://www.svenskakyrkan.se/Webbplats/System/Filer/A26A89C4-B26B-4EB6-A37D-DA7ACD77CD06.pdf>

inbjudande, locka oss till Gud, till mötet med Kristus i brödet och vinet, till psalmsången och samvaron med andra människor.

Utlandskyrkans arbete präglas på de flesta ställen av en tydlig Kom-struktur. Kom till oss – här finns vi! Här kan du vara med. Det har varit framgångsrikt och hjälpt många in i trons och tillitens värld.

I en Gå-struktur är man mer orienterad mot att lämna sitt eget bo för att möta människor där de finns. Behöver vi mer av sådant i utlandskyrkans arbete för att nå dem som inte kommer eller hittar fram?

Vem ska stå i centrum i mötet? Naturligtvis den som möter kyrkan. Det är personens behov, möjligheter och engagemang som ska bejakas och mötas, inte den egna organisationen, husen eller traditionerna. Så: i första hand på besökarens villkor, med människan framför ögonen.

Hela vår kyrka våndas och arbetar med frågan om hur vi möter ungdomar. Vi vet att det finns unika tillfällen att nå ut till backpackers och yngre resenärer ute i världen, särskilt i storstäder. Vi behöver utveckla än bättre sätt att svara mot deras behov. Och vi behöver finna former där unga människor på sin resa utåt världen och inåt sig själva också möter Svenska kyrkan. När vi ser mot framtiden ser vi en utlandskyrka som förändras också i sitt sätt att möta människor. Med gudstjänsten i centrum för utlandsvenskens behov.

Och ett varför!

Överallt står förstås uppdraget i centrum. Att vara kyrka för de svenskar som är bosatta eller bara tillfälligt vistas utomlands. Man kan säga att det är ett av uttrycken för vår egen kyrkas självbild: att vara en folkkyrka, som vill ta ansvar för medlemmar och andra som vistas i våra församlingar. Det ansvaret sträcker sig längre än Sveriges (eller EU:s) gränser. Att vara folkkyrka är också att vara med i det riktigt svåra, när krisen eller katastrofen drabbar. Därför är det viktigt att utlandskyrkan finns på plats för att ge stöd när allt går sönder under utlandsvistelsen.

Men varför sitter förstås än djupare. Vi ser på vår kyrka just på detta sätt för vi tror att alla behöver den tillit Gudsmötet kan ge. Det var det som drev 1800-talets väckelse och omsorg om sjömännen. Och förra århundradets möten med turisterna. Och det är också drivkraften för framtiden när frågorna om var och hur besvaras.

I samma bok reflekterar biskop Lennart Koskinen på följande sätt:

Svenska kyrkan i utlandet är precis vad namnet säger; vår svenska hemmakyrka närvarande också ute i världen. Bakom det ligger naturligtvis en tanke. Företag som etablerar sig i andra länder gör det i allmänhet för att det finns kunder eller leverantörer där, och för att det går att tjäna mer pengar ute än bara hemma. Det kallas affärsidé. Någon sådan har inte kyrkan, men väl en teologi. Nyckelordet i den är närvaro.

Organisationen kyrkan har inget egenvärde. Kyrkan är sina medlemmar och bygger på tanken att Gud är närvarande där människorna finns. Men Guds närvaro är inte alltid så tydlig, eftersom tillvarons andliga dimension sällan är synlig för blotta ögat. Kyrkans uppgift är att synliggöra det osynliga. I ord naturligtvis, men framför allt i gärning. Omtanke, hjälpsamhet och gemenskap är evangelium i handling. Sjukbesök och stöd till dem som sitter i fängelse. Hjälp och stöd att bearbeta sorg och olyckor. »Gud har inga händer« brukar man säga, och därför finns kyrkan och dess medarbetare som tjänare för både Gud och människor.

Det osynliga tydliggörs i livsriter som dop, bröllop och begravning. I gudstjänst, musik och nattvardsfirande. I förlåtelse och välsignelse. Oftast i ett enkelt samtal över en kaffekopp. Närvaron blir synlig i utlandskyrkans alla olika mötesplatser. En plats där den svenska flaggan med korset hänger, ett kafé, ett läsrum med svenska tidningar och böcker, ett enkelt gudstjänstrum, ibland en vacker kyrka. Eller i ett möte på stranden eller på puben.

En känd bild av Gud talar om honom som hela mänsklighetens Far, i enlighet med bönen »Fader vår« som Jesus lärde sina lärjungar. Om Gud är fadern kunde Kyrkan lite romantiskt kallas modern. Inte särskilt politiskt korrekt kanske, men på ett djupt arketyriskt plan symbolen för närvaro och omtanke. Ordet »medlem« har att göra med den bibliska bilden att vi alla är medlemmar i samma kropp; olika liksom ögat är annorlunda än örat eller foten, men alla behövda och både genomströmmade och beroende av samma blodomlopp och nervsystem. Lider en lem känns det i hela kroppen. Är magen hungrig så är det inte bara den, utan helheten som behöver föda, andlig eller lekamlig. Därför är de vi möter aldrig objekt för vår verksamhet, utan delaktiga i den genom sin blotta närvaro. Att sedan det mötet kan leda till en fördjupad kontakt och i vissa fall ett engagemang som frivillig medarbetare, körmedlem eller kyrkvärd ligger i sakens natur.

Närvaro handlar inte bara om att fysiskt finnas på plats. Guds närvaro är inte fysisk, och »att vara närvarande « i en mental mening är något mer än att bara finnas. Eftersom varje mänskligt möte i en djupare mening också är ett möte med det heliga, ser vi inte på våra besökare som kunder eller ens främst formellt som medlemmar i en kyrka, utan som unika medmänniskor vars liv, problem och behov vi en stund får möta.

Ordet »mission« har sedan den västerländska imperialismens dagar en dålig klang för många. I utlandskyrkorna »missionerar« vi inte, i meningen försöka att övertyga någon om vår tro. Vi är stolta och glada över den, men stavar hellre »mission« DIALOG, ett ömsesidigt och respektfullt lyssnande och lärande, ett förhållningssätt som även det kräver total både fysisk och mental närvaro.

Kortfattat kan det sägas så att det tillhör Svenska kyrkans självförståelse och syn på sitt eget ansvar att följa sina medlemmar ut i världen. Samma grund-

läggande syn finns i de övriga nordiska folkkyrkorna. Det har naturligtvis med kyrkosynen att göra. Kyrkorna har alla varit nationalkyrkor, kyrkor vars verksamhetsområde sammanföll med nationens gränser. Det är ett arv som fortfarande är levande inte minst genom den territorialförsamlingsstruktur som är Svenska kyrkans.

Kyrkan vill nå alla svenskar med evangeliet. När folkkyrkorörelsen förnyade och fördjupade kyrkans syn på sig själv handlade det om att räcka nådeserbjudandet till alla utan gränssättning. Det är sådant som sedan kommit att prägla Svenska kyrkans syn på dop och medlemskap och på den starka viljan att vara samma kyrka, förbunden med staten eller fri.

Varje medlem är viktig; i dag har reflektionen fördjupats så att ansvarstagandet inte gör en gräns vid medlemskapet. Det finns ett ansvar för alla som vistas inom territorialförsamlingens gränser.

Målet för verksamheten utomlands formuleras av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet på följande sätt:

Att erbjuda svenskar som bor eller vistas utomlands under längre eller kortare perioder gudstjänster och kyrkliga handlingar på svenska, pastoral omsorg, stöd i kriser och katastrofer samt en svensk social mötesplats.

Detta kan inte erbjudas överallt. Nämnden har för sin del angett att det ska ske på orter där det bor eller vistas ett stort antal svenskar som önskar och engagerar sig för att ha en svenskkyrklig verksamhet (församling) på platsen, och tar ett ekonomiskt ansvar. Orter med stora kulturella och språkliga skillnader i förhållande till Sverige prioriteras.

Det har länge stått klart att ansvaret för verksamheten är delat mellan kyrkan på den nationella nivån och de olika församlingarna och verksamhetsplatserna.

För församlingarna i utlandet gäller samma uppgift som för församlingar i Sverige: att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission (KO 2 kap. 2 §).

Utredningen inför 2002 års kyrkomötes beslut om utlandskyrkan angav inget övergripande mål för verksamheten; utredningen tycks ha utgått från att det fanns en gemensam grund för verksamheten, som bottnade i den historiska utvecklingen och de åtaganden som gjorts under framför allt arton- och nittonhundratalet.

Verksamhet bedrivs i dag på ca 45 platser i 25 länder och verksamheten är i ständig förändring efter de behov som träder fram. Varje år görs cirka 900 000 besök i verksamheten och 200 000 besök i gudstjänster. Ny verksamhet planeras för Phuket i Thailand och Fort Lauderdale i Florida, U.S.A. medan verksamheten i Liverpool kommer att förändras och skötas av församlingen i London.

En stor del av verksamheten bedrivs i församlingar där de lokalt bosatta tar ansvar för verksamheten i en för landet avpassad juridisk form. På andra

ställen finns ingen bofast lokal befolkning utan verksamheten vänder sig till turister eller sjöfolk. Verksamheten är då en filial till Trossamfundet Svenska kyrkan.

Följande församlingar finns:

Aten/Pireus	Los Cristianos
Ayia Napa	Melbourne
Basel	München
Buenos Aires	New York
Berlin	Nice
Brisbane	Oslo
Bryssel	Palma de Mallorca
Frankfurt am Main	Paris
Fuengirola	Rio de Janeiro
Genève	Rom
Hamburg	Rotterdam
Jerusalem	São Paulo
Köpenhamn	Sydney
Las Palmas – San Agustin	Torre Vieja
Lausanne	Wien
London	Zürich
Los Angeles	

På följande orter är verksamheten en filial till Trossamfundet Svenska kyrkan:

Aten	Rhodos
Bangkok	Rotterdam
Dubai	San Agustin
Hongkong	Singapore
Liverpool	Skagen
Phuket	Torre Vieja

Några av kyrkoherdarna har flera församlingar. Så är bl.a. fallet i Tyskland där kyrkoherden i Berlin även är kyrkoherde i München, i Bangkok där kyrkoherden även ansvarar för verksamheten i Phuket och i Melbourne där kyrkoherden svarar för verksamheten i Sydney och Brisbane. Kyrkoherden i Zürich ansvarar för verksamheten i Basel och kyrkoherden i Lausanne för Genève.

I Tallinn och Toronto finns sedan länge svenskspråkig församlingsverksamhet inom de evangelisk-lutherska kyrkorna i Estland och i Kanada. Båda församlingarna har svenska präster anställda av respektive kyrka. Från Svenska kyrkans sida har ett avtal tecknats med kyrkan i Estland om formerna för stöd för detta arbete och även arbetet i Toronto får ekonomiska bidrag.

Den svenska församlingen i Helsingfors ingår sedan ett par år i Borgå stift inom Finlands evangelisk-lutherska kyrka som Rikssvenska Olaus Petri församling. Svensk präst är anställd och avtal finns mellan de båda kyrkorna om formerna för samverkan.

Utöver verksamhet i församlingar och verksamhetsplatser bedrivs regelbunden gudstjänstverksamhet på många andra orter, eftersom svenskarna ofta bor utspridda över stora områden.

Samverkan med Norska sjömannskirken äger rum på flera platser. Samverkan har olika karaktär, från att t.ex. dela lokaler till att vara helt integrerad. Verksamheten är integrerad i Antwerpen, Ayia Napa, Dubai, Fuengirola och Singapore. På andra platser bedrivs verksamheten parallellt: Berlin, Los Angeles och San Francisco. På ytterligare platser sker en samverkan men av mindre omfattning.

2.4 Hela Svenska kyrkans ansvar

Utlandskyrkan har redan från början setts som en angelägenhet för hela Svenska kyrkan. Redan de inledande besluten när verksamheten i slutet av 1880-talet kom att läggas på Svenska kyrkans mission vittnar om detta. Genom insamlingar inom kyrkan, bland syföreningar och genom kollekt, skulle arbetet finansieras. Likadant var det med utlandsförsamlingarna, som visserligen stod under domkapitlet i Uppsala, men som delvis finansierades genom flera årliga rikskollekt. Beslutet av 2002 års kyrkomöte innebär ett fortsatt ansvarstagande för hela Svenska kyrkan, inte minst ekonomiskt.

Bakgrunden är att många av de svenskar som deltar i verksamheten inte är skrivna utomlands utan fortfarande betalar sin kyrkoavgift i Sverige. Det gäller t.ex. turister och dem som under vinterhalvåret vistas i varmare klimat. Samma förhållande avser dem som i sitt arbete under kortare tid vistas utomlands eller de som är anställda i utrikesförvaltningen. Inte heller sjöfolk är skrivna utanför Sverige. Samtidigt finns det många som utflyttat ur landet och inte längre är folkbokförda i Sverige och därför inte betalar någon kyrkoavgift i Sverige.

Utlandskyrkans verksamhet är i första hand öppen för alla svenskar som vill delta men även övriga nordbor är välkomna på samma sätt som deras nationella evangelisk-lutherska utlandskyrkor välkomnar svenskar. Det betyder att människor från alla Sveriges församlingar då och då deltar i verksamheten. Det är slående hur ofta svenskar på kortare eller längre utlandsvistelse besöker utlandskyrkorna för kyrkliga handlingar, i första hand vigslar, och gudstjänster samt för samvaro i kaféer.

Av 3 kap. 16 § i kyrkoordningen framgår att utlandskyrkan omfattar utlandsförsamlingar och övriga utlandsverksamheter. Det är Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet som beslutar vilka utlandsförsamlingar som till-

hör Svenska kyrkan och vilka övriga utlandsverksamheter som ska finnas. Vidare gäller kyrkoordningens bestämmelser bara om det särskilt anges.

På en del platser är verksamheten organiserad på liknande sätt som en svensk församling med kyrkostämma och kyrkoråd. Kyrkomötets beslut om avskaffande av kyrkostämma träffar inte verksamheten i utlandet. Det lokala ansvarstagandet är stort. Samtidigt skiljer sig verksamheten på viktiga punkter: församlingen anställer inte själv sin kyrkoherde eller andra präster, församlingen kan inte ta upp kyrkoavgift på det sätt detta sker i Sverige genom Skatteverket utan får lita till medlemsavgifter som betalas på annat sätt och till insamlingar. Verksamheten bygger i väsentligt större del än i Sverige på frivilliga krafter. Verksamheten riktar sig till de bofasta, men även till svenskar som tillfälligt eller under kortare tid befinner sig på orten.

På andra verksamhetsorter finns helt andra förutsättningar. Antalet svenskar som bor på platsen är mycket begränsat. Verksamheten riktar sig framför allt till dem som tillfälligt kommer. Så ser det ut vid några av sjömanskyrkorna och på en del utpräglade turistorter. Förutsättningarna för en struktur ser således ut på annat sätt.

Att verksamheten är ett ansvar för hela Svenska kyrkan framgår också av att en särskild inomkyrklig organisation finns för att informera om och samla in medel till verksamheten. Det finns råd för Svenska kyrkan i utlandet i stiftet och varje församling uppmanas att utse ett eller två ombud för verksamheten.

Översiktligt kan konstateras att den nationella budgeten för utlandskyrkan omfattar ca 100 miljoner kronor. Övervägande delen består av nationell finansiering, kollekter och gåvor samt bidrag från Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet. Medlen används främst för att anställa personal, till fastigheter och fastighetsunderhåll, bidrag till församlingarna samt kanslikostnader i Uppsala. Lokalt i församlingarna ligger intäkterna på ca 60 miljoner kronor. Det ekonomiska ansvarstagandet från Svenska kyrkan är stort och intäkterna (gåvor, kollekter) kommer från alla stift liksom den nationella finansieringen bygger på alla medlemmars kyrkoavgifter.

2.5 Förändringar

Ibland inleds nya verksamheter. Under 2008 inleddes t.ex. ny turistverksamhet i Phuket i Thailand och verksamhet bland backpackers i Sydney i Australien. De yttre formerna för verksamheten växer fram allt eftersom arbetet utvecklas. I Florida i U.S.A. finns planer på att bilda en ny församling. Där finns redan svenskar som är beredda att skapa de strukturer som behövs för att inleda ett församlingsarbete. Dessa kortfattade exempel visar att verksamheten förändras och utvecklas på ett sätt som inte alls liknar hur arbetet bedrivs i Sverige.

Ibland visar det sig att en verksamhet på en ort inte behövs som tidigare. Under de år verksamheten dominerades av sjömanskyrkor var det vanligt förekommande att läsrum öppnades och stängdes allt efter hur de svenska traderna gick. Också i dag prövas och genomlyses verksamheten fortlöpande för att se om resurserna används på bästa sätt. Sådana genomgångar kan innebära att verksamheter förändras eller att arbetet på en plats läggs ner. Nämnden fattar beslut om nedläggning och etablering av nya församlingar och verksamhetsplatser.

2.6 Utlandskyrkans roll

Utlandskyrkan betyder för många en välkommen och speciell erfarenhet av Svenska kyrkan. Här framträder hon öppet och närvarande, inbjudande och opretentiös. Det ger positiva erfarenheter och en ny bild av Svenska kyrkan. Upplevelsen av gemenskap och gudstjänst medför ofta ett starkt engagemang för församling eller verksamhetsplats. Församlingen upplevs av många som ett starkt stöd. Det gäller både för den som bor utomlands permanent och för tillfälliga besökare liksom för aupairer och studenter.

För den som reser utomlands en kort tid kan mötet med utlandskyrkan – i café, gudstjänst eller i en krissituation – förnya förståelsen för Svenska kyrkan som helhet och motivera till engagemang och medlemskap. Utlandskyrkan kan bli ett fönster för Svenska kyrkan.

För sjöfolket spelar utlandskyrkan fortfarande en viktig roll. Även om liggetider i hamnar är mycket korta och besök i land oftast omöjliga betyder besöket ombord med tidningar och tid för ett samtal mycket och är uppskattat.

Allra viktigast är det att mötet med utlandskyrkan betyder att man finner vägar till sin egen livstolkning, stöd i sin tro och hjälp att möta Gud i bön och gudstjänst.

Utlandskyrkan svarar också mot sociala behov och behov av trygghet som finns när människor lever långt borta från Sverige. Genom sjukbesök och fängelsebesök får svenskar i utsatta situationer stöd och tid för samtal. Det finns starka förväntningar på att utlandskyrkan ska svara för kris- och katastrofinsatser.

För Svenska kyrkan i stort betyder utlandsförsamlingarnas närvaro en möjlighet till ekumeniska kontakter i ett brett fält och en representation av Svenska kyrkan. Flera av kyrkoherdarna har som uppgift att närmare följa utvecklingen inom värdlandets kyrkor och rapportera om utvecklingstendenser och aktuella frågor. Församlingarna är ofta lokalt ekumeniskt aktiva i mötet med andra församlingar. Inom Borgåkyrkorna – där full gemenskap råder – har de svenska församlingarna viktiga uppgifter att representera Svenska kyrkan. På samma sätt är det i förhållande till kyrkorna inom

Lutherska världsförbundet. På andra orter kan frågor om religionsdialog och samverkan över religionsgränser vara aktuella.

2.7 En helt egen karaktär

Genomgången visar att utlandsyrkan till sin verksamhet, till sin historia och till sina former har en helt egen karaktär. Det senaste kyrkomötesbeslutet som beslöts av 2005 års kyrkomöte innebär att verksamheten så långt det är möjligt ska inordnas i de strukturer som i övrigt gäller för Svenska kyrkan. Det kan finnas skäl att överväga om dessa strukturer är helt tillämpbara med hänsyn till utlandskyrkans särskilda karaktär av församlingsarbete, sjömanskyrka, turistverksamhet, kris- och katastrofarbete och särskild ungdomsverksamhet. Den särskilda karaktären är en viktig utgångspunkt i frågan om verksamhetens framtida organisation.

3 Utlandskyrkans nuvarande organisation

3.1 Bakgrund

Sjömansvården stod inledningsvis direkt under ärkebiskopen fram till 1888 då den anförtroddes Svenska kyrkans mission. De svenska utlandsförsamlingarna (Paris, London, Köpenhamn, Berlin, Oslo, Helsingfors och Buenos Aires) vilade på Uppsala domkapitel. Både domkapitlet och Svenska kyrkans mission hade ärkebiskopen som självskrivnen ordförande.

Strävanden under de första årtiondena under 1900-talet ledde 1933 till att verksamheten efter beslut av Kungl. Maj:t övertogs av Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse. Ärkebiskopen var ordförande och styrelsen i övrigt tillsattes av kyrkomötet och Kungl. Maj:t. Frågor om bildande av ett särskilt utlandsstift togs upp redan vid 1938 års kyrkomöte. Frågan utmynnade dock inte i något förslag från kyrkomötet.

Under 1970-talet diskuterades frågor om huvudmannaskap och organisation för verksamheten vid flera tillfällen inom kyrkomötet. Den enda förändring som genomfördes var att verksamheten 1976 fick namnet Svenska kyrkan i utlandet.

1980-talet präglades av tre olika utredningar om verksamheten och dess organisation. I samband med 1980-talets kyrkomötesreform bildades Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet vilken skulle vara styrelse för Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet, inom vilken verksamheten bedrevs. Först 1989 blev nämnden huvudman för hela utlandsverksamheten då även utlandsförsamlingarna inte längre skulle stå under Uppsala domkapitel. Ärkebiskopen var utlandsverksamhetens visitator.

3.2 Dagens organisation

3.2.1 ÖVERSIKT

Biskopen och Domkapitlet i Visby utövar tillsyn över verksamheten medan den i övrigt är ett nationellt ansvar med en av kyrkomötet utsedd nämnd som organ för övergripande prioriteringar och beslut. Biskopen är ledamot av nämnden.

Biskopen och domkapitlet utövar tillsyn över de vigda och församlingarna. Biskopen visiterar församlingarna och domkapitlet fastställer församlingsinstruktionen.

Nämnden väljs av kyrkomötet och biskopen i Visby stift är självskrivnen ledamot. Nämndens viktigaste uppdrag är de övergripande prioriteringarna och inriktningarna av verksamheten. Nämnden beslutar vilka församlingar

och verksamheter i övrigt som ska finnas. Nämnden utser präster samt fastställer församlingsordning för församlingarna. Det ekonomiska ansvaret vilar på kyrkostyrelsen. Verksamheten genomförs av avdelningen för Svenska kyrkan i utlandet under ledning av chefen för utlandskyrkan.

De lokala församlingarna organiseras med kyrkostämma och kyrkoråd. På platser utan fastboende svenskar och vid nyetableringar m.m. är organisationsformerna lösare.

3.2.2 FÖRSAMLINGENS ANSVAR

Församlingsordning

Den lokala församlingen (verksamhetsplatsen) har ansvar för församlingens verksamhet inom det område som församlingen fastställer i sin församlingsordning i enlighet med bestämmelserna om församlingsordning (KO 2 kap. 16 och 17 §§).

Ansvaret omfattar planering och genomförande av verksamheten i enlighet med de övergripande målsättningar som finns i kyrkoordningen om församlingens uppgift. Varje församling ska i en församlingsordning, det vill säga lokal stadga, ange sin tillhörighet till Svenska kyrkan och bekräfta att vissa övergripande bestämmelser i kyrkoordningen gäller för församlingen. Församlingsordningen är varje församlings grundläggande dokument och ska innehålla bestämmelser om medlemskap, om avgifter, om det demokratiska inflytandet m.m. Församlingsordningen fastställs av nämnden efter förslag från kyrkostämman och yttrande av domkapitlet.

Kyrkostämma och kyrkoråd

Församlingen styrs av ett kyrkoråd. En kyrkostämma väljer kyrkoråd och fattar de övergripande besluten om mål och inriktning av verksamheten, behandlar församlingens ekonomi och frågan om ansvarsfrihet för kyrkorådet samt andra övergripande frågor.

Kyrkorådet styr församlingens verksamhet. Denna verksamhet leds av kyrkoherden, som även är självskriven ledamot i kyrkorådet. Kyrkorådet är arbetsgivare för lokalt anställd personal. Kyrkoherden är arbetsledare både för utsänd och lokalt anställd personal.

Församlingsinstruktion

Verksamheten och dess inriktning läggs fast i en församlingsinstruktion, vilken fastställs av domkapitlet, efter hörande av nämnden (KO 57 kap. 7a §). Församlingsinstruktionen är församlingens arbetsredskap för planerande och genomförande av sin verksamhet.

Medlemskap i församling

I församlingen kan den som är medlem i Svenska kyrkan och bor eller vistas permanent inom församlingens område bli medlem. Församlingen kan besluta att också andra kan bli medlemmar i församlingen.

3.2.3 SKILLNADER I ORGANISATION OCH VERKSAMHET

I princip skiljer sig organisationen främst genom att församlingarna har kyrkostämma (medlemsmöte) för att fatta de beslut som ankommer på församlingen i sin helhet. Mandatperioderna ser annorlunda ut än i Sverige; ofta väljs man på ett eller ett par år. Några nomineringsgrupper på det sätt som är vanligt i Sverige förekommer inte, utan valen är att betrakta som personval.

En del personal kan vara lokalt anställd. För denna är församlingen arbetsgivare. För den utsända personalen, vilken är anställd av kyrkostyrelsen, har kyrkorådet inga arbetsgivarfunktioner, utan dessa utövas av arbetsledningen i Uppsala (chefen för utlandskyrkan).

Verksamheten liknar på många sätt den vanliga svenska församlingens. En skillnad är dock att man på många håll har en dag- och kvällsöppen verksamhet med café och olika programpunkter av kyrklig, social och kulturell karaktär.

3.2.4 REPRESENTATIVITET

Bestämmelser finns om hur utlandsförsamlingarna (lekmän och vigda) deltar i biskopsval och val till domkapitlet (KO 7 kap. 7 § ff. samt 9 kap. 2 a, 12 och 19 §§).

Däremot deltar församlingarna inte i val till nämnden (stiftsstyrelsen) eller till kyrkomötet. Nämnden väljs av kyrkomötet (KO 12 kap. 9 §).

3.2.5 EKONOMI OCH FASTIGHETER

Ekonomiskt skiljer det sig väsentligt från en vanlig svensk församling. Nationell nivå svarar för kostnaderna för den utsända personalen. Församlingen har ingen kyrkoavgift, utan en medlemsavgift som fastställs av kyrkostämman. Därutöver har församlingen intäkter från basarer, kollekter, sponsorer, övriga gåvor m.m. Osäkerheten i ekonomin är större än för hemmaförsamlingen. Kyrkoherden och personalen i övrigt har ett betydligt större ansvar för intäkterna än i en svensk församling. Utlandsförsamlingen är mer att likna vid ett litet företag där man arbetar intensivt både med att öka intäkterna och att få ut mesta möjliga verksamhet ur de medel som man har till förfogande.

Församlingen har ofta tillgång till fastigheter eller lägenheter. Ibland är dessa förhyrda, ibland ägda. Det kan vara den lokala församlingen, Trossamfundet Svenska kyrkan eller Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet som äger fastigheterna. Antalet objekt är mycket omfattande och deras standard

ofta låg p.g.a. eftersatt underhåll. Inom avdelningen för Svenska kyrkan i utlandet pågår ett arbete med att skapa underhållsplaner för de olika objekten. Avtal ska skrivas om ansvar i olika avseende för dessa fastigheter och lägenheter mellan Svenska kyrkan och församlingarna.

3.2.6 ANDRA VERKSAMHETER

All verksamhet är inte eller kan inte vara organiserad i församlingsform. Sjömansverksamhet, t.ex. i Skagen, eller turistarbete på flera orter saknar en fastboende svensk befolkning ur vilken en mer församlingsliknande struktur kan hämtas. På platser där verksamheter nyetableras – i samverkan mellan utlandsboende och utlandskyrkan – kan embryon till en fastare struktur finnas inledningsvis, men måste byggas under en längre tid. På platser där verksamheten främst riktas till turister – t.ex. i det nyligen inledda arbetet i Phuket i Thailand, är det osäkert om denna verksamhet kommer att ha sådana strukturer under överskådlig framtid.

Kyrkoordningens bestämmelser omfattar av förklarliga skäl endast sådan verksamhet som har fastare strukturella former, verksamhet som mer liknar församlingsverksamhet i Sverige. Men det är viktigt att även notera att en stor del av verksamheten inte har en sådan struktur utan är en verksamhet initierad från utlandskyrkan för att möta människor i en speciell situation, t.ex. turister eller ungdomar som drar runt världen.

3.2.7 BISKOPEN OCH DOMKAPITLET

Biskopen och domkapitlet utövar tillsyn över de vigda – präster och diakoner – och över församlingarna. Tillsynen utövas främst genom visitationer.

Domkapitlet fastställer församlingsinstruktionen och yttrar sig över församlingsordningar (KO 57 kap. 7a §).

Biskopen svarar för de pastorala frågorna, t.ex. när det gäller råd och anvisningar för gudstjänster och dessas utformning eller när det gäller det pastorala handlandet i övrigt. Domkapitlet fattar t.ex. beslut när andra gudstjänstformer än de i kyrkohandboken ska användas vid huvudgudstjänst.

Domkapitlet svarar för behörighetsprövning av präster och ger förord vid tillsättningar (34 kap. 3 a §).

Biskopen svarar för mottagande av kyrkoherdar försåvitt detta inte lämnas vidare till chefen för utlandskyrkan. Biskopen deltar ofta vid jubileer eller andra större samlingar.

Domkapitlet väljs enligt särskilda bestämmelser som också ger en präst eller diakon samt en lekman från utlandsförsamlingarna en ordinarie ledamot och en ersättare vardera i domkapitlet (9 kap. 2a, 12 och 19 §§).

Biskopens och domkapitlets roll liknar till stor del den som domkapitlet har hemma.

3.2.8 NÄMNDEN

Nämnden har till uppgift att svara för mål för och långsiktig planering av verksamheten (KO 10 kap. 6 §). Nämnden föreslår omfattning av arbetet och tar ställning till viktigare förändringar (nya verksamhetsorter, nedläggning av verksamhet, principiella förändringar m.m.). Nämnden bereder frågor om verksamhetens mål och rambudget samt verksamhetsplan och detaljbudget för kyrkostyrelsen. Nämnden väljs av kyrkomötet och rapporterar till kyrkostyrelsen. Biskopen i Visby är självskrivnen ledamot i nämnden (KO 12 kap. 9 §).

Nämnden har också ett främjandeuppdrag för verksamheten. Nämnden utser innehavare av prästtjänster inom utlandskyrkan efter förslag av chefen för utlandskyrkan där domkapitlets, kyrkorådets och arbetsgivarens synpunkter vägs samman.

Till viss del motsvarar nämnden en stiftsstyrelse (KO 7 kap. 7 §). Till skillnad från stiftsstyrelsen väljs nämnden inte av ett organ där församlingarna har inflytande, utan av kyrkomötet. De som inte är folkbokförda i Sverige har inte rösträtt till kyrkomötet.

I stiftet hålls hela stiftets engagemang och ansvar samman genom att biskopen är självskrivnen ordförande i stiftsstyrelse och domkapitel. Inom utlandskyrkan saknas denna sammanhållande faktor, då kyrkomötet till ordförande utser annan än biskopen. Det kan leda till att strävandena går åt olika håll.

Att en nämnd på nationell nivå har ansvar för verksamhet ses som ett uttryck för hela Svenska kyrkans ansvar för verksamheten liksom för det ekonomiska engagemanget från hela Svenska kyrkan.

Nämnden är tillsammans med kyrkostyrelsen styrorgan för verksamheten. Verksamheten leds av chefen för utlandskyrkan och den avdelning inom kyrkokansliet som finns till förfogande.

Nämndens uppdrag skiljer sig från en stiftsstyrelses, framför allt genom att dess beslut kan vara mer ingripande för en verksamhet, t.ex. avsevärd omstrukturering eller att en församling eller verksamhetsplats ska läggas ner. Något organ som likt nämnden lägger övergripande mål och svarar för planering på lång sikt för hela verksamheten finns inte i stiftet, där församlingarna har ett väsentligt större mått av självständighet.

I församlingarna i Sverige utser kyrkorådet kyrkoherde. Inom utlandskyrkan deltar kyrkorådet i urvalsprocess och intervjuer men det avgörande beslutet fattas inom arbetsgivarens organisation (KO 34 kap. 3a och 12 a §§).

3.2.9 KYRKOSTYRELSEN

Kyrkostyrelsen har i förhållande till kyrkomötet ansvar för all verksamhet på den nationella nivån. Kyrkostyrelsen lägger förslag om mål för verksamheten och rambudget till kyrkomötet och fattar beslut om verksamhetsplan

och detaljbudget för all verksamhet. Kyrkostyrelsen rapporterar genomförd verksamhet till kyrkomötet.

Ärkebiskopen och kyrkostyrelsen har det ekumeniska ansvaret för Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen har också att fatta de ekumeniska beslut som krävs för verksamheten inom utlandskyrkan. Övergripande ekumeniska överenskommelser, som antas av kyrkomötet, påverkar även verksamheten i utlandsförsamlingarna.

Kyrkostyrelsen är arbetsgivare för personalen på den nationella nivån, vilket också inbegriper den utsända personalen som tjänstgör i utlandskyrkan (KO 34 kap. 3a §).

Någon motsvarande nivå eller ansvarsfördelning finns inte inom stiftet. Stiftet har inte arbetsgivaransvar för församlingarnas personal eller personalledningsuppgifter. De har heller inte det direkta ekonomiska ansvaret för verksamheten i församlingarna och äger normalt inte församlingarnas fastigheter. Skillnaderna är således omfattande.

3.2.10 KYRKOKANSLIET

Kyrkokansliet har till uppgift att genomföra den verksamhet som beslutas i verksamhetsplan och detaljbudget, vilken fastställs av kyrkostyrelsen. Chefen för utlandskyrkan leder arbetet och är sekreterare i nämnden samt chef för den avdelning som främst arbetar med utlandskyrkans frågor.

Avdelningens uppdrag kan sammanfattas på följande sätt:

att utveckla, leda och följa upp verksamhet bland svenskar utomlands samt stödja arbetet i församlingar och vid verksamhetsplatser.

Avdelningen fullgör sitt uppdrag genom att:

- omvärldsbevaka och spana mot framtiden
- initiera utveckling och förändring
- främja församlingarnas arbete
- stödja behov från församlingarna
- ha en god kommunikation ute och hemma
- utbilda och stödja kyrkoråd
- ansvara för kris- och katastrofberedskap
- stödja frivilligt engagemang ute och hemma och kommunikation mellan församlingar
- rekrytera personal med rätt kompetens och ge adekvat fortbildning
- sköta, stödja och ge riktlinjer för arbetet med fastigheter och ekonomi
- kvalitetssäkra genom uppföljning.

Många av de frågor som en församling i Sverige tar ansvar för i förhållande till sin personal hanteras inom kyrkokansliet såsom varande arbetsgivare.

3.2.11 PERSONALFRÅGOR

I varje församling och på varje verksamhetsplats finns präst, oftast en kyrkoherde. I stora församlingar kan flera präster finnas anställda. Utöver präster finns assistenter anställda i verksamheten. Tjänsterna har främst diakonal, musikalisk eller pedagogisk karaktär eller kan vara en husmorstjänst. Särskilda diakontjänster finns ännu inte inrättade. Den lokalt anställda personalen arbetar främst inom administrationen (ekonomi, fastighet) och i den öppna verksamheten.

Sammanlagt finns för närvarande cirka 170 anställda, varav 60 är lokalt anställda av utlandsförsamlingarna. Den utsända personalen har tidsbegränsade kontrakt på fem år (kyrkoherdar), tre år (komministrar) eller två år (assistenter). Kontrakten kan förlängas men i vissa länder finns tidsbegränsningar för utsänd personal p.g.a. landets regler kring arbetstillstånd. Många av de anställda har tidigare erfarenheter av anställningar inom kyrkan, andra kommer från andra arbetsgivare (skola, sjukvård, socialtjänst m.m.).

All personal får del av ett omfattande kompetensutvecklingsprogram med utbildningar och personalkonferenser. För nyanställd personal som ska sändas ut inleds anställningen med en två veckors introduktionskurs.

Ett arbete har inletts med att öka andelen lokalt anställda. Det finns flera syften till denna förändring av proportionen mellan utsända och lokalt anställda. Genom den vill man ge möjlighet för utlandssvenskar att få anställning i den egna församlingen, öka kyrkorådets ansvarstagande samt minska kostnaderna. Även de lokalt anställda kan behöva få del av de utbildningar och personalkonferenser som anordnas för att fortsatt hålla hög kompetens. Prästerna avses även i fortsättningen vara anställda från Uppsala, vilket dock inte hindrar att präster redan bosatta utomlands kan få en tjänst som präst i utlandskyrkan.

Tidigare anställdes i stor utsträckning gifta par. En förändring har skett under de senaste åren så att alla anställningar utannonseras separat vilket lett till att anställningar inom utlandskyrkan öppnats för nya kategorier där partnern inte önskar arbeta i kyrkan. Kostnaderna för tjänstebostäder har därmed ökat.

Inför avslutning av kontrakt söker den anställde själv nytt arbete i Sverige i den mån denne inte har tjänstledighet från sin tidigare anställning. Alla lyckas inte få nytt arbete utan får en tids arbetslöshet vid hemkomst. Detta gäller för alla kategorier av utsänd personal, även präster och diakoner.

3.2.12 OMBUDSVERKSAMHET

Eftersom Svenska kyrkan i utlandet är hela Svenska kyrkans angelägenhet finns en ombudsverksamhet i församlingarna i Sverige. Kyrkoråden ombeds att utse ombud för utlandskyrkan. Deras uppgift kan främst sägas vara att informera om arbetet och inspirera till engagemang. Till detta kommer för-

väntningar på visst engagemang för insamlingsarbetet, framför allt i samband med rikskollekter eller för att påminna om församlingskollektorer.

I varje stift finns det också ett råd för Svenska kyrkan i utlandet med uppgift att samla ombuden till möten, skapa engagemang och verka för utlandskyrkan i stiftet.

En ny instruktion för ombudsverksamheten har nyligen utarbetats i samverkan mellan stiftens råd och kyrkokansliet. Instruktionen har hösten 2007 också antagits av nämnden.

Instruktionen lyder:

Verksamheten inom Svenska kyrkan i utlandet är en angelägenhet för hela Svenska kyrkan. Svenska kyrkan i utlandet har verksamhet på mer än 40 platser i olika delar av världen. Till stöd för arbetet utser kyrkoråden i Sverige ombud med uppgift att göra denna del av Svenska kyrkans arbete känt.

Det övergripande syftet med utlandskyrkans Sverigearbete är att aktiva i den lokala församlingen och andra på orten ska känna till att Svenska kyrkan har utlandsförsamlingar som är beredda att ta emot dem i olika livssituationer

samt

att församlingsbor och andra ska vara inspirerade att stödja arbetet.

Församlingarnas ombud har till uppgift att informera om verksamheten samt bidra i insamlingsarbetet.

Planering

Ombudet förbereder sin uppgift för arbetsåret tillsammans med församlingens kyrkoherde eller andra ansvariga för verksamheten så att den blir en del av församlingens verksamhetsplan.

Ombud deltar i de samlingar som ordnas i stiftet och nationellt omkring Svenska kyrkan i utlandet.

Information och inspiration

Ombudets viktigaste uppgift är att sprida information om Svenska kyrkans arbete utomlands. Uppgiften gäller både internt i den egna församlingen och mot allmänheten.

Grunduppdrag

Ombudet svarar för att adressfoldrar finns på plats på kyrkans bokbord, resebyråer och andra platser som är beredda att exponera utlandskyrkans verksamhet.

Tilläggsuppdrag

Ombudet ser till så att fördjupningsmaterial om verksamheten finns i församlingen (broschyrer, olika presentationer m.m.).

Ombudet föreslår att utlandskyrkan belyses i församlingens informationsarbete.

Ombudet presenterar utlandskyrkan vid olika samlingar inom församlingen (t.ex. kyrkkaffe på kollektivsöndag, församlingens grupper) och om möjligt externt (avgångsklasser i gymnasiet, klubbar, Rotary etc.).

Insamling

Ombudet bidrar till insamlingsarbetet genom att uppmärksamma rikskollekter och verka för församlingskollekt.

Ombudet stöder rikskollekter genom att se till så att informationsmaterial beställs och delas ut vid församlingens gudstjänster. Ombudet påminner om kollektivädjan.

Ombudet föreslår kyrkorådet under budgetarbetet att tilldela utlandskyrkan några församlingskollekt för verksamheten under året.

Ombudet påminner kyrkorådet om möjligheten att ge församlingsanslag.

I arbetet med de svenska församlingarna och med ombuden har det starkt betonats att Svenska kyrkan internationellt arbetar med två olika spår; dels det som handlar om bistånd, kyrkosamverkan, katastrofinsatser och mission, dels det som handlar om arbete bland svenskar utomlands. De två spåren har båda sitt berättigande och är inte konkurrerande.

3.2.13 INSAMLING OCH INFORMATION

Insamlingsarbetet är koncentrerat till riks- och församlingskollekt. Därtill kommer anslag från församlingarna, bidrag från syföreningar och arbets-kretsar, enskilda gåvor samt testamenten. Varje år samlas cirka 14 miljoner kronor in.

Genom att verksamheten i utlandskyrkan är en angelägenhet för hela Svenska kyrkan görs omfattande insamlings- och informationsinsatser för att presentera verksamheten i utlandskyrkan. Det sker genom *Ute och hemma*, ett informationsblad för ombud, anställda och förtroendevalda, genom adressfoldrar, böcker, filmer m.m. Syftet är att öka kunskapen om arbetet och väcka engagemang för utlandskyrkan. Hemmaförsamlingens uppdrag handlar om ansvar för den medlem som längre eller kortare tid bor eller vistas utomlands, för turisterna och för de ungdomar som studerar och arbetar utomlands eller reser som backpackers.

Det har t.ex. varit på tal att församlingar inom landet skulle bli vänförsamlingar med utlandsförsamlingarna. Från utlandsförsamlingarna har man dock tvekat inför en sådan utveckling.

3.2.14 EN HELT EGEN KATEGORI

På många sätt liknar verksamheten den som sker i hemmaförsamlingarna. Det finns församlingar och ansvariga kyrkoråd. Samtidigt är skillnaderna betydande:

- Församlingen tillsätter inte sin präst/sina präster.
- En stor del av verksamheten betalas från Sverige då de ekonomiska förutsättningarna är helt olika dem i Sverige.
- Församlingen bygger i hög grad på frivillighet.
- Församlingen får ägna stor uppmärksamhet åt att samla in medel, t.ex. genom basarverksamhet.
- Församlingen äger ofta inte sina lokaler utan lokalbehovet tillgodoses från Sverige genom att lokaler ägs av Trossamfundet Svenska kyrkan eller Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet.
- Kyrkoherden har en chef utanför den egna församlingen.
- Församlingen är i en minoritetssituation i en främmande språk- och kulturmiljö.
- Församlingsmedlemmar är ofta spridda över stora geografiska områden.

Relationen är på annat sätt med kyrkokansliet än mellan en vanlig församling och stiftskansliet:

- Nämnden fattar beslut i ett antal frågor som rör församlingen, t.ex. om dess stadgar (församlingsordning).
- Nämnden har det övergripande ansvaret för prioriteringar och långsiktighet, vilket kan innebära att en verksamhet kan avslutas eller starkt förändras.

Ett stiftskansli stöder på olika sätt församlingslivet med åtgärder för främjande. Det gör även avdelningen för Svenska kyrkan i utlandet och kyrkokansliet i övrigt även om kompetenserna ser delvis olika ut. Samtidigt

- drivs omfattande verksamhet med direkt ledning från kansliet,
- initieras verksamhet efter analyser av behov och möjligheter,
- ges omfattande stöd vad gäller fastigheter och redovisning,
- hanteras svåra skatte- och försäkringsfrågor för personalen.

För biskopens del gäller att det också finns skillnader mot en vanlig församling inom stiftet:

- Biskopen är ledamot av nämnden och deltar i beslut om omfattning och förändring av verksamheten.
- I domkapitlet yttrar sig biskopen över församlingsordningar (stadgar) för församlingarna.
- Tillsynen är skild från främjande så att biskopen som ordförande inte leder denna del av arbetet; i övrigt liknar organisationen i denna del ett stift, med en särskild chef för verksamheten.

Nämndens funktion kan inte omedelbart liknas vid en stiftsstyrelse:

- Nämnden utser präster för församlingarna. Övrig personal som sänds ut anställs av chefen för utlandskyrkan.
- Nämnden påverkar budget etc. för församlingarna när den anger mål för verksamheten och bidrar i kyrkostyrelsens budgetprocess.
- Det ekonomiska ansvaret ligger på kyrkostyrelsen.
- Nämnden hämtar sitt mandat från kyrkomötet, inte från församlingarna genom demokratiska val.

Centralt finns alltså ett helt annat ekonomiskt ansvar och andra styrmedel än ett stift har. Den största delen av personalen är t.ex. anställd av kyrkostyrelsen.

Sammantaget kan man konstatera att trots att nämndens funktion ofta liknats vid en stiftsstyrelse och församlingarna likställts med församlingar inom landet, så är detta inte helt korrekt. I vissa stycken – ekonomi, fastighetsförvaltning och personal – liknar organisationen mer den som finns i en större kyrklig samfällighet än i ett stift. Men i förhållande till samfälligheten finns också avsevärda skillnader, t.ex. att man leder viss verksamhet från Uppsala.

Skillnaderna är så stora mot alla de olika organisationsformer som Svenska kyrkan har att man får konstatera att utlandskyrkan i detta avseende är en helt egen kategori.

4 Utlandskyrkans finansiering

4.1 Nuvarande finansiering

Svenska kyrkan i utlandet finansieras dels av lokala intäkter i utlandsförsamlingarna och på verksamhetsplatserna dels av Svenska kyrkans nationella nivå. Den största delen av den nationella nivåns finansiering kommer från den allmänna utjämningsavgiften som församlingarna i landet betalar till den nationella nivån. Genom den avgiften möjliggörs en viss omfördelning av de kyrkoavgifter som Svenska kyrkans medlemmar betalar till respektive församling som de är kyrkobokförda i inom landet. Det kommer även in en liten andel anslag från församlingar samt insamlade medel via kollekter och gåvor.

De lokala intäkterna redovisas i de bokslut utlandsförsamlingarna skickar till kyrkokansliet. Dessa lokala intäkter står för i genomsnitt hälften av Svenska kyrkan i utlandets sammanlagda budget. De lokala intäkterna utgörs av:

- försäljning (basarer, lotterier, butik, café, businessluncher, julluncher),
- medlemsavgifter,
- avgifter för verksamhet (vigslar, barnverksamhet, konfirmandläger),
- kollekter,
- sponsorer, försäljning av annonsplats i publikationer,
- lokala bidrag från föreningar,
- fondavkastning.

De intäkter på den nationella nivån som avser utlandskyrkan består av (värden för 2008 inom parentes):

- Kyrkoavgiftsmedel som genom beslut av kyrkostyrelsen tillförs utlandskyrkan. Detta är den huvudsakliga intäkten (56 miljoner kronor).
- Kollekter, dvs. riks-, stifts- och församlingskollekter (10 miljoner kronor).
- Gåvor från enskilda personer och grupper inklusive syföreningar och företag, vid kampanj, minnes-/hyllningstillfällen, givarbrev, tidningsutskick, royalties, avkastning från fondsparande, testamenten etc. (2 miljoner kronor).
- Utdelning från internt förvaltade fonder, främst Stiftelsen för Svenska kyrkan i utlandet. Utdelningsbeloppen har varit tillfälligt höga ett par år som följd av att stiftelsen sålt några fastigheter. Utdelningen kommer att upphöra inom ett eller två år om inte stiftelsen får ytterligare intäkter genom exempelvis försäljning av fastighet (36 miljoner kronor).
- Stifts- och församlingsanslag (1 miljon kronor)

- Internationella anslag från Evangeliska kyrkan i Tyskland destinerade till Svenska kyrkans församlingar i Tyskland (2 miljoner kronor).
- Övriga intäkter (1 miljon kronor), bl.a. försäljning av droppen, licenser och hyresintäkter.

4.2 Skulle utjämningsystemet kunna omfatta utlandsförsamlingarna?

I inledningen till kyrkoordningens elfte avdelning kan man läsa: »Svenska kyrkan har ett ärende till hela folket. Genom den nationella nivån visar församlingarna en ömsesidig solidaritet. Det sker en utjämning av de ekonomiska förutsättningarna så att det blir möjligt att uppehålla en rikstäckande verksamhet«.

Redan i dag omfattas utlandsförsamlingarna av utjämningsystemet på så sätt att finansieringen med kyrkoavgiftsmedel möjliggörs genom de inkomster som den nationella nivån får från allmän utjämningsavgift. Frågan är om övriga delar av den generella utjämnings skulle kunna utsträckas till att omfatta utlandsförsamlingarna.

4.2.1 FAKTA OM DEN GENERELLA UTJÄMNINGEN

Den generella utjämnings består av utjämnings av inkomster och kostnader mellan församlingar och samfälligheter, samt av allmän utjämningsavgift, 7 öre, som alla församlingar och samfälligheter betalar till den nationella nivån för att finansiera Svenska kyrkans gemensamma kostnader.

Inkomstutjämnings i den generella utjämnings utgår från storleken på den kommunalt beskattningsbara inkomsten bland medlemmarna i församlingen eller samfälligheten och utjämnar hälften av effekten av skillnaden mellan enheterna.

Kostnadsutjämnings utjämnar dels en mindre del av skillnaden i kyrko- underhåll per medlem; dels får, genom tillhörighetskomponenten, enheter med låg tillhörighet bidrag och de med hög tillhörighet betalar avgifter. Slutligen finns också en komponent som har sin bakgrund i den tidigare begravningsplatskomponenten.

4.2.2 TILLÄMPNING FÖR UTLANDSFÖRSAMLINGAR

De praktiska och principiella svårigheterna är mycket stora om inkomst- och kostnadsutjämnings skulle tillämpas på utlandsförsamlingarna.

- Vi saknar uppgift om inkomsterna för utlandsförsamlingarnas medlemmar och även om vi fick tillgång till dem skulle det sedan återstå att definiera motsvarigheten till kommunalt beskattningsbar inkomst för respektive land.

- Tillhörighetskomponenten kan inte tillämpas på samma sätt som i Sverige. Om den skulle definieras som tillhörigas andel av svensktalande i området återstår att definiera geografiskt område och få tillförlitliga uppgifter om antalet svensktalande.
- Kostnadsutjämningskomponenten som ersatt begravningsplatskomponenten saknar helt relevans eftersom utlandsförsamlingarna inte har något ansvar för begravningsverksamheten.

4.2.3 SVENSKA KYRKANS CLEARINGSYSTEM OCH AVGIFTER

Alla som tillhör Svenska kyrkan har rätt att utan avgift få del av kyrkliga handlingar oavsett om dopet, konfirmationen, vigselgudstjänsten eller begravningsgudstjänsten sker i hemförsamlingen eller i en annan församling. Clearing innebär att den församling som förrättar den kyrkliga handlingen får en schablonmässigt fastställd ersättning för sina kostnader av den kyrkotillhöriges hemförsamling. Om ett stift själv eller i samverkan med någon annan anordnar konfirmation får även stiftet ta ut clearingavgiften av konfirmandens hemförsamling. Bestämmelser om clearing av kostnader vid kyrkliga handlingar finns i 42 kap. i kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen fastställer årligen clearingbeloppens storlek. Clearingsystemet omfattar inte Svenska kyrkans församlingar och verksamhetsplatser i utlandet.

Det kyrkliga clearingsystemet har sin grund i förhållanden som rådde före år 2000. En frivillig begravningsclearing utvecklades mellan sinsemellan närliggande församlingar på 1970-talet. Syftet var att dödsboet efter en avliden som begravdes i en annan församling än sin aktuella hemförsamling inte skulle belastas med kostnader som det inte skulle ha behövt bära i hemförsamlingen. Det var då inte tillåtet för förrättningsförsamlingen att själv stå för kostnaden eftersom uttaxerade skattemedel enligt kommunalrättsliga principer bara fick användas för dem som var skrivna i församlingen. Denna clearing kunde omfatta både begravningsverksamheten och begravningsgudstjänsten. På 1990-talet kom även ett frivilligt clearingsystem för dop och vigsel till.

I kyrkoordningen från år 2000 ingick enbart clearing för begravningsgudstjänst, vilket motiverades med att den statliga utredningen om begravningsverksamheten hade föreslagit en obligatorisk begravningsclearing. Dop skulle tillhandahållas avgiftsfritt, medan församlingen skulle ha rätt att ta avgift för övriga kyrkliga handlingar av dem som tillhörde andra församlingar. Dop-, konfirmations- och vigselclearing infördes i kyrkoordningen fr.o.m. den 1 januari 2003.

Vid 2007 års kyrkomöte behandlades ett antal motioner om clearing av kyrkliga handlingar. En av motionerna pekade bland annat på att det finns vissa brister inom nuvarande regelverk och ville därför att man skulle utreda om nuvarande obligatoriska clearingsystem skulle kunna utvidgas. Ekonomi- och egendomsutskottet som behandlade motionen (EE 2007:4,

motion 2007:26) delade motionärernas uppfattning att det fanns vissa problem inom nuvarande regelverk men förordade istället att en förutsättningslös utredning skulle tillsättas om clearingsystemet. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag och en utredning tillsattes av kyrkostyrelsen. I en annan av de andra motionerna som behandlades i samma betänkande (motion 2007:54) tog motionärerna upp frågan om att kostnaden för utlandssvenskar som deltar i konfirmandverksamhet i Sverige inte borde belasta förrättningsförsamlingen. Utskottet delade motionärernas uppfattning i sak och föreslog därför att kyrkomötet skulle besluta att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att snarast vidta nödvändiga åtgärder för att lösa de finansieringsproblem som belystes i motionen. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Ibland de ändringar i kyrkoordningen som kyrkostyrelsen föreslog till 2008 års kyrkomöte (KsSkr 2008:4) fanns det därför förslag om ändringar i 42 kap. 7 a § om konfirmation. I bestämmelsen fördes ett nytt stycke in där det angavs följande.

Om konfirmanden tillhör Svenska kyrkan men inte har någon hemförsamling i Sverige har den församling eller det stift som ordnar konfirmationen rätt till konfirmationsersättning från Svenska kyrkans nationella nivå.

Kyrkomötet beslöt i enlighet med kyrkostyrelsens förslag och beslutet trädde i kraft den 1 januari 2009.

4.2.4 CLEARINGFRÅGOR RÖRANDE UTLANDSKYRKAN

Eftersom kyrkostyrelsen har tillsatt en utredning om clearing av de kyrkliga handlingarna som ska lämna sitt betänkande under hösten 2009 behandlar vi inte clearingfrågorna i vår utredning.

Vi förutsätter att den av kyrkostyrelsen tillsatta utredningen även kommer att behandla och beakta frågor som rör kyrkliga handlingar för kyrkotillhöriga som saknar hemförsamling i Sverige. Frågan om konfirmationsersättning för en konfirmand som inte har någon hemförsamling i Sverige har som vi kan konstatera från den 1 januari i år fått en lösning genom att den nationella nivån ska betala den ersättningen till den församling eller det stift som ordnar konfirmationen. Vi vill särskilt påtala ytterligare en kyrklig handling som särskilt behöver beaktas av utredningen och det är begravningsgudstjänsten. Det är inte ovanligt att kyrkotillhöriga som saknar hemförsamling i Sverige vill att begravningsgudstjänsten ska ske i en församling i Sverige. Vidare vill man ha rätt att få bli begravd i Sverige.

5 Andra kyrkors sjömans- och utlandskyrkor

5.1 Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet

Den norska sjömanskyrkan startade sin verksamhet 1864. Det är en fristående organisation med omfattande samverkan med den norska kyrkan, formaliserad genom ett avtal mellan Sjømannskirken och kyrkomötet. Avtal har även tecknats med utrikesdepartementet om kris- och katastrofberedskap och med många företag inom norskt näringsliv.

Verksamhet bedrivs vid 32 sjömanskyrkor samt med 7 präster på de norska oljeborrplattformarna. Vidare har Sjømannskirken 5 ambulerande medarbetare samt fem studentpräster. Verksamhet bedrivs därigenom på 5 kontinenter i över 70 länder. Strax över 200 personer är anställda ute och hemma.

Från att tidigare har varit starkt inriktad på verksamhet bland sjömän riktar sig verksamheten i dag till alla norrmän som befinner sig utomlands för kortare eller längre perioder. Det betyder att Sjømannskirken precis som Svenska kyrkan i utlandet vänder sig till turister och till fastboende, liksom till aupairer, studenter och andra grupper utan anknytning till sjöfarten. Närvaro finns i hamnstäder, de stora huvudstäderna samt på många turistorter. Genom de ambulerande medarbetarna når man delar av världen där man inte har möjlighet till att ha en fast organisation.

Lokalt består verksamheten av gudstjänster, kyrkliga handlingar, gruppverksamhet, båtbesök, kris- och katastrofinsatser, relationsrådgivning m.m.

Inom Norge finns en omfattande kretsverksamhet till stöd för Sjømannskirken. En tidning, *Bud og hilsen*, ges ut med reportage och information om arbetet.

I ett särskilt värdedokument har Sjømannskirken lagt fast de grundläggande värden som ska präglade verksamheten. Dess vision är: Sjömanskyrkan vill ge människor mod till tro, hopp och engagemang.

Verksamheten står under tillsyn av biskopen i Bergen som prövar anställningar och förrättar visitationer.

En generalförsamling är det högsta styrande organet för Sjømannskirken. Den består av representanter från kretsarna i Norge och sjömanskyrkorna utomlands. I generalförsamlingen ingår vidare biskopen samt representanter från kyrkomötet, ekumeniska rådet och de anställda. Den sammanträder varje år och fattar beslut om verksamhet, budget, ansvarsfrihet och utser en styrelse om nio personer. Biskopen har inte plats i styrelsen. De anställda är representerade i styrelsen med två personer.

Huvudkontoret finns i Bergen och verksamheten leds av generalsekreteraren. Centralt finns strax över 30 medarbetare. Sjømannskirken är centralstyrd.

Verksamheten styrs från Bergen genom prästen på platsen. Verksamheten är relativt löst organiserad och efterliknar inte organisationen hemma. Kyrkorådet har en rådgivande funktion med inriktning på kontakter i värdlandet och med särskild uppgift vad gäller ekonomiska frågor, juridiska frågor och fastighetsfrågor.

För 2006 hade Sjømannskirken en budget på 180 miljoner norska kronor varav 33 % (59 miljoner norska kronor) var statsbidrag medan resterande del samlades in i Norge och lokalt. Sjømannskirken har ett starkt förtroende i samhället. Av befolkningen känner 95 % till Sjømannskirken och 34 % har besökt en sjömanskyrka. Ungefär 800 000 besök görs varje år i de olika kyrkorna.

5.2 Danske Sømands- og Udlandskirker

Genom en sammanslagning av Dansk kirke i udlandet och Dansk sømandskirke i fremmede havne bildades i januari 2004 Danske Sømands- og Utlandskirker (DSUK).

De två folkkyrkliga organisationer som gick samman hade verkat under lång tid; Dansk sømandskirke i fremmede havne sedan 1867 och Dansk kirke i udlandet (DKU) sedan 1916. Dansk sømandskirke hade som motsvarande organ i de andra nordiska länderna ett ursprung i väckelsen och upprättade kyrkor och läsesalar i de för dansk sjöfart aktuella hamnarna. DKU inriktade sig på de orter där danskar arbetade ute i världen och på turistorter. Verksamheten i Sydslesvig låg även under DKU.

Syftet med DSUK:s verksamhet är att kunna bevara, utveckla och stärka den folkkyrkliga insatsen för danska medborgare som är utomlands för arbete, studier eller semester. Sjöfolket prioriteras särskilt.

DSUK ska vara folkekirken utanför Danmarks gräns. I ett särskilt visionsdokument har man angett vad det innebär:

- Vara kyrka för danskar och dansksinnade, som tillfälligt eller permanent uppehåller sig utanför Danmark.
- Vara förbindelseänk mellan folkekirken och Dansk Kirke i Sydslesvig.
- Vara kyrka för sjöfolk.
- Skapa möjligheter för att hålla gudstjänster och kyrkliga handlingar.
- Vara igenkända för uppsökande, gästfria och öppna kyrkor och församlingar.
- Vara ramen kring folklig och kulturell gemenskap och ett nätverk bland danskar.
- Vara en effektiv och transparent organisation.

Vidare nämns det kyrkliga kris- och katastrofarbetet och kontakterna med den danska utrikesförvaltningen liksom danska organisationer och företag.

Verksamhet bedrivs vid strax över 50 utlands- och sjömanskyrkor på 4 kontinenter. En särskild insats görs i Sydslesvig där den danska minoriteten utgör cirka 50 000 människor. Här finns dansk skola och 24 präster som arbetar med folkkyrklig församlingsverksamhet i 35 församlingar. Utöver detta bedrivs verksamhet på ett trettiotal platser runt om i världen.

Verksamheten är organiserad som en förening. Medlemmar kan vara av skilda slag: bidragsgivare, kretsar, grupper eller kommittéer som stöder målsättningen, församlingar och valmenigheter samt medlemmar i utlandsförsamlingarna. Styrelsen fastställer minsta bidrag eller medlemsavgift.

Högsta styrande organ är ett representantskap. Det består av representanter för de olika medlemmarna (enskilda och organisationer) sammanförda stiftsvis samt representanter för Sydslesvig och för de olika församlingarna utomlands. Därutöver har olika organisationer några platser. Representantskapet har som främsta uppgift att fatta beslut om verksamhet, budget, ansvarsfrihet och att utse styrelse.

Styrelsen (13 ledamöter) väljs av representantskapet, dock är de tre biskoparna som har tillsyn över verksamheten självskrivna ledamöter i styrelsen och Landsföreningen för menighetsråden utser en ledamot samt de anställda två ledamöter.

Tillsynen över verksamheten är delad mellan biskoparna i Köpenhamn (utanför Europa), Lolland-Falster (Europa) och Haderslev (Sydslesvig).

Verksamheten leds av en generalsekreterare vid kansliet i Köpenhamn.

Under 2006 omsattes 32,2 miljoner danska kronor varav 13,6 miljoner i verksamheten i Sydslesvig och 18,6 miljoner i övrig verksamhet. Intäkterna uppgick sammanlagt till 26,6 miljoner (årets förlust 5,5 danska kronor) varav 18,6 miljoner danska kronor kom från staten, av vilka 12,1 miljoner avsåg verksamheten i Sydslesvig och resterande del avsåg den övriga verksamheten. Ett arbete har pågått med att få ett balanserat resultat, vilket förväntades under 2008, bland annat genom ökade statsbidrag. Verksamheten, Sydslesvig borträknat, bekostas till hälften av gåvor.

Det lokala kyrkorådet har stort ekonomiskt ansvar för verksamheten, vilken genomförs i samverkan med prästen. De lokala intäkterna tillfaller församlingen. Även om en stor del av prästlönen betalas från Danmark kan församlingar också behöva betala delar av denna. De sammanlagda lokala intäkterna i församlingarna uppgick (2005) till 24,5 miljoner danska kronor.

Vid kontoret i Köpenhamn finns det 9 anställda. För utlandsverksamheten finns sammanlagt 76 anställda utsända av DSUK, varav 25 arbetar i Sydslesvig. Några kyrkor har också lokalt anställd personal.

5.3 Finlands sjömanskyrka

Finlands sjömanskyrka grundades år 1875 för att hjälpa landsmän, främst sjöfarare och emigranter som råkat i svårigheter utomlands. I dag når sjömanskyrkan även affärsmän, tjänstemän, människor på utlandsuppdrag, långtradarchaufförer, turister, interrailare, studerande, aupairer och många andra. Sjömanskyrkan arbetar bland finländare utomlands. I hamnarna och ombord på fartygen når man finländska sjöfarare, och i finska hamnar möter man sjöfolk av alla nationaliteter.

Finlands sjömanskyrka svarar för verksamhet bland sjömän både i utlandet och i Finland. I Finland finns t.ex. verksamhet på tio platser. Sjömanskyrkan har även positiva erfarenheter av seglande präster, dvs. att en präst medföljer fartyg, deltar i arbetet ombord och fungerar som präst och kurator.

Sjömanskyrkan är verksam i 13 länder med 16 arbetscentrum. Personalen består av ett trettiotal heltidsanställda, cirka 100 deltidsanställda och cirka 1000 frivilliga. Arbetet bedrivs främst på finska men på varje plats finns personal som även talar svenska.

Verksamheten är organiserad som en förening med ett vitt förgrenat nät av lokala kretsar i Finland med ett omfattande frivilligt medarbetarskap. Ett årsmöte väljer en styrelse om tolv ledamöter. Ordföranden väljs inom styrelsen. Ingen av biskoparna är ledamöter i styrelsen. Alla biskoparna medverkar som visitor, när sådana behövs. Man ser det även så att detta ökar förankringen av arbetet i stiftet. En generalsekreterare leder verksamheten.

Lokalt finns kyrkoråd som planerar och stöder arbetet tillsammans med prästen, dock utan något ekonomiskt ansvar. Detta vilar centralt på sjömanskyrkan. Kyrkorådet utses genom val, vilket ska bekräftas genom sjömanskyrkans styrelse. Kyrkorådet deltar i anställning av präst i församlingen.

Verksamheten omsluter 4,9 miljoner euro. Intäkter från de egna kyrkorna uppgår till 2,25 miljoner euro, kyrkliga källor i övrigt med 930 000 euro, staten med 825 000 euro, insamlingar ger 685 000 euro och sjöfarten bidrar med 200 000 euro.

Finlands sjömanskyrka är positiv till en lösning där all utlandsverksamhet i kyrklig regi sammanförs till en organisation, som i de andra nordiska länderna, men man har inte fått gensvar från kyrkostyrelsen.

5.3.1 ÖVRIGT UTLANDSARBETE

En stor del av utlandsarbetet bedrivs av kyrkostyrelsen i den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Det finns mer än en miljon människor som har finländsk etnisk bakgrund utomlands. Cirka en kvarts miljon finländare är permanent bosatta utomlands.

En övergripande princip för det finskspråkiga församlingsarbetet i andra länder är att arbetet ska integreras inom den lutherska kyrka som finns på platsen. Finskkyrklig verksamhet finns i cirka 40 länder (Sjömanskyrkans

verksamhet inräknad) och samarbetsavtal har tecknats med de lutherska kyrkorna i Sverige, Norge, Tyskland, Österrike, Australien, Kanada och U.S.A. Det är kyrkostyrelsen som är avtalstecknande part på den finska sidan.

Medarbetare i olika finska missionsällskap har tagit på sig uppgiften att även arbeta bland finländare utomlands i Afrika och Asien. Ungefär 70 präster arbetar med utlandsförsamlingar. Därutöver finns cirka 150 deltid-arbetande och volontärer i arbetet. I de länder där avtal finns med en annan luthersk kyrka anställer denna nästan alla som arbetar bland de finskspråkiga. Med hänsyn till detta är det svårt att göra ekonomiska beräkningar av kostnader och intäkter i arbetet.

5.4 The Diocese in Europe och The Mission to Seafarers

Church of England har en omfattande verksamhet i Europa. Uppdraget är att tjäna anglikaner och engelskspråkiga i Europa, i det forna Sovjetunionen och i Marocko och Turkiet. Verksamheten organiserades som ett gemensamt europeiskt stift 1980. Det är dock inte det enda anglikanska arbetet i Europa eftersom den amerikanska episkopalkyrkan också har verksamhet liksom de spanska och de portugisiska anglikanska kyrkorna.

På många håll i världen kan anglikaner gå i gudstjänst och delta i församlingslivet i sin egen kyrkotradition, eftersom den anglikanska kyrkogemenskapen är världsomfattande med kyrkoprovins i Afrika, Amerika, Australien m.m.

Den anglikanska kyrkogemenskapen tillhör de reformatoriska traditionerna. Svenska kyrkan står genom Borgåöverenskommelsen i gemenskap med de anglikanska kyrkorna i Storbritannien och Irland. Biskopen har delvis en annan roll i de anglikanska kyrkorna då konfirmationen normalt förrättas av en biskop.

Diocese in Europe har sin katedral och sitt domkapitel i Gibraltar. Det finns en biskop och en suffraganbiskop, och verksamheten är indelad i sju kontrakt, archdeaconries. Stiftets kontor finns i London.

I verksamheten finns ca 140 präster och arbete bedrivs på ca 110 orter med egen präst. Varje ort svarar helt och hållet för sin egen ekonomi. Församlingen ska klara kostnader för prästlön, prästbostad, pensionskostnader, kostnader för kyrka, gudstjänster och eventuellt andra lokaler. Några bidrag från stiftskontoret finns inte att få. Om en församling inte på egen hand kan klara de kostnaderna kan verksamheten inte fortsätta.

Kostnaden för biskoparna och deras personal finansieras genom centrala medel i kyrkan (Church Commissioners of England). Stiftskontoret betalas genom avgifter som betalas av de olika utlandsförsamlingarna samt genom viss fondavkastning. Kostnaden uppgår till en halv miljon engelska pund.

Stiftet styrs av en stiftssynod som sammanträder en gång om året i fyra dagar. Den är sammansatt av biskoparna, präster samt lekmän valda inom

de olika kontrakten (archdeaconries) och arbetar i tre olika hus. Synoden har 2 biskopar, 23 präster och 25 lekmän. Mellan synodens möten finns olika kommittéer som styr verksamheten, framför allt en *standing committee*. Även denna är organiserad med olika hus för lekmän och präster. All verksamhet sammanfattas i vad som kallas The Bishop's Council med biskopen som ordförande. Rådet sammanträder en gång per år och består av personer valda av standing committee samt prästerliga representanter. Det är ett rådgivande organ till biskopen.

Till kyrkomötet väljs inom stiftet två präster och två lekmän som tar plats i sina respektive hus (clergy, laity). Stiftsbiskoparna är själskrivna ledamöter.

Diocese in Europe svarar inte för arbetet bland sjöfolk. Detta arbete drivs av en anglikansk frivilligorganisation grundad 1835, i dag med namnet The Mission to Seafarers. Verksamhet med sjömanspräster och centrum bedrivs i mer än 100 hamnar över hela världen. Den centrala verksamheten med kontor i London leds av en styrelse med en generalsekreterare som chef. Många av verksamhetsplatserna är egna stiftelser och endast en del av den lokala verksamheten bekostas centralt. Intäkterna som främst är gåvor och avkastning av kapital uppgick 2007 till 3,9 miljoner engelska pund.

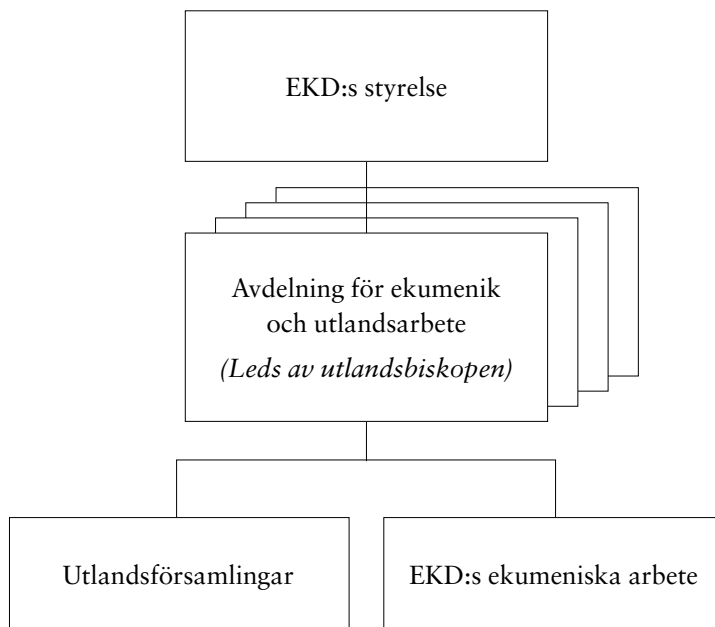
5.5 Utlandsarbete inom Evangelische Kirche Deutschland

I Tyskland finns det inte en enda kyrka utan 22 regionalkyrkor som härstammar från Tysklands gamla gränser av hertigdömen och kungadömen. De 16 förbundsländernas gränser överensstämmer därför inte med kyrkans uppdelning. Kyrkorna är inte uppdelade i stift utan i Landeskirchen, regionalkyrkor. Varje regionalkyrka är suverän och har sin egen styrning och ledning. De olika regionalkyrkorna är sammanslutna i EKD – Evangelische Kirche Deutschland. EKD fungerar som ett övergripande organ för samverkan och gemensam utåtriktad verksamhet. En av regionalkyrkornas biskopar väljs till ordförande för EKD.

EKD ansvarar också för det gemensamma arbetet mellan lokalkyrkorna i utlandsarbetet. EKD är indelat i olika avdelningar med olika ansvar. Utlandskyrkoarbetet finns under avdelningen som också arbetar med ekumeniska frågor. Arbetet leds av en utlandsbiskop. Biskopen ansvarar således både för utlandsförsamlingarna och för EKD:s ekumeniska arbete. Det finns över 100 utlandsförsamlingar över hela världen. Tyska S:ta Gertruds församling i Stockholm är den äldsta utlandsförsamlingen. Det finns ca 110 präster utsända från EKD samt ett 40-tal pensionerade präster som tjänstgör i utlandsförsamlingar. Under sommarsäsongen finns ytterligare ca 200 präster för korttidstjänstgöring på semesterorter samt på båtar. Medarbetare kan vara anställda i annan lokal luthersk kyrka som Svenska kyrkan eller vara utsända direkt från EKD.

I EKD:s struktur leds arbetet av en styrelse – Kirchenamt der EKD. Under styrelsen finns fyra olika avdelningar som har till uppdrag att stötta och främja regional kyrkornas arbete. Den fjärde och för ekumenik och utlandsarbete avsatta avdelningen heter »Ökumene und Auslandsarbeit«. Arbetet leds självständigt av en utlandsbiskop och är indelat i två underavdelningar. Den ena underavdelningen heter Übersee und weltweite Ökumene och den andra Europa und europäische Ökumene. Inom dessa områden fördelas ansvaret för olika ekumeniska frågor samt för utlandsförsamlingarna. Inom den första underavdelningen finns ytterligare ansvarsområden, dels ansvaret för EKD:s relationer till islam, dels för församlingarna i Fjärran Östern. Samma medarbetare som ansvarar för samverkan med Kyrkornas världsråd är också ansvariga för utlandskyrkoarbetet i Mellanöstern. Handläggare och regionchef för Nord- och Västeuropa är också de som är ansvariga för kontakterna med Svenska kyrkan. Utlandsbiskopen sitter med i EKD:s styrelse.

Verksamheten finansieras genom EKD förutom i England och Italien där verksamheten är helt självfinansierad. I Sverige finns ett avtal mellan EKD och Svenska kyrkan som gör att Tyska S:ta Gertruds församling i Stockholm och Tyska Christinae församling i Göteborg finansieras genom Svenska kyrkan. Alla församlingar måste också bekosta en stor del av verksamheten själva genom lokala medel. Präster utses och sänds ut av EKD.

6 Kyrkomötets tidigare behandling av frågor om utlandskyrkans organisation

Frågor om huvudmannaskap och organisation för Svenska kyrkans arbete bland svenskar utomlands har vid flera tillfällen under årens lopp diskuterats av kyrkomötet. Vi nämner i avsnittet om utlandskyrkans nuvarande organisation några av dessa tillfällen. Utförligare beskrivningar av dessa och andra tillfällen finns att läsa i *Ärkestiftsutredningen* (SKU 1995:9) samt i *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter*, betänkande från 1998 års SKUT-utredning. I det sistnämnda betänkandet finns det även en utförlig beskrivning av de utredningar som gjordes under 1990-talet inför Svenska kyrkans framtida organisation i vilka även frågan om utlandskyrkans organisation behandlats.

Trots olika initiativ att få till stånd en enhetlig organisation av Svenska kyrkans verksamhet bland svenskar i utlandet från 1930-talet kom en sådan att diskuteras på allvar först från 1970-talet. Verksamheten hade då breddats med verksamhet bland turister och ytterligare bofasta svenskar på olika håll runt om i världen. Tidigare hade verksamheten dels omfattat ett fåtal församlingar belägna i Paris, London, Berlin, Oslo, Köpenhamn och Helsingfors, som alla hade sitt ursprung i delegationspredikanter med en nära koppling till ambassaderna, dels verksamhet bland sjömän.

6.1 Under 1970-talet och 1980-talet

Ett förändringsarbete avseende utlandskyrkans organisation inleddes år 1970 genom att kyrkomötet med anledning av en motion tillsatte en utredning. I utredningen, som lades fram år 1975, föreslogs att Svenska kyrkans verksamhet bland svenskar i utlandet skulle samordnas under ett gemensamt huvudmannaskap. Förslaget, som fick stöd av ett enigt kyrkomöte, blev dock inte föremål för regeringens åtgärder utom i det avseendet att namnet Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse (SKSj) kom att ändras till Svenska kyrkan i utlandet (SKUT). De båda kyrkomötena 1979 och 1982 återkom sedan i skrivelser till regeringen med begäran om en gemensam organisation för Svenska kyrkans utlandsverksamhet i enlighet med 1975 års förslag. Dessa skrivelser lämnades utan åtgärd.

Vid kyrkomötet år 1979 väcktes förslag om ny stiftsindelning som bland annat innebar att ett särskilt utlandsstift skulle inrättas. Förslaget bifölls inte. Frågan om en enhetlig organisation för Svenska kyrkans verksamhet utomlands och ett eventuellt inrättande av ett särskilt utlandsstift återkom under 1980-talet. År 1983 fick Svenska kyrkans centralstyrelse i uppdrag

att fullfölja 1975 års utredning genom att göra en utredning och översyn av utlandsorganisationen. Tanken på ett särskilt utlandsstift skulle utredas närmare. Beträffande frågan om huvudmannaskap diskuterades flera olika modeller. En av modellerna innebar en anknytning av hela utlandsverksamheten till Uppsala domkapitel och stift, en annan modell inrättandet av ett särskilt utlandsstift med egen biskop, medan en tredje modell innebar att Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skulle vara huvudman och att behovet av biskoplig tillsyn skulle tillgodoses genom att ärkebiskopen eller någon annan biskop knöts till nämnden.

I ett betänkande år 1987 gjorde utredningen åtskillnad mellan frågan om biskoplig tillsyn och frågan om stiftsanknytning. Beträffande biskoplig tillsyn föreslogs att ärkebiskopen skulle vara visitator. I fråga om stiftsanknytning framhöll utredningen »att tanken att söka anknytning till annat stift än ärkestiftet kan ha nackdelen, att verksamheten inte blir betraktad som en riksangelägenhet utan som en angelägenhet för ett enda stift«. Utredningen såg flera fördelar med ett särskilt utlandsstift men avstod från att föra fram detta förslag med motiveringen att företrädare för regeringskansliet tidigare hade motsatt sig en sådan lösning. Man nöjde sig därför med att påpeka att en stiftsanknytning redan fanns enligt lagen om domkapitel, där det hette att präst som inte tillhör något stift lyder under Uppsala stift och ärkebiskopen.

Enligt betänkandet, som bifölls av kyrkomötet år 1987, skulle hela utlandsverksamheten, dvs. såväl församlingarna under Svenska kyrkan i utlandet som de utlandsförsamlingar som tidigare hade haft Uppsala domkapitel som huvudman – samordnas under SKUT. Biskoplig tillsyn och stiftsanknytning skulle tillgodoses genom att ärkebiskopen skulle vara visitator. Den nya ordningen kom att gälla genom den instruktion för Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet som antogs av ombudsmötet år 1989.

6.2 Under 1990-talet och 2000-talet

År 1994 tillsattes en ny utredning. Den hade till uppgift att utvärdera ordningen med biträdande biskop i Uppsala stift och utreda förutsättningarna för ett eventuellt inrättande av ett särskilt ärkestift. I utredningsdirektiven hette det att man i detta sammanhang också borde pröva om den utlandsverksamhet som bedrevs av SKUT kunde läggas till ett eventuellt nytt stift. I utredningens betänkande, som lades fram år 1995 under benämningen *Ärkestiftsutredningen* (SKU 1995:9), föreslogs bl.a. att ärkebiskopens ansvar som kyrkans främsta företrädare skulle betonas och att den biträdande biskopen skulle få ett ökat ansvar inom stiftet. Utlandskyrkan skulle enligt förslaget inkluderas i Uppsala stift och bli ärkebiskopens pastorala område. Ärkebiskopen föreslogs dessutom bli ordförande i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Genom sitt förslag ville utredningen dels skapa

klarhet beträffande biskopsuppdraget i Uppsala stift, dels ge utrymme för en sedan länge eftersträvad anknäytning av utlandsförsamlingarna till Svenska kyrkans episkopala struktur. Samtidigt ville man garantera att utlandskyrkan även i fortsättningen skulle vara en angelägenhet för hela Svenska kyrkan. Av remissutfallet på *Ärkestiftsutredningen* framgick emellertid att förslaget att lösa Uppsala stifts och SKUT:s problem samtidigt inte vann gehör bland remissinstanserna, som ansåg att de två problemen borde utredas och lösas var för sig. De åtgärder som centralstyrelsen vidtog med anledning av utredningen och remissutfallet redovisades för kyrkomötet genom skrivelsen CsSkr 1996:3.

Utredningen om arbetet på olika nivåer inom Svenska kyrkan, den s.k. Nivåutredningen, behandlade i sitt betänkande *Arbetet på olika kyrkliga nivåer* (SKU 1998:3) bland annat ärkebiskopens uppgifter på den nationella nivån. Man utgick ifrån att uppgifterna för SKUT i det närmaste borde förbli oförändrade. Ansvaret för att visitera utlandsförsamlingarna föreslogs dock vara förlagt till Visby stift.

I förslaget till ny kyrkoordning (SKU 1998:1) föreslogs att det inte omedelbart skulle göras någon förändring beträffande Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Man förordade dock att en utredning om Svenska kyrkan i utlandet skulle tillsättas. Beträffande stiftsanknätningen avstod man från att förorda en särskild lösning för att inte föregripa den tilltänkta utredningens arbete. En sådan SKUT-utredning tillsattes våren 1998. Enligt sina direktiv skulle utredningen ge svar på frågor om den framtida inriktningen och omfattningen av SKUT:s verksamhet, dess organisatoriska ställning och dess finansiering. Utredningen lämnade sina förslag till kyrkostyrelsen i april 2001 genom betänkandet *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter* (SKU 2001:1).

6.2.1 SKUT-UTREDNINGENS FÖRSLAG

Här redogörs endast för de delar av SKUT-utredningens förslag som berör vårt utredningsuppdrag. I detta avsnitt redogör vi för SKUT-utredningens förslag beträffande den framtida organisationen och i det följande kapitlet för deras förslag beträffande representativiteten.

Utredningen angav som allmänna utgångspunkter för sina förslag att den då nyligen beslutade kyrkoordningen skulle gälla även för Svenska kyrkans arbete utomlands om inte särskilda skäl, direkt knutna till utlandskyrkans speciella förutsättningar, talade emot. En strävan skulle därför enligt utredningen vara att i största möjliga utsträckning reglera utlandskyrkans arbete inom ramen för kyrkoordningens principer och regelverk. SKUT-utredningen konstaterade emellertid att det fanns skillnader mellan hemmaförsamlingarna och utlandsförsamlingarna som gjorde en absolut organisatorisk parallellitet omöjlig och att kyrkoordningens regelverk därför inte i varje situation kunde översättas till utlandskyrkans förhållanden.

Beträffande utlandsförsamlingens ansvar föreslog utredningen att församlingen skulle ha samma ansvar för den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission som församlingarna har i Sverige, vidare att det till kriterierna för en utlandsförsamling skulle höra att det skulle finnas människor som tar ansvar för att församlingens uppgifter blir utförda och som också är beredda att åta sig förtroendeuppdrag i församlingen.

Det skulle stå utlandsförsamlingen fritt att utöva beslutanderätten i antingen kyrkostämma eller kyrkofullmäktige. Det beslutande ansvaret för de verksamhetsplatser där det inte fanns någon svensk församlingsbildning föreslogs ligga hos den för utlandsverksamheten gemensamma organisationen.

Beträffande utlandskyrkans gemensamma organisation föreslog utredningen att dess uppgift skulle vara att främja och ha tillsyn över utlandsförsamlingarna och övriga utlandsverksamheters uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. I detta syfte skulle den gemensamma organisationen erbjuda utbildning och fortbildning samt göra andra insatser.

Ansvaret för utlandskyrkans verksamhet i fråga om inriktning, finansiering och andra åtgärder som faller under begreppet »främjande« ansåg utredningen i huvudsak borde ligga hos den nationella nivån i Svenska kyrkan, dvs. kyrkomötet, kyrkostyrelsen och Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Den senare borde enligt utredningen ges ett nytt namn, nämligen Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet. Vidare föreslog utredningen att det i kyrkoordningen skulle införas en bestämmelse om att ordförande i styrelsen skulle vara biskopen i Visby stift. En eller två vice ordförande skulle utses av kyrkomötet. Styrelsens kansli föreslogs även i fortsättningen vara kyrkokansliet i Uppsala.

Utredningen föreslog vidare att kyrkomötet skulle besluta om mål och riktlinjer för verksamheten, budget och andra viktiga ekonomiska frågor samt fastställa årsredovisningen. Den SKUT-avdelning som fanns inom kyrkokansliet föreslog man skulle omformas så att den skulle kunna fullgöra de arbetsuppgifter i fråga om främjande av församlingsliv och annan verksamhet i utlandskyrkan som i Sverige åligger stiftskanslierna.

Utredningen föreslog att Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet regelbundet skulle kalla in företrädare för utlandskyrkan till ett samrådsmöte som skulle ha rätt att yttra sig över mål och riktlinjer för verksamheten samt budget och andra viktiga ekonomiska frågor. Samrådsmötet skulle utse två företrädare (och två ersättare för dessa) som skulle ha rätt att närvara och delta i kyrkomötets sammanträden men utan rätt att delta i besluten.

En organisation med församlings- och kontraktsombud i Sverige för utlandskyrkan borde enligt utredningens uppfattning också finnas fortsättningsvis.

Utredningen föreslog att utlandsförsamlingarna, liksom övriga verksamhetsplatser utomlands, skulle tillhöra Visby stift och att ett särskilt domkapitel för verksamheten inom utlandskyrkan skulle inrättas i Visby stift, med biskopen i Visby stift som ordförande. Kyrkomötet skulle utse de ledamöter som inte är självskrivna eller utses av präster och diakoner i utlandskyrkan, dvs. tre lekmannaledamöter.

Beträffande de framtida förhållandena mellan Svenska kyrkan och utlandsförsamlingarna föreslog utredningen att de skulle regleras genom avtal. Vidare föreslogs att den nationella finansieringen av utlandskyrkans verksamhet skulle behållas på den rådande nivån, men att de fast boende svenskar i utlandet som inte betalar kyrkoavgift i Sverige skulle ta ett betydande ekonomiskt ansvar i den församling man var medlem i.

6.2.2 REMISSUTFALLET

Kyrkostyrelsen sände utredningen på remiss. Vi redovisar här de synpunkter som kom in beträffande SKUT-utredningens förslag till framtida organisation och representativitet. Cirka 70 yttranden över utredningen lämnades från stift, församlingar och vissa organisationer inom och utom Svenska kyrkan. I många av dessa uttrycktes en stor uppskattning av utredningsarbetet. Flera remissinstanser inledde sina yttranden med att konstatera att man i huvudsak tillstyrkte utredningens förslag.

Vad beträffar utredningens utgångspunkter fanns det enligt ett stort antal remissinstanser en alltför stark ambition i utredningen att reglera utlandsförsamlingarna med hjälp av kyrkoordningen. Detta, menade man, medgav inte en nödvändig anpassning till lokala förutsättningar och behov. Vidare var det många som menade att utlandskyrkan borde regleras av ett särskilt kapitel i kyrkoordningen och inte med hjälp av olika särbestämmelser.

Utredningens förslag om att Svenska kyrkan i utlandet skulle vara en nationell angelägenhet och att främjandeuppgiften skulle knytas till den nationella nivån mötte däremot ingen kritik. Inte heller ifrågasattes förslaget om att främjandeuppgiften skulle ledas av en styrelse vars kansli skulle vara kyrkokansliet i Uppsala.

Beträffande anknytningen till Visby stift pekade remissvaren däremot i olika riktningar. Tre tydliga grupper kunde urskiljas. Den största bejakade utredningens förslag om en samordning med Visby stift. En nästan lika stor grupp förordade ett alternativ med en särskild utlandsbiskop med ansvar för utlandskyrkan och med placering i Uppsala. En något mindre grupp förespråkade slutligen att tillsynsuppgiften för utlandskyrkan borde utövas av ärkebiskopen eller av någon annan biskop, som inte behövde vara biskopen i Visby stift.

Flertalet domkapitel och stiftsstyrelser ställde sig positiva till en anknytning till Visby stift. Domkapitlet och stiftsstyrelsen i Visby uttalade sin tillfredsställelse över förslaget att låta Svenska kyrkans utlandsförsamlingar få

en nära koppling till Visby stift. Man hävdade att utredningen mottagits positivt i stiftet och att man där var beredd att arbeta för att det skulle fungera på bästa sätt. Domkapitlet i Linköping hävdade att det var viktigt att SKUT:s personal tillhör ett stift och att präster och diakoner står i relation till ett domkapitel och en biskop som har sänt dem ut i tjänst.

Stödet för ett särskilt utlandsstift fanns främst bland remissvaren från församlingar och SKUT-råd. SKUT-rådet i Lunds stift uppfattade förslaget som en kompromiss för att lösa problemet med Visby stift. Man menade att om detta problem måste lösas med SKUT:s hjälp så borde man tillämpa en modell enligt vilken en i Uppsala placerad utlandsbiskop får Visby stift som bisyssla.

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet befarade att utlandsverksamheten skulle förlora sin karaktär av riksangelägenhet om den knöts till Visby stift. Nämnden föreslog att ärkebiskopen, om den egna tjänsten inte medgav tillräcklig tid för SKUT, skulle delegera detta ansvar till någon annan biskop.

Enligt flera yttranden borde utlandsförsamlingarna och deras medlemmar få större inflytande över Svenska kyrkan på stiftsnivå och nationell nivå jämfört med vad som föreslagits i utredningen, bl.a. genom att utlandsförsamlingarna skulle få en starkare representation i kyrkomötet. Utredningens förslag att ett samrådsmöte för utlandsförsamlingarna skulle välja två representanter till kyrkomötet med närvaro- och yttranderätt, men utan rösträtt, bedömdes vara otillräckligt. De svårigheter som utredningen åberopat – problem med olika slags avgränsningar av församlingar och församlingstillhöriga och praktiska problem i samband med val – ansåg man inte var tillräckliga som argument för att begränsa utlandsförsamlingarnas demokratiska inflytande. Stiftsstyrelsen i Växjö menade att utlandsförsamlingarna borde bli representerade på stifts- och kyrkomötesnivå på samma sätt som andra församlingar i Svenska kyrkan. EFS styrelse menade att de kyrkotillhöriga som bor utomlands borde få delta i val av stiftsfullmäktige och kyrkomöte för att förstärka känslan av tillhörighet till Svenska kyrkan. Ulrika Eleonora svenska församling i London påtalade att den såg ökat demokratiskt inflytande som ett sätt att skapa ett bättre psykologiskt klimat för att uppfylla utredningens krav på ökat ekonomiskt ansvarstagande för utlandsförsamlingarna.

Präster och diakoner i utlandstjänst borde enligt ett stort antal remissinstanser få delta i val av biskop i likhet med sina kollegor med tjänst i hemlandet. Denna uppfattning delades av alla kategorier av remissinstanser. Kyrkans akademikerförbund hävdade att prästers delaktighet i biskopsval är en förutsättning för att man ska känna lojalitet med den som blir vald.

Flera remissinstanser ställde sig kritiska till utredningens förslag om att inrätta ett särskilt domkapitel för utlandskyrkan och menade att utlandskyrkans ärenden skulle kunna behandlas av domkapitlet i det stift där biskopen med ansvar för utlandskyrkan var placerad, om detta tillfördes viss kompetens. Enligt domkapitlet i Uppsala skulle inrättandet av ett särskilt domka-

pitel för utlandskyrkan minska integrationen i Visby stift. Man menade att domkapitlet i Visby måste kunna klara av att handlägga och besluta även i sådana ärenden som berör utlandsverksamheten och pekade på att domkapitlet i Uppsala kunnat göra detta under gångna år. Enligt domkapitlet och stiftsstyrelsen i Visby vore det utifrån Visby stifts perspektiv bäst att ha endast ett domkapitel, sammansatt så att det även skulle kunna ta tillvara utlandsförsamlingarnas intressen. De flesta SKUT-råden förordade däremot ett särskilt domkapitel för utlandsfrågor. Enligt bland andra Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skulle en domkapitelsfunktion kunna fogas in i instruktionen för Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet.

Utredningens förslag att framtida förhållanden mellan Svenska kyrkan och utlandsförsamlingarna skulle regleras genom avtal fick ett positivt mottagande av remissinstanserna. Utredningen fick däremot kritik för att den inte fullt ut fullgjort sitt uppdrag att redogöra för hur tillkommande kostnader skulle finansieras, 4,4 miljoner kronor per år. Många remissinstanser instämde i utredningens krav på ökat ekonomiskt ansvarstagande från utlandsförsamlingarna. Vissa ansåg dock att utredningen inte gick tillräckligt långt på denna punkt.

6.2.3 KYRKOSTYRELSENS SKRIVELSE TILL 2002 ÅRS KYRKOMÖTE OM TILLSYNS- OCH FRÄMJANDEFUNKTIONERNA FÖR SVENSKA KYRKAN I UTLANDET

Kyrkostyrelsen konstaterade i sin skrivelse *Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkan i utlandet* (KsSkr 2002:7) att fyra större komplex kunde utskiljas bland SKUT-utredningens frågor. Det första rörde frågor om främjandeansvar och tillsynsfunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar. Det andra komplexet innehöll de av varandra beroende komponenterna kyrkotillhörighet i Svenska kyrkan, församlingstillhörighet i en utlandsförsamling, rösträtt och andra former för demokratiskt inflytande samt erläggande av kyrkoavgift. Det tredje utgjordes av de ekumeniska frågorna, bl.a. sådana som rör konsekvenser av Borgågemenskapen. Det fjärde komplexet rörde de ekonomiska frågorna och utlandsförsamlingarnas finansiering principiellt och praktiskt.

Av dessa fyra frågekomplex prioriterade kyrkostyrelsen det första då man ansåg att det på den punkten fanns både ett tillräckligt underlag och ett omfattande stöd från remissinstansernas sida. De övriga komplexen fordrade däremot enligt kyrkostyrelsens uppfattning kompletterande beredning. Kyrkostyrelsen lade därför i sin skrivelse till 2002 års kyrkomöte fram förslag enbart på lösning av främjandeansvar och tillsynsfunktion för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar.

Kyrkostyrelsen betonade i sin skrivelse att en utgångspunkt för deras förslag var att Svenska kyrkan i utlandet i många avseenden skiljde sig från arbetet i församlingarna i Sverige. En kongruens med regelverket för försam-

lingar i Sverige kunde därför inte eftersträvas, en uppfattning de konstaterade att de delade med SKUT-utredningen. Kyrkostyrelsen konstaterade att det måste vara verksamheten och inte kyrkoordningen som bildade utgångspunkten för den lösning man föreslog, men den skulle ges en tydlig beskrivning i kyrkoordningen.

Främjandefunktionen

Det förslag kyrkostyrelsen lade i skrivelsen beträffande främjandefunktionen överensstämde i stort med SKUT-utredningens förslag, utom i fråga om namnet på styrorganet, och hade även ett brett stöd i de inkomna remissyttrandena.

Svenska kyrkan i utlandet skall även i fortsättningen ses som en nationell angelägenhet. Detta kommer till uttryck i att främjandefunktionen hör till den nationella nivån och uppdras åt en nämnd för SKUT utsedd av Kyrkomötet. Nämnden skall ha nio ledamöter. Den biskop som har tillsynsansvaret för utlandsförsamlingarna skall vara självskriven ledamot av nämnden. Den personal som sänds ut av nämnden för SKUT skall vara anställd på nationell nivå. Kansli för SKUT är kyrkokansliet i Uppsala.

I sina överväganden angav kyrkostyrelsen att det från såväl nuvarande SKUT-utredning som tidigare utredningar och från många andra håll uttryckts en oro för att en stiftsanknytning i alla delar av utlandsförsamlingarna skulle medföra en risk för att utlandsarbetet inte längre skulle anses vara en riksangelägenhet. Kyrkostyrelsen ansåg att Svenska kyrkan i utlandet var en nationell angelägenhet, vilket även kommit till uttryck i kyrkoordningens föreskrift att kyrkomötet eller något organ som kyrkomötet utser ska ansvara för verksamheten bland svenskar i utlandet. Svenska kyrkan i utlandet skulle därför enligt kyrkostyrelsens uppfattning ledas från nationell nivå och dess nämnd utses av kyrkomötet som även skulle fastställa instruktion för nämndens arbete.

Kyrkostyrelsen föreslog att begreppet nämnd även i fortsättningen skulle användas som beteckning för styrorganet för att markera att Svenska kyrkan i utlandet är en del av den nationella nivåns samlade ansvar. Förhållandet var enligt kyrkostyrelsens mening jämförbart med det för Nämnden för internationell mission och diakoni som tillträdde under år 2002. Att det fanns ett organ av nämndkaraktär på den nationella nivån som bar namnet styrelse vid denna tidpunkt – Kyrkofondens styrelse – ansåg kyrkostyrelsen hade närmast historiska skäl och att det inte utgjorde någon anledning för att frångå den benämning som gällt alltsedan Svenska kyrkans samlade organisation på riksplanet tillkom.

Vidare ansåg kyrkostyrelsen att kyrkokansliet i Uppsala självklart var kansli för utlandskyrkan då denna var en del av den nationella nivåns samlade ansvar.

En huvuduppgift för nämnden skulle enligt kyrkostyrelsens förslag vara att främja utvecklingen av församlinglivet i utlandsförsamlingarna på motsvarande sätt som en stiftsstyrelse har denna uppgift i Sverige. Hit hörde enligt kyrkostyrelsens uppfattning att med lyhördhet för församlingarnas önskemål och behov ta de initiativ som krävs, ansvara för fortbildning och annan personalutveckling och att med ledning av de inriktningsmål och budgetramar som kyrkomötet fastställt leda och utveckla verksamheten. Främjandeuppdraget skulle framhåvas genom en ny bestämmelse i kyrkoordningen.

Kyrkostyrelsen föreslog att nämnden skulle ha nio ledamöter. Den biskop som utsetts att vara biskop för utlandsförsamlingarna skulle vara självskriven ledamot av nämnden. Kyrkomötet ska utse nämndens ordförande. På den här punkten skiljde sig kyrkostyrelsens förslag från SKUT-utredningens, som föreslagit att den biskop som getts tillsynsansvaret skulle vara självskriven ordförande. Kyrkostyrelsen konstaterade att den ordning man föreslagit var den som gällde för övriga nämnder på nationell nivå, dvs. att kyrkomötet utser ordförande. Förslaget innebar en likhet med vad som gäller för Nämnden för internationell mission och diakoni, där det föreskrivs att en biskop ska vara ledamot i nämnden men att kyrkomötet utser nämndens ordförande bland ledamöterna.

Avslutningsvis påtalade kyrkostyrelsen i denna del av sitt förslag att den inte nu var beredd att gå vidare med de tankar på ett särskilt utlandsstift som funnits i flera utredningar. Man konstaterade att Svenska kyrkan hittills inte haft något icke-territoriellt stift men att utlandsstift fanns i andra kyrkor med vilka Svenska kyrkan har nära förbindelser, t.ex. Church of England. Där handlar det dock om en verksamhet av väsentligt större omfattning än SKUT:s och till stor del med rötter i kolonialtidevarvets behov. Vidare påpekade kyrkostyrelsen att SKUT-utredningen visat att ett utlandsstift i flera avseenden skulle bli ett »ofullständigt« stift. Det skulle exempelvis knappast vara aktuellt med antagning och prästvigning för utlandsstiftet.

Tillsynsfunktionen

Det förslag kyrkostyrelsen lade i skrivelsen beträffande tillsynsfunktionen överensstämde i princip med SKUT-utredningens. Det hade ett brett stöd i de inkomna yttrandena från remissinstanserna och bejakades av Visby stift.

Utlandsförsamlingarna infogas i tillsynshänseende i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur. Det sker genom att utlandsförsamlingarna förs till ett befintligt stift, dess biskop och domkapitel. Visby stift har i nuläget resurser för att svara för tillsynsuppgiften och är i dagsläget det enda stift som har det. Biskopen i Visby föreslås därför bli biskop för utlandsförsamlingarna. Domkapitlet i Visby får med hänsyn till de vidgade uppgifterna nio ledamöter mot i övriga stift sju. Av de två nya ledamöterna skall en vara präst eller

diakon som är eller varit anställd i utlandskyrkan och en skall utses av Kyrkomötet. Präster och diakoner som är verksamma i utlandsförsamlingarna står i tillsynshänseende under domkapitlet i Visby. De präster och diakoner som arbetar med SKUT:s frågor i kyrkokansliet i Uppsala omfattas även fortsättningsvis av domkapitlets i Uppsala tillsynsansvar. Lösningen är en lösning i nuläget och skall utvärderas.

Kyrkostyrelsen angav i sin skrivelse att deras förslag hade två sidor. Den ena var att tillsynsfunktionen löses genom att utlandsförsamlingarna inordnas i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur, vilket skulle ske genom att de knöts till ett av Svenska kyrkans stift. Den andra sidan, valet av Visby stift, var en praktisk lösning. Kyrkostyrelsen konstaterade att det i dåläget inte fanns något annat stift som hade möjlighet att ta på sig uppgiften och mot bakgrund av den ekonomiska situationen för den nationella nivån var kopplingen till Visby stift den mest kostnadseffektiva. Kyrkostyrelsen påpekar att den inte tagit ställning till hur stiftskopplingen skulle se ut i en framtid. Den föreslagna lösningen innebar att biskopen i Visby övertog ärkebiskopens uppdrag att vara visitator för utlandsförsamlingarna.

I sina överväganden angav kyrkostyrelsen att den i flera utredningar diskuterade lösningen att tillsynsansvaret även fortsättningsvis skulle läggas på ärkebiskopen inte var tänkbar, särskilt inte efter relationsändringen till staten då ärkebiskopen fått ytterligare uppgifter på nationell nivå. Bland dessa finns uppdraget att företräda Svenska kyrkan i en rad internationella sammanhang som inte ger utrymme för att samlat och systematiskt ägna sig åt tillsynen av utlandsförsamlingarna. Att låta tillsynsuppgiften principiellt ligga kvar på ärkebiskopen men, som oftast nu, lösa den praktiskt med delegation till andra biskopar ansåg kyrkostyrelsen var otillfredsställande. Vidare påpekade man att det i SKUT-utredningen tydligt framkommit att de svenska församlingarna utomlands, i lika hög grad som församlingarna i Sverige, ville ha kontinuitet i visitationsverksamheten så att samma biskop återkommande hade kontakten med församlingen. De utsända vigda medarbetarna önskade anknytning till en biskop. Kyrkostyrelsen angav att de hade förståelse för dessa synpunkter.

Tillsynsuppdraget utövas av biskopen tillsammans med domkapitlet. SKUT-utredningens förslag var att ett särskilt domkapitel skulle inrättas i Visby stift för utlandsförsamlingarna. Kyrkostyrelsen ansåg i likhet med många remissinstanser att detta var en dubblering och dessutom skulle leda till en fördyring. Uppgiften borde i stället läggas på det ordinarie Domkapitlet i Visby stift som man föreslår ska ha nio ledamöter i stället för som i övriga stift (med undantag av Uppsala stift) sju. Den ena nya ledamoten skulle vara präst eller diakon som är eller varit anställd i utlandskyrkan, vald av utlandskyrkans präster och diakoner. Den andra nya ledamoten skulle väljas av kyrkomötet. Kyrkostyrelsen föreslog att kyrkokansliet i Uppsala

vid behov kunde biträda med nödvändig sakkunskap när utlandsärenden skulle beredas till domkapitlet.

Kyrkostyrelsen påpekade att deras förslag innebar att tillsynsuppgiften och främjandeansvaret hölls ihop genom att biskopen var ordförande i domkapitlet och självskrivnen ledamot i nämnden för utlandskyrkan. Något man ansåg vara viktigt då tillsyns- och främjandeuppgifterna naturligt går i varandra och delvis är två sidor av samma episkopala uppdrag, något som också klargjorts av nivåutredningen i samband med kyrkoordningsarbetet.

I skrivelsen beskrev kyrkostyrelsen även de konsekvenser förslaget skulle få för Visby stift. Vidare finner man i skrivelsen förslag på övergångsbestämmelser i kyrkoordningen om utlandsförsamlingarnas och deras prästers deltagande i ett då förestående biskopsval. Med anledning av den bedömning kyrkostyrelsen gjort av de ekonomiska konsekvenserna för Svenska kyrkan i utlandet vid överförande av biskoplig tillsyn och domkapitelfunktion till Visby stift angav man att den totala tillkommande kostnaden per år beräknades bli 300 000 kronor.

Avslutningsvis finns i skrivelsen kyrkostyrelsens förslag till följdändringar i kyrkoordningen.

Kyrkostyrelsen var inte enig utan det fanns tre reservationer i skrivelsen. Enligt reservation 1 och 3 borde främjandefunktionen utövas av Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet och biskopen i Visby vara självskrivnen ordförande i denna styrelse. Enligt reservation 2 borde inte något förslag lagts fram om deltagande från utlandskyrkans sida i det förestående biskopsvalet i Visby stift.

6.2.4 EKUMENIKUTSKOTTETS BETÄNKANDE

Kyrkostyrelsens skrivelse och de åtta motioner som kommit in med anledning av den bereddes av Ekumenikutskottet (Eu 2002:1). Utskottet angav i sitt betänkande att det anslöt sig till kyrkostyrelsens förslag att inlemma Svenska kyrkans utlandsverksamhet i Visby stifts tillsynsansvar. I sina överväganden betonade utskottet att det var viktigt att efter en lång utredningsperiod komma till en lösning som i så stor utsträckning som möjligt gav verksamheten bland svenskar i utlandet samma förutsättningar och regelverk som församlingsverksamheten i Sverige.

Vidare betonade utskottet att det var viktigt att det beslut som kyrkomötet föreslogs fatta inte fick ses som ett provisorium eftersom det på många sätt skulle komma att påverka den fortsatta utvecklingen av Svenska kyrkans verksamhet bland svenskar i utlandet. Däremot ansåg Ekumenikutskottet att kyrkostyrelsens fortsatta beredning av utlandsverksamhetens framtida organisation måste innehålla en tydlig tidsplan för en utvärdering av denna nya ordning, med hänsyn tagen till såväl utlandsverksamheten som Visby stift och dess församlingar.

Utskottet anslöt sig till det som var sagt i kyrkostyrelsens skrivelse om att »utlandsarbetet får möjlighet att utvecklas gemensamt med vad som sker i Svenska kyrkan som helhet«. Kyrkostyrelsen hade i sin skrivelse framfört att den föreslagna nämnden skulle ha till huvuduppgift »att främja utvecklingen av församlingslivet i utlandsförsamlingarna på motsvarande sätt som en stiftstyrelse har denna uppgift i Sverige«. Utskottet invände inte emot den föreslagna huvuduppgiften men mot att styrorganet skulle betecknas nämnd. Utskottet ville i enlighet med SKUT-utredningens förslag att beteckningen Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet skulle användas. Till grund för sitt ställningstagande angav Ekumenikutskottet att det anslöt sig till argumenten som anförts i motion 2002:139 där motionären bl.a. skrivit:

Inget hindrar att man delar upp styrelsen av Visby stift i två organ, där stiftsstyrelsen handhar församlingarna på Gotland och en annan styrelse främjar utlandskyrkan. I den riktningen pekar också Kyrkostyrelsens egna resonemang om att den föreslagna nämnden skall ha till huvuduppgift »att främja utvecklingen av församlingslivet i utlandsförsamlingarna på motsvarande sätt som en stiftstyrelse har denna uppgift i Sverige«. I konsekvens härmed bör i enlighet med SKUT-utredningens förslag beteckningen Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet användas. Så undviks den principiellt otydligheten om var ansvaret för församlingslivets utveckling ligger. Det vore också konsekvent om biskopen i Visby stift blir självskriven ordförande i styrelsen.

Utskottet ansåg att det vore konsekvent om biskopen i Visby stift blev självskriven ordförande i styrelsen.

Såväl det nationella ansvaret för främjandet som inordnandet i ett stifts tillsynsansvar ansåg Ekumenikutskottet var väl motiverat, då de fastboende som deltar i församlingsverksamheten – liksom sjöfolk och andra yrkesgrupper, turister, studenter och tillfälliga besökare – som alla betjänas i diakonal och annan verksamhet kommer från alla Svenska kyrkans stift. Samtidigt påpekade utskottet att förslaget att biskopen i Visby blev självskriven ordförande i den nya styrelsen innebar att utlandsverksamheten ordnas i enlighet med vad Läronämnden framhåller i sitt yttrande (Ln 2002:3y):

att Svenska kyrkan principiellt har två pastorala nivåer, nämligen församlingar och stift. SKUT:s verksamhet är främst ett församlingsarbete riktat mot dem, som bor och verkar utomlands. Därav följer att SKUT behöver inordnas i Svenska kyrkans struktur med biskop och stift och att domkapitelsuppgifter inte kan läggas på nationell nivå.

Utskottet konstaterade att en samstämmighet med vad som i övrigt, enligt kyrkoordningen, gäller i stiftens domkapitel och stiftsstyrelser skulle uppnås om biskopen i Visby blev självskriven ordförande i den nya styrelsen.

Utskottet anslöt sig till kyrkostyrelsens förslag att genom en övergångsbestämmelse i kyrkoordningen ge tillfälle för utlandsförsamlingarna och

dess präster att delta i det förestående biskopsvalet i Visby stift. Detta skulle innebära en möjlighet att från början stärka samhörigheten och bygga förtroende mellan den nyvalde biskopen och utlandsförsamlingarna.

Med undantag av den ovan nämnda motionen avslag Ekumenikutskottet de motioner som inkommit med anledning av skrivelsen.

Utskottets förslag till beslut om förändring av benämningen för styrorganet och om biskopens plats som ordförande i det fick till följd att utskottet föreslog förändringar i kyrkoordningen, följdändringar i kyrkomötets arbetsordning, kyrkomötets ersättningsstadga samt förslag till en instruktion för Styrelsen för Svenska kyrkan i utlandet. I övrigt överensstämde utskottets förslag helt med förslagen i kyrkostyrelsens skrivelse.

I utskottets betänkande fanns tre reservationer av minoriteter i utskottet: en som yrkade återremiss, en som yrkade bifall till kyrkostyrelsens förslag att Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skulle förbli en nämnd med biskopen i Visby som självskriven ledamot samt en som yrkade avslag på förslaget om utlandskyrkans deltagande i det förestående biskopsvalet.

6.2.5 2002 ÅRS KYRKOMÖTES BESLUT OM TILLSYNS- OCH FRÄMJANDEFUNKTIONERNA FÖR SVENSKA KYRKANS UTLANDSFÖRSAMLINGAR

Den ordning som nu råder beträffande tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar är den som 2002 års kyrkomöte beslutade om utifrån ovan refererade skrivelse, motioner och betänkande. Beslutet föregicks av ett antal omröstningar och rösträkningar till förmån för de ovan nämnda reservationerna i Ekumenikutskottets betänkande.

Det beslut som fattades av 2002 års kyrkomöte innebar att främjande- och tillsynsfunktionerna fick den lösning som kyrkostyrelsen föreslog i sin skrivelse och som utskottet till största delen bejakade. Utskottets förslag om att styrorganet skulle benämnas styrelse och att biskopen skulle vara dess ordförande vann däremot inte kyrkomötets gillande utan istället beslöt kyrkomötet i enlighet med ett under överläggningen framlagt förslag att bifalla reservation 2 i utskottets betänkande, som innebar att Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skulle förbli en nämnd, med biskopen i Visby som självskriven ledamot. Kyrkomötet avslag de åtta motionerna i vilka det bl.a. föreslogs att Svenska kyrkan i utlandet inte skulle kopplas till Visby stift respektive skulle finnas kvar som dittills, med koppling till nationell nivå och ärkebiskopen som tillsynsansvarig.

6.2.6 2003 ÅRS KYRKOMÖTE

Till 2003 års kyrkomöte överlämnade kyrkostyrelsen skrivelsen *Redogörelse för Kyrkostyrelsens behandling av Kyrkomötets ärenden* (KsSkr 2003:3). I skrivelsen lämnades en redogörelse för det fortsatta arbetet med frågan om utlandskyrkan. Här angav kyrkostyrelsen, i enlighet med vad kyrkomötet året innan begärt, att en skrivelse skulle komma att överlämnas till 2005 års

kyrkomöte. Kyrkostyrelsen pekade på ett antal frågor av betydelse som återstod att behandla. Bland dessa nämndes förhållandet mellan kyrkotillhörighet och församlingstillhörighet, utlandskyrkans representation gentemot hemmakyrkan, de ekumeniska frågorna och finansieringen. Beträffande utvärdering av de förändringar som genomförts sade sig kyrkostyrelsen göra bedömningen att nyordningen borde ha varit i kraft ett antal år innan en sådan utvärdering genomfördes. Kyrkostyrelsen angav därför år 2007 eller år 2008 som alternativa tidpunkter.

Till samma kyrkomöte hade också lämnats in en motion 2003:65 om det fortsatta arbetet med frågan om utlandskyrkan. Motionärerna erinrade om att stiftsstyrelsen i Visby i ett enkätsvar uttryckt att utlandskyrkans stiftstillhörighet borde genomföras mer konsekvent. Därför föreslog motionärerna att kyrkostyrelsen eller den utsedda arbetsgruppen skulle få i uppdrag att utreda huruvida man borde flytta hela eller delar av utlandskyrkans kansli till Visby.

Budgetutskottet konstaterade i sitt betänkande (B 2003:3) att det tillstyrkte det i kyrkostyrelsens skrivelse framlagda förslaget till fortsatt beredning av de utestående frågorna om utlandskyrkan. Beträffande motionen ansåg utskottet att motionärernas förslag innefattades i det utredningsarbete som föregick 2002 års beslut och att det därför inte fanns någon anledning att tillstyrka något ytterligare utredningsuppdrag i frågan. Budgetutskottet föreslog därför att kyrkomötet skulle avslå motionen. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

6.2.7 2005 ÅRS KYRKOMÖTE

Till 2005 års kyrkomöte överlämnade kyrkostyrelsen skrivelsen *Fortsatt reglering av Svenska kyrkan i utlandet* (KsSkr 2005:7). I skrivelsen behandlades vissa frågor om Svenska kyrkan i utlandet som återstår efter det av 2002 års kyrkomöte fattade beslutet om tillsyns- och främjandefunktionerna. Frågorna gällde regleringen av utlandskyrkan i kyrkoordningen, kyrkotillhörighet och församlingstillhörighet, demokratisk struktur i utlandsförsamlingarna, representativiteten gentemot hemmakyrkan samt en permanent ordning vid val av biskop i Visby stift. Clearing vid kyrkliga handlingar behandlades inte i skrivelsen, inte heller rösträtt för den som tillhör Svenska kyrkan men inte är folkbokförd i landet. På dessa områden angav kyrkostyrelsen att det sker ett fortsatt beredningsarbete.

Kyrkostyrelsen föreslog i sin skrivelse att bestämmelser om utlandskyrkan i kyrkoordningen skulle finnas i de olika kapitel där frågor regleras som även är av betydelse för utlandskyrkan. Därmed föreslog kyrkostyrelsen att det inte ska införas något särskilt kapitel i kyrkoordningen med regleringar för utlandskyrkan. Kyrkostyrelsen föreslog också att kyrkoordningen endast skulle gälla utlandskyrkan när detta särskilt var angivet.

Kyrkostyrelsens förslag innebar att de som bor inom en utlandsförsamlings verksamhetsområde och tillhör Svenska kyrkan skulle anses tillhöra församlingen.

Av kyrkostyrelsens förslag följde att beslut om församlingsordning skulle fattas av församlingens beslutande organ. För att gälla skulle den vara fastställd av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet, efter det att domkapitlet fått möjlighet att yttra sig.

Kyrkostyrelsens förslag beträffande representativiteten gentemot hemmakyrkan samt en permanent ordning vid val av biskop i Visby stift redovisar vi i det följande kapitlet Demokratiskt inflytande och delaktighet i avsnittet 7.2.2 2005 års kyrkomöte.

Till skrivelsen fanns en reservation. Reservanten förordade att två av ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skulle vara bosatta utomlands, vilket reservanten ansåg vara den enda garantin för att säkerställa representation från kyrkomedlemmar boende utomlands.

Med anledning av skrivelsen hade det även lämnats in två motioner. I motion 2005:43 påpekade motionärerna att de ansåg att den av 2002 års kyrkomöte beslutade ordningen för främjande- och tillsynsfunktionerna gav en obalans som lett till att stiftet också ville gå in i den främjande delen. Enligt motionärernas mening hade detta till och från skapat irritation och onödiga konflikter. Det var därför enligt motionärerna nödvändigt att dessa frågor snarast blev grundligt belysta. De föreslog därför att kyrkomötet skulle besluta att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att senast våren 2006 påbörja en utvärdering av konsekvenserna av 2002 års beslut och att då också pröva frågan om att göra Svenska kyrkan i utlandet till ett eget utlandsstift med egen stiftsstyrelse och eget domkapitel.

I den andra motionen 2005:95 tog motionärerna sin utgångspunkt i kyrkostyrelsens förslag att de som bor inom en utlandskyrkas församlingsområde också ska tillhöra den församlingen förutsatt att man tillhör Svenska kyrkan. Motionärerna menade att det till den demokratisk-organisatoriska strukturen hör inte bara rättigheter utan också skyldigheter och en reglering av medlemskapet. Som en följd av detta ansåg motionärerna att man inte samtidigt ska kunna vara medlem i en församling hemma i Sverige och i en utlandsförsamling, och inte heller ha rösträtt både utomlands och i Sverige. Likaså borde det i utlandsförsamlingarnas församlingsordningar införas ett stadgande om skyldighet att betala medlemsavgift.

Skrivelsen och motionerna bereddes av Ekumenikutskottet (Eu 2005:3). Detta tillstyrkte de förslag som framförts i skrivelsen och underströk att det för alla berörda var väsentligt att så stor klarhet som möjligt nåddes beträffande utlandskyrkans relation till den del av Svenska kyrkan som finns i Sverige. De förslag som kyrkostyrelsen lagt ansåg utskottet var en naturlig fortsättning på det som beslutats av 2002 års kyrkomöte. Utskottet fann i

likhet med kyrkostyrelsen att det var angeläget att den påbörjade reformprocessen fullbordades så att alla frågor blev reglerade.

Utskottet delade kyrkostyrelsens uppfattning att regleringar kring Svenska kyrkan i utlandet skulle finnas i de delar av kyrkoordningen som regleringen gällde och inte samlas i ett eget kapitel. Ett vägande skäl för detta var att det tydliggjorde utlandskyrkan som en integrerad del av Svenska kyrkan.

Utskottet delade inte den uppfattning som reservanten hade i skrivelsen att två ledamöter i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skulle vara bosatta utomlands. En sådan ordning, där uppdraget som förtroendevald skulle vara öronmärkt för en viss kategori, var enligt utskottets uppfattning inte önskvärd. Utskottet tillstyrkte därmed kyrkostyrelsens förslag i denna del.

Utskottet delade däremot den uppfattning som motionärerna gav uttryck för i motion 20005:43 att en utvärdering av 2002 års kyrkomötes beslut borde ske mer skyndsamt än vad kyrkostyrelsen planerat. Utskottet var heller inte främmande för att en sådan utvärdering skulle kunna komma att ge anledning till en bredare översyn av stiftsstrukturen. Mot bakgrund av detta föreslog utskottet att motionen skulle bifallas. Med anledning av den föreslagna utvärderingen fann utskottet däremot att de förslag som hade lämnats i motion 2005:95 inte borde bli föremål för ställningstagande eftersom det vore att föregripa utvärderingen. Av den anledningen föreslog utskottet att motionen skulle avslås.

Kyrkomötet beslöt i enlighet med Ekumenikutskottets förslag vilket innebär att kyrkomötet i sak antog de förslag som kyrkostyrelsen hade lagt fram i sin skrivelse samt att motion 2005:43 bifölls och motion 2005:95 avslogs. Utskottet föreslog vidare att kyrkomötet skulle anta ett av utskottet framlagt förslag till ändringar i kyrkoordningen. Under kyrkomötets överläggning framfördes förslag till vissa korrigeringar av det av utskottet framlagda förslaget. Kyrkomötet antog utskottets förslag till ändringar av kyrkoordningen men med de korrigeringar som hade framförts under överläggningen.

7 Demokratiskt inflytande och delaktighet

7.1 En beskrivning av nuvarande läge

7.1.1 VALBARHET TILL FÖRTROENDEUPPDRAG PÅ SVENSKA KYRKANS NATIONELLA NIVÅ

Den som är kyrkotillhörig men inte folkbokförd i Sverige är sedan 2005 års kyrkomötes beslut valbar till förtroendeuppdrag på den nationella nivån. Det grundläggande kravet för att vara valbar till uppdrag som förtroendevald regleras i 33 kap. 4 § första stycket i kyrkoordningen.

Valbar till uppdrag som förtroendevald i Svenska kyrkan är den som tillhör Svenska kyrkan, är döpt och fyller 18 år senast dagen före valet.

Det beslut som fattades av 2007 års kyrkomöte om att valbarheten till kyrkomötet är inskränkt till valkretsen innebär att endast den som är folkbokförd inom ett stift kan väljas till kyrkomötet. Det är dock möjligt att behålla sin plats om ledamoten under mandatperioden flyttar utomlands.

Den som är anställd på den nationella nivån är inte valbar till kyrkostyrelsen eller någon nämnd på den nationella nivån.

7.1.2 REPRESENTATION I DOMKAPITLET I VISBY STIFT

Ett domkapitel har i regel sju ledamöter inklusive domarledamoten, vilken dock inte deltar i alla beslut. Utöver domarledamoten finns som ledamöter biskopen som ordförande, domprosten som vice ordförande, en av stiftets präster och diakoner vald präst eller diakon samt tre ledamöter valda av stiftsfullmäktige. Domkapitlet i Visby stift har utökats med två ledamöter för att även utlandskyrkan ska vara representerad i det. Den ena tillkommande ledamoten ska vara präst eller diakon vald av präster och diakoner i utlandskyrkan, och den andra ledamoten ska vara valbar i en utlandsförsamling när valet äger rum. Den senare ledamoten väljs av kyrkomötet. Sedan 2002 års kyrkomötes beslut om utlandskyrkans nuvarande organisation har utlandskyrkan varit representerad i domkapitlet, men det var först efter 2005 års kyrkomötes beslut som det blev reglerat att den andra ledamoten ska vara valbar i en utlandsförsamling när valet äger rum.

7.1.3 VAL AV BISKOP I VISBY STIFT

Präster och elektorer har sedan 2002 års kyrkomötes beslut om utlandskyrkans nuvarande organisation varit röstberättigade i valet av biskop i Visby stift. Till en början med var detta reglerat i en övergångsbestämmelse i kyrkoordningen men sedan 2005 års kyrkomötes beslut finns det bestämmelser

i 8 kap. 14 a § punkterna 4 och 5 i kyrkoordningen att präster och elektorerna från utlandskyrkan är röstberättigade i valet av biskop i Visby stift. Antalet elektorerna i biskopsval är detsamma som antalet präster. Även ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet är röstberättigade. Eftersom Visby stift är ett litet stift har det medfört att utlandskyrkan fått ett relativt stort inflytande vid val av biskop.

7.1.4 REPRESENTATION I NÄMNDEN FÖR SVENSKA KYRKAN I UTLANDET

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet består av nio ledamöter. Åtta av dem väljs av kyrkomötet och den nionde ska vara biskopen i Visby stift. Det finns inte några bestämmelser i kyrkoordningen som garanterar att utlandskyrkan blir representerad i nämnden. Något formellt hinder att utse ledamöter som är valbara i en utlandsförsamling finns inte sedan 2005 års kyrkomötes beslut. Vid det val av ledamöter och ersättare i nämnden som gjordes av kyrkomötet i inledningen till nuvarande mandatperiod avstod en av nomineringsgrupperna en ersättarplats till förmån för en representant från en av utlandsförsamlingarnas kyrkoråd.

7.2 Kyrkomötets tidigare behandling av frågor om demokratiskt inflytande

Frågor om representativiteten behandlades av 1998-års SKUT-utredning i betänkandet *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter* (SKU 2001:1). I sitt förslag till lösning konstaterade utredningen beträffande utlandsförsamlingarnas möjlighet till demokratiskt inflytande över den gemensamma organisationen för utlandskyrkan att åtgärder behövde vidtas för att företrädare för utlandsverksamheten skulle få del i den demokratiska beslutsprocessen i de beslutande organen i Sverige. Samtidigt betonade utredningen att utlandskyrkan som helhet inte kunde ses som en angelägenhet endast – eller ens i första hand – för utlandsförsamlingarna.

Utlandskyrkan var enligt utredningens uppfattning främst en fråga för den samlade Svenska kyrkan. Utredningen angav att den ansåg att utlandskyrkans främsta mål var att tillgodose kyrkliga behov hos sådana kyrkans medlemmar som för kortare eller längre tid, men alltså med band till Sverige, befann sig i utlandet. Utredningen påtalade vidare att önskemål om delaktighet i de beslut som fattas inom Svenska kyrkan redan hade kommit fram från företrädare för utlandsverksamheten år 1995 i remissvar som de sände in med anledning av *Ärkestiftsutredningen* (SKU 1995:9).

De åtgärder som SKUT-utredningen föreslog för att ge förtroendevalda i utlandsförsamlingarna en viss möjlighet till inflytande var att styrelseorganet (Styrelsen/Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet) skulle kalla företrädare för församlingar och andra verksamheter utomlands till ett samrådsmöte två gånger under varje mandatperiod. Mötet skulle ha rätt att yttra sig över

verksamhetens mål och riktlinjer, budget och andra viktiga ekonomiska frågor. Mötet var tänkt att kunna kombineras med utbildning av de förtroendevalda. Vidare skulle samrådsmötet utse två företrädare, som skulle ha rätt att närvara och delta i kyrkomötet på samma villkor som för ledamot i kyrkostyrelsen samt två ersättare för dessa, vilket innebar att endast de som var ledamöter i kyrkomötet skulle ha rätt att delta i besluten.

7.2.1 2002 ÅRS KYRKOMÖTE

Kyrkostyrelsen angav till kyrkomötet i sin skrivelse *Tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar* (KsSkr 2002:7) att den inte var främmande för att utredningens förslag var de som i dåläget var de enda möjliga. Kyrkostyrelsen gick inte vidare med förslagen om utlandsförsamlingarnas demokratiska representation på den nationella nivån utan ansåg att det i en fortsatt beredning borde prövas om man kunde komma längre med bl.a. den frågan. Däremot gick kyrkostyrelsen längre i sitt förslag beträffande utlandsförsamlingarnas och dess prästers deltagande i det förestående valet av biskop i Visby stift.

Utredningen hade övervägt om präster och lekmän i utlandsförsamlingarna skulle få delta i det förestående valet av biskop men stannat för att inte föreslå det. Kyrkostyrelsen föreslog att det genom en övergångsbestämmelse i kyrkoordningen skulle vara möjligt för utlandsförsamlingarna att utöva inflytande på det förestående valet av biskop i Visby stift. Kyrkostyrelsen föreslog att åtta präster anställda i utlandskyrkan samt åtta lekmanna-elektorer valda av utlandsförsamlingarna samt ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet skulle ges rösträtt i det förestående valet av biskop i Visby stift. Skrivelsen bereddes av Ekumenikutskottet (Eu 2002:1). Någon invändning på kyrkostyrelsens förslag i dessa delar hade inte utskottet. Kyrkomötet beslöt i enlighet med kyrkostyrelsens förslag att Svenska kyrkan i utlandet skulle ges möjlighet att delta i det förestående valet av biskop i Visby stift.

7.2.2 2005 ÅRS KYRKOMÖTE

Kyrkostyrelsens fortsatta beredning av frågor om utlandskyrkan har skett efter samråd med Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Som en del av detta beredningsarbete utarbetades inom kyrkokansliet en promemoria *Fortsatt reglering av Svenska kyrkan i utlandet*. En given utgångspunkt för förslagen i promemorian var de beslut som fattades av 2002 års kyrkomöte. Promemorian utsändes på remiss. Med utgångspunkt från förslagen i promemorian och de insända remissyttrandena utformade kyrkostyrelsen sedan sin skrivelse till 2005 års kyrkomöte.

I skrivelsen *Fortsatt reglering av Svenska kyrkan i utlandet* (KsSkr 2005:7) lämnade kyrkostyrelsen förslag om ändringar i kyrkoordningen avseende

främst den demokratisk-organisatoriska strukturen i utlandsförsamlingarna och representativiteten gentemot hemmakyrkan.

Vidare fanns i skrivelsen förslag till en permanent ordning som skulle tillgodose utlandsförsamlingarnas och deras prästers inflytande på valet av biskop i Visby stift. Frågan om rösträtt för dem som tillhör Svenska kyrkan men inte är folkbokförda i landet behandlas däremot inte närmare med hänsyn dels till att några nya bestämmelser inte kan tillämpas vid kyrkovalet år 2005, dels till ett pågående utredningsarbete om demokrati och delaktighet i Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsens förslag om den demokratisk-organisatoriska strukturen i utlandsförsamlingarna behandlas inte närmare i detta avsnitt. Det kan dock nämnas att det i en utlandsförsamlings församlingsordning alltid ska finnas bestämmelser om församlingstillhörighet och om kyrkoordningen samt om rösträtt och valbarhet i församlingen.

Kyrkostyrelsen konstaterade att SKUT-utredningens förslag att två personer från utlandskyrkan skulle ges ställning som observatörer i kyrkomötet hade mött kritik för att inte ge tillräcklig delaktighet för dem som bor utomlands och tillhör Svenska kyrkan. Utlandsförsamlingarna ansåg i regel att utredningens förslag var »för lite«. Det fanns en önskan om stärkt delaktighet genom att utomlands boende kyrkotillhöriga fick rösträtt i kyrkovalet och att den som flyttade ut var valbar till Kyrkomötet.

Kyrkostyrelsen konstaterade att det fanns flera olika frågor av såväl principiell som valteknisk karaktär som måste behandlas om man skulle ändra kyrkoordningens bestämmelser så att även de som tillhör Svenska kyrkan och är bosatta utomlands skulle kunna delta i valet till kyrkomötet och väljas till ledamöter. Nya bestämmelser om valet till kyrkomötet kunde inte komma att gälla förrän tidigast vid valet år 2009. Vidare påtalade kyrkostyrelsen att valfrågorna spelar en central roll i det pågående utredningsarbetet om demokrati och delaktighet i Svenska kyrkan.

Förslag till förändringar som gäller valfrågor i kyrkoordningen skulle enligt utredningens tidsplan kunna läggas fram för 2007 års kyrkomöte. Frågorna om utlandskyrkans delaktighet i valet till kyrkomötet borde enligt kyrkostyrelsens uppfattning finnas med i det fortsatta arbetet med valfrågorna. Därför behandlas inte bestämmelserna om val till kyrkomötet i skrivelsen.

Däremot ansåg kyrkostyrelsen att det fanns goda skäl att pröva en ändring av bestämmelserna om valbarhet som förtroendevald på den nationella nivån. Även om detta inte fick betydelse för vilka som skulle kunna komma att väljas till kyrkomötet så kunde det leda till att ledamöter eller ersättare som flyttade utomlands under den kommande mandatperioden kunde behålla sina uppdrag. Vidare hade en sådan ändring av valbarhetsbestämmelserna betydelse för vilka som kunde väljas vid de indirekta val som det nyvalda kyrkomötet skulle förrätta år 2006.

Kyrkostyrelsen konstaterar att det för dem som är folkbokförda i landet inte finns andra krav för valbarhet än att tillhöra Svenska kyrkan, vara döpt och ha fyllt 18 år. Det finns alltså ingen direkt koppling mellan valbarhet och betalning av kyrkoavgift. Även den som saknar inkomst av tjänst och därmed inte betalar kyrkoavgift är valbar. Det finns inte heller några bestämmelser om engagemang i en församling för att vara valbar. Det är en fråga för dem som väljer att pröva hur man ser på frågorna om kyrkligt engagemang och lämpligheten att välja någon till ett visst uppdrag.

Genom kyrkoordningen infördes som krav för valbarhet till kyrkomötet att utöver att vara döpt även vara folkbokförd i landet. Detta hade inte motiverats i förarbetena eller lyfts fram som en förändring. Inte heller hade det särskilt uppmärksammats när kyrkoordningen beslutades. Kyrkostyrelsen föreslog därför i sin skrivelse att det för att vara valbar till uppdrag som förtroendevald på den nationella nivån skulle vara tillräckligt att tillhöra Svenska kyrkan, vara döpt och ha fyllt 18 år.

I sin skrivelse till 2002 års kyrkomöte hade kyrkostyrelsen framhållit att legitimiteten i tillsynen över utlandsförsamlingarna skulle öka om dessa fick möjlighet att påverka biskopsvalet. Även Ekumenikutskottet hade anslutit sig till kyrkostyrelsens förslag att genom en övergångsbestämmelse göra det möjligt för utlandsförsamlingarna och dess präster att delta i det förestående biskopsvalet i Visby stift. Antalet röstberättigade var dock begränsat. Utskottet hade menat att detta innebar en möjlighet att från början stärka samhörigheten och bygga förtroende mellan den nyvalde biskopen och utlandsförsamlingarna. Kyrkomötet beslutade i enlighet med förslaget.

Ett motiv för att 2002 års kyrkomöte beslöt att reglera utlandskyrkans deltagande i biskopsvalet via en övergångsbestämmelse hade varit att det saknades bestämmelser om församlingstillhörigheten. Intentionen i kyrkostyrelsens skrivelse till 2002 års kyrkomöte hade varit att det för framtiden skulle finnas en permanent ordning som tillgodosåg utlandsförsamlingarnas och deras prästers inflytande på biskopsvalet. För detta krävdes att kyrkomötet fattade ett nytt beslut.

I kyrkostyrelsens skrivelse till 2005 års kyrkomöte fanns det förslag om att varje utlandsförsamling skulle ha en fastställd församlingsordning. Den skulle grunda sig på kyrkostyrelsens bestämmelser om församlingsordning, och för att gälla skulle den vara fastställd av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Församlingsordningen skulle alltid innehålla bestämmelser om bl.a. församlingstillhörighet och valbarhet i församlingen. På detta sätt skulle det komma att finnas en reglering av valbarheten som kunde läggas till grund för bestämmelser om val av elektorerna från utlandsförsamlingar inför val av biskop i Visby stift.

Kyrkostyrelsen föreslog därför i sin skrivelse en permanent ordning som skulle tillgodose utlandsförsamlingarnas och deras prästers inflytande på biskopsvalet. Präster som tjänstgör i en utlandsförsamling och lika många

elektorer från församlingarna skulle ha rösträtt vid val av biskop i Visby stift. Elektorerna skulle utses av församlingarnas kyrkoråd bland dem som tillhör Svenska kyrkan och är valbara i församlingen.

Beslutet om tillsyns- och främjandefunktionerna för utlandsförsamlingarna i 2002 års kyrkomöte hade gett biskopen och Domkapitlet i Visby stift ansvar för de uppgifter av tillsynskaraktär som räknas upp i punkterna 1–6 i 57 kap. 1 § i kyrkoordningen. Som en följd av detta hade Domkapitlet i Visby stift fått två nya ledamöter, dels en präst eller diakon som är eller har varit anställd i utlandskyrkan, dels en övrig ledamot vald av kyrkomötet. Kyrkostyrelsen hade konstaterat att det efter den föreslagna ändringen i 33 kap. 4 § inte skulle komma att finnas några särskilda valbarhetsvillkor för den sistnämnda ledamoten. Kyrkostyrelsen föreslog därför att en ledamot i Domkapitlet i Visby stift skulle väljas bland dem som vid tidpunkten för valet tillhör Svenska kyrkan och är valbar i en utlandsförsamling.

I remissvaren på SKUT-utredningen hade det funnits önskemål om att utlandsförsamlingarna skulle tillförsäkras representation i kyrkomötet. I samband med diskussioner med anledning av detta önskemål hade också ställts frågan om utlandsförsamlingarna kunde få representation i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet genom att få delta i nomineringsprocessen, ungefär som EFS vid val av Nämnden för internationell mission och diakoni. I den remitterade promemorian *Fortsatt reglering av Svenska kyrkan i utlandet* hade det funnits förslag om att några av nämndens ledamöter skulle vara representanter från utlandskyrkan. Flera remissinstanser hade instämt i förslaget men Stiftsstyrelsen i Stockholms stift hade i sitt svar påtalat att den ansåg det principiellt olyckligt med »vikta« platser i demokratiskt valda organ. Kyrkostyrelsen delade den uppfattningen att det inte skulle finnas några bestämmelser i kyrkoordningen om att ett visst antal alltid måste hämtas från utlandskyrkan. Kyrkomötet borde utan särskilda föreskrifter fritt kunna avgöra vilka personer som skulle väljas. Genom de ändrade valbarhetsbestämmelserna blev det möjligt att välja även personer bosatta utomlands. Detta krävde inga ytterligare bestämmelser i kyrkoordningen.

De i skrivelsen föreslagna ändringarna i kyrkoordningen föreslog kyrkostyrelsen skulle träda i kraft den 1 januari år 2006. Skrivelsen behandlades av Ekumenikutskottet (Eu 2005:3). Kyrkomötet beslöt att i enlighet med kyrkostyrelsens förslag ändra så att samma valbarhet gäller för den som är kyrkotillhörig oavsett om man är folkbokförd i Sverige eller inte. Vidare beslöt kyrkomötet att permanent reglera utlandskyrkans deltagande i biskopsvalet samt att en ledamot i Domkapitlet i Visby stift ska väljas bland dem som vid tidpunkten för valet tillhör Svenska kyrkan och är valbar i en utlandsförsamling.

7.2.3 2007 ÅRS KYRKOMÖTE

Kyrkostyrelsen påtalade i sin skrivelse till 2005 års kyrkomöte att valfrågorna spelar en central roll i det då pågående utredningsarbetet om demokrati och delaktighet i Svenska kyrkan. Förslag till förändringar som gäller valfrågor i kyrkoordningen skulle enligt utredningens tidsplan kunna läggas fram för 2007 års kyrkomöte.

Demokratiutredningen föreslog i sitt delbetänkande *Välja med förtroende* (SKU 2006:2) att alla som tillhör Svenska kyrkan och har fyllt 16 år skulle ha rösträtt vid val till kyrkomötet oavsett om de är folkbokförda i Sverige eller inte. Vidare föreslog utredningen att de som inte är folkbokförda i Sverige skulle föras till den valkrets där de senast varit folkbokförda. Som underlag för röstlängden skulle det den 15 april under valåret upprättas en förteckning över dem som har rösträtt men inte är folkbokförda i Sverige. Utlands-svenskar skulle få utöva sin rösträtt genom att brev rösta. Brevröstningen skulle få påbörjas 45 dagar före valdagen. Brevrösterna skulle skickas till kyrkostyrelsen men skulle också kunna lämnas till en utlandsförsamling för vidarebefordran till kyrkostyrelsen.

Delbetänkandet var föremål för en omfattande remissbehandling. Av remissyttrandena framgår det att av de remissinstanser som finns i landet, församlingar, samfälligheter, stift m.fl., instämde en majoritet i förslaget (77,5 % instämde, 11,6 % instämde inte, 10,9 % tog inte ställning). Av de remissyttranden som kommit in från utlandsförsamlingarna framgår det att samtliga tillstyrkte förslaget om rösträtt men avvisade utredningens förslag till valkretstillhörighet. Man förordade att rösterna skulle hänföras till Visby stift och bilda en egen valkrets.

Efter remissbehandlingen beslutade sig kyrkostyrelsen för att inte lämna någon skrivelse till 2007 års kyrkomöte om de kyrkliga valen. Till 2007 års kyrkomöte kom det däremot in flera motioner om de kyrkliga valen. I en av dessa (2007:90) föreslog motionärerna bl.a. att valbarheten skulle vara inskränkt till valkretsen vid val till kyrkomötet. Den som mist valbarheten på grund av flyttning till annat stift skulle dock behålla sitt uppdrag som ledamot eller ersättare i kyrkomötet under resterande del av mandatperioden. Motionerna behandlas av Organisationsutskottet (O 2007:5).

Utskottet menade att en inskränkt valbarhet som innebar att endast den som är folkbokförd inom ett stift kan väljas till kyrkomötet är ett sätt att stärka och hålla samman sambandet mellan stift och den nationella nivån. Utskottet såg det som angeläget att det så långt möjligt gjordes tydligt att förtroendevalda från de olika stiftens samlas för att fatta beslut gemensamt när kyrkomötet sammanträder. Utskottet föreslog därför att valbarheten skulle vara inskränkt till valkretsen vid val till kyrkomötet. Samtidigt menade utskottet att det skulle vara möjligt att vara kvar som ledamot under mandatperioden även om man flyttade från det stift för vilket man var vald då valbarhet till kyrkomötet är avhängigt av att man är kyrkotillhörig.

Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag. Därmed miste de som tillhör Svenska kyrkan men inte är folkbokförda i Sverige sin valbarhet till kyrkomötet men de kan fortfarande väljas till nämnder, råd och styrelser på den nationella nivån.

8 Principiella utgångspunkter

I de utgångspunkter som anges som bakgrund för utredningens direktiv finns en redogörelse för den utvärdering kyrkostyrelsen genomfört av konsekvenserna av 2002 års kyrkomötes beslut om det förändrade tillsynsansvaret för utlandsförsamlingarna. Utvärderingen blev tidigarelagd på grund av att 2005 års kyrkomöte biföll en motion om detta. Det framgår av utvärderingen att den i 2002 års kyrkomötes beslut införda organisationen för utlandskyrkan inte vunnit acceptans.

Det finns enligt vår uppfattning flera skäl till detta. Det viktigaste är att kyrkomötets beslut inte hade någon samlad lösning som även inkluderade demokratiskt inflytande som rösträtt, val och valbarhet samt representation från utlandsförsamlingarna i beslutande och verkställande organ på Svenska kyrkans nationella nivå. Vidare har kyrkostyrelsens ställningstaganden i sin skrivelse till 2002 års kyrkomöte uppfattats som preliminära – dels därför att inflytandefrågorna inte behandlades i den, dels för att det angavs att beslutet skulle utvärderas. Ytterligare ett skäl är att det fanns motsättningar redan när beslutet fattades av 2002 års kyrkomöte och de har byggts upp ytterligare.

8.1 Demokratiskt underskott

I likhet med Demokratiutredningen vill vi understryka att det principiellt sett inte finns någon skillnad i medlemskapet i Svenska kyrkan oavsett var i världen man är bosatt. Att gradera medlemmar i en demokratiskt uppbyggd kyrka genom att vissa inte har möjlighet att rösta i valet till kyrkomötet är otillfredsställande. Många beslut som fattas av kyrkomötet är också av betydelse för den som är kyrkotillhörig men inte folkbokförd i Sverige.

Detta demokratiska underskott för kyrkotillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige blev egentligen tydligt först i och med tillkomsten av kyrkoordningen som beslutades av 1999 års kyrkomöte. I den infördes det utan någon närmare diskussion, som ett av villkoren för att ha rösträtt i kyrkovalet och för att vara valbar till kyrkomötet eller annat beslutande organ på den nationella nivån, att man skulle vara folkbokförd i Sverige.

Inte minst i samband med de synpunkter som kom in när 1998-års SKUT-utrednings betänkande var utsänt på remiss och med den några år senare utsända tjänstepromemorian har kyrkostyrelsen uppmärksamats på detta demokratiska underskott. Frågan om valbarhet till uppdrag på den nationella nivån för den som är kyrkotillhörig men inte folkbokförd i Sverige är numera löst genom 2005 års kyrkomötes beslut. Sedan 2007 års kyrkomötes

beslut om inskränkt valbarhet till kyrkomötet är det åter omöjligt att väljas till ledamot i kyrkomötet för den som inte är folkbokförd i Sverige. Det är fortfarande möjligt att väljas till andra uppdrag på den nationella nivån. Något påtagligt inflytande med ledamöter från utlandsförsamlingarna i nämnden har den här möjligheten hittills inte medfört.

Frågan om rösträtt har behandlats av Demokratiutredningen i delbetänkandet *Välja med förtroende* (SKU 2006:2). Utredningen föreslår att alla som tillhör Svenska kyrkan och har fyllt 16 år ska ha rösträtt vid val till kyrkomötet oavsett om man är folkbokförd i Sverige eller inte. Förslagen i betänkandet ledde inte till någon kyrkostyrelseskrivelse om lika rösträtt till kyrkomötet för alla kyrkotillhöriga över 16 år. Frågan om rösträtt för den som är kyrkotillhörig men inte är folkbokförd i Sverige återstår än så länge att lösa.

Vi anser att det är nödvändigt och helt i linje med besluten av 2002 och 2005 års kyrkomöten om utlandskyrkans ställning som en integrerad del i Svenska kyrkan att det demokratiska underskottet för utlandskyrkan ges en lösning. Det är självklart att en medlem, oavsett om den är folkbokförd i Sverige eller annat land, svensk medborgare eller inte, ska ha rösträtt i valet till kyrkomötet samt ha möjlighet att välja representanter till kyrkomötet.

Det är också ur demokratisk synvinkel rimligt att representanter från utlandsförsamlingarna får bli representerade i det styrorgan på den nationella nivån som bl.a. har till uppgift att främja och fatta andra strategiska beslut om utlandskyrkans verksamhet.

En viktig utgångspunkt för de förslag vi lägger fram i utredningen i denna del är därför att komma med förslag som kommer till rätta med det nu rådande demokratiska underskottet.

8.2 Kyrkoavgift

I inledningstexten till kyrkoordningens elfte avdelning om ekonomi och egendom framhålls varje medlems ansvar för kyrkans ekonomi. Genom den allmänna kyrkoavgiften, 0,07 procentenheter av den lokala kyrkoavgiften, som församlingarna betalar in till den nationella nivån bidrar alla medlemmar som är kyrkobokförda i Sverige efter sin ekonomiska förmåga till Svenska kyrkans finansiering. Den allmänna kyrkoavgiften möjliggör en viss omfördelning av de kyrkoavgifter som medlemmar betalar till respektive församling i Sverige. Den största delen av den nationella nivåns finansiering kommer också från den här avgiften, medel som bl.a. går till finansieringen av utlandskyrkan, mission, internationell diakoni, kyrkoval och kyrkomöte.

Vi har i kapitel 4 Utlandskyrkans finansiering tittat närmare på i vad mån det allmänna utjämnningssystemet skulle kunna omfatta även utlandsförsamlingarna. Vi har kommit fram till att de praktiska och principiella svårighe-

terna är mycket stora om inkomst- och kostnadsutjämningen skulle tillämpas på utlandsförsamlingarna.

Vi anser att alla som tillhör Svenska kyrkan, oavsett om man är kyrkobokförd i en församling i Sverige eller inte, ska kunna vara med och efter sin förmåga ekonomiskt bidra till Svenska kyrkan som helhet. Det är mot den här bakgrunden vi kommit fram till att även den som flyttat ut från Sverige ska ha en möjlighet att vara med och dela det ekonomiska ansvaret för Svenska kyrkan. För den som är medlem i en utlandsförsamling och inte fortfarande kyrkobokförd i Sverige kan en sådan avgift ingå som en del av den medlemsavgift man betalar till sin församling.

8.3 Utlandskyrkans framtida organisation

Av vår beskrivning i betänkandets bakgrundsdel framgår det att en utlandsförsamling har samma grundläggande uppdrag som en församling i landet. Samtidigt kan vi konstatera att utlandsverksamheten har speciella förutsättningar och behov bl.a. när det gäller församlingsbegrepp, medlemskap, juridisk form och ekonomi. Vi kan konstatera att nuvarande reglering av utlandskyrkan har utgått från den modell för tillsyn och främjande som finns i kyrkoordningen och som gäller för territoriella församlingar och för fyra av de fem icke-territoriella församlingarna.

Det råder inte någon tvekan om att utlandskyrkan uppfattas som en del av Svenska kyrkan. Med den verksamhet den bedriver bör den vara inordnad i Svenska kyrkans struktur för tillsynsuppgifter med biskop och domkapitel som har tillsyn över vigningstjänsterna, över utlandsförsamlingarna och de verksamhetsplatser som finns, och den verksamhet som bedrivs där samt för utfärdande av församlingsinstruktion.

Självklart har utlandsförsamlingarna och verksamhetsplatserna också behov av att få det stöd som ingår i ett stifts främjandeuppgifter i relation till församlingarna. Men de har också behov av ett vidare verksamhetsstöd som exempelvis fastigheter, ekonomi och personal. Fastighetsfrågorna är av allehanda karaktär, allt i fråga om allmänna förvaltningsfrågor till upplåtelse- och ägandefrågor. Frågorna är komplicerade och kräver fackkunskap. Ekonomi-frågorna avser mycket varierande frågor. En församling eller verksamhetsplats som inte är en egen juridisk person är formellt filial till Trossamfundet Svenska kyrkan vilket innebär att de är en del av den nationella nivåns ekonomi. Personalfrågorna avser tillsättningar med därtill följande anställningsfrågor för utsänd personal, främst präster. Den utsända personalen omfattas av ett särskilt centralt kollektivavtal.

Med hänsyn till att den svenska närvaron i olika delar av världen förändras över tiden anser vi att det även framöver behöver finnas något beslutande organ som har ett samlat ansvar för var Svenska kyrkan bör bedriva verksamhet utomlands samt vilken inriktning verksamheten ska ha framöver.

Vi vet inte och kommer aldrig att få veta om den nu gällande organisationen av utlandskyrkan skulle ha fungerat om den utvärderats något senare, förutsatt att den hade kompletterats med regler för demokratiskt inflytande. Det kunde ha varit en fördel om organisationen hade prövats över längre tid. Mot detta resonemang, att den nuvarande lösningen av utlandskyrkans organisation skulle kunna fungera bra om den prövats under en längre tid, talar att Visby stift vid olika tillfällen markerat att det önskar ett ökat inflytande. Vi kan konstatera att stiftsstyrelsen saknar en egentlig roll i utlandskyrkans organisation (KO 7 kap. 1 § sista stycket) men stiftsstyrelsen i Visby har stundtals lagt stor vikt vid att få direkta uppgifter inom utlandskyrkan.

Vi kan konstatera att kyrkostyrelsen inte gett vår utredning i uppdrag att beakta eventuella konsekvenser av våra förslag för Visby stift. Det är ett medvetet ställningstagande från kyrkostyrelsens sida då den är angelägen om att utlandskyrkan får stabila arbetsförutsättningar. Det angelägna för vår utredning är därför att hitta bra modeller för utlandskyrkan som kan stå sig över tid.

Det har även framförts kritik från utlandsförsamlingarna mot nuvarande modell.

När samtal har förts i utredningen om tänkbara framtida organisationsmodeller för utlandskyrkan har det hela tiden skett utifrån församlingarnas och verksamhetsplatsernas perspektiv. Ytterligare en utgångspunkt för utredningens förslag till lösningar för en framtida organisation av utlandskyrkan är därför att den ska utgå från utlandsförsamlingarnas behov.

8.3.1 SVENSKA KYRKAN I UTLANDET EN GEMENSAM ANGELÄGENHET

En grundfråga för den organisatoriska lösningen är om utlandskyrkan är en nationell angelägenhet för Svenska kyrkan. Vår genomgång av flera tidigare utredningar och av vad kyrkomötet skrivit och beslutat visar att det finns flera skäl för att slå fast att utlandskyrkans verksamhet är en angelägenhet för hela Svenska kyrkan.

Det främsta skälet är ideologiskt. Ansvaret har över tid varit en angelägenhet för hela kyrkan redan innan det fanns en av kyrkomötet tillsatt särskild nämnd för verksamheten. Utlandskyrkans verksamhet har ett gott renommé och allt fler av Svenska kyrkans medlemmar kommer i kontakt med den genom en ökad rörlighet i världen. De utredningar och skrivelser som behandlat den här frågan tidigare har nästan samtliga betonat att man även framöver vill att det ska vara en gemensam angelägenhet. Om det i stället bildades ett särskilt utlandsstift eller att ansvaret lades fullt ut på ett av stiftet ser utredningen en risk för att detta gemensamma intresse som ytterst kommer till uttryck i kyrkomötet över tiden tunnans ut.

En grundläggande utgångspunkt för utredningens förslag är att utlandskyrkan fortsätter att vara en nationell angelägenhet.

8.3.2 EKUMENIK

Utlandskyrkan har även en ekumenisk uppgift. Som representant för Svenska kyrkan i olika miljöer har utlandsförsamlingen en uppgift att företräda Svenska kyrkan, hennes tro, bekännelse och lära samt hennes tradition. Utlandsförsamlingen har ett uppdrag att på olika sätt förklara och informera om Svenska kyrkan och hennes utveckling, om ställningstaganden, teologiska och etiska förhållningssätt och vägval.

Biskopen i utlandskyrkan får en särskild ekumenisk roll. Andra kyrkor förstår biskopens roll som ledare och företrädare, som pastoralt ansvarig och som ett tecken på kyrkans enhet och sammanhållning. Tillsammans med det lokala kyrkorådet eller med personer från förtroendemannaorganet har biskopen unika ekumeniska möjligheter till överläggningar och ekumeniska relationer med företrädare för andra kyrkor.

Ytterligare en utgångspunkt är därför att det ekumeniska bidraget utlandskyrkan kan ge ska stärkas av en framtida organisationsmodell.

8.3.3 BISKOPEN OCH DE FÖRTROENDEVALDA

I Svenska kyrkan har biskopen en viktig uppgift som sammanfattas på följande sätt i inledningen till kyrkoordningens sjunde avdelning om kyrkliga uppdrag och befattningar: »Biskopens uppdrag är ett tecken på kyrkans kontinuitet genom tiderna, kyrkans enhet och universella gemenskap.«.

Biskopen har till uppgift att förkunna evangelium i ord och handling, och ansvarar för att evangelium förkunnas rent och klart, att sakramenten förvaltas rätt. Biskopen ska svara för ledning och tillsyn, vårda och värna kyrkans enhet, ha överläggningar med präster och diakoner och svara för präst- och diakonvigningar.

Om de förtroendevalda sägs i inledningen till kyrkoordningens sjunde avdelning om kyrkliga uppdrag och befattningar: »De förtroendevalda har av församlingen fått i uppdrag att ta ansvar för att församlingens grundläggande uppgift blir utförd och dess förvaltning skött. De utövar sina uppdrag inom ramen för det mandat som tillhör det förtroendevalda organ som de ingår i.«.

I ett stift fullgör biskopen sina uppgifter i samverkan med de förtroendevalda. Främjandearbetet sker i de demokratiska former som präglar Svenska kyrkan och med ett stort ansvarstagande från de förtroendevalda i stiftsstyrelsen. Tillsynen sker i domkapitlet med förtroendevalda och sådana som är valda av dem över vilka tillsynen utövas; lekmän och vigda samverkar.

Precis som i övriga delar av Svenska kyrkan ska kyrkorådet i en utlandsförsamling vara styrelse för församlingen och ha ansvar för att den grundläggande uppgiften sköts. Tillsammans med kyrkoherden ska kyrkorådet arbeta fram församlingsinstruktion för fastställande av domkapitlet.

Även i fortsättningen ska elektorer från församlingarna och vigda som tjänstgör i utlandskyrkan ha möjlighet att delta i val av biskop.

Dessa principiellt motiverade grundläggande förhållanden med förtroendefull samverkan mellan förtroendevalda och biskop/andra vigda ska prägla utlandskyrkan och dess organisation.

Biskopsbesök är viktiga för utlandsförsamlingarna, vare sig det är mer formella visitationer eller andra besök. De ger tillfälle till att samla den egna församlingen till fest och gudstjänst, att möta företrädare för andra kyrkor, att möta företagsledare och utlandsmyndigheten och till att i vid mening samtala med svenskar i utlandet om villkor och möjligheter för Svenska kyrkan och utlandskyrkan och deras roll i människors liv. Utredningen strävar efter att utlandsförsamlingarna ska tillförsäkras biskoplig närvaro i en rimlig omfattning.

9 Rösträtt i kyrkoval och representation i kyrkomötet

Utredningens förslag: Alla som tillhör Svenska kyrkan och har fyllt 16 år ska ha rösträtt vid val till kyrkomötet oavsett om de är folkbokförda i Sverige eller inte.

De som tillhör Svenska kyrkan men inte är folkbokförda i Sverige bildar en egen utlandsvalkrets med två fasta mandat.

Senast den 15 april under valåret upprättas som underlag för röstlängden en förteckning över dem som har rösträtt men inte är folkbokförda i Sverige.

Den som inte är folkbokförd i Sverige får utöva sin rösträtt genom att brevrösta. Vid brevröstning används i stället för röstkort ett förtryckt adresskort.

Brevröstningen får påbörjas 45 dagar före valdagen.

Brevrösterna skickas till kyrkostyrelsen men kan också lämnas till en utlandsförsamling för vidarebefordran till kyrkostyrelsen.

9.1 Nuvarande förhållanden beträffande rösträtt

Bestämmelser om rösträtt finns i 33 kap. 2 § i kyrkoordningen. Det finns tre villkor för rösträtt som alltid ska vara uppfyllda. Den som röstar ska tillhöra Svenska kyrkan, ha fyllt 16 år senast på valdagen och vara folkbokförd i Sverige. Den som uppfyller dessa krav har rösträtt i valet till kyrkomötet. För övriga val finns bestämmelser som innebär att man måste tillhöra en viss församling i Sverige.

De redovisade bestämmelserna innebär att de som tillhör Svenska kyrkan men inte är folkbokförda i landet inte heller har rösträtt i något av de direkta valen. Detta förhållande diskuterades inte närmare vid kyrkoordningens tillkomst, inte heller den förändring det innebar att det krävs att man är folkbokförd i landet för valbarhet till kyrkomötet. Vad gäller rösträtten kan sägas att kyrkoordningens bestämmelser i praktiken inte medförde någon förändring. Det tidigare genom ett indirekt val utsedda kyrkomötet vilade på de lokala valen. För deltagande i dessa val krävdes folkbokföring i Sverige.

9.1.1 UPPGIFTER OM ANTALET PERSONER SOM TILLHÖR SVENSKA KYRKAN MEN INTE ÄR FOLKBOKFÖRDA I SVERIGE

Det saknas exakta uppgifter om hur många som tillhör Svenska kyrkan och inte är folkbokförda i landet samt aktuella adressuppgifter. Fram till den 1 juli 1991 var det pastorsämbetet som hade ansvaret för folkbokföringen

som då övergick till skattemyndigheterna. Efter den förändringen skulle Svenska kyrkan enbart ha kvar de kyrkliga uppgifterna som fanns på personakterna. Uppgifterna – tillhörighet, dop och konfirmation – överfördes därför till ett nytt inomkyrkligt register, referensregistret, för dem som då var folkbokförda i Sverige. Dessa uppgifter kom sedan att bli grunden för kyrkobokföringen i församlingarna. Sedan november 2003 finns de i kyrkobokföringssystemet Kbok2003.

För personer som utvandrat före den ovan nämnda flyttningen av huvudmannskapet för folkbokföringen har vid ett senare skede uppgift om dop och konfirmation överförts till kyrkobokföringen men oftast saknas uppgiften om tillhörighet till Svenska kyrkan. Det finns i dag i kyrkobokföringssystemet cirka 60 000 personer, som utvandrat före den 1 juli 1991 och fortfarande är utvandrade, vars uppgift om tillhörighet saknas. Det finns något fler personer som är folkbokförda i Sverige och för vilka det också saknas uppgifter om huruvida de tillhör Svenska kyrkan eller inte.

Det finns inte någon säker avisering när någon dör utomlands. Personer som har avlidit finns därför i viss utsträckning kvar i registren.

Enligt religionsfrihetslagen (1951:680) kunde den som bodde utomlands anmäla utträde ur Svenska kyrkan till ambassad och konsulat som handlade frågor som enligt religionsfrihetslagen ankom på pastor. När en person med den uppgiften flyttar tillbaka till Sverige får den församling där den personen blir folkbokförd besked om att personen flyttat in men att uppgift om tillhörighet saknas eller alternativt att uppgifter om kyrkobokföring saknas. Församlingen ska då skicka en förfrågan och uppdatera kyrkobokföringen enligt de uppgifter som personen anger.

När en utlandsboende svensk medborgare som inte är folkbokförd i Sverige, kontaktar Svenska kyrkans nationella nivå, kyrkostyrelsen, och det visar sig att uppgifter saknas i kyrkobokföringssystemet skickas en blankett med förfrågan om tillhörighet, dop och konfirmation. På grundval av de uppgifter som personen då fyller i och skickar in uppdateras kyrkobokföringssystemet och ett registerutdrag skickas då till personen med de uppgifter som därefter finns registrerade. Detta gäller även personer som inte finns med i referensregistret och har utvandrat före den 1 juli 1991.

Hos kyrkostyrelsen finns även ett särskilt register där uppgifter om dop, konfirmation och tillhörighet antecknas för personer som aldrig har varit folkbokförda i Sverige och som därför saknar ett komplett personnummer. I registret finns i dag cirka 10 000 personer antecknade. De flesta av dem är svenska medborgare, barn som ännu inte nått upp till rösträttsåldern och aldrig varit folkbokförda i Sverige. Registreringarna i registret görs utifrån meddelande om dop och konfirmation från de församlingar där detta ägt rum, både utlandsförsamlingar och församlingar i Sverige. Uppgift om eventuella uppdateringar efter meddelande från den enskilde som saknar personnummer görs också i registret.

För personer som utvandrat efter den 1 juli 1991 och tillhörde Svenska kyrkan vid utvandringen finns i dag uppgiften tillhörig utvandrad i kyrkobokföringssystemet. Någon församlingstillhörighet har inte dessa personer eftersom den är kopplad till folkbokföringen utan för dem anges bara att de tillhör Svenska kyrkan. I systemet finns uppgift om vilken församling personen tillhörde vid utvandringen.

9.1.2 OM KYRKOTILLHÖRIGHET

Kyrkotillhörigheten har en tydlig koppling till medborgarskapet. I 29 kap. 1 § i kyrkoordningen regleras vem som får tillhöra Svenska kyrkan.

En person som är svensk medborgare, eller utländsk medborgare bosatt i Sverige, får tillhöra Svenska kyrkan.

Kyrkostyrelsen får besluta att även någon annan person får tillhöra Svenska kyrkan.

Det undantag från huvudregeln som anges i andra stycket avser närmast vissa utländska medborgare som av släktskäl eller på grund av delaktighet i Svenska kyrkans utlandsverksamhet önskar tillhöra Svenska kyrkan.

Fram till den 1 januari 1996 fanns bestämmelserna om medlemskap i Svenska kyrkan i religionsfrihetslagen (1951:680). Ett barn som var svensk medborgare blev då, enligt huvudregeln, medlem från födelsen om modern och/eller fadern då var medlem och de var gifta. Var föräldrarna inte gifta blev barnet medlem från födelsen om modern då var medlem i kyrkan. Det här innebar att även barn som är svenska medborgare men aldrig varit folkbokförda i Sverige blev tillhöriga till kyrkan. Mycket sällan är de som utvandrat medvetna om detta utan det aktualiseras främst i samband med konfirmation, vilket många gånger även aktualiserar frågan om tillhörighet för hela familjen. Antalet utländska medborgare som tillhör Svenska kyrkan och inte är folkbokförda i landet är mycket litet.

En utländsk medborgare som varit folkbokförd i Sverige tappar med automatik sin tillhörighet till Svenska kyrkan när personen inte längre är folkbokförd i Sverige. Väljare som är folkbokförda i Sverige men befinner sig utomlands kan utnyttja sin rösträtt genom att brevrösta (38 kap. 54 §). De får skicka sin brevröst till kyrkostyrelsen.

9.2 Utlandssvenskars röstning vid allmänna val

Rösträtt vid val till riksdagen och till Europaparlamentet har svenska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som är eller någon gång har varit folkbokförda i Sverige. Med utlandssvensk avses alltså när det gäller frågor om val en person som någon gång har varit folkbokförd i landet. Utlandssvenskar tas upp i röstlängden och behåller rösträtten automatiskt i tio år efter det att de flyttat utomlands. Därefter måste man själv anmäla

sig för en ny tioårsperiod för att tas upp i röstlängden. Om den centrala valmyndigheten vid val till riksdagen eller Europaparlamentet senast dagen före valdagen tar emot en röst från en svensk medborgare som inte längre är folkbokförd här i landet och som inte är upptagen i en röstlängd, ska myndigheten lägga till väljaren i röstlängden. Rösten ska alltid anses som en anmälan, även om den tagits emot senare än dagen före valdagen.

Den som har rösträtt är också valbar. Det finns inte några krav på bostadsort för att vara valbar till riksdagen och Europaparlamentet. Man kan vara skriven var som helst inom eller utanför Sverige.

Man tillhör det valdistrikt som man senast bodde i före utflyttningen. Finns det inte någon uppgift om folkbokföringen men en uppgift om i vilken kommun som väljaren senast varit folkbokförd, bestämmer länsstyrelsen i vilken röstlängd han eller hon ska tas upp.

De som befinner sig i utlandet kan rösta på en ambassad eller på ett konsulat eller brevrösta. Röstmottagningen avslutas vid olika tidpunkter i olika länder beroende på att rösterna måste hinna transporteras hem till Sverige innan valdagen. Det enda som väljaren måste ha med sig för att rösta på en ambassad eller ett konsulat är en id-handling. För den som inte har röstkort med sig kan röstmottagaren antingen skriva ut ett nytt röstkort eller fylla i ett s.k. adresskort. Det finns alltid valsedlar utan kandidatnamn på ambassader och konsulat. Den som vill ha namnvalsedlar för att kunna personrösta måste därför i de flesta fall själv beställa sådana från partiet.

Inför valet 2006 skickades brevröstningsmaterial och information om vilka ambassader och konsulat som har öppet för röstmottagning till alla utlandssvenskar i augusti 2006. Brevet skickades till den adress som fanns i folkbokföringen hos Skatteverket.

Brevrösten får postas från utlandet tidigast 45 dagar före valdagen. Brevrösten får inte postas från Sverige. Brevrösten ska ha kommit till Valmyndigheten senast dagen efter valdagen.

9.3 Rösträtt och valbarhet för kyrkotillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige

9.3.1 RÖSTRÄTT

Vi menar att alla som tillhör Svenska kyrkan och uppnått rösträttsåldern dvs. fyllt 16 år senast på valdagen bör ges rätt att rösta i valet till kyrkomötet oavsett om man varit folkbokförd eller inte varit folkbokförd i Sverige tidigare. En sådan ändring i kyrkoordningen ligger i linje med besluten av 2002 och 2005 års kyrkomöten om utlandskyrkans ställning samt med Demokratiutredningens förslag i delbetänkandet *Välja med förtroende* (SKU 2006:2). Att alla tillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige, oavsett om man är svensk medborgare eller inte ska ha rösträtt i kyrkovalet anser vi överens-

stämmer med den ordning vi har beträffande rösträtt i kyrkovalet för tillhöriga som är folkbokförda i Sverige. För dem är det inte medborgarskapet utan tillhörigheten som är avgörande för rösträtten.

Genom det beslut som 2002 års kyrkomöte fattade inleddes utlandskyrkan på ett nytt sätt i Svenska kyrkans reguljära organisation. Utlandsförsamlingarna fick en tydligare stiftsanknytning genom att tillsynsansvaret för dessa församlingar tydliggjordes och lades hos domkapitel och biskop i Visby stift. Genom de beslut som 2005 års kyrkomöte fattade gällande regleringen av utlandskyrkan i kyrkoordningen, kyrko- och församlingstillhörighet, demokratisk struktur i utlandsförsamlingarna, representativiteten gentemot hemmakyrkan, samt val av biskop i Visby stift har ytterligare steg tagits.

I den skrivelse från kyrkostyrelsen *Fortsatt reglering av Svenska kyrkan i utlandet* (KsSkr 2005:7) som utgjorde underlag för de beslut som 2005 års kyrkomöte fattade tog kyrkostyrelsen upp frågan om rösträtt för de medlemmar i Svenska kyrkan som inte är bosatta och folkbokförda i Sverige. Man konstaterade att det fanns flera olika frågor av såväl principiell som valteknisk karaktär som måste behandlas om man ska ändra kyrkoordningens bestämmelser så att även de som tillhör Svenska kyrkan och är bosatta utomlands ska kunna delta i valet till kyrkomötet och väljas till ledamöter.

Vidare konstaterade kyrkostyrelsen att valfrågorna spelar en central roll i Demokratiutredningens arbete och man ansåg därför att frågorna om utlandskyrkans delaktighet i valet till kyrkomötet borde finnas med i utredningens arbete. I skrivelsen föreslog kyrkostyrelsen att kravet på folkbokföring i Sverige för att vara valbar som förtroendevald på nationell nivå skulle tas bort. Detta krav på folkbokföring i landet var en reell förändring i förhållande till hur det varit tidigare men fanns med utan motivering när 1999 års kyrkomöte beslutade om kyrkoordningen.

Demokratiutredningen föreslog i sitt delbetänkande *Välja med förtroende* att alla som tillhör Svenska kyrkan och har fyllt 16 år ska ha rösträtt vid val till kyrkomötet oavsett om de är folkbokförda i Sverige eller inte. Utredningen föreslog vidare att de som inte var folkbokförda i Sverige skulle föras till den valkrets där de senast var folkbokförda. Som underlag för röstlängden ska det den 15 april under valåret upprättas en förteckning över dem som hade rösträtt men inte var folkbokförda i Sverige. Utredningen föreslog att utlandssvenskar skulle få utöva sin rösträtt genom att brevrösta. Brevröstningen skulle enligt deras förslag få påbörjas 45 dagar före valdagen. Brevrösterna skulle skickas till kyrkostyrelsen men kunde också lämnas till en utlandsförsamling för vidarebefordran till kyrkostyrelsen.

Demokratiutredningens förslag var ute på en bred remiss och såväl församlingar i landet som 42 utlandsförsamlingar hör till de instanser som inbjöds att lämna remissyttrande. Av remissinstanserna i Sverige instämde 77,5 % i utredningens förslag. Samtliga utlandsförsamlingar som yttrat sig, 23 av 42, tillstyrkte utredningens förslag om rösträtt men avvisade förslaget

om valkretstillhörighet. Man förordade att rösterna skulle föras till Visby stift och bilda en egen valkrets. Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet tillstyrkte utredningens förslag.

9.3.2 VALBARHET

Vi föreslår att även den som tillhör Svenska kyrkan men inte är folkbokförd i Sverige ska vara valbar till kyrkomötet. När det gäller valbarhet har det funnits diskussioner om att den skulle vara förbunden med skyldighet att betala kyrkoavgift. Kyrkostyrelsen konstaterade i den ovan nämnda skrivelser till 2005 års kyrkomöte att det inte finns någon direkt koppling mellan valbarhet och betalning av kyrkoavgift: »Även den som saknar inkomst av tjänst och därmed inte betalar kyrkoavgift är valbar.« Kyrkomötet ställde sig bakom kyrkostyrelsens förslag att slopa kravet på folkbokföring i Sverige för att vara valbar som förtroendevald på nationell nivå och ändrade på denna punkt valbarhetsbestämmelserna i 38 kap. 4 § i kyrkoordningen.

Vid 2007 års kyrkomöte beslöt man med anledning av en motion om valen till beslutande organ i Svenska kyrkan att valbarheten vid val till kyrkomötet ska vara inskränkt till valkretsen (O 2007:5, motion 2007:90). Den som mister sin valbarhet på grund av flyttning får dock behålla sitt uppdrag som ledamot eller ersättare i kyrkomötet under resterande del av mandatperioden. Detta gäller om man flyttar till ett annat stift och därmed till en annan valkrets men även om man flyttar utomlands. Vi föreslår inte någon ändring av bestämmelserna på denna punkt. Detta får som konsekvens att den som väljs från den särskilda utlandsvalkrets som vi föreslår i det följande och under mandatperioden blir folkbokförd i Sverige behåller sin plats i kyrkomötet under resterande del av mandatperioden för den händelse han eller hon inte själv beslutar att lämna sitt uppdrag.

9.3.3 EGEN VALKRETS

En valkrets definieras som ett geografiskt område vars röstberättigade väljer ledamöter i ett beslutande organ. Vid val till kyrkomötet bildar varje stift en valkrets. Vid val till kyrkomötet ska varje stift i egenskap av valkrets tilldelas minst två mandat. Det har bedömts som rimligt att varje stift har minst två företrädare i kyrkomötet. Vid de båda senaste kyrkovalen har inte garanti-regeln behövt tillämpas. Även det minsta stiftet, Visby stift, har haft tillräcklig andel av de röstberättigade för att få två mandat i kyrkomötet. Vid 2005 års val fanns knappt 40 000 röstberättigade i Visby stift.

För att alla som tillhör Svenska kyrkan ska ha samma möjlighet till demokratiskt inflytande menar vi att de som tillhör Svenska kyrkan men inte är folkbokförda i Sverige bör bilda en egen valkrets. Denna nya valkrets, utlandsvalkretsen, ska tilldelas två mandat oavsett antalet röstande. Vi saknar som tidigare nämnts exakta uppgifter på hur många som kommer att tillhöra den här valkretsen, men den skulle kunna omfatta upp till 80 000

röstberättigade vilket skulle innebära tre fasta valkretsmandat. Eftersom det råder en så stor osäkerhet omkring antalet röstberättigade har vi stannat för den tilldelning av minsta antal mandat som anges i kyrkoordningen.

Vi föreslår att antalet ledamöter i kyrkomötet ska vara oförändrat. Frågan om antalet ledamöter i kyrkomötet ska förändras eller inte har behandlats av Demokratiutredningen. Demokratiutredningen föreslår inte någon förändring av antalet ledamöter i kyrkomötet. Vi anser därför att det inte finns anledning för oss att föreslå någon utökning av antalet ledamöter i kyrkomötet. De ytterligare två fasta valkretsmandat som vårt förslag innebär måste därför ske genom en omfördelning av nuvarande mandat.

Vid val till kyrkomötet finns dels fasta mandat, dels utjämningsmandat. Systemet med utjämningsmandat syftar till att uppnå proportionalitet mellan nomineringsgrupperna utifrån hur många röster de fått totalt sett. Det är kyrkostyrelsen som beslutar om fördelningen av de fasta mandaten mellan valkretsarna när det gäller kyrkomötet. Hur detta ska göras styrs dock helt av bestämmelser i kyrkoordningen. Utjämningsmandaten fördelas mellan nomineringsgrupperna i förhållande till det totala antalet röster i hela landet. I kyrkomötet finns nu 225 fasta mandat och 26 utjämningsmandat.

Vi föreslår att de två fasta mandaten som tillförs utlandsvalkretsen ska tas från nuvarande 26 utjämningsmandat. Det innebär att det fortsättningsvis ska finnas sammantaget 227 fasta valkretsmandat och 24 utjämningsmandat. Utjämningsmandaten kommer enbart att fördelas mellan stiftens valkretsar. Utlandsvalkretsen, vars storlek i dag är svår att bedöma föreslås tills vidare stå utanför systemet med utjämningsmandat. Utredningen utgår från att valkretsen inte är större än Visby stift som i dag har två fasta mandat.

9.3.4 FÖRTECKNING ÖVER RÖSTBERÄTTIGADE, RÖSTLÄNGD OCH RÖSTKORT

Det finns, som framgår av den tidigare redovisningen, brister i kyrkotillhörighetsregistret i fråga om vilka personer som är medlemmar i Svenska kyrkan men inte folkbokförda i Sverige. Detta medför att det torde komma att bli felaktigheter när röstlängd ska upprättas. Ett antal personer som rätteligen ska finnas med i röstlängden kommer sannolikt att utelämnas.

Det finns planer på att genomföra ett projekt som syftar till att förbättra uppgifterna om kyrkotillhörighet i kyrkobokföringen. Detta projekt är beroende av att regeringen medger att Svenska kyrkan får tillgång till vissa uppgifter från Skatteverket. Det kommer i första hand att avse personer som är folkbokförda i Sverige. Att på ett systematiskt sätt försöka säkerställa uppgifter om vilka personer som rätteligen tillhör Svenska kyrkan men inte är folkbokförda i landet skulle kräva ett mycket omfattande arbete. Det skulle ändå inte vara möjligt att få fram en fullständig förteckning över alla medlemmar i Svenska kyrkan. Frågan om kvalitén på register över dem som till-

hör Svenska kyrkan är inte primärt en valfråga. Det är angeläget att Svenska kyrkan har så fullständiga uppgifter om vilka som är medlemmar som möjligt. När val ska genomföras blir det nödvändigt att utgå från de vid tillfället föreliggande uppgifterna. Det är inte möjligt att inom ramen för arbetet med att genomföra ett val hantera frågan om förbättring av kyrkotillhörighetsregistret. Däremot kan det bli nödvändigt, som framgår i det följande, att i enskilda fall undersöka om en person som inte finns i registret borde ha funnits med.

Det finns i kyrkoordningen bestämmelser om rättelse i röstlängden. De som anser att röstlängden innehåller felaktiga uppgifter om dem ska senast tolv dagar före den ordinarie valdagen hos kyrkostyrelsen skriftligen begära att uppgifterna rättas. Ett beslut av kyrkostyrelsen att inte göra en rättelse i röstlängden kan överklagas hos Svenska kyrkans valprövningsnämnd. Överklagandet ska ha inkommit tisdagen i veckan före valdagen. Tidsgränserna för hantering av rättelser i röstlängden är satta så att det före valdagen ska stå klart vad som gäller. När det gäller dem som är folkbokförda i Sverige finns i regel relevanta uppgifter tillgängliga så att det är möjligt att klara de relativt snäva tidsgränserna. Det ställer sig annorlunda med dem som inte längre är folkbokförda i landet. Som tidigare har framgått finns brister i kyrkotillhörighetsregistret som hänför sig till det som hände när folkbokföringen år 1991 blev en helt statlig angelägenhet. För att kunna pröva om en person som inte finns i kyrkotillhörighetsregistret egentligen borde finnas med där kan man behöva gå tillbaka till handlingar som har överlämnats till ett landsarkiv. Det blir alltså fråga om en mer komplicerad handläggning av ärenden om rättelse i röstlängden. Det kommer att krävas mer tid än vad som finns enligt gällande bestämmelser.

Vi föreslår i likhet med Demokratiutredningen att det redan på våren under valåret ska upprättas en särskild förteckning över de röstberättigade som inte är folkbokförda i Sverige. När det gäller dessa personer ska denna särskilda förteckning utgöra grunden för upprättande av röstlängd. Vi föreslår vidare att den särskilda förteckningen ska grundas på uppgifterna i kyrkotillhörighetsregistret den 15 april under valåret.

Det ska sedan finnas möjlighet att begära en rättelse fram till och med den 15 maj. Det kommer att krävas särskilda informationsinsatser så att de personer som är berörda blir medvetna om att förteckningen finns och om hur de kan kontrollera uppgifterna beträffande sig själva. Av integritetsskäl är det inte möjligt att lägga ut hela förteckningen på Internet. Det måste dock vara möjligt för dem som är berörda att via utlandsförsamlingarna och hos kyrkokansliet kunna kontrollera uppgifterna om sig själva. Ett beslut av kyrkostyrelsen att inte göra en begärd rättelse i förteckningen ska kunna överklagas hos Valprövningsnämnden senast den 15 juni. Efter att förteckningen har fastställts och sedan eventuella överklaganden har avgjorts kan ingen ny person tas upp i förteckningen.

Vi har prövat möjligheten att man även i tiden efter att förteckningen över röstberättigade har upprättats och fram till och med valets genomförande ska kunna avge en röst och om man rätteligen borde ha funnits med på förteckningen också förs in i röstlängden. Det skulle motsvara det som gäller vid allmänna val; en avgiven röst från någon som inte finns i röstlängden ses som en begäran att tas upp i röstlängden. Vi har dock avvisat den möjligheten.

Vid de allmänna valen har endast de personer som är svenska medborgare samt uppnådd ålder av 18 år och som tidigare har varit folkbokförda i Sverige rösträtt. Vi föreslår att det bara är medlemskapet i Svenska kyrkan samt uppnådd ålder av 16 år som ska vara avgörande för om någon har rösträtt vid val till kyrkomötet. Detta medför att det kan bli mer komplicerat att pröva om en person har rösträtt eller inte. Även utan dessa skillnader i förhållande till de allmänna valen kan det behövas omfattande insatser för att undersöka om en person har rösträtt i ett sent och intensivt skede av arbetet med valets genomförande. Vi har sett det som angeläget att så långt möjligt hålla nere kostnaderna för valet. Vi menar att möjligheten att få rösträtten prövad efter att förteckningen över röstberättigade har upprättats den 15 april under valåret ger tillräckliga möjligheter för den som vill delta i valet.

Det kommer naturligtvis att ske förändringar genom in- och utvandring under perioden från 15 april till 30 dagar före valdagen, som är avstämnings-tidpunkt för uppgifterna i röstlängden. Den som återinvandrar kommer att bli folkbokförd i Sverige och omfattas därmed av de reguljära bestämmelserna om i vilken röstlängd de ska finnas med. De ska alltså inte längre finnas med i den tidigare omtalade förteckningen. De som har utvandrat och vars folkbokföring i Sverige har upphört under tiden från den 15 april under valåret till 30 dagar före valdagen ska tas upp i röstlängden för utlandsvalkretsen trots att de inte finns med i förteckningen över röstberättigade som inte är folkbokförda i Sverige.

För de personer som är upptagna i röstlängden ska enligt gällande bestämmelser upprättas ett röstkort. Detta ska enligt 38 kap. 39 § skickas ut tillsammans med av kyrkostyrelsen sammanställda uppgifter om valet. Vi menar att det inte ska upprättas röstkort för dem som inte är folkbokförda i Sverige.

Gällande ordning innebär att röstkorten framställs så snart röstlängden har upprättats. Röstlängden bygger på förhållandena 30 dagar före valdagen. Alla röstberättigade ska ha fått sina röstkort senast 18 dagar före valdagen. Det är inte möjligt att tillämpa dessa bestämmelser för röstberättigade som inte är folkbokförda i Sverige. I många fall skulle i så fall röstkorten komma fram betydligt senare än 18 dagar före valdagen. Samtidigt måste många utlandsboende skicka sina brevröster tidigare än de som bor i Sverige för att de ska komma fram i tid. Någon skyldighet finns inte för den som tillhör

Svenska kyrkan och inte längre är folkbokförd i Sverige att anmäla flyttning utomlands till Svenska kyrkan. Om vi kände till aktuell adress till samtliga tillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige skulle man skicka ut röstkort till cirka 80 000 personer. Det skulle innebära att portokostnaden skulle uppgå till mer än 1,5 miljoner kronor. Vi föreslår i det följande att de som inte är folkbokförda i Sverige ska rösta genom brevröstning. För dem som är folkbokförda i Sverige gäller att röstkortet ska användas när man väljer att brevrösta. Vi föreslår nedan att en delvis annan ordning ska gälla i fråga om brevröstning för dem som inte är folkbokförda i Sverige.

9.3.5 BREVRÖSTNING

När det gäller hur röstningen ska gå till menar vi att enbart brevröstning är det lämpliga alternativet för dem som befinner sig utomlands. Brevrösterna ska skickas till kyrkostyrelsen på samma sätt som gäller för 2009 års val för dem som är folkbokförda i Sverige men vistas utomlands när valet äger rum. När brevröster skickas till Sverige från olika länder är det inte möjligt att hantera brevrösterna på samma sätt som när de skickas inom landet.

Man skulle kunna tänka sig att det ordnades särskilda röstmottagningsställen hos utlandsförsamlingarna. En stor del av dem som bor utomlands skulle dock inte ha praktiska möjligheter att rösta vid dessa röstmottagningsställen. Antalet utlandsförsamlingar är betydligt mindre än antalet ambassader och konsulat. Vi menar i likhet med Demokratiutredningen att det är bättre, bl.a. för att förenkla informationen om valet, att endast ha en form av röstning. Detta hindrar inte att utlandsförsamlingarna kommer att ha en viktig roll vid valets genomförande.

Det bör införas en ordning som innebär att utlandsförsamlingarna kan samla ihop brevröster och vidarebefordra dem till Sverige. Detta ska vara en möjlighet för dem som vill och kan lämna sina röster på det sättet i stället för att själva skicka dem med posten. Vidare bör det vara möjligt att få brevröstningsmaterial via utlandsförsamlingarna. Som tidigare nämnts bör utlandsförsamlingarna också kunna hjälpa till när enskilda personer vill kontrollera uppgifterna i den förteckning över röstberättigade som ska upprättas som underlag för röstlängden.

Tiderna för när brevrösterna måste skickas för att vara framme i Sverige i tid varierar med var i världen man befinner sig. För att kunna tas med vid den preliminära sammanräkningen på valdagens kväll måste brevrösterna vara kyrkostyrelsen tillhanda senast på fredagen i veckan före valdagen. I fråga om dem som är folkbokförda i Sverige och skickar röster från utlandet till kyrkostyrelsen gäller att brevrösterna ska ha kommit till kyrkostyrelsen senast onsdagen före valdagen. Detta hör samman med att dessa brevröster ska vidarebefordras till vallokalerna för att kunna finnas med vid den preliminära sammanräkningen. Motsvarande gäller inte i fråga om röster som avges i den särskilda utlandsvalkretsen. Nedan föreslår vi att det är

kyrkostyrelsen som i detta fall svarar för sammanräkningen av rösterna och de kan därmed komma till kyrkostyrelsen vid en något senare tidpunkt.

De som själva skickar sina brevröster direkt till kyrkostyrelsen får göra en egen bedömning av när rösten senast måste skickas. När det gäller brevröster som lämnas till en utlandsförsamling för vidarebefordran så bör kyrkostyrelsen efter samråd med respektive utlandsförsamling fastställa en sista tidpunkt för när en brevröst kan lämnas till församlingen.

Förfarandet i övrigt vid brevröstning för dem som inte är folkbokförda i Sverige bör i huvudsak vara detsamma som annars gäller för brevröstning.

Vid de allmänna valen kan den som inte har något röstkort fylla i ett förtryckt s.k. adresskort. På ett sådant skriver väljaren själv sitt namn och personnummer. Vi föreslår att vid kyrkovalet ska alla som tillhör utlandsvalkretsen använda ett förtryckt adresskort när de röstar.

Utlandssvenskarna bör kunna påbörja brevröstningen tidigare än vad som gäller för dem som är folkbokförda i Sverige. Eftersom en väljare i Sverige måste ha tillgång till sitt eget röstkort för att kunna brevrösta kan brevröstning inledas först när röstkorten är utskickade drygt tre veckor före valdagen. I likhet med vad som gäller vid de allmänna valen bör utlandssvenskars brevröstning kunna påbörjas 45 dagar före valdagen.

För att underlätta brevröstning har det material som krävs för att kunna brevrösta samlats i s.k. brevröstningspaket. För röstande som befinner sig utomlands bör det sammanställas särskilda brevröstningspaket. I dessa ska finnas förtryckta adresskort och särskild information om vad som gäller vid röstning för dem som befinner sig utomlands. Det material som krävs för att brevrösta ska också finnas tillgängligt hos alla utlandsförsamlingar.

9.3.6 SAMMANRÄKNINGEN

Det finns inga valdistrikt för utlandsvalkretsen utan alla röster tas emot av kyrkostyrelsen och det bör även vara kyrkostyrelsen som har ansvaret för att räkna samman rösterna. All sammanräkning av röster ska vara offentlig och inget resultat från valet ska offentliggöras innan all röstmottagning är avslutad. Det medför att kyrkostyrelsens preliminära sammanräkning av rösterna i utlandsvalkretsen behöver göras samtidigt som den preliminära sammanräkningen i vallokalerna. Vårt förslag innebär vidare att kyrkostyrelsen också svarar för den slutliga sammanräkningen.

Man kan ställa sig frågan om det behövs en uppdelning i en preliminär och en slutlig sammanräkning om kyrkostyrelsen ska svara för båda delarna. Det finns dock skäl som talar för detta. Sammanräkningen på valdagens kväll bör göras så snabbt som möjligt för att man ska få fram ett samlat preliminärt valresultat. Om man måste räkna personrösterna på valdagskvällen riskerar detta att medföra en betydande förlängning av tiden för sammanräkningen. Därför bör det alltså göras en uppdelning i preliminär och slutlig sammanräkning även när det gäller rösterna från utlandsvalkretsen.

Vissa bestämmelser som avser att garantera att avlämnade röster hanteras på ett säkert sätt finns i kyrkostyrelsens närmare bestämmelser om direkta val. Det sägs t.ex. i 77 § i SvKB 2008:1 att valsedlar som har lämnats vid valet, ytterkuvert med valkuvert, anteckningar och övriga handlingar av betydelse för den slutliga sammanräkningen av valet ska förvaras på ett säkert sätt till dess valet är avslutat. Bestämmelser på detta område hör med den uppdelning som har gjorts inte hemma i kyrkoordningen. När kyrkostyrelsen beslutar om bestämmelser på delegation från kyrkomötet är det aldrig fråga om bestämmelser som riktar sig till styrelsen själv. Det finns därmed inga särskilda bestämmelser om hanteringen av de brevröster som skickas till kyrkostyrelsen. Vi förutsätter att kyrkostyrelsen naturligtvis hanterar inkomna röster på samma säkra sätt som man har beslutat ska gälla för övriga aktörer i valet.

10 Kyrkoavgift

Utredningens förslag: De som tillhör en utlandsförsamling och inte är folkbokförda i Sverige ska via församlingen betala en avgift till Trossamfundet Svenska kyrkan. Även övriga kyrkotillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige ska ges möjlighet att genom en avgift vara med och ta ett ekonomiskt ansvar för Svenska kyrkan. Hur detta i praktiken ska hanteras blir en uppgift för kyrkostyrelsen och Rådet för utlandskyrkan att arbeta vidare med.

I inledningstexten till kyrkoordningens elfte avdelning om ekonomi och egendom framhålls varje medlems ansvar för kyrkans ekonomi. Där sägs att »det är ett gemensamt ansvar för alla som tillhör kyrkan att efter sin förmåga bidra till de ekonomiska förutsättningarna för kyrkans verksamhet«. I inledningstexten konstateras vidare att det »därför finns en kyrkoavgift som tas ut i förhållande till vars och ens inkomst«.

Det som sägs i inledningstexten gäller var och en som tillhör Svenska kyrkan oavsett var man är bosatt. Förutsättningarna när det gäller att skapa en ordning där alla tar sitt ansvar skiljer sig dock väsentligt åt när man ser till vad som gäller i Sverige och vad som gäller för de flesta av dem som är bosatta utomlands.

Alla som tillhör Svenska kyrkan och är folkbokförda i Sverige betalar en lokal och en regional kyrkoavgift som står i proportion till inkomsten. I 2009 års kyrkoavgift om totalt 1,23 procent ingår stiftsavgift med 0,04 procentenheter och begravningsavgift med i genomsnitt 0,25 procentenheter. Av den lokala kyrkoavgiften utgör 0,07 procentenheter en allmän utjämningsavgift som betalas till den nationella nivån. Av den kyrkoavgift som en normalinkomsttagare betalar utgör således omkring 200 kronor allmän utjämningsavgift. Avgiften används till att finansiera verksamheten på nationell nivå bl.a. till utlandskyrkan, mission och internationell diakoni, kyrkoval och kyrkomöte samt till stiftsbidrag.

För dem som tillhör en utlandsförsamling finns inte på samma sätt som för dem som bor i Sverige en gemensam ordning när det gäller hur man är med och finansierar verksamheten. I ett par fall gäller förhållanden som liknar dem i Sverige. I Norge finansieras den lokala kyrkliga verksamheten inom den norska kyrkan av kommunerna och därmed genom den kommunalskatt som alla är med och betalar. Svenska Margaretaförsamlingen i Oslo får, som andra norska församlingar, ett motsvarande kommunalt anslag. Därmed är alla de som tillhör Svenska kyrkan och bor i Margaretaförsamlingens närmaste upptagningsområde med och finansierar verksamheten. Även i Tyskland finns en

ordning som innebär att alla kan vara med och betala. I det fallet betalas från EKD ett anslag till Svenska kyrkan på nationell nivå vilket avser den kyrkliga verksamhet som Svenska kyrkan bedriver i Tyskland. Om man bortser från det som gäller i Norge och Tyskland är av församlingarna beslutade medlemsavgifter motsvarigheten till kyrkoavgiften för dem som tillhör en utlandsförsamling. Medlemsavgifterna har dock en betydligt mindre ekonomisk betydelse för utlandsförsamlingar än vad kyrkoavgiften har för församlingarna i Sverige. En redovisning av olika inkomstkällor för verksamheten inom utlandskyrkan finns i betänkandets avsnitt 4.1 Nuvarande finansiering.

Tillhörigheten till Svenska kyrkan är inte direkt beroende av var man är bosatt, om det är i Sverige eller ett annat land. Svenska medborgare som tillhör Svenska kyrkan finns kvar som medlemmar i kyrkan när de flyttar utomlands. Det är inte alltid som man är medveten om detta. Det finns goda skäl för Svenska kyrkan att ha en bättre dialog med dem som flyttar ut ur landet. För många av dem kan det vara av betydelse att Svenska kyrkan finns närvarande genom utlandsförsamlingar och verksamhetsplatser runt om i världen. När man besöker Sverige eller återvänder hem kan det också vara av betydelse att Svenska kyrkan finns kvar och har haft goda förutsättningar att fullfölja sitt uppdrag. När det öppnas en möjlighet för alla att delta i kyrkovalet kan detta också medföra ett större intresse av att vara med och bidra ekonomiskt till Svenska kyrkan.

Ansvar för Trossamfundet Svenska kyrkan delas av alla medlemmar. Därför bör alla som tillhör Svenska kyrkan efter förmåga vara med och ge sitt ekonomiska bidrag till Svenska kyrkan som helhet. Konkret innebär detta en avgift till Svenska kyrkan på nationell nivå. Det finns dock ingen ordning för hur andra än de som tillhör en församling i Sverige kan vara med och ta sitt ekonomiska ansvar. På denna punkt behöver det ske en ändring. Det är inte möjligt att på denna punkt ha bestämmelser som gäller för alla som tillhör Svenska kyrkan. Förutsättningarna för hur man lämpligen betalar sin avgift varierar mycket mellan olika grupper av kyrkotillhöriga. Det är inte möjligt att för alla ha tvingande bestämmelser av det slag som enligt lag gäller för kyrkoavgiften i Sverige.

För dem som tillhör en utlandsförsamling bör i regel en del av den medlemsavgiften utgöra en avgift till Trossamfundet Svenska kyrkan. Nivån på den avgiften och den närmare hanteringen av avgiften bör tas upp vid överläggningar med utlandsförsamlingarna. Som en lämplig utgångspunkt när nivån diskuteras finns de omkring 200 kronor som för dem som betalar lokal kyrkoavgift i Sverige går till den allmänna utjämningsavgiften. I arbetet med att utforma och fortlöpande hantera frågor om avgiften från dem som tillhör utlandsförsamlingarna räknar vi med att Rådet för utlandskyrkan kommer att spela en viktig roll.

När någon som tillhör Svenska kyrkan flyttar utomlands bör det så långt möjligt skickas ett brev som informerar om den fortsatta kyrkotillhörigheten

och om den verksamhet som bedrivs av utlandskyrkan. I det sammanhanget bör också lämnas upplysningar om det gemensamma ansvaret för Svenska kyrkan och om möjligheten att även fortsättningsvis vara med och dela det ekonomiska ansvaret för Svenska kyrkan. Hur detta i praktiken ska hantearas menar vi blir en uppgift för kyrkostyrelsen och Rådet för utlandskyrkan att arbeta vidare med. Vi menar att den allmänna utjämningsavgiften som betalas till den nationella nivån kan vara en utgångspunkt. Någon kan tycka att den avgiften skulle bli låg i jämförelse med vad man betalar om man är bosatt i Sverige. Då bör man ha i åtanke att om man har flyttat ut och inte bor på en ort med en svensk församling så har man inte heller tillgång till hela den verksamhet som församlingarna hemma erbjuder.

11 Utlandskyrkans framtida organisation

Utredningens förslag: Det ska finnas ett samlat ansvar för utlandskyrkan lokaliserat till Uppsala.

Kyrkostyrelsen har det övergripande ansvaret för främjandefunktionen.

Kyrkostyrelsen ska tillsätta ett råd för utlandskyrkan med uppgift att främja församlingslivet i utlandskyrkan. Därmed finns inte längre Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet kvar.

Ärkebiskopen ska vara ordförande i Rådet för utlandskyrkan och hälften av de övriga åtta ledamöterna ska vara nominerade av utlandsförsamlingarna.

Utlandskyrkan ska vara en del av ärkebiskopens pastorala område.

Ärkebiskopens pastorala område i Sverige reduceras till att omfatta församlingarna inom Uppsala kontrakt.

Tillsynsfunktionen flyttas till ärkebiskopen och Domkapitlet i Uppsala stift. Därmed ska utlandskyrkan vara representerad i Domkapitlet i Uppsala stift och präster och elektorer från utlandskyrkan delta i valet av ärkebiskop.

Ärkebiskopen förutsätts utse prostar för utlandskyrkan.

Möjligheten att begära beslutsprövning av en församlings beslut ska gälla även för dem som tillhör en utlandsförsamling.

I utredningens uppdrag ingår att komma med förslag beträffande utlandskyrkans framtida organisation. I direktiven anges att utredningen ska bearbeta förutsättningar och möjligheter för utlandskyrkan att bli ett eget stift med egna funktioner som domkapitel och stiftsstyrelse, vidare förutsättningar och möjligheter för fortsatta stiftsfunktioner inom Visby stift eller alternativt att föra dessa till Uppsala stift och ärkebiskopen eller annat stift och biskop. Vi har under vårt utredningsarbete även kommit att pröva förutsättningar och möjligheter för att dela upp ansvaret för de olika utlandsförsamlingarna mellan stiftet eller alternativt dela upp den biskopliga tillsynen mellan flera biskopar.

Utredningen ska även lämna en redovisning av hur tillsyns- och främjandefunktionerna kan tillgodoses så att oklara styrfunktioner undviks. Enligt direktiven bör utredningen också belysa frågan om ordförandeskapet för främjandeorganet samt förutsättningar och möjligheter för representanter från utlandsförsamlingarna att vara delaktiga i det organet.

Vi inleder avsnittet med en presentation av hur de olika modellerna av utlandskyrkans framtida organisation skulle kunna se ut samt vilka förutsättningar och möjligheter det finns för dem. Vissa texter återfinns i flera av

modellerna. Vi har valt att presentera modellerna på det sättet för att underlätta för läsaren. Vår förhoppning är att det ger en tydlig helhetsbild av varje modell. I presentationerna lämnas även en redovisning av hur tillsyns- och främjandefunktionerna samt utlandsförsamlingarnas delaktighet är tänkta att tillgodoses.

Därefter presenterar vi i detta avsnitt en sammanvägning av de fyra modeller vi presenterar. Sammanvägningen avslutas med att vi redovisar vilka faktorer som gjort att vi kommit fram till vilken av modellerna vi vill föreslå för utlandskyrkans framtida organisation.

11.1 Presentation av möjliga modeller

I utredningens uppdrag ingår att behandla förutsättningar och möjligheter för att utlandskyrkan ska ha fortsatta stiftsfunktioner inom Visby stift. Vi inleder därför detta avsnitt med en beskrivning av nuvarande organisation.

I I . I . I NUVARANDE ORGANISATION

Utgångspunkten för den av 2002 års kyrkomöte beslutade organisationen av utlandskyrkans tillsyns- och främjandefunktion är att den samlade utlandskyrkan i likhet med ett stift utgör ett pastoralt område för den verksamhet som hör hemma i den gemensamma organisationen. Rent formellt är det inte fråga om ett stift men fungerar som ett sådant.

I inledningen till den tredje avdelningen i kyrkoordningen anges det att ett stifts grundläggande uppgift är att främja och ha tillsyn över församlinglivet. Uppdraget gäller främst församlingarnas gudstjänstliv, undervisning, diakoni och mission. Vidare anges i inledningen att de som är vigda till uppdrag i kyrkan (diakoner och präster) genom kyrkans kallelse och sändning samt avgivna vagningslöften är förpliktade till Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära med ett särskilt ansvar inför stiftet med dess biskop och domkapitel. Uppdraget att främja och ha tillsyn delas av kyrkans vagningsstjänst och förtroendevalda. Begreppen främjande och tillsyn kan sägas stå för två kompletterande aspekter på stiftets episkopé-uppgifter. Episkopé är ett grekiskt ord som betyder »tillsyn, omsorg«. Ordet biskop har samma ursprung.

Utlandsarbetet ska ha en möjlighet att utvecklas gemensamt med vad som sker i Svenska kyrkan som helhet. Med utgångspunkt i utlandskyrkans verksamhet tillämpas därför kyrkoordningens regler så långt det är möjligt också för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i utlandet.

Ansvar för utlandskyrkan ligger i den kyrkliga organisationen på den nationella nivån men det har även en tydlig koppling till en biskop och domkapitlet i ett stift.

Utlandskyrkans gemensamma organisation ska främja och ha tillsyn över utlandsförsamlingarna och övriga verksamhetsorters uppgift att fira guds-

tjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. I detta syfte ska den gemensamma organisationen erbjuda utbildning och fortbildning samt andra insatser.

Främjandefunktionen

Det är betydligt fler uppgifter som behövs för utlandskyrkan än de som inryms i en stiftsstyrelsens främjandefunktion. Dessa förutsätter att det finns en nationell funktion som har ansvar för inriktning, finansiering av utlandskyrkan samt de åtgärder som faller under främjandefunktionen och det är naturligt att detta ligger på Svenska kyrkans nationella nivå. I den mån ansvaret inte faller på kyrkomötet eller kyrkostyrelsen ligger det på den av kyrkomötet tillsatta Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Självskrivnen ledamot i nämnden är den biskop som har i uppdrag att utöva tillsynen över utlandsverksamheten.

Kyrkokansliet i Uppsala är kansli för Svenska kyrkan i utlandet. På kyrkokansliet finns en särskild utlandskyrkoavdelning men verksamheten förutsätter en omfattande samverkan med andra avdelningar inom kyrkokansliet kring exempelvis ekonomi, rättsliga frågor, personalfrågor, fastighetsförvaltning, insamling och information. Den personal som sänds ut av nämnden är anställd på den nationella nivån.

Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet

En huvuduppgift för den av kyrkomötet tillsatta nämnden är att främja utvecklingen av församlingslivet i utlandsförsamlingarna. Med lyhördhet för församlingarnas önskemål och behov ska nämnden ta de initiativ som krävs, ansvara för fortbildning och annan personalutveckling. Vidare ska nämnden med ledning av de inriktningsmål och budgetramar som kyrkomötet fastställer leda och utveckla verksamheten. Nämndens uppdrag är reglerat i 10 kap. 6 § i kyrkoordningen.

Nämnden har nio ledamöter. Biskopen i Visby stift är självskrivnen ledamot i nämnden. Nämndens ordförande utses av kyrkomötet.

Tillsynsfunktionen

Tillsynsfunktionen är knuten till biskopen och domkapitlet i Visby stift. Biskopen i Visby stift har samma ansvar gentemot utlandsförsamlingarna och verksamhetsplatserna som gentemot församlingarna på Gotland. Genom att tillsynen för utlandskyrkan har förts till ett befintligt stift är den infogad i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur.

Domkapitlet i Visby stift har med anledning av sina vidgade uppgifter nio ledamöter mot i övriga stift sju. Av dessa ska en ledamot vara präst eller diakon som är eller varit anställd i utlandskyrkan och en ledamot ska utses av kyrkomötet. Den ledamot som kyrkomötet ska utse ska vid tidpunkten för valet, utöver att den tillhör Svenska kyrkan, vara valbar i en utlandsför-

samling. Präster och diakoner som är verksamma i utlandsförsamlingarna och på verksamhetsplatserna står i tillsynshänseende under Domkapitlet i Visby stift. De präster och diakoner som arbetar med utlandskyrkans frågor på kyrkokansliet i Uppsala omfattas däremot av Domkapitlets i Uppsala stifts tillsynsansvar.

Tillsynsuppdraget utövas av biskopen tillsammans med domkapitlet. Vid beredning av utlandsärenden till domkapitlet kan kyrkokansliet i Uppsala vid behov biträda med nödvändig sakkunskap. Det är biskopen i Visby stift som har uppdraget att vara visitator för utlandsförsamlingarna.

Utlandsförsamlingarna och deras prästers deltagande i biskopsval i Visby stift

Redan i och med de beslut som 2002 års kyrkomöte fattade med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse om tillsyns- och främjandefunktionerna för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar infördes övergångsbestämmelser för att utlandsförsamlingarna skulle få möjlighet att utöva inflytande på det då förestående valet av biskop i Visby stift. Åtta präster anställda i utlandskyrkan liksom åtta lekmannaelektorer valda av utlandsförsamlingarna samt ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet fick rösträtt.

Med anledning av en skrivelse från kyrkostyrelsen om fortsatt reglering av Svenska kyrkan i utlandet beslöt 2005 års kyrkomöte att utlandsförsamlingarnas rättighet att delta i valet av biskop i Visby stift skulle regleras i 8 kap. i kyrkoordningen vad gäller hur biskopar utses. Beslutet innebär även att en motsvarande ordning som gäller för val av elektorerna i Sverige tillämpas för utlandskyrkan det vill säga att varje utlandsförsamling får utse elektorerna till samma antal som det finns präster anställda för församlingen.

Sedan den 1 januari 2006 har präster som tjänstgör i en utlandsförsamling och lika många elektorerna från församlingarna samt ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet rösträtt vid val av biskop i Visby stift. Elektorerna utses bland dem som tillhör Svenska kyrkan och är valbara i församlingen, och de utses av de valda ledamöterna i församlingarnas kyrkoråd som tillhör Svenska kyrkan. Stiftsstyrelsen i Visby stift beslutar hur präster och elektorerna i utlandskyrkan samt ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet ska utöva sin rösträtt.

Församlingsinstruktion

När 2002 års kyrkomöte beslutade om tillsyns- och främjandefunktionerna för utlandsförsamlingarna infördes en bestämmelse i 36 kap. 2 § i kyrkoordningen där det angavs att utlandsförsamlingarna och verksamhetsplatserna inom utlandskyrkan var skyldiga att tillämpa kyrkoordningens bestämmelser bara om det var särskilt angivet. En av de regleringar som då infördes i 57 kap. i kyrkoordningen, vilket innehåller bestämmelser om tillsyn, var att utlandsförsamlingarna och övriga utlandsverksamheter inom utlandskyrkan

ska utarbeta en församlingsinstruktion. En sådan församlingsinstruktion ska innehålla ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Den ska också innehålla regler om fortbildning för personal som arbetar med gudstjänst, undervisning, diakoni och mission.

Församlingsinstruktionen för en utlandsförsamling utarbetas av kyrkoherden och kyrkorådet i samråd med Domkapitlet i Visby stift. Församlingsinstruktionen utfärdas av domkapitlet efter godkännande av kyrkoherde och kyrkoråd var för sig samt yttrande av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Församlingsinstruktionen för en verksamhetsplats utarbetas av kyrkoherden och Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet i samråd med Domkapitlet i Visby stift. Den utfärdas av domkapitlet efter godkännande av kyrkoherde och av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet var för sig. Efter det att domkapitlet utfärdat församlingsinstruktionen är den bindande för församlingen eller verksamhetsplatsen.

Församlingsordning

En utlandsförsamlings anknytning till Svenska kyrkan var tidigare reglerad genom en av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet fastställd stadga för utlandsförsamlingen. Detta bedömdes vara en i många fall juridiskt tveksam ordning då det inte är säkert att verksamhetslandets domstolar vid en tvist mellan Svenska kyrkan och en utlandsförsamling skulle anse en sådan stadga bindande. I sin skrivelse *Fortsatt reglering av Svenska kyrkan i utlandet* (KsSkr 2005:7) till 2005 års kyrkomöte konstaterade kyrkostyrelsen att motsvarande kunde sägas beträffande kyrkoordningen och utlandsförsamlingarna. Utlandsförsamlingarnas juridiska form växlar beroende på de olika ländernas lagstiftning. Hur skiftande den kan vara framgår av bilaga 2.

Kyrkostyrelsen ansåg därför inte att det var möjligt att lägga fram förslag om att det skulle tecknas avtal som bl.a. skulle förpliktiga utlandsförsamlingarna att följa kyrkoordningen utan konstaterade att det för närvarande var tillräckligt att utlandsförsamlingen själv uttalar önskemål om att den vill vara en del av Svenska kyrkan och att Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet beslutar vilka församlingar som tillhör utlandskyrkan. Kyrkostyrelsens förslag blev därför att införa bestämmelser i kyrkoordningen om att det ska finnas en församlingsordning för varje utlandsförsamling. I den ska det finnas bestämmelser om kyrkoordningens tillämplighet. Kyrkomötet beslutade om att införa en sådan reglering i kyrkoordningen.

Det finns därför sedan den 1 januari 2006 i 2 kap. 17 § i kyrkoordningen bestämmelser om att det ska finnas en församlingsordning för varje utlandsförsamling. I församlingsordningen ska det alltid finnas bestämmelser om församlingstillhörighet och om kyrkoordningen samt om rösträtt och valbarhet i församlingen.

Församlingsordningen bygger i huvudsak på de bestämmelser om församlingens organisation och beslutsformer som finns i kyrkoordningen. Det är möjligt att göra anpassningar till olika förutsättningar som kan gälla för enskilda utlandsförsamlingar. Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om församlingsordning.

Det är utlandsförsamlingens beslutande organ som ska fatta beslut om församlingsordning för den egna församlingen. För att gälla ska församlingsordningen vara fastställd av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet efter att Domkapitlet i Visby stift fått tillfälle att yttra sig.

Befattningar och tillsättning av präst i utlandskyrkan

I kyrkostyrelsens ovan nämnda skrivelse till 2005 års kyrkomöte fanns även förslag om att införa bestämmelser i 34 kap. 3 a och 12 a §§ i kyrkoordningen om vilka befattningar som gäller för en utlandsförsamling eller verksamhetsplats inom utlandskyrkan och om förtydliganden beträffande tillsättning av präst. Kyrkomötet följde kyrkostyrelsens förslag.

Utlandsförsamlingarnas delaktighet i beslut om anställning av präster är sedan den 1 januari 2006 reglerad i 34 kap. 12 a § i kyrkoordningen. Innan Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet beslutar om tillsättning av präst i utlandskyrkan med anställning på nationell nivå ska kyrkorådet i den berörda utlandsförsamlingen ges tillfälle att yttra sig över de behöriga sökandena.

11.2 Modell 1 – En modifierad Visbymodell med förstärkt demokratiskt inflytande

Den nu gällande organisationen av utlandskyrkans tillsyns- och främjandefunktion utvärderades på uppdrag av kyrkostyrelsen år 2006 av en extern utvärderare. Den genomförda utvärderingen visar på vissa brister i nuvarande organisation. Bland annat borde tillsyns- och främjandefunktionerna samordnas på ett annat sätt än i dag och det ansågs att frågorna kring utlandsförsamlingarnas demokratiska inflytande måste lösas.

Ett alternativ som utredningen diskuterat men avfärdat är att även flytta all utlandskyrkans verksamhet – det vill säga såväl främjandefunktioner och arbetsgivarroll som det nuvarande kansliets funktioner – till Visby stift som därmed skulle bli ett stift med två uppgifter: dels för församlingarna på Gotland dels för utlandskyrkan.

Utredningen har även prövat detta alternativ där fördelarna skulle vara att tillsyn och främjande hålls samman. De episkopala funktionerna och domkapitelsfunktionerna hålls samman i denna modell och med hänsyn till Gotlands begränsade storlek skulle stiftet i mycket fungera som ett utlandsstift – dock utan risk för att behöva kollidera med bestämmelserna i lagen om Svenska kyrkan.

Vid prövningen av detta alternativ har vi funnit att kostnaderna bör bli lägre än i modellen med eget utlandsstift. Kostnaderna är dock svåra att precisera eftersom utlandskyrkan i dag får sitt verksamhetsstöd från ett sammanhållet kyrkokansli. Tjänsterna på avdelningen för utlandskyrkan bör i sin helhet kunna föras över till Visby stift, vilket – förutom övergångskostnaderna i samband med flytten – bör vara kostnadsneutralt. Däremot skulle en del av resurserna från övriga avdelningar i kyrkokansliet vara svåra att flytta eftersom de även betjänar andra avdelningar. Kyrkokansliet skulle också gå miste om den i dag lätt tillgängliga kompetensen från utlandsavdelningen i sin övriga verksamhet.

Således behöver vissa kompetenser inom t.ex. ekonomi, juridik, personal behöva dubbleras alternativt lösas med tjänsteköp. Det går heller inte att utesluta att andra avdelningar i kyrkokansliet skulle få kompetensluckor i och med flytten och att den samlade kompetensen i det integrerade kyrkokansliet skulle minska.

Avgörande för att vi avråder från denna lösning är att denna modell över tiden riskerar att leda till att ansvaret för utlandskyrkan tunnas ut. I stället för att som i dag vara ett tydligt nationellt verksamhetsansvar som kräver den nationella nivåns engagemang, så skulle den nationella nivåns uppgift när det gäller utlandskyrkan förvandlas till ett finansiellt ansvar för en del av verksamheten i Visby stift. På kort tid skulle inte det bli ett problem eftersom det nu finns erfarenhet och kompetens när det gäller verksamheten i kyrkostyrelse och kyrkomöte, men detta skulle kunna tunnas ut med åren då andra frågor i stället skulle komma att uppta den nationella nivåns uppmärksamhet. Utredningen befarar att detta kan innebära att budgetprocessen i ekonomiskt pressade perioder skulle bli mindre bearbetad för utlandskyrkan än i dag, med medelsbrist för verksamheten som följd. Det vore också en nackdel i sig för utlandskyrkan om den skulle mista sin roll av att vara hela Svenska kyrkans angelägenhet.

Vi lämnar här i stället ett förslag till en modifiering av nuvarande organisation. Utgångspunkten i vår modell är det beslut som fattades av 2002 års kyrkomöte om främjande- och tillsynsfunktionen för utlandskyrkan samt de beslut som sedan dess har fattats av 2005 års kyrkomöte om fortsatt reglering av Svenska kyrkan i utlandet. Vidare utgår vi från de synpunkter som kom fram i samband med den tidigare nämnda utvärderingen.

11.2.1 REGLERING I KYRKOORDNINGEN

I enlighet med vad som beslutats av 2005 års kyrkomöte ska bestämmelser om utlandskyrkan i kyrkoordningen finnas i de olika kapitel där frågor regleras som är av betydelse även för utlandskyrkan.

11.2.2 TILLSYNSFUNKTIONEN

Om Svenska kyrkan väljer den här modellen föreslår vi inte några förändringar av tillsynsfunktionens lokalisering, utan i enlighet med vad som beslutades av 2002 års kyrkomöte ska Svenska kyrkans utlandsverksamhet vara inlemmad i Visby stifts tillsynsansvar. Domkapitlet i Visby stift ska därför vara utökat med två ledamöter. En av dessa ska vara präst eller diakon samt vara eller ha varit anställd i utlandskyrkan. Den andra ledamoten väljs av kyrkomötet. Denna ska vid tidpunkten för valet, förutom att tillhöra Svenska kyrkan, vara valbar i en utlandsförsamling.

Tillsynen är reglerad i 57 kap. i kyrkoordningen. I 1 § finns följande bestämmelser om tillsynen över församlingar och stift.

- 1 § Biskopen och domkapitlet skall ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och samfälligheter samt över verksamheten i stiftet. I tillsynen ingår
1. råd, stöd och hjälp, dels i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, dels i rättsliga frågor,
 2. utfärdande av församlingsinstruktion enligt 5–7 a §§,
 3. biskopens visitationer enligt 8 kap. 2 §,
 4. granskning av hur präster och diakoner utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften,
 5. prövning av behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst enligt 31 kap. 11 och 12 §§ och 32 kap. 11 och 12 §§,
 6. befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 § och 32 kap. 14 §, och
 7. beslutsprövning enligt 8–18 §§.

De första sex punkterna omfattar i dag även utlandskyrkan. Undantag gäller bara för beslutsprövning. Motivet för undantaget var att en sådan ordning för överprövning skulle kunna kollidera med de lagar som gäller i respektive verksamhetsland (se KsSkr 2002:7 s. 27).

Någon förändring avseende tillsynen över utlandskyrkan skulle i och för sig inte behöva ske med anledning av ett förstärkt demokratiskt inflytande.

11.2.3 BESLUTSPRÖVNING

När nu utlandskyrkans knytning till kyrkoordningen har blivit tydligare, och församlingsordningar börjar finnas i allt fler församlingar, finns det skäl att på nytt överväga om det vore lämpligt och möjligt att införa beslutsprövning även för beslut från utlandsförsamlingarna.

Beslutsprövningen har sitt ursprung i den kyrkokommunala strukturen och den laglighetsprövning som fanns före kyrka-stat-reformen. Eftersom beslutsfattandet och strukturen på kyrkans lokala och regionala nivå efter reformen i så hög grad kom att motsvara vad som hade gällt dessförinnan, ansågs det naturligt och rimligt att en motsvarighet till denna form av överprövning skulle finnas kvar. Den gör det möjligt för medlemmarna att få prö-

vat hos domkapitlet och ytterst hos Svenska kyrkans överklagandenämnd om beslut har tillkommit i rätt ordning och i övrigt följer kyrkoordningen och andra regler. Överprövningen kan bara leda till att ett beslut ska bestå eller upphävas, inte till något nytt beslut med annat innehåll. Om ett beslut har upphävts ska dess eventuella verkningar återställas så snart som möjligt, även om det medför extra kostnader. Det är dock inte alltid möjligt att fullt ut återgå till ett läge som var före beslutet, eftersom det kan finnas t.ex. civilrättsliga eller arbetsrättsliga regler som hindrar en fullständig återgång.

Med den funktion som beslutsprövningen har, talar mycket för att en liknande möjlighet att utöva kontroll över beslutsfattandet borde gälla även för utlandsförsamlingarna. Den som är medlem i en utlandsförsamling, som bidrar till verksamheten med sin medlemsavgift och andra insatser och som i val utser dem som ska ansvara för verksamheten, har ett lika berättigat intresse som en medlem här hemma att kunna få prövat om beslut fattats på ett korrekt sätt. En sådan möjlighet kan också ge ett tydligare genomslag för och öka medvetenheten om kyrkoordningen och andra gällande bestämmelser.

Är det då möjligt att ha beslutsprövning i församlingar som i sig själva är egna och varierande juridiska personer och som verkar i länder under andra rättsliga förutsättningar?

Det förhållandet att det omgivande samhällets lagar och regler skulle kunna kollidera med kyrkoordningen och den tillsyn som beslutsprövningen utgör, kan inträffa även inom landet. Även här gäller att kyrkoordningen får vika vid en eventuell konflikt mellan kyrkoordningen och lagstiftningen. Redan enligt nu gällande ordning är det för övrigt accepterat att utlandsförsamlingarna i sina egna församlingsordningar får avvika från det som annars gäller, om det är nödvändigt för att församlingen ska följa gällande rätt i det land där den är verksam (se 1 § i kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om församlingsordning för utlandsförsamlingar, SvKB 2006:2).

Att samhällets rättsregler i vissa fall kan hindra att beslutsprövningen fullt ut får genomslag, genom ett återställande av ett upphävt beslutsrättsverkningar, är inget som är utmärkande för utlandsförsamlingarnas förutsättningar utan gäller, som har angetts ovan, även för församlingar och stift inom landet. Dessa förhållanden bör alltså inte hindra att möjligheten till beslutsprövning införs även för utlandsförsamlingarna.

I de församlingsordningar som enligt 2 kap. 17 § ska finnas för varje utlandsförsamling ska det finnas bestämmelser om vilka av kyrkoordningens bestämmelser som gäller för församlingen, om församlingstillhörighet samt om rösträtt och valbarhet. I kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om församlingsordning (SvKB 2006:2) finns några utpekade områden i kyrkoordningen som obligatoriskt ska gälla för utlandsförsamlingarna. Vidare sägs att det i församlingsordningen ska anges att de kyrkoordnings-

bestämmelser som särskilt avser utlandskyrkan gäller för församlingen. Eftersom församlingsordningen beslutas av församlingens eget beslutande organ kan man säga att därmed görs kyrkoordningen i aktuella delar tillämplig i församlingen genom ett aktivt ställningstagande där.

Om beslutprövning införs för utlandsförsamlingarna är det rimligt att den hänförs till det som obligatoriskt ska gälla och som därmed också ska finnas omnämnt i församlingsordningen. Detta eftersom beslutsprövningen är en form av tillsyn som inte bör vara möjlig att själv välja om man vill omfattas av eller inte (såvida det inte är fråga om en avvikelse som är nödvändig p.g.a. verksamhetslandets lagstiftning).

Det finns dock vissa förhållanden som gör att en beslutsprövning för utlandsförsamlingarna inte i alla delar kan utformas på samma sätt som för församlingarna i Sverige.

Till att börja med kan konstateras att ett beslut i en i Sverige befintlig församling prövas mot kyrkoordningen som helhet. Om ett beslut befins strida mot kyrkoordningen, någon annan kyrklig bestämmelse eller någon rättsregel som Svenska kyrkan har att följa, ska beslutet upphävas (se 57 kap. 10 § 4 p.). Eftersom kyrkoordningen gäller för utlandsförsamlingarna bara när det är särskilt angivet, är det bara mot de faktiskt gällande bestämmelserna som beslutsprövningen i så fall skulle kunna göras. Det skulle alltså för de överprövande instanserna kunna innebära en större variation i de regelsystem som de har att göra prövningen emot. Samtidigt ska sägas att en större enhetlighet redan har åstadkommit i utlandsverksamheten genom tillkomsten av församlingsordningarna.

Församlingsordningen ska enligt kyrkostyrelsens beslut innehålla bestämmelser om församlingens beslutande organ och om kyrkorådet som församlingens styrelse. När det gäller själva beslutsfattandet sägs att församlingsordningens bestämmelser om det beslutande organets uppgifter och arbetsformer samt om kyrkorådets uppgifter och arbetsformer ska utgå från motsvarande reglering i kyrkoordningen (3 respektive 4 kap. i kyrkoordningen). Det ska också finnas bestämmelser om att den som har deltagit i avgörandet av ett ärende har rätt att reservera sig mot beslutet. Inom kyrkokansliet har det utarbetats en mall för församlingsordning som tar sin utgångspunkt i det som föreskrivs ska finnas reglerat.

Utöver möjligheten till vad som i övrigt regleras i församlingsordningen kan såväl kyrkoordningsregleringen som kyrkostyrelsens närmare bestämmelser vara aktuella att pröva beslut emot, om beslutsprövning införs för utlandsförsamlingarna. Likaså kan eventuella lokalt beslutade arbetsordningar och reglementen få betydelse vid en sådan formell prövning. Det ska alltså vara fråga om en prövning mot Svenska kyrkans eget, interna regelverk, inte mot lagstiftningen i det land där församlingen finns.

Prövningen bör – liksom det i dag gäller för församlingarna i Sverige – ske hos domkapitlet som första instans och ytterst hos Svenska kyrkans

överklagandenämnd. Likaså bör det vara medlemmar i utlandsförsamlingen över 16 år som kan begära beslutsprövning. Tiden för att kunna begära beslutsprövning – nu gällande tre veckor från tillkännagivandet på församlingens anslagstavla – bör vara tillräcklig även i dessa fall. Grunderna för prövningen som de anges i 57 kap. 10 § kan vara desamma, dock med en justering av punkten 4 så att där framgår att det i fråga om utlandskyrkan endast gäller de delar av kyrkoordningen som utlandskyrkan och den enskilda utlandsförsamlingen omfattas av.

11.2.4 FRÄMJANDEFUNKTIONEN

Om Svenska kyrkan väljer den här modellen föreslår vi att de främjandepgifter som annars tillkommer en stiftsstyrelse samt de uppgifter som därutöver tillkommer för utlandskyrkan, exempelvis anställning och ansvar för utsänd personal och för fastigheterna, i enlighet med vad som beslutats av 2002 års kyrkomöte fortsatt ska vara kvar på Svenska kyrkans nationella nivå. För att komma till rätta med de oklarheter som utlandsförsamlingarna anser råder mellan de olika organen på den nationella nivån föreslår vi en förändrad styrningsfunktion för utlandskyrkan. I stället för en av kyrkomötet tillsatt nämnd föreslår vi ett av kyrkostyrelsen tillsatt råd för utlandskyrkan. Vidare anser vi att det är nödvändigt att komma tillrätta med det demokratiska underskott som råder i dag. Vi föreslår därför att utlandsförsamlingarna ska få ett tydligt inflytande i rådet.

11.2.5 STYRNINGSFUNKTIONEN FÖR UTLANDSKYRKAN

Ställning och uppgifter för ett råd för utlandskyrkan

I 10 kap. 3 § i kyrkoordningen sägs att kyrkostyrelsen eller något annat organ som kyrkomötet bestämmer bl.a. ska »ansvara för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i andra länder«. Det innebär att styrelseansvaret för utlandskyrkan på nationell nivå faller på kyrkostyrelsen om det inte finns något annat av kyrkomötet tillsatt organ. Det är dock inte rimligt att kyrkostyrelsen självt skulle hantera alla ärenden som gäller utlandskyrkan. Därför bör under kyrkostyrelsen inrättas ett särskilt råd, Rådet för utlandskyrkan. För att markera nödvändigheten av ett sådant organ finns det anledning att i kyrkoordningen ange att det ska finnas ett råd för Svenska kyrkan i utlandet vars ledamöter utses av kyrkostyrelsen.

Utöver den allmänna och övergripande uppgiften att ansvara för arbetet bland svenskar i andra länder finns det ett antal konkreta uppgifter som nu ligger på Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Det gäller följande:

1. Beslut om vilka utlandsförsamlingar som tillhör Svenska kyrkan och vilka övriga utlandsverksamheter som ska finnas. (2 kap. 16 §)
2. Fastställande av församlingsordningar för utlandsförsamlingar. (2 kap. 17 §)

3. Främja församlinglivet i utlandskyrkan. (10 kap. 6 §)
4. Ledamöterna deltar i val av biskop i Visby stift. (8 kap. 14 a §)
5. Bestämma det antal präster som ska finnas inom utlandskyrkan. (34 kap. 3 a §)
6. Tillsätta befattningar som präst i utlandskyrkan med anställning på nationell nivå (34 kap. 12 a §)
7. Vid tillsättning av en präst lämna handlingar till domkapitlet för yttrande. (34 kap. 13 §)
8. Yttra sig innan domkapitlet utfärdar eller ändrar en församlingsinstruktion för en utlandsförsamling. (57 kap. 7 a §)
9. Tillsammans med kyrkoherden utarbeta och godkänna församlingsinstruktion för en annan verksamhetsplats. (57 kap. 7 a §)

Dessa olika uppgifter behöver inte hållas samman hos ett organ. Den första punkten innefattar de mest övergripande besluten och rör frågor om resursanvändning även i relation till andra uppgifter på nationell nivå. Beslut av detta slag bör ligga hos kyrkostyrelsen även om det blir en uppgift för Rådet för utlandskyrkan att bereda besluten. Övriga beslut bör kyrkostyrelsen delegera till Rådet för utlandskyrkan.

Det är kyrkostyrelsen som förutsätts delegera beslut och uppgifter till Rådet för utlandskyrkan. Det är alltså kyrkostyrelsen som genom bestämmelserna i kyrkoordningen från kyrkomötet får ansvaret för de uppräknade uppgifterna. I annat fall riskerar ansvarsförhållandena att bli otydliga. I praktiken är det rimligt att det blir rådet som på uppdrag från kyrkostyrelsen svarar för punkterna 2, 3 och 5 samt 9 i uppräknningen ovan. Detta bör klart framgå av arbetsordningen för rådet. Uppgiften i punkt 1 bör ligga kvar hos kyrkostyrelsen eftersom det är ett ärende av särskild vikt men besluten ska fattas efter beredning hos rådet. För att tydliggöra hur vi tänker oss rådets funktion finns som bilaga 4 ett förslag till en arbetsordning.

Sammansättning av ett råd för utlandskyrkan

Rådet för utlandskyrkan föreslås få nio ledamöter. Rådets ordförande bör vara biskopen i Visby stift och fyra ledamöter vara nominerade från utlandskyrkan. Ledamöterna ska, i analogi med bestämmelserna för övriga förtroendeorgan i Svenska kyrkan, inte vara anställda i utlandskyrkan lokalt eller på nationell nivå. Det finns samlingar med representanter för utlandsförsamlingarna och nätverk via Internet som kan användas när det gäller att nominera personer till rådet.

En del av de uppgifter som Rådet för utlandskyrkan ska svara för har likheter med de uppgifter som ligger hos en stiftsstyrelse. Det gäller i första hand den grundläggande uppgiften att främja församlinglivet. De kyrkoordningsreglerade uppgifter som förutsätts bli delegerade från kyrkostyrelsen är betingade av verksamhetens särskilda karaktär.

Vårt förslag att biskopen ska vara självskriven ordförande i rådet kan ses som en avvikelse från det som annars gäller för valda organ inom Svenska kyrkans demokratiska organisation.

Utredningen har prövat om det även är möjligt att inom denna modell bättre tillgodose principerna om en sammanhållen stiftsledning för Rådet för utlandskyrkan. Den nämnda principen ligger till grund för att biskopen är självskriven ordförande inte bara i domkapitlet utan även i stiftsstyrelsen. I konsekvens med vad som gäller för en stiftsstyrelse skulle då ordförandeskapet också vara en uppgift för biskopen i Visby stift.

11.2.6 BISKOPEN

Ytterligare en åtgärd som kan bidra till en förbättrad samordning mellan tillsyns- och främjandefunktionerna är att biskopen i Visby stift även ska ha en arbetsplats på kyrkokansliet i Uppsala.

Utlandskyrkans demokratiska inflytande är, vilket framgår av vår redogörelse i detta avsnitt, redan genom bestämmelser i kyrkoordningen reglerat avseende representation i Domkapitlet i Visby stift samt deltagande i val av biskop i Visby stift. Detta demokratiska inflytande ska naturligtvis vara kvar.

I denna modifierade Visbymodell av utlandskyrkan föreslår vi att det demokratiska inflytandet utöver representation i Rådet för utlandskyrkan även ska utökas med rösträtt i kyrkoval och mandat i kyrkomötet.

11.2.7 ÖVERVÄGANDEN

Väljer Svenska kyrkan att genomföra den modifierade Visbymodell vi beskriver här kommer vi till rätta med det demokratiska underskott som nu finns i Svenska kyrkan i utlandet. Utlandsförsamlingarna blir representerade på den nationella nivån genom fyra ledamöter i Rådet för utlandskyrkan.

Genom att i stället för som i dag ha styrfunktionerna på en av kyrkomötet utsedd nämnd föreslår vi att de ska ligga på ett av kyrkostyrelsen utsett råd. Bland de kritiska röster som har hörts om nuvarande organisation har bl.a. nämnts att nämnden har en otydlig ställning i förhållande till den nationella nivåns högsta verkställande organ kyrkostyrelsen. Kyrkostyrelsen har redan i dag ansvar för ekonomi och ekumenik och är arbetsgivare för all utsänd personal. Vidare måste nämnden vända sig till kyrkostyrelsen i principiella frågor. Genom vårt förslag att det i kyrkoordningen ska vara reglerat att det ska finnas ett råd för utlandskyrkan som ska utses av kyrkostyrelsen uppnår vi en tydligare koppling mellan styrfunktionen för utlandskyrkan och kyrkostyrelsen.

Modellen kommer däremot inte helt tillrätta med det delade ansvaret för främjande- och tillsynsfunktionerna. Enligt den utvärdering som gjorts av utlandskyrkans nuvarande organisation är det inte en optimal lösning. Redan i det underlag som fanns inför 2002 års kyrkomötes beslut påtalade

man att det är viktigt att uppgifterna främjande och tillsyn hålls ihop då de delvis är två sidor av samma episkopala uppdrag. Detta hoppades man kunna uppnå genom att biskopen som redan var ordförande i domkapitlet också blev självskrivnen ledamot i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Av utvärderingen framgår det att detta inte uppnåtts.

Vi hoppas dock delvis komma till rätta med detta genom vårt förslag att biskopen i Visby stift ska vara självskrivnen ordförande i Rådet för utlandskyrkan. Biskopen skulle helt och fullt tillsammans med domkapitlet svara för tillsynen. Ansvar för främjandet blir däremot begränsat, då biskopen i Visby stift inte har säte i kyrkostyrelsen. Inget hindrar dock att kyrkostyrelsen vid behov – t.ex. i samband med förslag till budget – kallar biskopen till sitt sammanträde.

Eftersom utredningens uppfattning, i likhet med andra utredningars, är att utlandskyrkan är en uppgift för den samlade kyrkan kommer främjandeuppgifterna att behöva ligga kvar på den nationella nivån. Någon överföring av detta ansvar till stiftsstyrelsen i Visby kan inte ske. För att underlätta Visbybiskopens behov av administrativt och annat stöd för främjandeuppgiften behöver sambandet mellan Visbybiskopen och kyrkokansliet i Uppsala förstärkas. Därför föreslår vi att biskopen i Visby stift även ska ha en arbetsplats på kyrkokansliet i Uppsala.

Med de föreslagna ändringarna menar vi att denna modell medför förbättringar men inte helt svarar mot direktiven i den del som avser att undvika oklara styrfunktioner. Väljer Svenska kyrkan den här modellen finns det, oaktat att man stärker det demokratiska inflytandet i utlandskyrkan, ändå risk för att organisationen även i fortsättningen kommer att diskuteras och ifrågasättas på samma grunder som i dag vilket inte skulle gynna den verksamhet som bedrivs inom utlandskyrkan.

11.3 Modell 2 – Ett eget utlandsstift

I utredningens uppdrag ingår att behandla förutsättningar och möjligheter för utlandskyrkan att utgöra ett helt nytt stift med egna funktioner såsom domkapitel och stiftsstyrelse. En sådan modell skulle antingen kunna innebära ett renodlat eget utlandsstift eller ett eget utlandsstift med nationellt inflytande.

Vi kommer i det följande att ge en beskrivning av hur ett eget utlandsstift skulle komma att se ut, dels om det skulle vara ett renodlat eget utlandsstift, dels om det skulle vara ett eget utlandsstift med nationellt inflytande. Innan vi går in på att beskriva själva modellen ska vi belysa några rättsliga frågor.

I lagen om Svenska kyrkan sägs följande:

- 4 § Församlingen är lokal enhet inom Svenska kyrkan och omfattar de personer som tillhör Svenska kyrkan och är bosatta inom församlingens område.

Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.

Det kan också finnas icke-territoriella församlingar.

De församlingar som regleras i lagen om Svenska kyrkan är alltså med vissa undantag territoriella. I förarbetena har uttalats att det är Svenska kyrkan som efter relationsändringen själv avgör om det ska finnas icke-territoriella församlingar vid sidan av de territoriella.

När det gäller stiftet sägs i samma lag:

- 5 § Stiftet är regional enhet inom Svenska kyrkan och omfattar församlingarna inom stiftets område.

Stiftets grundläggande uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingarnas liv.

För varje stift skall det finnas en biskop.

Stiftet omfattar alltså församlingarna inom stiftets område »vilket innebär att territorialprincipen gäller också för den regionala nivån« (prop. 1997/98:116 s. 54). De som tillhör Svenska kyrkan tillhör alltså inte bara en församling utan också det stift inom vilket församlingen är belägen.

Det kan noteras att det inte finns någon bestämmelse i lagen om att det också kan finnas *icke-territoriella stift*. I förarbetena finns heller inga uttalanden som antyder att det funnits ett resonemang om detta. Däremot nämndes utlandsförsamlingarna i samband med att man resonerade om stiftet som den regionala, territoriella enheten inom Svenska kyrkan: »När det gäller Svenska kyrkans församlingar i utlandet kan den föreslagna lösningen inte anses hindra att de knyts till ett stift *inom landet* [vår kursivering]« (nämnda proposition s. 54 – 55). Vidare konstaterades att den ordningen redan gällde för de icke-territoriella församlingar som då fanns, fränsett Hovförsamlingen, och att den ordningen alltså skulle kunna bestå.

Av lagen om trossamfund framgår hur Trossamfundet Svenska kyrkan och dess olika – delar församlingar, samfälligheter och stift – ska betraktas rättsligt. Där sägs:

- 5 § Med registrerat trossamfund avses
1. Svenska kyrkan, och
 2. trossamfund som har registrerats enligt denna lag.

- 13 § Självständiga organisatoriska delar av ett trossamfund som har registrerats enligt denna lag får också registreras, om de uppfyller kraven i 7 §. För registrerade organisatoriska delar gäller bestämmelserna i 8 §, 9 § andra stycket och 10–12 §§.

Svenska kyrkans församlingar, kyrkliga samfälligheter och stift är registrerade organisatoriska delar av Svenska kyrkan. [vår kursivering]

Detta innebär att det i trossamfundslagen – till skillnad från vad som gäller för andra samfund som vill registrera sig – uttryckligen regleras vad som kan vara en »registrerad organisatorisk del« av Svenska kyrkan. Och eftersom församlingar, samfälligheter (beskrivs som »sammanslutningar« av församlingar) och stift i sin tur definieras i lagen om Svenska kyrkan, har lagstiftaren bestämt vad som kan vara en sådan organisatorisk del.

Själva konstruktionen med registrerat trossamfund och registrerade organisatoriska delar tillkom vid kyrka-stat-reformen för att ge Svenska kyrkan och andra trossamfund en ny rättslig form att verka i. I förarbetena (prop. 1997/98:116 s. 21) uttalades:

Alla trossamfund bör ges möjlighet att i formellt och rättsligt hänseende uppträda som just trossamfund. Den svenska rättsordningen ger emellertid inte utrymme för detta. Det bör därför skapas en särskild associationsform för trossamfund.

Detta innebär att Svenska kyrkan som trossamfund, liksom församlingar, samfälligheter och stift, genom lagen har fått en form som gör att man kan uppträda som juridiska personer, dvs. ta på sig rättigheter och skyldigheter, företräda som parter inför domstol m.m.

Vilken betydelse har då detta för frågan om bildandet av ett eget utlandsstift för utlandskyrkan?

Med det sätt på vilket ett stift nu beskrivs i lagen om Svenska kyrkan och mot bakgrund av de förarbetsuttalanden som finns, tycks det inte finnas utrymme för att skapa ett icke-territoriellt utlandsstift som samtidigt skulle kunna bli en registrerad organisatorisk del av Svenska kyrkan. Lagen nämner inte att det också kan finnas icke-territoriella stift. Tvärtom tycks man utgå från att utlandsförsamlingar, på samma sätt som icke-territoriella församlingar, ska kunna knytas till ett stift inom landet, och territorialprincipen betonas.

Detta tyder på att bara de territoriella stiftens avses med »stift« i lagstiftarens mening, och därför är det också sådana stift som kan få rättskapacitet

som registrerade organisatoriska delar. Det är i och för sig också logiskt att den svenska lagstiftaren begränsade sig till vad som finns inom svenskt territorium, i alla fall när det är fråga om vilka juridiska personer som ska vara självständiga rättssubjekt i den egna rättsordningen. Ett icke-territoriellt stift av det slag som här diskuteras skulle dessutom komma att utgöras av ett antal utlandsförsamlingar som i sin tur verkar i olika juridiska former i sina respektive länder, något som komplicerar saken ytterligare.

Samtidigt bör framhållas att den nya rättsliga form som valdes för Svenska kyrkan i och med relationsändringen byggde på de förhållanden som då rådde. Syftet var att bevara kyrkans identitet och grundstruktur som den såg ut och alla förarbetsuttalanden utgår från det som då var känt. Ändå skulle lagstiftningen inte förhindra framtida förändringar inom Svenska kyrkan. Därför kan det vara vanskligt att av formuleringar i förarbetena dra några definitiva slutsatser om hur ett icke-territoriellt stift skulle komma att behandlas om det anmäldes för registrering hos Kammarkollegiet.

Om Svenska kyrkan vill skapa ett eget utlandsstift och inordna detta i den rättsliga form som gäller för kyrkan i övrigt, vore en utväg att försöka få en lagändring till stånd så att det i lagen om Svenska kyrkan öppnas för möjligheten att också ha icke-territoriella stift. För ändringar i denna lag gäller dock en särskild beslutsordning – antingen två likalydande beslut i riksdagen med val emellan, eller ett beslut med särskild majoritet och andel av riksdagens ledamöter.

11.3.2 ÖVERVÄGANDEN

Av den rättsliga analysen framgår det att det torde krävas en ändring av lagen om Svenska kyrkan om Svenska kyrkan väljer att inrätta ett helt nytt, eget utlandsstift. Enligt vår uppfattning finns det starka skäl att avstå från att göra en framställan till regeringen om att ändra denna lag. Utredningen är helt enig på denna punkt. Vi redovisar ändå nedan den beredning vi gjort i ärendet eftersom det ingår i våra direktiv och då kravet på ett eget utlandsstift framförts vid flera kyrkomöten.

11.3.3 ETT RENODLAT EGET UTLANDSSTIFT

Reglering i kyrkoordningen

I kyrkoordningens tredje avdelning finns den reglering som avser stiften. I 6 kap. finns bestämmelser om stiftets uppdrag. I 7 kap. finns bestämmelser om de beslutande organen stiftsfullmäktige, stiftsstyrelsen och nämnderna. I 8 kap. finns bestämmelser om biskop, biskopens uppgifter, kontraktsprostens uppgifter samt om hur en biskop utses. I 9 kap. finns bestämmelser om domkapitlet. Om Svenska kyrkan väljer att inrätta ett helt nytt, eget utlandsstift är det den här regleringen i kyrkoordningen som kommer att utgöra mall. Det innebär bl.a. att det tillskapas motsvarande organ som i övriga stift.

Stiftsfullmäktige

Mot denna bakgrund kommer ett utlandsstift i likhet med övriga stift att ha ett stiftsfullmäktige. Antalet ledamöter i stiftsfullmäktige ska enligt 7 kap. 4 § i kyrkoordningen vara minst 41, och utöver dem ska det finnas ett antal ersättare. Valet av dessa ledamöter och ersättare skulle kunna ske på liknande sätt som i Sverige i samband med kyrkovalet. Ett sådant valsysteem skulle kunna konstrueras så att platserna kom att besättas med ledamöter från de större församlingarna. En annan möjlighet skulle vara att varje församling/verksamhetsplats skulle ha en ledamot och ersättare i stiftsfullmäktige och att varje församling/verksamhetsplats skulle få utse dessa.

Stiftsstyrelse

I likhet med övriga stift kommer ett utlandsstift att ha en stiftsstyrelse som förutom att företräda stiftet som juridisk person också kommer att vara beredande och verkställande organ för stiftsfullmäktige. I analogi med övriga stiftsstyrelser bör biskopen vara ordförande i stiftsstyrelsen.

Stiftsstyrelsen för utlandsstiftet skulle komma att få en annorlunda karaktär än övriga stiftsstyrelser. Utöver att svara för uppgifter som normalt ankommer på stift skulle denna styrelse svara för ytterligare ett antal uppgifter som inte ligger inom övriga stiftsstyrelsers kompetensområde. Den skulle behöva fastställa församlingsordningar samt ansvara för den övergripande och långsiktiga planeringen, prioriteringsfrågorna och inriktningen av utlandskyrkans verksamhet, vidare ha arbetsgivaransvar för den personal som inte anställs lokalt av varje utlandsförsamling.

Biskopen

I likhet med biskopar i övriga stift kommer biskopen för utlandsstiftet att ha samma uppgifter som finns angivna i kyrkoordningens bestämmelser i 8 kap. 1 §. När det gäller biskopens uppgifter kan det vara värt att notera att biskopen för utlandsstiftet inte kommer att utöva sin vigningsfunktion mer än möjligtvis vid något enstaka tillfälle eftersom vigning inte sker särskilt för utlandstjänstgöring. Något teologiskt problem utgör knappast detta. Redan i dag gäller för Uppsala stift att ärkebiskopen uppdrar åt biskopen i Uppsala stift att fullgöra uppgiften att viga präster och diakoner för hela stiftet. Biskopen för utlandsstiftet bör vara stationerad inom Sverige. En lämplig ort för verksamheten är Uppsala, med tanke på att kansliet sedan lång tid legat där och verksamheten letts därifrån. En bostad skulle behöva införskaffas till biskopen.

Biskopen i utlandsstiftet utses på motsvarande sätt som övriga biskopar utses enligt kyrkoordningens bestämmelser i 8 kap.

Domkapitel

I likhet med övriga stift kommer ett eget utlandsstift att ha ett domkapitel. Domkapitlets sammansättning bör likna den sammansättning övriga domkapitel har och väljas på motsvarande sätt. I det domkapitlet kommer det i likhet med övriga domkapitel att behöva finnas en ersättare för biskopen. Det skulle kunna vara en av kyrkoherdarna i utlandsförsamlingarna.

Domkapitlet i utlandsstiftet skulle i likhet med övriga domkapitel ha till uppgift att behörighetsförklara sökande till tjänster, yttra sig i olika frågor, svara för tillsynen tillsammans med biskopen, fatta beslut om behörighet för vigningstjänsten samt fastställa församlingsinstruktioner.

Domkyrka

Utlandsstiftet kan behöva ha en utpekad kyrka som man särskilt relaterar till såsom motsvarande övriga stifts domkyrka eller dela Uppsala domkyrka med Uppsala stift. Om man beslutar att någon av kyrkorna utomlands ska vara domkyrka är det naturligtast att välja mellan kyrkorna i Paris eller London, som varande de platser där verksamheten är äldst. Blir det en av kyrkorna utomlands som blir den kyrka som utlandsstiftet särskilt kommer att relatera till bör kyrkoherden i den församlingen vara den som är ersättare för biskopen i domkapitlet.

Eget stiftskansli

I likhet med övriga stift kommer ett eget utlandsstift att ha ett eget kansli för att ha hand om de stiftsgemensamma angelägenheterna. Kansliet bör ha en kanslichef som leder kansliets arbete och utövar de arbetsledande funktionerna gentemot personalen. Kansliet skulle ha i uppgift att främja verksamheten i utlandsförsamlingarna och på verksamhetsplatserna, vidare ekonomifrågor, beredning och verkställighet av ärenden för stiftsstyrelse och domkapitel, personalfrågor, kompetensutveckling, främjande av arbetet bland förtroendevalda och anställda m.m. Vissa funktioner inom bl.a. HR och, löner och skatter m.m., insamling, kommunikation, ekonomi och fastighet kan eventuellt köpas från annat håll.

Utlandskyrkans stiftskansli kan lämpligen samlokaliseras med kyrkokansliet i Uppsala. Vissa funktioner kommer även i fortsättningen att behöva hållas samman och en samlokalisering skulle underlätta möjligheten att ha vissa gemensamma funktioner och köpa tjänster av kyrkokansliet.

Om man skulle välja en sådan lösning att utlandsstiftets kansli skulle anlita kyrkokansliet, och köpa en stor del av sina uppgifter därifrån, kan det nya stiftskansliet beräknas ha ungefärligen den omfattning som avdelningen för utlandskyrkan i dag har på kyrkokansliet. En komplettering av kansliet kan behöva ske med ytterligare några personer med juristkompetens, sekreterarkompetens bl. a. för biskopen, ytterligare regionchef m.m.

Omfattningen på det nya stiftskansliet kan beräknas till åtta personer med köp av tjänster motsvarande ungefärligen lika stor omfattning.

Personalfrågor

Det finns två olika alternativ för hur frågan om anställning av personal för utlandskyrkans verksamhet skulle kunna lösas inom ramen för ett utlandsstift.

Alternativ A

Församlingsanställd personal

All personal anställs i respektive utlandsförsamling/verksamhetsplats. På det mindre antal platser där det inte finns någon juridisk person som kan anställa anställs personalen av stiftsstyrelsen. För närvarande är tio platser sådana filialer, nämligen Aten, Bangkok, Dubai, Hongkong, Rhodos, Rotterdam, San Agustín, Singapore, Skagen och Torrevieja.

En fördel med ett sådant alternativ skulle vara att det blev en tydlig parallell mellan förhållandena i våra församlingar utomlands och i våra församlingar inom landet. Kyrkorådet skulle ha ansvaret för att det finns tillräckligt med personal med rätt kvalifikationer. Kyrkorådet skulle utse kyrkoherde och kyrkoherden den övriga personal som behövs i församlingen.

För att skapa någon form av likhet mellan de ekonomiska förutsättningarna för all personal som arbetar inom utlandskyrkan skulle det behövas någon sorts avtal som reglerar villkoren för personalen, dvs. ett utlandsavtal både för utsänd och lokalt anställd personal.

Detta alternativ förutsätter att stiftet överför de ekonomiska resurser till församlingarna som krävs för att de ska kunna klara av personalkostnaderna. Inrättande av nya befattningar skulle inte kunna ske utan stiftets godkännande.

Utlandsstiftets uppgift skulle i det här alternativet vara att stödja rekryteringsarbetet och svara för församlingens gemensamma frågor, ge konsultativt stöd i HR-frågor till församlingarna och kyrkoherdarna samt svara för gemensamma kompetensutvecklingsprogram och personalsamlingar.

Alternativ B

Stiftsanställd och lokalt anställd personal

Den personal som sänds från Sverige anställs av utlandsstiftet. Den personal som anställs lokalt anställs av respektive församling. Detta alternativ är en fortsättning av den uppdelning som finns i dag.

Alternativ B skulle kräva ett arbete med att skapa goda former för hur församlingarna ska få utöva inflytande över i första hand tillsättningarna av kyrkoherdetjänsterna. En förskjutning i balansen mellan vad som nu bestäms nationellt respektive lokalt får inte uteslutas.

Alternativ B skulle komma att likna det som gäller i de övriga stiftet vad avser personalen på stiftskanslierna. Det kan dock vara värt att notera att i förhållande till de övriga stiftet skulle utlandsstiftets personal på stiftskansliet komma att utgöra en minoritet då den överväldigande majoriteten av personal inom utlandsstiftet skulle vara utlandsanställd. Biskoparna i stiftet har inte längre några chefsfunktioner i förhållande till prästerna i församlingarna. För att undvika att biskopen i utlandsstiftet får en annan relation till prästerna i utlandsförsamlingarna än vad en biskop har till prästerna i Sverige får det förutsättas att det inte skulle vara någon skillnad härvidlag i ett utlandsstift. Arbetsgivaren skulle därför i likhet med vad som gäller i övriga stift vara fristående från tillsynsfunktionen, vilken skulle utövas av biskop och domkapitel. En omfattande diskussion om denna förändring biskopens chefsfunktioner i förhållande till prästerna ägde rum i samband med relationsförändringen mellan stat och kyrka.

Fastighetsfrågor

Ett eget utlandsstift skulle behöva ansvara för fastighetsfrågor för de fastigheter och lägenheter som i dag ägs av Trossamfundet Svenska kyrkan eller Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet samt ge stöd till de lokala församlingar som äger eller förhyr fastigheter och lägenheter. Antalet objekt är omfattande och deras standard ofta låg p.g.a. eftersatt underhåll.

I dag är de tjänster som är förenade med fastighetsfrågor integrerade i kyrkokansliet där ekonomiavdelningen svarar för dem. De hanterar utöver de fastigheter som ägs eller förhyrs av Trossamfundet Svenska kyrkan eller av Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet även de som ägs eller förhyrs av utlandsförsamlingarna. Att bryta upp detta skulle innebära både kompetensbortfall i övergången och ökade kostnader. Utlandsstiftet skulle därför fortsättningsvis behöva handla upp tjänsterna från kyrkokansliet.

Ekonomi

Ett utlandsstift skulle dels behöva få anslag från den nationella nivån på motsvarande nivå som i dag för verksamheten utomlands (beräknat till ca 93 miljoner år 2011), dels behöva få anslag för de tillkommande kostnader som ett internationellt stiftsfullmäktige, en internationell stiftsstyrelse och domkapitel medför. Vidare för en viss utökning av kanslipersonalen för att klara styrorganen samt för biskopens kostnader (lön, lönebikostnader, resor, bostad m.m.).

Utlandsstiftet bör även få uppdraget av kyrkostyrelsen att svara för förvaltningen av Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet och därmed ta ansvar för de fastigheter som ägs av stiftelsen. Frågan hur de fastigheter som ägs av Trossamfundet Svenska kyrkan ska behandlas skulle behövas övervägas ytterligare eftersom ett ägarbyte till ett eget utlandsstift kan utlösa kapitalvinstbeskattning.

Utlandsstiftets omfattning

Utlandsstiftet skulle omfatta cirka 45 församlingar och verksamhetsplatser. Cirka 50 präster är verksamma inom utlandskyrkan. Utöver det är ytterligare cirka 120 anställda: bl.a. assistenter, varav en del diakoner, musiker, husmödrar, assistenter inom sjömansvården och sekreterare. Personalen är till övervägande delen utsänd men ett sextiotal är lokalt anställda. Till sin storlek kan utlandsstiftet närmast jämföras med Visby stift, även om avstånden är väsentligt längre. I jämförelse med övriga stift är det en liten personal.

Eftersom en kyrkotillhörig som flyttar ut från Sverige eller som inte längre är folkbokförd i Sverige inte med automatik blir registrerad som medlem i en utlandsförsamling när den personen flyttar så krävs det en aktiv handling från den kyrkotillhöriga för att bli medlem i en utlandsförsamling. Det är även möjligt att bli medlem i en utlandsförsamling fastän man fortfarande är kyrkobokförd i en församling i Sverige. Medlemstalen mellan en församling i Sverige och en församling utomlands går därför inte att jämföra.

Valfrågor

Om ett eget utlandsstift skulle skapas bör det även utgöra en egen valkrets i kyrkovalet. Utlandsstiftet skulle i paritet med övriga stift behöva vara representerat i kyrkomötet med minst två mandat. Någon utökning av antalet ledamöter i kyrkomötet skulle detta inte behöva föranleda. Alla kyrkotillhöriga bosatta utomlands med uppnådd ålder av 16 år skulle vara röstberättigade i kyrkovalet. Församlingarna utomlands skulle komma att få hantera en stor del av informationen till de röstberättigade. För att få rösta förutsätts det någon form av registrering för att en aktuell förteckning över de röstberättigade ska kunna upprättas.

Kostnader för ett eget utlandsstift

Utöver den finansiering av utlandskyrkans verksamhet som den nationella nivån står för i dag skulle bildandet av ett eget utlandsstift kräva ett utökad finansiellt stöd. I år 2009 uppgår den nationella nivåns finansiering till 63 miljoner kronor. Det kan i detta sammanhang vara värt att notera att utöver den nationella nivåns finansiering tas 36 miljoner ut från Stiftelsen för Svenska kyrkan i utlandet. Den möjligheten är snart uttömd, och då kommer den nationella nivåns årliga finansieringsbehov av utlandskyrkans verksamhet att uppgå till närmare 100 miljoner kronor.

Det kommer till kostnader för en biskop vilka beräknas uppgå till cirka 1 miljon kronor, vidare för ett stiftsfullmäktige med två sammanträden om året vilket kan beräknas uppgå till cirka 1 miljon kronor. En internationell stiftsstyrelse och domkapitel med regelbundna sammanträden kommer även att medföra tillkommande kostnader som översiktligt beräknas uppgå till

cirka 800 000 kronor per år beroende av sammansättning, reslängd, antal arvodesdagar m.m. Köp av tjänster från kyrkokansliet medför en 25 % kostnadsökning (moms mellan de olika organisationerna) med ytterligare ca 3 miljoner kronor. Den sammanlagda årliga kostnadsökningen kan således uppskattas till 5,8 miljoner kronor.

11.3.4 ETT UTLANDSSTIFT MED NATIONELLT INFLYTANDE

Här beskrivs enbart de delar som skulle komma att skilja detta alternativ från ett renodlat eget utlandsstift.

Stiftsfullmäktige

Ett utlandsstift kommer i likhet med övriga stift att ha ett stiftsfullmäktige. Antalet ledamöter i stiftsfullmäktige ska enligt 7 kap. 4 § i kyrkoordningen vara minst 41, och utöver dem ska det finnas ett antal ersättare. Hälften av ledamöterna bör utses av kyrkomötet och hälften av utlandsförsamlingarna. Valet av ledamöter och ersättare från utlandsförsamlingarna skulle kunna ske på motsvarande sätt som i Sverige i samband med kyrkovalet. Valet av de övriga ledamöterna och ersättarna kan först ske när kyrkomötet samlas första gången i en ny mandatperiod.

Stiftsstyrelse

Utlandsstiftet kommer i likhet med övriga stift att ha en stiftsstyrelse. Till skillnad från övriga stiftsstyrelser behöver den vara partsammansatt med ledamöter och ersättare dels från den nationella nivån, dels från utlandsförsamlingarna. Det avgörande skälet för detta är att Svenska kyrkan i utlandet anses som en nationell angelägenhet då den berör alla kyrkans medlemmar. Vidare att finansieringen av verksamheten till stor del kommer att vara beroende framgent av medel från den nationella nivån samt kollekter. Ytterligare ett skäl till varför stiftsstyrelsen bör vara partsammansatt är att verksamheten till så stor del avser personer som är kyrkobokförda i Sverige. I analogi med övriga stiftsstyrelser bör biskopen vara ordförande i stiftsstyrelsen.

Domkapitel

Utlandsstiftet kommer i likhet med övriga stift att ha ett domkapitel. Domkapitlets sammansättning bör likna den sammansättning övriga domkapitel har och väljas på motsvarande sätt. I likhet med övriga domkapitel bör utlandsstiftet ha en ersättare för biskopen i domkapitlet. Denna bör vara erfaren kyrkoherde, gärna med utlandserfarenhet. Det är svårt att välja någon av de utsända kyrkoherdarna till ersättare i domkapitlet då de utsänds för en relativt begränsad period.

11.3.5 ÖVERVÄGANDEN

Vi kan inledningsvis konstatera att det inte är första gången en utredning prövar möjligheten att utlandskyrkan skulle kunna bilda ett eget utlandsstift. Frågan har behandlats i såväl utredningar som vid flera kyrkomöten under förra århundradet. *Ärkestiftsutredningen* är en av de senast gjorda utredningarna som har diskuterat möjligheten. Perspektivet i den utredningen var framför allt att lösa vissa frågor inom Uppsala stift, men eftersom ärkebiskopen visiterade utlandsförsamlingarna fanns det skäl att beröra även dem.

Diskussionen i utredningen var inte särskilt omfattande, framför allt ur perspektivet att en sådan ordning inte hade potential att lösa de frågor som var aktuella inom Uppsala stift. Det konstaterades dock att en sådan ordning skulle ge en klar struktur och att episkopéfunktionen skulle bli tydlig. Frågor som handlade om styrning, val och ekonomi konstaterade man däremot skulle behöva ses igenom närmare. Utredningen genomförde inte någon närmare belysning av de frågorna utan valde i stället att mer utförligt gå igenom två andra alternativ på lösning av vissa frågor inom Uppsala stift.

1998 års SKUT-utredning berörde också frågan om ett eget utlandsstift i sitt betänkande *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter*. Den konstaterade att det skulle svara mot önskemålet om att ha tillgång till biskop och få en kontinuitet i visitationsverksamheten. Det skulle också ge utlandsförsamlingarna samma möjligheter till påverkan vid val i stift och på nationell nivå som församlingarna i Sverige. Utredningen gick däremot inte närmare in på de skilda frågorna och hur de skulle kunna lösas. I stället valde de en annan lösning för utlandskyrkans organisation.

De två utredningarna har mycket summariskt gått igenom några frågor om utlandskyrkan som ett eget utlandsstift. Det ska naturligtvis noteras att det har skett utifrån de lägen som då gällde, t.ex. den kyrkolagstiftning som gällde när ärkestiftsutredningen lade sitt förslag. Vi har i vår utredning försökt att ge en bild av hur ett eget utlandsstift skulle kunna vara organiserat utifrån de förutsättningar som nu ges genom regleringen i kyrkoordningen. Och vi finner då flera betydande svårigheter att hantera.

Om Svenska kyrkan väljer att inrätta ett eget utlandsstift kommer det med nödvändighet att vara icke-territoriellt. Något icke-territoriellt stift finns varken i lagen om Svenska kyrkan eller i kyrkoordningen. För att inrätta ett eget utlandsstift kommer det därför att krävas att riksdagen beslutar om en ändring av lagen om Svenska kyrkan och i den för in att det även kan finnas icke-territoriella stift samt att kyrkomötet fattar beslut om ändringar i kyrkoordningen. I samband med de förarbeten som genomfördes inför relationsförändringarna mellan Svenska kyrkan och staten betonades att det skulle vara fråga om en långsiktig lösning. Vi anser därför att det är alltför tidigt att ta upp samtal med regeringen för att få till stånd en förändring av lagen om Svenska kyrkan. Ett eget utlandsstift ser vi därför inte som en lämplig lösning.

Om Svenska kyrkan ändå skulle välja att inrätta ett eget utlandsstift kan det enligt vår uppfattning inte avvika i grunden från den reglering i kyrkoordningen som gäller för stift. Men ett eget utlandsstift kommer med nödvändighet att vara icke-territoriellt, även om varje församling i sin församlingsordning anger det område för vilket den har ansvar. Samtidigt måste vi konstatera att församlingarnas ansvar inom utlandskyrkan bygger på en annan idé än den grundläggande territorialprincipen som råder för församlingarna i Sverige. I en utlandsförsamling är det de människor som finns inom området som står i centrum. En utlandsförsamling definieras inte i första hand genom några geografiska gränser inom vilka man är folk- och kyrkobokförd utan av människor som tillsammans möts och firar gudstjänst där. Det är exempelvis möjligt att vara medlem i en utlandsförsamling samtidigt som man är kyrkobokförd i en församling i Sverige.

Utöver de uppdrag som ett stift har enligt 6 kap. i kyrkoordningen skulle ytterligare ett antal uppdrag behöva ingå för ett utlandsstift. Flera av dessa motsvarar uppdrag som enligt regleringen i kyrkoordningen ligger på sällskapsnivå; andra återfinns på den nationella nivån. Detta kan medföra att det blir svårt med anknytningen mellan utlandsstiftet och övriga stift i Sverige då utlandsstiftet skulle få en helt annan karaktär än övriga stift.

Väljer Svenska kyrkan att bilda ett eget utlandsstift får utlandskyrkan samma sammanhållna struktur för tillsyn och främjande som verksamheten i Sverige. Vidare skulle det vara ett sätt att komma tillrätta med det demokratiska underskott som råder i utlandskyrkan för närvarande, genom att utlandsstiftet skulle bilda en egen valkrets och bli representerat såväl på den nationella nivån i kyrkomöte som på stiftsnivå i stiftsfullmäktige och stiftsstyrelse. Vi kan konstatera att ett eget utlandsstift inte är den enda möjligheten att komma tillrätta med det demokratiska underskott som råder i dag.

I likhet med vad tidigare utredningar och kyrkomöten påpekat vill även vi påtala att det finns risk för att utlandskyrkans verksamhet kan komma att uppfattas som något utlandsförsamlingarna ska ha hela det ekonomiska ansvaret för om Svenska kyrkan väljer att inrätta ett eget utlandsstift. Av vår bakgrundsbeskrivning framgår det att verkligheten är en helt annan. Utlandskyrkans verksamhet kan därför inte enbart vara en angelägenhet för utlandsförsamlingarna. Rörligheten bland Svenska kyrkans medlemmar har ökat betydligt. Många av oss tillbringar en kortare eller längre tid utomlands. Även bland dem som under en period är bosatta utomlands och är aktiva medlemmar i utlandsförsamlingar finns det vissa som fortfarande är kyrkobokförda i Sverige och därför betalar sin kyrkoavgift där.

Att de till medlemsantalet små utlandsförsamlingarna i ett eget utlandsstift skulle ta hela det ekonomiska ansvaret för alla medlemmar i Svenska kyrkan som vistas där kan vi inte se som en möjlig framtida lösning. Vi har därför även prövat om det skulle vara möjligt att för utlandsförsamlingarna tillämpa den inkomst- och kostnadsutjämning som sker mellan för-

samlingarna i Sverige men kommit fram till att det inte är möjligt. Vi har tidigare i kapitlet Utlandskyrkans finansiering redovisat de såväl praktiska som principiella svårigheter som finns. Det är därför enligt vår uppfattning självklart att den nationella nivån även i fortsättningen ska ha – och för ett eget utlandsstift skulle behöva vara med och finansiera – merparten av verksamhetskostnaderna.

Om Svenska kyrkan väljer att bilda ett eget utlandsstift skulle stödet från den nationella nivån komma att ges som en form av bidrag till stiftet. Det här kommer att vara frågan om en annan typ av bidrag än det stiftsbidrag som utbetalas till övriga stift eftersom det inte går att föra in utlandsförsamlingarna i det utjämningsssystem som vi har inom landet. Det finns dessutom enligt vår uppfattning större risk för att den nationella nivån vid ett kärvare ekonomiskt läge skulle ha lättare för att skära ned ett sådant bidrag till ett eget utlandsstift än om utlandskyrkan vore kvar som ett eget ansvarsområde för den nationella nivån.

Eftersom finansieringen av verksamheten inom ett eget utlandsstift till stor del skulle bli beroende av medel från den nationella nivån samt av kollekter finns det enligt vår uppfattning risk för att ett utlandsstifts självständighet blir beskuren eftersom den nationella nivån har ett legitimt behov av att se till att tilldelade medel används på avsett sätt. Det är därför vi också valt att beskriva ett alternativ av modellen med ett eget utlandsstift där inflytandet från den nationella nivån skulle vara tydligt reglerat genom representation från den nationella nivån i stiftsfullmäktige och stiftsstyrelse. Detta skulle i sin tur kunna komma att upplevas som att kyrkomötet »smygvägen« införde ett stift som existerar på den nationella nivån.

Uppdraget som biskop i ett eget utlandsstift ska enligt vår uppfattning inte skilja sig från andra biskopars. Vi ifrågasätter därför om en biskop som inte är direkt indragen i arbetsledning eller utövar chefskap i utlandskyrkan skulle ha arbetsuppgifter av sådan omfattning att det skulle fylla en biskopstjänst. Samtidigt vill vi betona att utlandsförsamlingarna fäster stor vikt vid den biskopliga närvaron t.ex. vid mottagningsgudstjänster, församlingshögtider, jubileer och visitationer. Biskopens närvaro vid sådana tillfällen är av stor betydelse för dem som står i vigningstjänsten, för kyrkoråd och församlingsbor. Biskopen är också av stor betydelse för församlingens möjligheter att skapa relationer med andra kyrkors ledningar, och med samhälle och näringsliv.

I samband med relationsändringen behandlades frågan om var präster som arbetade i församlingar skulle vara anställda. Stiftsanställning betraktades som ett undantag. Vi kan konstatera att man i mindre eller större utsträckning skulle behöva frångå den principen vid anställning av personal för utlandskyrkans verksamhet om Svenska kyrkan valde att inrätta ett eget utlandsstift.

Om man skulle välja att lösa personalfrågorna i enlighet med det ovan angivna alternativ B skulle det innebära att alla i vigningstjänsten var stifts-anställdas tillsammans med en stor grupp annan personal. Den överväldigande majoriteten av personal inom ett eget utlandsstift skulle komma att vara utlandsanställd och stiftskansliets personal skulle utgöra en minoritet. Ett förhållande som helt skulle skilja ett eget utlandsstift från övriga stift. Skulle man välja alternativ A skulle enbart den personal som är utsänd till verksamhetsplatser ha en stiftsanställning (förutom dem som skulle arbeta på stiftskansliet). Vi ser dock svårigheter att finansiera den modellen.

Om Svenska kyrkan väljer att inrätta ett eget utlandsstift ser vi ändå ur flera aspekter fördelar med alternativ B. Det är enligt vår uppfattning viktigt att de som tjänstgör som kyrkoherdar i våra utlandsförsamlingar är utsända från Svenska kyrkan i Sverige och modellen liknar mest den modell som gäller för övriga stift.

Om Svenska kyrkan väljer att inrätta ett eget utlandsstift skulle det som vi tidigare nämnt behöva ansvara för fastighetsfrågor. Det enklaste skulle vara om hyresavtalen överfördes till det egna utlandsstiftet och ägarbyte genomfördes beträffande fastigheter och lägenheter. Att överföra hyresavtal som Trossamfundet Svenska kyrkan har tecknat för utlandskyrkans verksamhet utomlands till ett eget utlandsstift skulle vara möjligt att genomföra utan alltför höga kostnader. En betydligt mer komplicerad del gäller de fastigheter som i dag ägs av Trossamfundet Svenska kyrkan eller Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet. Ett ägarbyte skulle medföra stora kostnader för kapitalvinster. Någon form av avtal skulle istället behöva skrivas mellan fastighetsägarna och det egna utlandsstiftet. I avtalet skulle kostnader för reparationer och underhåll samt eventuella hyror regleras.

Vid vår bedömning av de olika modellerna har vi ställt oss frågan vad som bäst skulle gynna utlandsförsamlingarna och deras behov? Om Svenska kyrkan väljer att inrätta ett eget utlandsstift kan vi konstatera att de fördelar som vi kan se med ett sådant inte vägs upp av de svårigheter och nackdelar det för med sig. Till detta kommer de ökade kostnader som inrättandet av ett eget utlandsstift skulle innebära. Någon möjlighet att finansiera en del av dessa tillkommande kostnader genom att ta ut en kyrkoavgift i förhållande till vars och ens inkomst från den som är kyrkotillhörig finns inte då vi bl.a. saknar uppgifter om inkomster från den som är kyrkotillhörig men inte folkbokförd i Sverige.

Det har också visat sig att det inte är möjligt att på utlandsförsamlingarna tillämpa den inkomst- och kostnadsutjämning som sker inom utjämnings-systemet mellan församlingarna i Sverige. I princip kommer enbart de ytterligare ekonomiska medel som den nationella nivån skulle behöva skjuta till att gå till en ökad administration. De skulle inte ge några ytterligare medel till verksamheten inom utlandskyrkan. Det är dessutom kostnader som på lång sikt skulle kunna bli svåra för den nationella nivån att bära.

11.4 Modell 3 – Knytning till flera stift

Under hand har i utredningen diskuterats ytterligare en annan organisationsform än de som nämns i direktiven, nämligen möjligheten att dela upp de olika utlandsförsamlingarna mellan stiftet.

Grundtanken är att alla stift ska vara med och ta ansvar för utlandsverksamheten och att denna verksamhet ska vara en naturlig del av varje stifts ansvarsområde. Ett motiv för denna lösning skulle vara att öka intresse och engagemang för utlandsförsamlingarna i stiftet och i församlingarna i Sverige med fokus på de församlingar som stiftet bär särskilt ansvar för.

Församlingarna delas mellan stiftet och de olika uppgifterna fördelas mellan stiftets stiftsstyrelser och domkapitel respektive biskopar på sedvanligt sätt. Vi redogör här för en sådan modell i två olika utformningar.

11.4.1 FÖRSAMLINGARNA TILLFÖRS STIFTET

Utlandsförsamlingarna delas mellan de olika stiftet. Det skulle innebära att varje stift fick ett antal olika utlandsförsamlingar att ta ansvar för. Varje stift skulle på detta sätt få hand om tre till fem utlandsförsamlingar i något land eller något större område. En fördelning kan ske efter olika principer, t.ex. verksamheternas karaktär eller utifrån ett närhetsperspektiv. Det kan vara lämpligt att ett stift har ansvar för församlingar inom ett geografiskt begränsat område. I praktiken skulle en uppdelning innebära att varje stift fick i uppdrag att svara för främjande och tillsyn för tre till fem utlandsförsamlingar eller verksamhetsplatser.

Vad skulle då en sådan uppdelning innebära för stiftet och för utlandsförsamlingarna?

Förändringar för stiftet

Utlandsförsamlingarna som tillförs stiftet skulle ingå som stiftets övriga församlingar, med den skillnaden att de är belägna i utlandet. Stiftsstyrelsen skulle svara för främjandearbetet också i dessa församlingar och domkapitlet svara för tillsynen tillsammans med biskopen. Biskopen skulle visitera dessa församlingar på samma sätt som församlingarna inom det territoriella stiftet visiteras.

Kyrkoordningen

I kyrkoordningens tredje avdelning finns bestämmelser om stiftet. Dessa bestämmelser skulle behöva kompletteras vad avser stiftets uppdrag (6 kap.), om de beslutande organen (7 kap.), om biskopens uppgifter m.m. (8 kap.) samt om domkapitlet (9 kap.). I 44 kap. finns bestämmelser om bl.a. stiftsbidrag.

Varje stift skulle behöva ha bestämmelser om att stiftet också har ansvar för några församlingar i utlandet. Vidare skulle bestämmelserna om val

till stiftsfullmäktige behöva kompletteras på så sätt att också medlemmar i utlandsförsamlingarna deltar i valet, i form som säkerställer att de blir representerade som egen valkrets. Vidare kan bestämmelserna om val till domkapitlet och val av biskop behöva förändras så att vigda och lekmän från utlandsförsamlingarna deltar i valet. Det bör även övervägas om särskilda regler ska skapas som garanterar att representanter från utlandsförsamlingarna finns med i domkapitel eller andra stiftsorgan.

När det gäller stiftsfullmäktige skapas en särskild valkrets för utlandsförsamlingarna. 13 sådana valkretsar införs därmed och bestämmelser måste införas om vilka länder eller områden i länder som ingår i respektive valkrets inom de olika stiftet. Bestämmelser behövs även om hur många ledamöter som ska väljas i utlandsvalkretsen till stiftsfullmäktige eftersom det inte är möjligt att ta fram röstlängder som för valkretsar inom landet. Valen bör genomföras som val till kyrkomötet enligt förslag i denna utredning.

Visby domkapitel tillförsäkras i nuläget perspektiv från utlandsverksamheten genom att domkapitlet där, i jämförelse med andra domkapitel, utökats med ledamöter från utlandskyrkan. En präst eller diakon väljs bland dem som står i utlandstjänst och en lekmanledamot ska utses som är valbar inom någon av utlandsförsamlingarna, allt i enlighet med bestämmelserna i 9 kap. 2a och 19 §§ i kyrkoordningen. Att präster (och diakoner om andra remitterade förslag genomförs) ska ingå i valkorporationen i varje stift är självklart. Däremot bör det övervägas ytterligare om bestämmelser ska införas för att säkerställa att det i alla domkapitel finns vigda ledamöter och lekmanledamöter från utlandsförsamlingarna. Ett sådant förfarande skulle dock öka inflytandet från stiftens utlandsdel i förhållande till delen inom landet på ett oproportionerligt sätt. Kostnaderna skulle också öka väsentligt för domkapitlets sammanträden.

När det gäller biskopsval behöver bestämmelserna i 8 kap. i kyrkoordningen ändras för samtliga stift så att präster (diakoner) och lekmän deltar i biskopsvalet på samma sätt som motsvarande i församlingarna inom stiftets territorium. Bestämmelserna i 8 kap. 14a och 23 a §§ i kyrkoordningen anpassas till att gälla samtliga stift.

Bestämmelser bör införas antingen i 44 kap. om ekonomisk utjämning eller i bestämmelser utfärdade av kyrkostyrelsen om grunderna för stiftet att få bidrag för verksamheten i utlandsförsamlingarna.

Varje stift har i denna modell att anta församlingsordning respektive församlingsinstruktion för sina utlandsförsamlingar. Bestämmelserna i dessa delar behöver anpassas till att gälla samtliga stift (2 kap. 16 och 17 §§ samt 57 kap. 7 a § i kyrkoordningen).

Vi har här inte utfört i kyrkoordningstext de olika förändringar som behövs för att genomföra den diskuterade modellen.

Ekonomi och personal

Till varje stift skulle även föras det ekonomiska ansvaret liksom personalansvaret för den utsända personalen. Gruppen utsända skulle kunna variera mellan fem och tio personer av skilda yrkeskategorier för vilka ett särskilt utlandsavtal ska tillämpas liksom skattelagstiftning i skilda länder. I personalansvaret ingår även ansvar för arbetsmiljö, personalutveckling, samtalsstöd vid kriser, konfliktbearbetning m.m.

Utlandsförsamlingarna får förutom stöd i form av personal även visst ekonomiskt stöd avvägt i förhållande till egen lokal ekonomi och verksamhetens karaktär. Fastighetsbeståndet ägs av Trossamfundet Svenska kyrkan, Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet eller lokalt. Om verksamheten ska föras till stiftet får även de ekonomiska insatser som görs vad avser fastigheterna belasta stiftet.

Det får antas att de ekonomiska insatser som görs på nationell nivå för utlandskyrkan åtminstone delvis skulle kunna överföras till stiftet. Det kan dock ske först efter ett omsorgsfullt utredande om hur dessa ska fördelas och vilka uppgifter som kvarstår på nationell nivå. Eventuellt får ett särskilt bidrag skapas för verksamheten eller bidragen inkorporeras inom stiftsbidragssystemet. Reglering bör ske i 44 kap. i kyrkoordningen eller i särskilda bestämmelser utfärdade av kyrkostyrelsen om stiftsbidragen.

Den insamlingsverksamhet som bedrivs för utlandskyrkan flyttar ut till stiftet. Konsekvent vore även att ansvaret för kollekt till stiftets utlandsförsamlingar flyttade från nationell nivå till stiftet. Bestämmelserna i 43 kap. i kyrkoordningen borde då förändras så att stiftet fick ta upp ytterligare stiftskollekt och antalet rikskollekt något minskade (43 kap. 4 och 5 §§).

Fastigheter

Frågan om fastigheternas ägandeförhållanden är synnerligen komplicerad med olika ägare i utlandet och i Sverige. Av inte minst skattemässiga skäl vore det direkt olämpligt att överföra t.ex. Trossamfundets Svenska kyrkan eller Stiftelsens Svenska kyrkan i utlandet fastighetsinnehav till stiftet. I stället bör man föranstalta om hur stiftet ersätter ägarna för fastighetskostnader.

Stiftskansli

Stiftskanslierna i de olika stiftet kommer genom en fördelning av utlandsförsamlingarna att få ett nytt antal arbetsuppgifter. Främjandet vad gäller arbetet med kompetensutveckling, ledarutveckling, kurser och konferenser kan tillföra utlandsförsamlingarna breda möjligheter och värdefull förnyelse.

Vissa frågor kommer dock att vara helt nya för stiftskanslierna: tillämpning av utlandsavtal, rekrytering av utlandspersonal samt skatte- och försäkringsfrågor. Kompetens rörande lagstiftning och förhållanden i det aktuella området byggs upp, och stiftet säkerställer att utlandsförsamlingen får

det stöd den behöver. Kompetens för insamlingsarbetet behöver tillförsäkras stiftskanslierna.

En kompetens behöver byggas upp inom de tretton stifteten vad gäller svenskers utlandsboende, trender, utveckling i olika länder m.m.

Även om uppgifterna fördelas mellan olika befattningshavare inom stiftskanslierna är det knappast troligt att så omfattande uppgifter kan klaras inom befintliga resurser, utan anställning av ytterligare medarbetare behövs. En översiktlig bedömning ger vid handen att det kan röra sig om ett par personer för varje stiftskansli.

Ansvarstagade

Med stor naturlighet skulle varje stift särskilt värna och intressera sig för arbetet i de församlingar som man fått förtroende att ha hand om. Deras utveckling och växt, glädjeämnen och problematik kommer att vara av stort intresse och väcka engagemang både i stiftets organ och i enskilda hemmaförsamlingar. För många i stifteten skulle ett särskilt ansvarstagande för några församlingar i utlandet otvetydigt betyda ökat intresse och engagemang för utlandsverksamheten. Närhet är en viktig faktor vad gäller engagemang.

Kommunikation

Utlandskyrkan hålls i dag fram som en samlad enhet i kommunikationsarbetet, dvs. kommunikationen är sammanhållen, strategiskt planerad för att nå målgrupper och med ett sammanhållet budskap. Målgruppen – utlandsboende, turister, ungdomar och backpackers – har inget särskilt intresse av vilket stift som har hand om verksamheten, utan nås effektivast av en sammanhållen kommunikation. Även om stifteten har ett fördelat ansvar för främjande och tillsyn behöver även i fortsättningen den övergripande kommunikationen hållas samman.

Kyrkokansliet

Även om en fördelning sker av församlingarna till stifteten behöver en fortsatt kompetens finnas centralt vad gäller de fastigheter som Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet och Trossamfundet Svenska kyrkan äger. Det har tidigare angetts att det av skattemässiga skäl vore olämpligt att överföra fastigheterna till nya ägare. Ägaren till fastigheterna (stiftelsen respektive trossamfundet) har behov av att följa fastigheternas status och svara för deras underhåll. Kostnaden för den löpande driften och investeringar belastar stifteten och församlingarna.

I övrigt avvecklas den avdelning som finns för Svenska kyrkan i utlandet. En samordning av kommunikationsarbetet sker dock inom informationsavdelningen. Inom kyrkokansliet behöver kompetens finnas kvar inom utlandspersonalsområdet (avtal, skatter, förmåner) med tanke på den utlandserso-

nal som i övrigt finns inom det internationella området. En minskning av antalet medarbetare kan uppskattningsvis röra sig om 10 till 15 personer.

11.4.2 BISKOPLIG TILLSYN FÖRDELAS

Alla biskopar med i tillsynen

Med tanke på de avsevärda förändringar som en fördelning av utlandsförsamlingarna på de 13 stiftet skulle innebära har utredningen diskuterat även andra alternativ med innebörden att det endast är den biskopliga tillsynen som fördelas mellan stiftet. Varje biskop skulle således få ansvar för tillsynen över några församlingar, fördelade efter i stort samma ordning som angetts för fördelningen av församlingarna i det tidigare alternativet. I övrigt skulle styrning, ledning och administration hållas på nationell nivå.

Varje biskop skulle alltså utöva tillsyn i några av de församlingar som tillhör utlandskyrkan. En närhet mellan biskop och församling skulle med stor säkerhet uppstå och möjligheterna till stöd och hjälp i det pastorala arbetet vara stora liksom möjligheten till tillsyn.

En uppdelning av tillsynen föreslås i denna modell inte innebära att t.ex. församlingsinstruktionen – ett av visitationens viktigaste instrument – skulle behandlas i biskopens domkapitel utan i det domkapitel till vilket utlandsförsamlingarna i övrigt hör. Det innebär att visiterande biskop till vilken tillsynen förts inte skulle vara preses i det domkapitel där frågor om en utlandspräst eller diakon behandlas.

I praktiken skulle denna modell innebära ett återgående till tidigare praxis då alla biskopar tid efter annan fick i uppdrag att visitera utlandsförsamlingarna, även om en ökad kontinuitet skulle uppstå. I dag finns dock högre krav på samspel mellan församling, kyrkoherde och domkapitel än tidigare, bl.a. genom arbetet med församlingsinstruktioner samt för utlandskyrkans del, även delvis arbetet med församlingsordningar.

En regional indelning

Ytterligare en modell som prövats är att endast några av biskoparna deltog i tillsynen genom en regionalisering. Vi har översiktligt nämnt möjligheten av att Europa delas i två regioner och att den amerikanska kontinenten blir en region samt att Mellanöstern, Asien och Australien blir en region.

Precis som i den tidigare modellen skulle tillsynen knytas till biskopen medan stiftet inte skulle få några ytterligare uppgifter utan övriga funktioner finnas på nationell nivå.

Som i den tidigare modellen skulle det vara tydligt att det är just tillsynen som biskopen har hand om och att relationen till biskopen avser pastorala råd, gudstjänstfrågor m.m. samt att biskopen visiterar församlingarna.

Fördelen i ett regionalt uppdelat alternativ är att respektive biskop skulle få en bredare erfarenhet genom ansvar för ett större antal församlingar. Där-

emot kvarstår att tillsynsfrågorna inte skulle behandlas i biskopens eget domkapitel utan i det domkapitel där utlandsyrkans frågor i övrigt behandlas.

Ett ytterligare alternativ vore att respektive domkapitel hade hand om ärenden från var sin region. Det skulle i analogi med förhållandena i dag innebära att representation från utlandskyrkan skulle införas i dessa domkapitel på liknande villkor som i Visby stift i dag, med åtföljande kostnader.

Nationell nivå

Förtroendemannaorganet på nationell nivå skulle i båda dessa alternativ svara för det övergripande ansvaret för verksamheten. I intet fall skulle det vara möjligt för mer än en biskop att vara ledamot i organet och i detta kunna påverka verksamhet och beslut. Övriga skulle av naturliga skäl få stå utanför det organ som styr verksamheten.

Ett enda domkapitel – eventuellt Domkapitlet i Uppsala – skulle svara för domkapitelfunktionerna under ordförandeskap av ärkebiskopen.

De anställda skulle som i dag ha en enda arbetsgivare medan de alltefter verksamhetsort skulle ha olika biskopar för den pastoral omsorgen och tillsynen.

11.4.3 ÖVERVÄGANDEN

Det finns tydliga fördelar med ett breddat ansvarstagande för utlandsförsamlingarna. I den första versionen av modell 3 finns möjligheter till ett väsentligen breddat engagemang för utlandsverksamheten. Stiftens får ett vidgat ansvar och kan i sin tur engagera församlingarna inom respektive stift för utlandsförsamlingarna. Återkopplingen mellan ute och hemma skulle kunna stärkas när församlingarna särskilt relateras till ett stift.

Utlandsförsamlingarna skulle få tillgång till en biskop i tillräcklig grad och den enskilda biskopens ansvarsbörda skulle inte ökas väsentligt. Stödet från respektive stiftskansli skulle kunna vara stimulerande och inspirera till nyansatser och utveckling. Uppdraget för utredningen – att föra samman tillsyn och främjande – löses genom att främjandet sköts av den stiftsstyrelse där biskopen är ordförande och tillsynen i det domkapitel där biskopen är preses.

I de alternativ där det enbart är tillsynen som fördelas mellan biskoparna, medan stiftens inte är indragna, kanske vissa vinster rörande engagemanget för utlandsförsamlingarna även kan vinnas inom stiftet.

Vi ser dock att modellerna medför väsentliga svårigheter som inte väger upp eventuella fördelar.

Församlingarna tillförs stiftens

Utlandsförsamlingarna har i dag i första hand sin gemenskap med andra utlandsförsamlingar. Det är naturligt eftersom de lever under på många sätt liknande villkor. Även om anknytningen till regelverket inom Svenska kyr-

kan i övrigt ökat under senare år har församlingarna dock inte alls samma villkor som en församling inom landet. Den överströmning av idéer, möten mellan kyrkoråd från olika delar av världen och kollegial gemenskap med personal från andra utlandskyrkor som i dag förekommer skulle bytas mot motsvarande sammanhang inom ett av stiften. Det svarar inte alls mot de behov som finns i utlandsförsamlingarna, som i stället har mycket att lära och inspiration för sin utveckling att hämta hos andra utlandsförsamlingar. En uppdelning mellan stiften svarar alltså inte mot utlandsförsamlingarnas eller verksamhetens behov. Det blir i stället de inhemska stiften och deras behov som sätts i centrum. Vi anser inte att detta ska styra utformningen av verksamheten i utlandet.

Svenska kyrkan i utlandet har sedan början setts som ett ansvar för hela Svenska kyrkan. Det kan visserligen hävdas att detta förstärks om några församlingar tillförs ett stift. Å andra sidan finns det fara för att det blir ett helt diversifierat ansvar, innebärande att helheten blir ointressant och att ingen har mandat att ta ansvar för den. Vi ser det som en risk att det omfattande stöd och engagemang som utlandskyrkan i dag har snarast skulle minska när det reduceras till ansvar för några församlingar i något eller några länder.

Förutom frågan om vems behov en sådan modell svarar mot ser vi andra svårigheter. Dessa ligger inte i första hand på det organisatoriska planet inom stiften med domkapitel och andra styrelser och organ, utan har i stället mest att göra med att hela den övergripande planeringen för Svenska kyrkan rörande verksamheten i utlandet hindras.

Ett stift som får ansvar för vissa församlingar kommer att ha stor omsorg om dessa. De övergripande perspektiven om planering på lång sikt, om svenskars flyttströmmar utomlands och om företagsetableringar och turisttrender kommer dock knappast att få den generella behandling som de förtjänar. Det är endast mot bakgrund av en samlad sådan kunskap som strategiska beslut kan fattas om verksamheten, nyetableringar, förändringar eller nedläggningar av befintlig verksamhet etc. Vi ser stora risker att det endast blir utvecklings- och bevarandeperspektiv för den nuvarande utlandsverksamheten som gör sig gällande i stiften och att det blir svårt att åstadkomma samsyn och utvecklingsplaner, när frågorna ska behandlas i 13 stift.

Svenska kyrkan bedriver i dag en viktig samverkan med olika organ i sin utlandskyrkoverksamhet. Det gäller t.ex. övriga nordiska utlandskyrkor men också med internationella organ inom området, med Sjöfartsverket, UD och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Sådan samverkan skulle bli komplicerad om ansvaret fördelas på stiften.

Om Svenska kyrkan väljer en modell som denna berör det även nationell nivå som i dag samnyttjar resurser inom området utlandspersonal med den internationella verksamheten. Detta område är synnerligen komplext och svårigheterna att ha utlandspersonal ska inte underskattas. Om stiften tar över dessa frågor behöver nationell nivå även fortsättningsvis ha egen kom-

petens inom området med tanke på det sjuttioåttal utsända som finns i övrig internationell verksamhet.

Andra komplicerande faktorer rör det demokratiska medinflytandet från utlandsförsamlingarna och hur det ska ges uttryck i de 13 stifteten. Även om förändringar görs i regelverket finns risk att utlandsförsamlingarna inte får det inflytande de rimligen bör ha och att det demokratiska underskottet bevaras eller till och med förstärks om inte representation finns i alla domkapitel som behandlar ärenden från utlandsförsamlingarna. Vi vill skapa en ordning där utlandsförsamlingarna så långt möjligt får ha avgörande inflytande över sin utveckling och verksamhet. Dessa modeller svarar inte mot en sådan inriktning.

Modellen medför knappast några ekonomiska besparingar. Stifteten behöver tillföras ytterligare kompetens och översiktliga beräkningar ger inte vid handen att antalet anställda på den nationella nivån skulle minska i motsvarande mån.

Tillsyn och främjande skulle hållas samman. Samtidigt är det att notera att verksamheten i utlandet med dess relativt sett få orter till skillnad från i dag skulle hanteras inom 13 olika domkapitel och stiftsstyrelser. På ett plan hålls alltså tillsyn och främjande samman medan det i stället åtskiljs genom att det hanteras i tretton olika stift.

Den biskopliga tillsynen fördelas

Även här ser vi att de fördelar som skulle finnas med att fördela det biskopliga ansvaret mellan alla eller några biskopar också innebär komplikationer. Vi är övertygade om att biskoparna kommer att se utlandsförsamlingarna och tillsynen över dem som en viktig och inspirerande uppgift. Församlingarna kommer utan tvekan att ha tillgång till en biskop i tillräcklig grad både för församlingens festtillfällen och för visitationer och pastorala frågor. Det blir kyrkokansliets uppgift att hålla samman arbetet med de 13 biskoparna.

Ur ett annat perspektiv ser vi dock svårigheter. Personalen, främst präster och diakoner, kommer inte att kunna uppleva en enda pastoral linje eller huvudfåra; i stället kan det komma att röra sig om flera olika pastorala bedömanden och inriktningar. Visserligen tillämpas de lokalt – men att hålla samman en organisation med en arbetsgivare för personalen och flera biskopar – fyra till tretton – blir en komplicerad och komplex uppgift. Det är svårt att se att en sådan modell gagnar utlandsförsamlingarna eller verksamheten. Det löser inte alls utredningens uppdrag att söka närma och hålla samman tillsyn och främjande; snarare blir det än mer spretigt eftersom fler biskopar skulle delta i tillsynen.

På nationellt plan skulle uppgiften att hålla samman verksamheten bli väsentligt svårare. Samverkan med några eller alla biskopar rörande utlandsförsamlingarna – med uppgift att söka hålla samman verksamheten i ett helt – skulle ställas på svåra prov.

En annan svårighet är att biskopens roll i verkligheten skulle vara en annan än i det egna stiftet, då beslutsfunktionerna för utlandsverksamheten hanteras nationellt. Då blir biskopen mer en dekoration i församlinglivet och måste förlita sig på att andra tar vidare biskopens synpunkter eller – om så skulle vara dennes intention – för upp ett tillsynsärende till domkapitlet. En sådan modell undergräver snarast hur det episkopala ansvaret formats inom Svenska kyrkan.

Gemensamt

Det finns ytterligare andra perspektiv värda att notera. Genom att alla – eller åtminstone några – av biskoparna deltar i verksamheten kommer ingen av biskoparna att få omfattande och djupa kunskaper eller vida erfarenheter av utlandsarbetet.

Det finns så vitt vi kunnat utröna ingen kyrka som valt att lösa sin utlandsverksamhet på ett sätt som skissats här. I de nordiska länderna hålls den samman helt eller delvis inom ett organ. Den engelska kyrkan har ett särskilt utlandsstift (Diocese in Europe) och de tyska kyrkorna håller samman verksamheten inom EKD. Inom Diocese in Europe verkar en biskop och en suffraganbiskop. Biskopens roll är dock en annan, bl.a. genom att det i normalfallet är biskopen som konfirmerar. Några av biskoparna inom den anglikanska kyrkogemenskapen är därför villiga att betjäna församlingarna liturgiskt och pastoralt. Jurisdiktionen, tillsynen, ingår dock inte i uppdraget.

I en sammantagen bedömning kan vi inte se annat än att en fördelning av utlandskyrkan mellan de olika stiften – i den ena eller den andra modellen – skulle skapa stora svårigheter och inte svara mot utlandsförsamlingarnas behov. Den samhörighet mellan utlandsförsamlingarna som växt sig stark kan inte utvecklas. Inte heller skulle synen på utlandskyrkan som en angelägenhet för hela Svenska kyrkan gynnas. De fördelar som finns i de olika modellerna kan enligt vår bedömning inte väga upp deras nackdelar och de svårigheter de för med sig. Därtill kommer kostnaderna för utlandsverksamheten att öka då alla stift skulle hantera utlandsförsamlingarna med deras särskilda problematik, utsänd personal m.m.

11.5 Modell 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen

I utredningens uppdrag ingår att redovisa hur tillsyns- och främjandefunktionerna kan tillgodoses så att oklara styrfunktioner undviks. Den genomförda utvärderingen av den nu gällande organisationen av Svenska kyrkan i utlandet påtalar att sådana finns. Vi inleder därför detta avsnitt med en beskrivning av hur tillsyns- och främjandefunktionerna för utlandskyrkan ser ut för närvarande i jämförelse med för ett stift.

11.5.1 TILLSYNS- OCH FRÄMJANDEFUNKTIONERNA FÖR UTLANDSKYRKAN

Kraven på biskopars och domkapitels tillsyn blev i och med kyrkoordningen tydliga och skärpta. Vi kan konstatera att det tydligt, i de förarbeten som legat till grund för 2002 års kyrkomötes beslut om utlandskyrkans nuvarande organisation, uttalats vikten av att utlandskyrkan ska inrymmas i den struktur som råder inom Svenska kyrkan i fråga om stiftens tillsyn och främjande.

Den stora skillnaden beträffande hur dessa funktioner i dag utövas för utlandskyrkan är att främjandet och tillsynen har delats för utlandskyrkan samt att utlandsförsamlingarna saknar reglerat demokratiskt inflytande i det organ som har ansvaret för främjandefunktionen. Tillsynen har förts till Domkapitlet i Visby stift och främjandet till den nationella nivån där Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet har ett särskilt ansvar för att främja församlingslivet i utlandskyrkan samt för samordning, planering och utveckling.

Under vårt utredningsarbete har det tydligt kommit fram att det skiljer sig betydligt mellan en stiftsstyrelsens främjandefunktion och den som för närvarande utövas av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Olikheterna gentemot en stiftsstyrelse beror på ett flertal faktorer, och här kan bland annat nämnas:

- att den utsända personalen har anställning på den nationella nivån,
- att den nationella nivån svarar för betydande ekonomiska resurser till utlandsverksamheten,
- utlandsförsamlingarnas olika juridiska status,
- att Trossamfundet Svenska kyrkan och Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet äger fastigheter och lägenheter som används inom utlandskyrkan samt att kyrkokansliet förvaltar dessa.

11.5.2 SAMLAT ANSVAR MED KOPPLING TILL ÄRKEBISKOPEN

Den nu gällande organisationen av utlandskyrkans tillsyns- och främjandefunktion utvärderades på uppdrag av kyrkostyrelsen år 2006 av en extern utvärderare. Den genomförda utvärderingen visade på brister i nuvarande organisation, bland annat att tillsyns- och främjandefunktionerna borde samordnas på ett annat sätt än i dag. Vidare ansågs det att frågorna kring utlandsförsamlingarnas demokratiska inflytande måste lösas. Vi lämnar här ett förslag på hur dessa brister skulle kunna överbryggas genom att ansvaret för utlandskyrkan kopplas till ärkebiskopen.

Vi kan konstatera att de främjandeuppgifter som åligger Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet är betydligt fler än de som åligger en stiftsstyrelse. Det är därför ändamålsenligt att utlandskyrkan även i fortsättningen kvarstår som ett ansvar för den nationella nivån. Ytterligare ett skäl för detta är att många kyrkotillhöriga som redan betalar sin kyrkoavgift i Sverige på olika sätt har glädje av och aktivt deltar i den verksamhet som bedrivs i våra

utlandsförsamlingar och på verksamhetsplatser. Det är därför varken rimligt eller möjligt för medlemmarna i utlandsförsamlingarna att utan ekonomiskt stöd från den nationella nivån bära kostnaderna för hela utlandskyrkan.

Vi har därför dragit den slutsatsen att det även i fortsättningen behöver vara en uppgift för Svenska kyrkans nationella nivå att ansvara för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i andra länder.

Vi kan konstatera att kyrkokansliet har en samlad kompetens som enligt vår uppfattning krävs för att ge det stöd som utlandsförsamlingarna och verksamhetsplatserna behöver inom olika områden.

Samtidigt har vi sett svagheter med nuvarande lösning och vi vill därför föreslå en modell där tillsyns- och främjandeuppgifterna flyttas till ärkebiskopen, Domkapitlet i Uppsala samt till Rådet för utlandskyrkan.

I enlighet med vad som beslutades av 2005 års kyrkomöte ska bestämmelser om utlandskyrkan i kyrkoordningen finnas i de olika kapitel där frågor regleras som är av betydelse även för utlandskyrkan.

11.5.3 TILLSYNSFUNKTIONEN

Om Svenska kyrkan väljer den här modellen föreslår vi att tillsynen för verksamheten och de vigda som har anställning på den nationella nivån faller på ärkebiskopen och Uppsala domkapitel. Det är naturligt då detta gäller redan i dag för dem som är vigda och är anställda i kyrkokansliet – med undantag av präster och diakoner som är verksamma i utlandskyrkan. Detta undantag skulle upphöra därmed.

Självklart ska det demokratiska inflytande som utlandsförsamlingarna för närvarande har i Domkapitlet i Visby stift samt vid val av biskop i Visby stift bestå men då istället tillämpas vid val till Domkapitlet i Uppsala stift och av ärkebiskop.

11.5.4 UTLANDSKYRKAN SOM ÄRKEBISKOPENS PASTORALA OMRÅDE

Utlandskyrkan kopplad till Uppsala stift

I 36 kap. 6 § i kyrkoordningen sägs att till Visby stift hör även utlandskyrkan. Av detta följer att det är biskopen i Visby stift som i förhållande till utlandskyrkan svarar för de uppgifter som enligt 8 kap. 1 § hör till biskopens uppdrag. Dessa uppgifter är följande:

1. förkunna evangelium i ord och handling,
2. ha ansvar för att evangelium förkunnas rent och klart och för att sakramenten förvaltas enligt kyrkans bekännelse och ordning,
3. svara för ledning och tillsyn,
4. vårda och värna kyrkans enhet,
5. viga präster och diakoner,
6. kalla präster och diakoner till överläggningar, samt
7. i övrigt fullgöra biskopens uppgifter enligt kyrkoordningen.

De uppräknade uppgifterna konkretiseras i olika arbetsuppgifter som till en del också anges i kyrkoordningen.

I 8 kap. 2 § sägs att biskopen ska visitera stiftets församlingar. Visitationer innefattar flera av de i 1 § uppräknade uppgifterna. Uppgifterna i punkterna 2, 3 och 4 ingår i uppdraget att vara ordförande i domkapitlet. När det gäller ordförandeskapet i stiftsstyrelsen kan man särskilt peka på punkterna 3 och 4.

Ser man på det som gäller för en biskops uppdrag i förhållande till utlandskyrkan så sker det inga präst- eller diakonvigningar som särskilt avser utlandskyrkan. Detta saknar dock betydelse så länge utlandskyrkan hör samman med ett stift som även finns i Sverige. De övriga uppgifterna 8 kap. 1 § har direkt bäring även på församlingar och verksamhetsplatser inom utlandskyrkan.

Biskopens pastorala område är alltid ett stift eller, som är fallet för ärkebiskopen och biskopen i Uppsala stift enligt 8 kap. 3 § i kyrkoordningen, en del av ett stift. Det grundläggande uppdraget att främja och ha tillsyn över församlinglivet, alltså det som kallas episkopé, delas av kyrkans vinningstjänst och förtroendevalda. Utlandskyrkan behöver, liksom varit fallet sedan 2003, vara kopplad till ett stift. Med utlandskyrkan som ärkebiskopens pastorala område ändras 36 kap. 6 § i kyrkoordningen så att där anges att utlandskyrkan hör till Uppsala stift.

I 7 kap. 1 § sägs nu att stiftsfullmäktige i Visby stift inte beslutar i frågor om utlandskyrkan. Detta behöver ändras så att det gäller stiftsfullmäktige i Uppsala stift. En ändring behöver också göras i 7 kap. 7 §. Där sägs nu att uppgiften att främja församlinglivet i stiftet och verka för dess utveckling, som i regel är en uppgift för stiftsstyrelsen, ligger hos Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet så vitt gäller utlandskyrkan. Denna uppgift ska fortsättningsvis vara en uppgift för Rådet för utlandskyrkan. Det kan noteras att det trots att ärkebiskopen är biskop i Uppsala stift redan nu finns många uppgifter som ärkebiskopen svarar för som inte har någon koppling till stiftsfullmäktige eller stiftsstyrelsen i stiftet.

Ansvarsfördelningen mellan ärkebiskopen och biskopen i Uppsala stift

I 8 kap. 3 § i kyrkoordningen anges att ärkebiskopens pastorala område består av församlingarna inom Uppsala, Enköpings och Sigtuna kontrakt medan biskopen i Uppsala stift har stiftets övriga församlingar som sitt pastorala område. Inom sina respektive pastorala områden ska de båda biskoparna fullgöra följande uppgifter:

- förkunna evangelium i ord och handling,
- ha ansvar för att evangelium förkunnas rent och klart och för att sakramenten förvaltas enligt kyrkans bekännelse och ordning,
- svara för ledning och tillsyn,
- vårda och värna kyrkans enhet,
- visitera församlingarna.

Övriga i 8 kap. 1 § angivna uppgifter ska fullgöras av ärkebiskopen eller av biskopen på uppdrag av ärkebiskopen. Det gäller alltså i fråga om följande uppgifter:

- viga präster och diakoner,
- kalla präster och diakoner till överläggningar, samt
- i övrigt fullgöra biskopens uppgifter enligt kyrkoordningen.

Till detta kommer att biskopen i Uppsala stift enligt 7 kap. 14 § i kyrkoordningen är stiftsstyrelsens ordförande. I praktiken är det också biskopen i Uppsala stift som svarar för att viga präster och diakoner. Den uppgiften hör samman med hela antagningsprocessen till kyrkans vigningstjänst. Ärkebiskopen viger de i stiftens valda biskoparna.

Även om ärkebiskopen får församlingar och verksamhetsplatser i utlandskyrkan som sitt pastorala område bör ärkebiskopen ha kvar en tydlig koppling till stiftet i Sverige. Uppsala kontrakt som innefattar domkyrkoförsamling och därmed Uppsala domkyrka med dess ställning som nationalhelgedom bör fortsätta att vara ärkebiskopens pastorala område.

Bestämmelserna i 8 kap. 3 § om uppdelning av uppgifter mellan de båda biskoparna i Uppsala stift bör kunna utgå. Var och en av biskoparna fullgör en biskops uppgifter inom sina respektive pastorala områden. Det får förutsättas att biskoparna kommer överens om vad som ska gälla när det krävs ett gemensamt handlande.

I 8 kap. 5 § finns bestämmelser om vad som gäller när en biskop får förhinder. Dessa bestämmelser medför att det i första hand är biskopen i Uppsala stift som ska fullgöra ärkebiskopens stiftsrelaterade uppgifter om ärkebiskopen skulle bli förhindrad att utöva sin tjänst eller när den tjänsten är ledig. Detta bör gälla även i fråga om utlandskyrkan.

Vi har prövat möjligheten att ärkebiskopen skulle kunna delegera uppgifterna som avser utlandskyrkan till en annan biskop och att den biskopen då skulle kunna delta när Uppsala domkapitel behandlar ärenden som gäller utlandskyrkan. Detta skulle skapa en helt ny ordning med en biskop kopplad till ett domkapitel i ett annat stift än det som uppdraget som biskop egentligen avser. Dessutom finns redan två biskopar i Uppsala stift. Vi menar att detta inte är en framkomlig väg. I det följande föreslår vi istället att det ska kunna finnas prostar för utlandskyrkan. Detta ger nya möjligheter för ärkebiskopen att delegera vissa uppgifter, främst att genomföra visitationer.

11.5.5 PROSTAR FÖR UTLANDSKYRKAN

I 8 kap. 2 § i kyrkoordningen finns bestämmelser om biskopens möjligheter att delegera uppgiften att genomföra visitationer. Det är i första hand kontraktsprostarna som på biskopens uppdrag visiterar församlingarna inom sina respektive kontrakt. Utöver kontraktsprostarna kan i särskilda fall även en ledamot i domkapitlet eller domkapitlets sekreterare få biskopens upp-

drag att visitera en församling. Uppgifter för en kontraktsprost enligt 8 kap. 6 § i kyrkoordningen är att biträda biskopen med ledningen och tillsynen vid visitationer samt att, som tidigare har noterats, på biskopens uppdrag visitera församlingar. En kontraktsprost är biskopens förtroendeperson och utses av biskopen efter att kontraktets präster har hörts, enligt 8 kap. 40 §.

Prostar med uppgifter motsvarande dem som anges i 8 kap. 6 § i kyrkoordningen bör kunna finnas för utlandskyrkan. Härigenom blir strukturen mer lik den som gäller i övrigt i Svenska kyrkan. Det finns dock ingen kontraktsindelning inom utlandskyrkan och någon sådan är inte heller nödvändig för att prostar ska kunna utses. I detta som i andra fall kan det finnas skäl att ha en delvis annan organisatorisk lösning för utlandskyrkan än den som gäller för Svenska kyrkan i övrigt.

Ärkebiskopen ska kunna avgöra om prostar behövs och ha möjlighet att utse prostar bland dem som är anställda som präster inom utlandskyrkan men även inom en vidare krets av präster. Mot bakgrund bl.a. av att uppdraget som präst i en utlandsförsamling är tidsbegränsat har under utredningsarbetet prövats om prostar ska kunna utses bland dem som i kyrkokansliet arbetar med frågor om utlandskyrkan. Det finns dock avgörande skäl som talar mot en sådan ordning. Det är främst att det riskerar att bli en sammanblandning av olika roller när de som arbetar på kyrkokansliet också har att företräda Svenska kyrkan på nationell nivå som arbetsgivare för dem som är anställda som präster i utlandskyrkan. Uppdraget som prost hör hemma på ämbetslinjen och får delvis en annan karaktär om det även innefattar arbetsgivaruppgifter. Anställda för utlandskyrkan på kyrkokansliet bör alltså inte utses till prostar men det finns andra, t.ex. präster som tidigare har tjänstgjort i utlandskyrkan och biskopar emeriti, som kan vara lämpliga prostar. Vem som kan utses till prost bör inte regleras i kyrkoordningen utan i det fallet bör ärkebiskopen ha möjlighet att utse dem som han eller hon anser ha bäst förutsättningar att fullgöra uppdraget.

Vilka församlingar som en viss prosts uppdrag avser bör också beslutas av ärkebiskopen utan någon närmare reglering i kyrkoordningen. Det är naturligt att ärkebiskopen samråder med Rådet för utlandskyrkan i frågor som avser prostarnas uppdrag.

11.5.6 VAL AV ÄRKEBISKOP

Präster och elektorerna från utlandskyrkan är röstberättigade i valet av biskop i Visby stift. Även ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet deltar i valet av biskop. En förändring av utlandskyrkans inplacering i den episkopala strukturen och av ärkebiskopens pastoralala område får konsekvenser för vilka som bör vara röstberättigade vid val av ärkebiskop.

Ärkebiskopen kommer genom sina reguljära arbetsuppgifter att ha en begränsad relation till församlingarna i Uppsala stift i Sverige. Den finns främst genom ordförandeskapet i domkapitlet. Det kan diskuteras om detta

bör medföra att präster och elektorer i Uppsala stift ska ha det inflytandet över vem som ska vara ärkebiskop, vilket nu är fallet. Ärkebiskopen är dock liksom alla biskopar stiftsbiskop. Det finns därför anledning att stiftet genom dem som där är röstberättigade har ett inflytande över vem som är stiftets biskop.

Enligt gällande bestämmelser i 8 kap. 9 § i kyrkoordningen ska vid valet av ärkebiskop samtliga röster från prästerna och elektorerna i Uppsala stift delas med tio. Röstberättigade vid ärkebiskopsval är utöver präster och elektorer från Uppsala stift också domkapitlens och stiftsstyrelsernas ledamöter i samtliga stift samt ledamöterna i kyrkostyrelsen. Det sker ingen reduktion av röstvärdet för dessa röstberättigade. Varje avgiven röst räknas alltså som en röst vid sammanräkningen av valresultatet.

De redovisade bestämmelserna om olika röstvärden vid valet av ärkebiskop innebär att rösterna från präster och elektorer i ärkestiftet motsvarar drygt 15 procent av samtliga räknade röster. Rösterna från ledamöterna i domkapitlen, stiftsstyrelserna och kyrkostyrelsen utgör alltså omkring 85 procent av samtliga röster.

Om utlandskyrkan blir en del av ärkebiskopens pastorala område bör präster och i utlandsförsamlingarna valda elektorer vara med och välja ärkebiskop. Även ledamöterna i Rådet för utlandskyrkan bör ges rösträtt i ärkebiskopsvalet. I likhet med vad som gäller för rösterna från präster och elektorer i Uppsala stift bör rösterna från utlandskyrkans präster och elektorer delas med tio när valet räknas samman. Detta medför att rösterna från utlandskyrkan kommer att motsvara omkring två procent av samtliga avgivna röster.

11.5.7 DOMKAPITLET I UPPSALA STIFT

Sammansättning och val

Ett domkapitel har i regel sju ledamöter inklusive domarledamoten, vilken dock inte deltar i alla beslut. Utöver domarledamoten finns som ledamöter biskopen som ordförande, domprosten som vice ordförande, en av stiftets präster och diakoner vald präst eller diakon samt tre ledamöter valda av stiftsfullmäktige. De båda domkapitlen i Uppsala och i Visby stift har nio ledamöter. I Uppsala stift tillkommer biskopen i stiftet som förste vice ordförande (domprosten är andre vice ordförande) och ytterligare en ledamot vald av stiftsfullmäktige. I Visby stift tillkommer en präst eller diakon vald av präster och diakoner i utlandskyrkan samt en ledamot som ska vara valbar i en utlandsförsamling och som väljs av kyrkomötet.

Med Domkapitlets i Uppsala stift ansvar för domkapitelsuppgifterna avseende utlandskyrkan bör den ordning som gäller för de båda tillkommande ledamöterna i Visby stifts domkapitel föras över till Domkapitlet i

Uppsala stift. Detta får till följd att Uppsala stifts domkapitel får elva ledamöter och alltså fyra flera än alla andra domkapitel.

Beslutförhet i domkapitlet

Ett ändrat antal ledamöter i Domkapitlet i Uppsala stift bör medföra en viss ändring av beslutförhetsbestämmelserna i 9 kap. 5 § i kyrkoordningen. Där sägs att domkapitlet är beslutfört när minst sex eller, om samtliga är ense om beslutet, minst fem ledamöter eller tjänstgörande ersättare är närvarande. Ordföranden eller vice ordföranden måste dock alltid vara närvarande för att domkapitlet ska vara beslutfört. Dessa bestämmelser är utformade med utgångspunkt från att ett domkapitel har sju ledamöter. För ett domkapitel i Uppsala stift med elva ledamöter bör i stället gälla att minst åtta ledamöter eller tjänstgörande ersättare ska vara närvarande eller minst sju om samtliga är ense om beslutet.

11.5.8 BESLUTSPRÖVNING

När nu utlandskyrkans knytning till kyrkoordningen har blivit tydligare, och församlingsordningar börjar finnas i allt fler församlingar, finns det skäl att på nytt överväga om det vore lämpligt och möjligt att införa beslutsprövning även för beslut från utlandsförsamlingarna.

Beslutsprövningen har sitt ursprung i den kyrkokommunala struktur och den laglighetsprövning som fanns före kyrka-stat-reformen. Eftersom beslutsfattandet och strukturen på kyrkans lokala och regionala nivå efter reformen i så hög grad kom att motsvara vad som hade gällt dessförinnan, ansågs det naturligt och rimligt att en motsvarighet till denna form av överprövning skulle finnas kvar. Den gör det möjligt för medlemmarna att få prövat hos domkapitlet och ytterst hos Svenska kyrkans överklagandenämnd om beslut har tillkommit i rätt ordning och i övrigt följer kyrkoordningen och andra regler. Överprövningen kan bara leda till att ett beslut ska bestå eller upphävas, inte till något nytt beslut med annat innehåll. Om ett beslut har upphävts ska dess eventuella verkningar återställas så snart som möjligt, även om det medför extra kostnader. Det är dock inte alltid möjligt att fullt ut återgå till ett läge som var före beslutet, eftersom det kan finnas t.ex. civilrättsliga eller arbetsrättsliga regler som hindrar en fullständig återgång.

Med den funktion som beslutsprövningen har, talar mycket för att en liknande möjlighet att utöva kontroll över beslutsfattandet borde gälla även för utlandsförsamlingarna. Den som är medlem i en utlandsförsamling, som bidrar till verksamheten med sin medlemsavgift och andra insatser och som i val utser dem som ska ansvara för verksamheten, har ett lika berättigat intresse som en medlem här hemma att kunna få prövat om beslut fattats på ett korrekt sätt. En sådan möjlighet kan också ge ett tydligare genomslag för och öka medvetenheten om kyrkoordningen och andra gällande bestämmelser.

Är det då möjligt att ha beslutsprövning i församlingar som i sig själva är egna och varierande juridiska personer och som verkar i länder under andra rättsliga förutsättningar?

Det förhållandet att det omgivande samhällets lagar och regler skulle kunna kollidera med kyrkoordningen och den tillsyn som beslutsprövningen utgör, kan inträffa även inom landet. Även här gäller att kyrkoordningen får vika vid en eventuell konflikt mellan kyrkoordningen och lagstiftningen. Redan enligt nu gällande ordning är det för övrigt accepterat att utlandsförsamlingarna i sina egna församlingsordningar får avvika från det som annars gäller, om det är nödvändigt för att församlingen ska följa gällande rätt i det land där den är verksam (se 1 § i kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om församlingsordning för utlandsförsamlingar, SvKB 2006:2).

Att samhällets rättsregler i vissa fall kan hindra att beslutsprövningen fullt ut får genomslag, genom ett återställande av ett upphävt beslutsrättsverkningar, är inget som är utmärkande för utlandsförsamlingarnas förutsättningar utan gäller, som har angetts ovan, även för församlingar och stift inom landet. Dessa förhållanden bör alltså inte hindra att möjligheten till beslutsprövning införs även för utlandsförsamlingarna.

I de församlingsordningar som enligt 2 kap. 17 § ska finnas för varje utlandsförsamling ska det finnas bestämmelser om vilka av kyrkoordningens bestämmelser som gäller för församlingen, om församlingstillhörighet samt om rösträtt och valbarhet. I kyrkostyrelsens beslut med närmare bestämmelser om församlingsordning (SvKB 2006:2) finns några utpekade områden i kyrkoordningen som obligatoriskt ska gälla för utlandsförsamlingarna. Vidare sägs att det i församlingsordningen ska anges att de kyrkoordningsbestämmelser som särskilt avser utlandskyrkan gäller för församlingen. Eftersom församlingsordningen beslutas av församlingens eget beslutande organ kan man säga att därmed görs kyrkoordningen i aktuella delar tillämplig i församlingen genom ett aktivt ställningstagande där.

Om beslutprövning införs för utlandsförsamlingarna är det rimligt att den hänförs till det som obligatoriskt ska gälla och som därmed också ska finnas omnämnt i församlingsordningen. Detta eftersom beslutsprövningen är en form av tillsyn som inte bör vara möjlig att själv välja om man vill omfattas av eller inte (såvida det inte är fråga om en avvikelse som är nödvändig på grund av verksamhetslandets lagstiftning).

Det finns dock vissa förhållanden som gör att en beslutsprövning för utlandsförsamlingarna inte i alla delar kan utformas på samma sätt som för församlingarna i Sverige.

Till att börja med kan konstateras att ett beslut i en i Sverige befintlig församling prövas mot kyrkoordningen som helhet. Om ett beslut befins strida mot kyrkoordningen, någon annan kyrklig bestämmelse eller någon rättsregel som Svenska kyrkan har att följa, ska beslutet upphävas (se 57 kap. 10 § 4 p.). Eftersom kyrkoordningen gäller för utlandsförsamlingarna bara

när det är särskilt angivet, är det bara mot de faktiskt gällande bestämmelserna som beslutsprövningen i så fall skulle kunna göras. Det skulle alltså för de överprövande instanserna kunna innebära en större variation i de regelsystem som de har att göra prövningen emot. Samtidigt ska sägas att en större enhetlighet redan har åstadkommit i utlandsverksamheten genom tillkomsten av församlingsordningarna.

Församlingsordningen ska enligt kyrkostyrelsens beslut innehålla bestämmelser om församlingens beslutande organ och om kyrkorådet som församlingens styrelse. När det gäller själva beslutsfattandet sägs att församlingsordningens bestämmelser om det beslutande organets uppgifter och arbetsformer samt om kyrkorådets uppgifter och arbetsformer ska utgå från motsvarande reglering i kyrkoordningen (3 respektive 4 kap. i kyrkoordningen). Det ska också finnas bestämmelser om att den som har deltagit i avgörandet av ett ärende har rätt att reservera sig mot beslutet. Inom kyrkokansliet har det utarbetats en mall för församlingsordning som tar sin utgångspunkt i det som föreskrivs ska finnas reglerat.

Utöver vad som i övrigt regleras i församlingsordningen kan såväl kyrkoordningsregleringen som kyrkostyrelsens närmare bestämmelser vara aktuella att pröva beslut emot, om möjligheten till beslutsprövning införs för utlandsförsamlingarna. Likaså kan eventuella lokalt beslutade arbetsordningar och reglementen få betydelse vid en sådan formell prövning. Det ska alltså vara fråga om en prövning mot Svenska kyrkans eget, interna regelverk, inte mot lagstiftningen i det land där församlingen finns.

Prövningen bör – liksom vad gäller för församlingarna i Sverige i dag – ske hos domkapitlet som första instans och ytterst hos Svenska kyrkans överklagandenämnd. Likaså bör det vara medlemmar i utlandsförsamlingen över 16 år som kan begära beslutsprövning. Tiden för att kunna begära beslutsprövning – nu gällande tre veckor från tillkännagivandet på församlingens anslagstavla – bör vara tillräcklig även i dessa fall. Grunderna för prövningen som de anges i 57 kap. 10 § kan vara desamma, dock med en justering av punkten 4 så att där framgår att det i fråga om utlandskyrkan endast gäller de delar av kyrkoordningen som utlandskyrkan och den enskilda utlandsförsamlingen omfattas av.

11.5.9 FRÄMJANDEFUNKTIONEN

Om Svenska kyrkan väljer den här modellen föreslår vi att de främjandeuppgifter som annars tillkommer en stiftsstyrelse samt uppgifter som därutöver tillkommer för utlandskyrkan, exempelvis anställning och ansvar för utsänd personal och för fastigheterna, i enlighet med vad som beslutats av 2002 års kyrkomöte ska vara kvar på Svenska kyrkans nationella nivå.

Vi föreslår dock en förändrad styrningsfunktion för utlandskyrkan. I stället för en av kyrkomötet tillsatt nämnd föreslår vi ett av kyrkostyrelsen tillsatt råd för utlandskyrkan. Vidare anser vi att det är nödvändigt att komma

tillrätta med det demokratiska underskott som råder i dag. Vi föreslår därför att utlandsförsamlingarna ska få ett tydligt inflytande i rådet.

11.5.10 STYRNINGSFUNKTIONEN FÖR UTLANDSKYRKAN

Ställning och uppgifter för ett råd för utlandskyrkan

I 10 kap. 3 § i kyrkoordningen sägs att kyrkostyrelsen eller något annat organ som kyrkomötet bestämmer bl.a. ska »ansvara för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i andra länder«. Det innebär att styrelseansvaret för utlandskyrkan på nationell nivå faller på kyrkostyrelsen om det inte finns något annat av kyrkomötet tillsatt organ.

Det är dock inte rimligt att kyrkostyrelsen själv ska hantera alla ärenden som gäller utlandskyrkan. Därför bör under kyrkostyrelsen inrättas ett särskilt råd, Rådet för utlandskyrkan. För att markera nödvändigheten av ett sådant organ finns det anledning att i kyrkoordningen ange att det ska finnas ett råd för utlandskyrkan vars ledamöter utses av kyrkostyrelsen.

Utöver den allmänna och övergripande uppgiften att ansvara för arbetet bland svenskar i andra länder finns det ett antal konkreta uppgifter som nu ligger på Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Det gäller följande:

1. Beslut om vilka utlandsförsamlingar som tillhör Svenska kyrkan och vilka övriga utlandsverksamheter som ska finnas. (2 kap. 16 §)
2. Fastställande av församlingsordningar för utlandsförsamlingar. (2 kap. 17 §)
3. Främja församlinglivet i utlandskyrkan. (10 kap. 6 §)
4. Ledamöterna deltar i val av biskop i Visby stift. (8 kap. 14 a §)
5. Bestämma det antal präster som ska finnas inom utlandskyrkan. (34 kap. 3 a §)
6. Tillsätta befattningar som präst i utlandskyrkan med anställning på nationell nivå (34 kap. 12 a §)
7. Vid tillsättning av en präst lämna handlingar till domkapitlet för yttrande. (34 kap. 13 §)
8. Yttra sig innan domkapitlet utfärdar eller ändrar en församlingsinstruktion för en utlandsförsamling. (57 kap. 7 a §)
9. Tillsammans med kyrkoherden utarbeta och godkänna församlingsinstruktion för en annan verksamhetsplats. (57 kap. 7 a §)

Dessa olika uppgifter behöver inte hållas samman hos ett organ. Den första punkten innefattar de mest övergripande besluten och rör frågor om resursanvändning även i relation till andra uppgifter på den nationella nivån. Beslut av detta slag bör ligga hos kyrkostyrelsen även om det blir en uppgift för Rådet för utlandskyrkan att bereda besluten. Övriga beslut bör kyrkostyrelsen delegera till Rådet för utlandskyrkan.

Det är kyrkostyrelsen som förutsätts delegera beslut och uppgifter till Rådet för utlandskyrkan. Det är alltså kyrkostyrelsen som genom bestämmelserna i kyrkoordningen från kyrkomötet får ansvaret för de uppräknade uppgifterna. I annat fall riskerar ansvarsförhållandena att bli otydliga. I praktiken är det rimligt att det blir rådet som på uppdrag från kyrkostyrelsen svarar för punkterna 2, 3 och 5 samt 9 i uppräknningen ovan. Detta bör klart framgå av arbetsordningen för rådet. Uppgiften i punkt 1 bör ligga kvar hos Kyrkostyrelsen eftersom det är ett ärende av särskild vikt men besluten ska fattas efter beredning hos rådet. För att tydliggöra hur vi tänker oss rådets funktion finns som bilaga 4 ett förslag till en arbetsordning.

Sammansättning av ett råd för utlandskyrkan

Rådet för utlandskyrkan föreslås få nio ledamöter varav åtta väljs av kyrkostyrelsen. Den nionde ledamöten ska vara ärkebiskopen. Fyra av ledamöterna ska vara nominerade från utlandskyrkan. Ledamöterna ska, i analogi med bestämmelserna för övriga förtroendeorgan i Svenska kyrkan, inte vara anställda i utlandskyrkan lokalt eller på nationell nivå. Det finns samlingar med representanter för utlandsförsamlingarna och nätverk via Internet som kan användas när det gäller att nominera personer.

En del av de uppgifter som Rådet för utlandskyrkan ska svara för har likheter med de uppgifter som ligger hos en stiftsstyrelse. Det gäller i första hand den grundläggande uppgiften att främja församlingslivet. De kyrkoordningsreglerade uppgifter som förutsätts bli delegerade från kyrkostyrelsen är betingade av verksamhetens särskilda karaktär.

I fråga om vem som ska vara ordförande i Rådet för utlandskyrkan finns det i huvudsak två möjligheter. Antingen kan Kyrkostyrelsen utse en av de åtta valda ledamöterna till ordförande eller också är ärkebiskopen självskrivnen ordförande.

Svenska kyrkan ska ha en demokratiskt uppbyggd organisation, och i en sådan bör det inte finnas några självskrivna uppdrag utan olika uppdrag, tillsätts genom fria val. Det finns i vissa fall skäl som talar för självskrivnenhet. Det gäller t.ex. biskopens ordförandeskap i domkapitlet eller ärkebiskopens ledamotskap i Rådet för utlandskyrkan. Man bör dock inte överge grundläggande demokratiska principer om det inte finns mycket starka skäl för självskrivnenhet.

Det råd för utlandskyrkan som utredningen föreslår har inte fullt ut någon motsvarighet i den kyrkliga organisationen i övrigt. Det finns i viss utsträckning likheter med en stiftsstyrelse men man kan lika gärna dra en parallell till nämnderna på nationell nivå och till organ tillsatta av kyrkostyrelsen såsom Rådet för utjämningsfrågor. I dessa fall utser kyrkomötet respektive kyrkostyrelsen ordförande och ledamöter. Det finns inte heller någon självskrivnen ordförande i nuvarande nämnd för Svenska kyrkan i utlandet som närmast skulle motsvara det föreslagna Rådet för utlandskyrkan. Det för-

hållandet att ärkebiskopen, som också är ordförande i kyrkostyrelsen, blir ledamot i Rådet för utlandskyrkan behöver inte med självklarhet medföra att ärkebiskopen också blir ordförande. För att hålla samman tillsyns- och främjandeuppgifterna är det tillräckligt att ärkebiskopen finns med i rådets arbete.

Även om det kan anföras starka demokratiska skäl mot ett självskrivet ordförandeskap finns det ändå goda skäl som talar för att ärkebiskopen bör vara självskriven ordförande i detta fall. Det bör noteras att ärkebiskopen är utsedd i ett val där representanter för hela Svenska kyrkan deltar. Vidare blir rollfördelningen tydligare om ärkebiskopen som ordförande i kyrkostyrelsen inte bara är ledamot utan även ordförande i Rådet för utlandskyrkan. Med ärkebiskopen som ordförande i kyrkostyrelsen men enbart ledamot i Rådet för utlandskyrkan kan det bli oklarheter när det gäller vem som egentligen företräder Svenska kyrkan i frågor om utlandskyrkan. För att få en sammanhållen stiftsledning finns i kyrkoordningen fastlagt att biskopen är ordförande i såväl stiftsstyrelsen som i domkapitlet. Det går inte att direkt parallellställa utlandskyrkan och förhållandena i ett stift eftersom det finns ett ansvar på nationell nivå för utlandskyrkan. Det finns dock goda skäl att så långt möjligt ha en gemensam ledning för utlandskyrkan på ett motsvarande sätt som gäller för stiftsledningen. Detta talar för att ärkebiskopen bör vara ordförande i Rådet för utlandskyrkan.

Vid en samlad bedömning har utredningen funnit att övervägande skäl talar för att ärkebiskopen ska vara ordförande i Rådet för utlandskyrkan. De beslut som tagits av kyrkomötet under 2000-talet har haft som en viktig strävan att så långt möjligt infoga utlandsförsamlingarna i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur. Inte minst detta talar för en motsvarande sammanhållen ledning för utlandskyrkan som för stiftet.

Det föreslås inga närmare bestämmelser i kyrkoordningen om hur Rådet för utlandskyrkan ska vara sammansatt. Det är kyrkostyrelsen som slutligt fattar beslut om detta.

11.5.11 ÖVERVÄGANDEN

Om Svenska kyrkan beslutar att genomföra den modell vi beskriver här kommer vi till rätta med det demokratiska underskott som nu finns i Svenska kyrkan i utlandet. Det gäller inte bara att kyrkotillhöriga som för närvarande inte har rösträtt i kyrkovalet, på grund av att de inte är folkbokförda i Sverige, kommer att få det. Utöver att man får två mandat i kyrkomötet blir utlandsförsamlingarna också representerade på den nationella nivån genom fyra ledamöter i Rådet för utlandskyrkan.

Vi anser att ansvaret för utlandskyrkan inte helt kan föras över från den nationella nivån till ett stift om man vill säkerställa att nödvändiga resurser framöver kommer att ställas till dess förfogande. I en ekonomisk situation där strikta prioriteringar måste göras inför kyrkomötets budgetbeslut finns

betydande risk för att budgetprocessen då blir mer summarisk för utlandskyrkans vidkommande vilket kan innebära risk för medelsbrist.

Genom att i stället för som i dag ha styrfunktionerna på en av kyrkomötet utsedd nämnd föreslår vi att de ska ligga på ett av kyrkostyrelsen utsatt råd. Bland de kritiska röster som hörts om nuvarande organisation har bl.a. nämnts att nämnden har en otydlig ställning i förhållande till den nationella nivåns högsta verkställande organ kyrkostyrelsen. Denna har redan i dag ansvar för ekonomi och ekumenik och är arbetsgivare för all utsänd personal. Vidare måste nämnden vända sig till kyrkostyrelsen i principiella frågor. Genom vårt förslag att det i kyrkoordningen ska vara reglerat att det ska finnas ett råd för utlandskyrkan som ska utses av kyrkostyrelsen uppnår vi en tydligare koppling mellan styrfunktionen för utlandskyrkan och kyrkostyrelsen.

Modellen kommer tillrätta med det delade ansvaret för främjande- och tillsynsfunktionerna genom att ärkebiskopen är ordförande i domkapitlet i Uppsala stift och ordförande i kyrkostyrelsen samt dessutom genom vårt förslag ska vara självskriven ordförande i Rådet för utlandskyrkan. Redan i det underlag som fanns inför 2002 års kyrkomötes beslut påpekade man att det var viktigt att uppgifterna främjande och tillsyn hölls ihop då de delvis är två sidor av samma episkopala uppdrag. Detta hoppades man då kunna uppnå genom att biskopen är ordförande i domkapitlet och självskriven ledamot i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Av utvärderingen framgår det att detta inte uppnåtts. Samtidigt noterar utredningen att Visbymodellen har fått prövas alltför kort tid för att man verkligen ska kunna dra några säkra slutsatser om detta hade kunnat uppnås.

Ärkebiskopen har som främsta företrädare för Svenska kyrkan och som ordförande i kyrkostyrelsen en särskild roll i det ekumeniska arbetet. I våra principiella utgångspunkter har vi framhållit att en framtida organisationsmodell ska stärka det ekumeniska bidrag som utlandskyrkan kan ge. Denna modell har ett försteg framför de andra modellerna på denna punkt. Ytterligare en fördel är att ärkebiskopens funktion kommer att kvarstå oavsett eventuella framtida förändringar i den samlade stiftsstrukturen.

En svaghet med modellen kan vara att den innebär en återgång till det som tidigare var – med utlandskyrkan som en del av ärkebiskopens pastorala ansvarsområde. När detta ansvar flyttades till biskopen i Visby stift hörde det samman med hur man såg på omfattningen av ärkebiskopens arbetsuppgifter. I sammanhanget kan också påpekas att rollen som *pastor pastorum* kan försvagas om präster inom utlandskyrkan uppfattar det som att man inte kan »störa« ärkebiskopen med vissa frågor. Det bör dock noteras att modellen innebär en reducering av ärkebiskopens nuvarande pastorala ansvarsområde i Uppsala stift samt att ärkebiskopen förutsätts utse prostar som biträden i tillsynsfunktionen. Ärkebiskopen har också ett stöd i sina uppgifter genom det samlade kyrkokansliet.

Utredningen har diskuterat om det kan finnas risk för att det blir en otydlig roll- och ansvarsfördelning med ärkebiskopen som ordförande i ett organ underställt kyrkostyrelsen och samtidigt ordförande i kyrkostyrelsen. Den risken finns, men den ska vägas mot de fördelar som ligger i att främjande- och tillsynsfunktionerna på ett tydligt sätt hålls samman. Vi bedömer att ärkebiskopen och kyrkostyrelsen kan hantera de eventuella riskerna.

11.6 Sammanvägning av utredningens modeller för framtida organisation

Vårt samhälle internationaliseras alltmer. Svenska kyrkan har följt med i den utvecklingen och sett till att utlandskyrkan fått stöd såväl ekonomiskt som på annat vis. Det är med glädje utredningen noterar att utlandskyrkan har en starkt positiv utveckling av verksamheten. Utredningen är mån om att den positiva utvecklingen kan fortsätta, och att skapa förutsättningar för detta har varit avgörande vid den slutliga sammanvägningen av de fyra modellerna.

En förutsättning – men också en begränsning – för våra förslag är att dessa inte ska behöva medföra förändringar av lagen om Svenska kyrkan. Fortsatta reformer och förbättringar av utlandskyrkans verksamhet kan också enligt vår bedömning inrymmas inom denna lag.

Modell 2 – Ett eget utlandsstift – är ett förslag som har framförts vid många kyrkomöten. Vår bedömning är att den modellen kräver en förändring av lagen. Enligt vår mening finns det starka skäl att avstå från att göra en framställning till regeringen om att ändra denna lag. Det är ett avgörande skäl för att avvisa förslaget om ett eget utlandsstift. Men under utredningsarbetet har det även framkommit andra svagheter med modell 2.

Ser man samlat på de fyra modellerna finns en viktig gränslinje mellan å ena sidan modellerna 2 – Ett eget utlandsstift – och 3 – Knytning av utlandskyrkan till flera stift – och å den andra sidan modellerna 1 och 4, Modifierad Visbymodell respektive Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen. Modellerna 2 och 3 innebär enligt vår bedömning en försvagning av det nationella ansvaret för utlandskyrkan. Det ser vi som en nackdel för utlandskyrkan och som ett skäl att avvisa de båda modellerna.

Om ansvaret för utlandskyrkan förs ner från den nationella nivån till ett eller flera stift kan det i en ekonomiskt trängd situation finnas en risk för att utlandskyrkan inte skulle få samma tyngd såsom angelägenhet för hela Svenska kyrkan. Dagens starka engagemang och kunskap om utlandskyrkan kommer i dessa båda modeller att över tiden tunnna ut på nationell nivå eftersom man inte längre har samma direkta ansvar för den. I stället blir utlandskyrkan en extern verksamhet och enbart en budgetpost nationellt. Därmed skulle utlandskyrkan riskera att budgetprocessen framöver skulle

bli mer summarisk. Vi tror inte att det kan vägas upp av engagemanget från stiftet. Utredningen befarar i stället att detta, i ett trängt ekonomiskt läge där mycket strikta ekonomiska prioriteringar måste göras, kan resultera i medelsbrist för verksamheten.

Till modell 3 – Knytning av utlandskyrkan till flera stift – kommer också svårigheterna att kunna göra samlade avvägningar om var utlandskyrkan framöver bör bedriva sin verksamhet. Eventuella omprövningar av verksamhetsplatser skulle sannolikt komma att försvåras. Modellen svarar inte heller mot utlandsförsamlingarnas behov. Den samhörighet som växt sig stark mellan utlandsförsamlingarna, och som utredningen bedömer som positiv för verksamhetens utveckling, skulle inte gynnas. Både modell 2 – Ett eget utlandsstift – och modell 3 – Knytning av utlandskyrkan till flera stift – skulle också medföra betydande merkostnader.

Både modell 1 – En modifierad Visbymodell – och modell 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen – har det gemensamt att främjandefunktionerna för utlandskyrkan ligger kvar på den nationella nivån. Därmed finns en fortsatt stark markering av att utlandskyrkan är ett samlat ansvar för Svenska kyrkan. Det har enligt vår bedömning visat sig vara en fördel för utlandskyrkan. Att ansvaret ligger på den nationella nivån är också naturligt eftersom verksamheten inte bara vänder sig till svenskar som flyttat ut från Sverige utan också till personer som under kortare eller längre perioder vistas utomlands men som kommer från olika församlingar i hela Sverige.

Arbetsvillkoren för utsänd personal i utlandskyrkan är i dag reglerade i ett särskilt utlandsavtal som också gäller för annan nationell verksamhet som mission och internationell diakoni. Det är den nationella nivån som är med och sluter avtal och där finns kompetens att arbeta med dem. Enligt vår bedömning är det en fördel med samlad kompetens på detta många gånger komplicerade område. Det är också en fördel för modellerna 1 och 4.

Mot bakgrund av utredningens samlade bedömning av modellerna 2 och 3 och som redovisats ovan anser vi inte att någon av de modellerna bör ligga till grund för fortsatta överväganden.

Därmed återstår modellerna 1 – Modifierad Visbymodell – och 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen – för fortsatt prövning. Vi kan konstatera att inte heller någon av dessa modeller fullt ut kan tillgodose alla önskemål. De har båda för- och nackdelar som framgått av våra överväganden i anslutning till att modellerna presenterats. I stället blir det en fråga om i vilken modell fördelarna är störst vid en samlad bedömning.

Ser man till de ekonomiska bedömningar utredningen har låtit göra är modellerna i stort sett likvärdiga. Ingen av modellerna har heller några avgörande fördelar när det gäller att avhjälpa utlandskyrkans nuvarande demokratiska underskott. Det är i stället andra förhållanden som gör att modell 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen – blir vårt huvudalternativ.

Problemet med uppdelning av ansvaret för främjande och tillsyn som lyftes fram i utvärderingen och som kyrkostyrelsen har markerat som en viktig parameter i vår utredning är inte åtgärdat i den modifierade Visbymodellen.

På denna punkt har modell 4 påtagliga fördelar. Med kopplingen till ärkebiskopen och Domkapitlet i Uppsala stift finns inte bara en geografisk närhet till den nationella nivån. Grundläggande är naturligtvis att ärkebiskopens funktion på nationell nivå medför att de olika styrfunktionerna kan hållas samman även om de är fördelade på kyrkostyrelsen och ett råd för utlandskyrkan. Till detta kommer att såväl ärkebiskopens kansliresurser som avdelningen för Svenska kyrkan i utlandet är en del av det samlade kyrkokansliet.

Den nationella nivån med ärkebiskopen har i kyrkoordningen ett markerat särskilt ansvar för Svenska kyrkans ekumeniska relationer. Vi har tidigare redovisat att utlandskyrkan har en viktig roll i det ekumeniska arbetet. Vi menar att modell 4 ger Svenska kyrkan bättre möjligheter att utveckla denna uppgift, en uppgift som dessutom enligt vår uppfattning blir allt viktigare i en globaliserad värld. Till detta kommer eventuella framtida möjligheter till utvecklad direkt samverkan med kyrkor som Svenska kyrkan ingått ekumeniska överenskommelser med som exempelvis med de kyrkor som omfattas av Borgåöverenskommelsen och med EKD. Det är den nationella nivån och ärkebiskopen som är ansvariga för detta. Knytningen till ärkebiskopen har ytterligare den fördelen att ärkebiskopens funktion kommer att kvarstå oavsett eventuella framtida förändringar i den samlade stiftsstrukturen.

Även för utlandskyrkan överväger, enligt vår uppfattning, fördelarna i modell 4 genom att verksamheten får en samlad och tydlig förankring på nationell nivå samtidigt som den episkopala strukturen bibehålls. Risken att utlandskyrkan inte kan ges ett tillräckligt utrymme bland ärkebiskopens många arbetsuppgifter menar vi inte ska överdrivas. Även om ärkebiskopen också i dag har en stor arbetsbörda har förutsättningarna ändrats sedan detta först anfördes som argument för att det behövdes en ändring av ansvaret för utlandskyrkan – i dag är till exempel Svenska kyrkans relationsändring med staten genomförd fullt ut. Till detta kommer att modell 4 också innebär att ärkebiskopens nuvarande pastorala område i Uppsala stift reduceras. Därtill innefattar vårt förslag möjligheten för ärkebiskopen att utse prostar för utlandskyrkan som i likhet med vad som annars gäller kan biträda i vissa uppgifter, något vi förutsätter att han eller hon gör. Denna möjlighet fanns inte för tidigare ärkebiskop.

Kopplingen till den nationella nivån har också andra fördelar. Vi befarar att de tidigare motionerna i kyrkomötet om att föra utlandsverksamheten i sin helhet till Visby stift kommer att återkomma i och med ett beslut om en modifierad Visbymodell. Vi bedömer att det finns en inbyggd risk i modell 1 – Modifierad Visbymodell – för att organisationen även i fortsättningen kommer att vara ifrågasatt. Det är en nackdel för utlandskyrkan om andra

faktorer än vad som är bäst för verksamheten får ett starkt inflytande när den framtida organisationen bedöms, och vi bedömer inte att Uppsala stift på samma sätt har några egna intressen av att främjandeuppgifter avseende utlandskyrkan ska kopplas närmare till stiftet.

Dessa är våra skäl att rekommendera kyrkostyrelsen att utgå från modell 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen – i det fortsatta arbetet med att utveckla utlandskyrkans struktur och verksamhet.

12 Ekonomiska konsekvenser av utredningens förslag och presenterade modeller

Utredningen har inte haft till uppdrag att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av de förslag vi lämnar i utredningen. Däremot ska utredningen enligt direktiven lämna förslag som innebär en långsiktig lösning på utlandskyrkans framtida organisation. Vi bedömer därför att även de ekonomiska konsekvenserna bör finnas med i utredningens betänkande eftersom resurserna på Svenska kyrkans nationella nivå knappast kan förväntas öka över tid.

Utredningen lämnar därför en övergripande redovisning av de tillkommande kostnaderna för sina förslag och presenterade modeller. Erfarenhetsmässigt vet vi att det som regel finns tillkommande kostnader som vi inte kunnat förutse. De beräknade kostnaderna har vägts in i arbetet med att bedöma förutsättningar och möjligheter för de olika modeller som vi presenterar.

I kapitel 3 anges att den nuvarande nationella finansieringen av utlandskyrkan år 2009 uppgår till 63 miljoner kronor. Domkapitlet i Visby stift får av dessa medel 50 000 kronor för sitt administrativa arbete med tillsynen samt 105 000 kronor till resor, arvoden etc. för de ledamöter och ersättare i domkapitlet som representerar utlandsförsamlingarna. Vidare är biskopens resor i år budgeterade till 125 000 kronor. Sammanlagt innebär detta i år 280 000 kronor för dagens modell.

Utöver den angivna nationella finansieringen tas i år ut 36 miljoner kronor från Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet. Stiftelsen bedöms snart vara uttömd, och då kommer det årliga finansieringsbehovet från nationell nivå av utlandskyrkan, i dess nuvarande omfattning, att uppgå till närmare 100 miljoner kronor.

12.1 Rösträtt i kyrkoval

Vårt förslag att Svenska kyrkans tillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige ska ha samma rösträtt som övriga tillhöriga medför icke obetydliga tillkommande kostnader för den nationella nivån. Den beräkning vi här redovisar är en översiktlig uppskattning av kostnaderna utifrån våra förslag till ändringar i 38 kapitel i kyrkoordningen samt i den beskrivning vi i avsnitt 9 ger av rösträtt och valbarhet för kyrkotillhöriga som inte är folkbokförda i

Sverige. För att åstadkomma en mer precis uppskattning skulle mer detaljerade processbeskrivningar av förslagets konsekvenser behöva göras.

I vårt förslag om rösträtt tillkommer nya uppgifter för kyrkostyrelsen vilka samtliga sannolikt behövs utföras av kyrkokansliets valkansli. Bland dessa uppgifter kan nämnas arbetet med att upprätta en särskild förteckning över röstberättigade i utlandsvalkretsen, informations-satsning kring den särskilda förteckningen, justeringar i befintliga IT-system som används i valet samt framtagande av ett särskilt brevröstningspaket.

I en del av dessa nya arbetsuppgifter behöver utöver valkansliet andra enheter och avdelningar inom kyrkokansliet medverka, exempelvis informationsavdelningen i arbetet med att sprida information kring den särskilda förteckningen och organisationsenheten för registrering och rättelser i kyrkobokföringsregistret. Dessutom kommer valet att medföra arbete på utlandskyrkorna.

Vid beräkningen av kostnaderna har vi kommit fram till att de kan komma att uppgå till följande:

- De personella kostnaderna för valkansliet, cirka 1,1 miljon kronor.
- Produktion av de särskilda brevröstningspaketen och fraktkostnader för dem, cirka 85 000 kronor.
- Justeringar i befintliga IT-system, cirka 1,5 miljoner kronor.

Vi har i avsnitt 9 konstaterat att det saknas fullständiga register över Svenska kyrkans tillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige. Om många tillhöriga hör av sig när information sprids om den särskilda förteckningen kan det innebära ett omfattande arbete för dem som arbetar med kyrkobokföring på kyrkokansliets organisationsenhet. Några beräkningar av kostnaderna för detta har vi därför inte ansett oss kunna göra. Men vi vill i detta sammanhang understryka att merparten av de kostnader som detta merarbete kan orsaka inte bör anses som en kostnad för att genomföra vårt förslag, att även tillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige ska ha rösträtt, utan dessa kostnader beror på brister i kyrkobokföringsregistret som successivt bör rättas till.

Sammantaget uppgår de kostnader vi beräknat för rösträtt till kyrkovalen till drygt 2,7 miljoner kronor.

12.2 Representation i kyrkomötet

Vi föreslår ju inte någon utökning av antalet ledamöter i kyrkomötet. Den enda tillkommande kostnaden skulle vara eventuellt ökade kostnader för resor beroende på var i världen ledamöterna är bosatta.

12.3 Modell 1 – En modifierad Visbymodell med förstärkt demokratiskt inflytande

De tillkommande kostnaderna i denna modell består av resekostnader för fyra utlandskyrkoledamöter i Rådet för utlandskyrkan samt logi och traktamenten för ledamöterna. Vi räknar med att rådet har sex sammanträden per år. Kostnaderna för resor blir naturligtvis olika beroende på var i världen ledamöterna är bosatta. De årliga kostnaderna beräknas uppgå till cirka 170 000 kronor.

Vi har vidare föreslagit att biskopen i Visby stift även ska ha en arbetsplats på kyrkokansliet i Uppsala den årliga kostnaden för detta beräknas uppgå till cirka 50 000 kronor.

Sammantaget beräknas merkostnaderna för detta förslag årligen uppgå till cirka 220 000 kronor.

12.4 Modell 2 – Ett eget utlandsstift

De tillkommande kostnaderna avser biskop och uppgår till cirka 1 miljon kronor per år samt kostnader för köpta tjänster från den nationella nivån för redovisning, fastighetsunderhåll, arbetsplatser och datorer, personalhantering och marknadsföring/insamling. Eftersom det är köpta tjänster kommer de att vara momsbelagda. Momskostnaden beräknas årligen uppgå till cirka 3 miljoner kronor. De totala kostnaderna för moms kan minskas något om en del av tjänsterna i stället är arbetsuppgifter som sköts av utlandsstiftets stiftskansli men då måste antalet anställda på stiftskansliet öka.

Det tillkommer också kostnader för stiftsstyrelse och domkapitel, dvs. resor, logi, traktamenten och arvoden. Stiftsstyrelsen har vi beräknat består av tio ledamöter och domkapitlet av sju ledamöter och att varje organ sammanträder sex gånger per år. Kostnaderna beräknas årligen uppgå till cirka 800 000 kronor.

Vidare tillkommer det kostnader för stiftsfullmäktige, dvs. resor, logi, traktamenten och arvoden. Vi har beräknat att det består av 41 ledamöter och att det sammanträder två gånger per år. Vi har även räknat med att hälften av suppleanterna kommer att delta i dessa sammanträden. Kostnaderna beräknas årligen uppgå till cirka 1 miljon kronor.

Sammantaget beräknas merkostnaderna för detta förslag årligen uppgå till cirka 5,8 miljoner kronor.

12.5 Modell 3 – Knytning till flera stift

Modellen består av två alternativ. Den ena innebär att utlandsverksamheten tillförs stiftens den andra att den biskopliga tillsynen av utlandskyrkan fördelas mellan flera biskopar.

12.5.1 FÖRSAMLINGARNA TILLFÖRS STIFTEN

I den här modellen läggs alla arbetsuppgifter som för närvarande ligger på den nationella nivån ut på samtliga stift. Det skulle för den nationella nivåns del innebära en besparing av antalet anställda på kyrkokansliet i Uppsala med cirka 14 personer. Vissa personalkostnader skulle dock även med den här modellen behöva ligga kvar på den nationella nivån som exempelvis samordnad information på webben, framtagande av informationsmaterial, informationservice och fastighetsförvaltning.

Genom att det enligt den här modellen inte finns någon nämnd eller råd för utlandskyrkan bortfaller de årliga kostnader om 500 000 kronor som för närvarande är förenade med den.

Det är rimligt att anta att stiftet skulle behöva utökade personalresurser, åtminstone två personer, då det i vissa hänseenden kommer att handla om arbetsuppgifter som ligger utanför stiftets nuvarande kompetensområden: löneavtal, skattefrågor, fastighetsjuridik, fastighetsförvaltning m.m. i ett annat land. Kostnaderna för detta beräknas sammantaget för samtliga stift uppgå till cirka 8–9 miljoner kronor.

Det finns vidare anledning att anta att resekostnaderna kommer att öka något då flera stiftskanslier har sämre utlandsförbindelser än Uppsala. Om det ska finnas representanter från utlandsförsamlingarna i varje domkapitel stiger resekostnaderna betydligt. Ambitionen i modellen att öka samhörighet och samverkan mellan stiftet och utlandsförsamlingarna torde även ge anledning till fler besöksresor.

En del sidokostnader kan bli dyrare när tjänster ska upphandlas separat av stiftet, som exempelvis data för löneindexering av levnadskostnader i olika länder. Vidare kan det behövas ett visst samordningsarbete för sådana aktiviteter som lämpligen sker samlat för utlandskyrkan, som exempelvis rekryteringskonferenser, anställningsvillkor, information om utlandskyrkan till allmänheten m.m.

Det system som krävs för den nationella nivåns bidrag till stiftet för deras utlandsförsamlingar och verksamhetsplatser kommer att behöva bemästra många problem. Stödet kan inte generaliseras utan varierar för de olika utlandsförsamlingarna och verksamhetsplatserna. Det varierar även över tiden med hänsyn till underhållsbehov för fastigheterna. Slutligen kommer det att behövas en flexibilitet i fråga om antalet utlandsförsamlingar och verksamhetsplatser, vilket kommer att få genomslag i behovet av stöd.

Sammantaget beräknas merkostnaderna för detta förslag årligen uppgå till cirka 8 – 9 miljoner kronor. Andra, inte värderade, faktorer talar för att merkostnaderna kan bli högre.

12.5.2 BISKOPLIG TILLSYN FÖRDELAS

Förändringarna jämfört med nuläget är förhållandevis små då ansvaret för främjandefunktionen föreslås ligga kvar på kyrkokansliet i Uppsala och

ansvaret för tillsynsfunktionen hos ett av domkapitlen eller tre till fyra domkapitel. I modellen anges att ansvaret för tillsynen antingen kan vara fördelat på samtliga biskopar eller på ett mindre antal.

Fler deltagande biskopar i tillsynen kan eventuellt leda till fler visitationsresor för att hålla sig ajour med frågorna. Det är också rimligt att anta att en medföljande från stiftskansliet deltar i biskopens resor. Merkostnaderna beräknas årligen uppgå till cirka 50 000 kronor.

Fler deltagande biskopar i tillsynen ökar behovet av samordning för kyrkokansliet i Uppsala, vilket kan komma att innebära ett visst behov av ökade resurser.

Alternativet med tillsynsfunktionen uppdelad på tre till fyra domkapitel kommer att medföra tillkommande kostnader för bl.a. resor eftersom det i varje berört domkapitel kommer att finnas representanter för utlandskyrkan, en förutsättning för att utlandsförsamlingarna ska ha samma demokratiska inflytande som de för närvarande har i domkapitlet i Visby. Utöver detta kommer ett visst ekonomiskt stöd för domkapitlets administrativa arbete. Merkostnaderna beräknas årligen uppgå till cirka 250 000 kronor.

Vi har inte närmare utvecklat i vår presentation av modellen hur förtroendemannaorganet på den nationella nivån ska vara sammansatt men ser det som självklart att det ska ha samma sammansättning som vi föreslår i modell 1 och 4. Det tillkommer därför kostnader för resor, logi och traktementen för de fyra utlandskyrkoledamöterna i Rådet för utlandskyrkan. Vi räknar med att rådet har sex sammanträden per år och förutsätter att ersätarna inte deltar samtidigt med ledamöterna i rådets sammanträden. Kostnaderna för resor blir naturligtvis olika beroende på var i världen ledamöterna är bosatta. De årliga kostnaderna beräknar vi kommer att uppgå till cirka 170 000 kronor.

Sammantaget beräknas merkostnaderna för detta förslag årligen uppgå till cirka 470 000 kronor.

12.6 Modell 4 – Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen

Den här modellen där tillsynsansvaret flyttar till ärkebiskopen och domkapitlet i Uppsala stift innebär en mindre årlig besparing om 32 000 kronor. Kostnaderna kommer att upphöra för biskopens i Visby stift resor tur och retur från Visby samt för utlandskyrkans domkapitelsledamöters resor tur och retur till Visby.

De tillkommande kostnaderna består av resekostnader för fyra utlandskyrkoledamöter i Rådet för utlandskyrkan samt logi, traktementen för ledamöterna. Vi räknar med att rådet har sex sammanträden per år. Kostnaderna för resor blir naturligtvis olika beroende på var i världen ledamöterna

är bosatta. De årliga kostnaderna beräknar vi kommer att uppgå till cirka 170 000 kronor. Det kan utöver detta eventuellt komma till vissa kostnader för prostar.

Sammantaget beräknas att merkostnaderna för detta förslag årligen uppgår till cirka 140 000 kronor.

12.7 Nuvarande kostnad för tillsyn samt tillkommande kostnader för förslag och presenterade modeller

I nedanstående tabell har en sammanställning gjorts av nuvarande kostnad för tillsyn, där biskop och domkapitel i Visby stift svarar för det uppdraget. Vidare redovisas de merkostnader som utredningens förslag och redovisade modeller beräknas uppgå till för den nationella nivån.

Förslag och modeller	Nuvarande kostnad för tillsyn år 2009	Tillkommande kostnad utöver nuvarande finansiering från nationell nivå
Rösträtt i kyrkoval Representation i kyrkomötet		Cirka 2,7 miljoner kronor Eventuellt ökade kostnader för resor
<i>Modell 1</i> En modifierad Visbymodell med förstärkt demokratiskt inflytande	280 000 kronor	220 000 kronor
<i>Modell 2</i> Ett eget utlandsstift	280 000 kronor	Cirka 5,8 miljoner kronor
<i>Modell 3</i> Församlingarna tillförs stiftet Biskoplig tillsyn fördelas	280 000 kronor 280 000 kronor	Cirka 8–9 miljoner kronor Cirka 470 000 kronor
<i>Modell 4</i> Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen	280 000 kronor	Cirka 140 000 kronor

13 Kyrkoordningskommentarer

2 KAP. FÖRSAMLINGENS UPPDRAG

16 §

Besluten om vilka utlandsförsamlingar och övriga utlandsverksamheter som ska höra till utlandskyrkan ska ligga på kyrkostyrelsen när Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet inte längre finns kvar. Bestämmelsen behandlas i betänkandets avsnitt 11.5.10.

17 §

I likhet med vad som sker genom den föreslagna förändringen i 16 § flyttas ansvaret för det slutliga beslutet om en församlingsordning från Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet till kyrkostyrelsen. I detta fall förutsätts dock att kyrkostyrelsen delegerar beslutanderätten till det råd för utlandskyrkan som styrelsen ska inrätta enligt bestämmelserna i 10 kap. 6 §. Som en följd av utlandsförsamlingarna inte längre ska höra till Visby stift men ha en koppling till Uppsala stift flyttas yttranderätten från Domkapitlet i Visby stift till Domkapitlet i Uppsala stift.

7 KAP. STIFTSFULLMÄKTIGE, STIFTSSTYRELSEN OCH NÄMNDERNA

1 §

Genom bestämmelsen klargörs att den koppling som finns mellan Uppsala stift och utlandskyrkan inte medför att Stiftsfullmäktige i Uppsala stift har några uppgifter som avser utlandskyrkan. Det motsvarar vad som gällt för Stiftsfullmäktige i Visby stift när utlandskyrkan har hört till det stiftet.

8 §

Stiftsstyrelsen i Visby stift har inte haft uppdraget att främja församlinglivet i utlandskyrkan när denna har hört till Visby stift. Stiftsstyrelsen i Uppsala stift ska inte heller ha några särskilda uppgifter som gäller utlandskyrkan. Ansvaret för att främja församlinglivet ska i stället ligga hos det av kyrkostyrelsen enligt bestämmelserna i 10 kap. 6 a § inrättade Rådet för utlandskyrkan. Bestämmelsen i *andra stycket* är närmast en erinran om det som anges i den nämnda paragrafen. Där sägs att Rådet för utlandskyrkan har till uppgift att på kyrkostyrelsens uppdrag främja församlinglivet i utlandskyrkan.

8 KAP. BISKOPEN

3 §

Enligt bestämmelserna i *andra stycket* utvidgas ärkebiskopens pastorala område med utlandskyrkan. Samtidigt reduceras det pastorala området inom

Uppsala stift i Sverige och består bara av församlingarna inom Uppsala kontrakt. Vilka kontrakt som ska finnas och hur de ska benämnas beslutas enligt bestämmelserna i 37 kap. 40 § respektive 55 § av stiftsstyrelsen. Uppsala kontrakt utgör ett undantag från dessa bestämmelser genom att det anges i kyrkoordningen att det ska finnas ett kontrakt med det namnet. Kontraktets närmare omfattning beslutas av Stiftsstyrelsen i Uppsala stift men det får ses som självklart att det alltid ska innefatta domkyrkoförsamlingen.

I konsekvens med ändringarna av ärkebiskopens pastorala område ändras även biskopens i Uppsala pastorala område. Det utvidgas och omfattar enligt bestämmelserna i *tredje stycket* alla församlingar i stiftet i Sverige som inte hör till Uppsala kontrakt.

I *fjärde stycket* sägs att de båda biskoparna i Uppsala stift inom sina respektive pastorala områden svarar för det som är en biskops uppgifter enligt kyrkoordningen. Det finns vissa uppgifter som kräver samråd mellan de båda biskoparna för att de ska kunna hanteras på ett bra sätt. Dit hör t.ex. frågor omkring rekrytering och vigning av präst och diakoner vilket är en uppgift som avser stiftet som helhet. Det får förutsättas att ett väl fungerande samråd kan ske utan att detta är närmare reglerat i kyrkoordningen. I ett nytt *sista stycke* erinras om att det finns särskilda bestämmelser i kyrkoordningen om vilken av biskoparna som är ordförande i stiftsstyrelsen respektive i domkapitlet.

9 §

Genom ändringen i *andra stycket* fastställs att rösterna från elektorer och präster i utlandskyrkan ska delas med tio på samma sätt som gäller för övriga elektorer och präster i Uppsala stift. Se vidare avsnitt 11.5.6.

13 §

När utlandskyrkan inte hör till Visby stift kommer samma bestämmelser om vilka som är röstberättigade att gälla vid val av biskop i det stiftet som i andra stift.

14 §

Som en följd av att utlandskyrkan hör till ärkebiskopens pastorala område ändras bestämmelserna om röstberättigade vid val av ärkebiskop. I paragrafen anges som tillkommande kategorier röstberättigade ledamöterna i Rådet för utlandskyrkan samt präster som är anställda som präster för utlandsförsamlingarna.

I nuvarande punkt 4 anges som en kategori röstberättigade särskilt utsedda elektorer för Uppsala stift. I den nya motsvarande punkt 6 står bara om särskilt utsedda elektorer. Det motsvarar vad som hittills har gällt enligt 14 a § punkt 5 vid val av biskop i Visby stift. Det framgår av bestämmelserna i 8 kap. 15 och 23 §§ att och hur elektorer ska utses från församling-

arna i Sverige. Att det ska finnas elektorer från utlandskyrkan och närmare bestämmelser om hur de utses finns i 8 kap. 23 a §.

Se vidare betänkandets avsnitt 11.5.6 om röstberättigade från utlandskyrkan.

27 §

Det är Stiftsstyrelsen i Uppsala stift som ansvarar för genomförandet av valet av ärkebiskop. När präster och elektorer från utlandskyrkan får rösträtt vid valet av ärkebiskop blir det därmed den stiftsstyrelsen som i stället för Stiftsstyrelsen i Visby stift som bestämmer hur de röstberättigade från utlandskyrkan ska utöva sin rösträtt. Bestämmelserna om ansvaret på denna punkt har ändrats i paragrafens *sista stycke*. Vidare utgår bestämmelserna som avser rösträtten för ledamöterna i Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet, se vidare kommentaren till 14 § om röstberättigade vid val av ärkebiskop.

41 §

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om prostar för utlandskyrkan. Det är ärkebiskopen som avgör om prostar ska utses och vem som kan utses till prost. Vad som i övrigt gäller beträffande prostar för utlandskyrkan behandlas närmare i avsnitt 11.5.5.

9 KAP. DOMKAPITLET

2 §

I paragrafen finns bestämmelser om sammansättningen av Domkapitlet i Uppsala stift. Förändringarna innebär att det som ledamöter tillkommer en präst eller diakon från utlandskyrkan och en ledamot från utlandskyrkan vald av kyrkomötet. De bestämmelser avseende representationen från utlandskyrkan i Visby stifts domkapitel som hittills har funnits i 9 kap. 2 a § tas in i 2 §. Se vidare avsnitt 11.5.7 om sammansättningen av Domkapitlet i Uppsala stift.

5 §

Gällande bestämmelser om beslutförhet utgår från domkapitel med sju ledamöter vilket kommer att gälla för alla andra domkapitel än Domkapitlet i Uppsala stift när utlandskyrkan inte hör till Visby stift. Med tillsynsansvaret för utlandskyrkan hos Domkapitlet i Uppsala stift får detta domkapitel enligt de ändrade bestämmelserna i 2 § elva ledamöter. I betänkandets avsnitt 11.5.7 redovisas att detta bör medföra särskilda beslutförhetsregler för detta domkapitel och vad dessa beslutförhetsregler innebär.

12 §

Som en följd av bestämmelserna i 2 kap. om ändrad sammansättning av Domkapitlet i Uppsala stift anges i paragrafen att inte bara de som är

anställda som präster eller diakoner i stiftet eller i någon av dess församlingar i Sverige utan även de som har motsvarande anställningar i utlandskyrkan är röstberättigade vid val av präst- och/eller diakonledamöter i domkapitlet. De tillkommande röstberättigade från utlandskyrkan deltar också i valet av de två särskilda ersättare som ska utses för ärkebiskopen, biskopen i Uppsala stift och domprosten enligt 2 § sista stycket.

19 §

Bestämmelserna i *andra stycket* har gjorts tillämpliga vid val till Domkapitlet i Uppsala stift i stället för vid val till Domkapitlet i Visby stift.

10 KAP. DEN NATIONELLA NIVÅNS UPPDRAG

6 §

Bestämmelserna om Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet ska inte längre finnas kvar.

6 a §

Samtidigt som bestämmelserna i 6 § om Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet upphävs så anges i en ny 6 a § att kyrkostyrelsen ska utse Rådet för utlandskyrkan. Rådets huvuduppgift är att på kyrkostyrelsens uppdrag främja församlingslivet i utlandskyrkan. Vad som innefattas i den uppgiften liksom rådets sammansättning fastställer kyrkostyrelsen genom den instruktion som styrelsen förutsätts besluta om. Se vidare om Rådet för utlandskyrkan i betänkandets avsnitt 11.5.10.

12 KAP. KYRKOSTYRELSEN, M.M.

9 §

Bestämmelserna om sammansättningen av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet ska inte längre finnas kvar.

31 KAP. UPPDRAGET SOM PRÄST

16 §

Bestämmelserna utgår om att det är Domkapitlet i Visby stift som har tillsyn över präster verksamma inom utlandskyrkan genom att pröva frågor om behörighet enligt 31 kap. 11 och 12 §§. Den uppgiften övergår till Domkapitlet i Uppsala stift. Eftersom prästerna ifråga är anställda hos Svenska kyrkan på nationell nivå innefattas dessa präster i gällande punkt 3 som blir ny punkt 2.

32 KAP. UPPDRAGET SOM DIAKON

16 §

Ändringarna i paragrafen motsvarar såvitt gäller diakoner dem som har gjorts beträffande präster inom utlandskyrkan i 31 § och 16 §.

33 KAP. FÖRTROENDEVALDA

2 §

Ändringarna i *första stycket* medför att de som tillhör Svenska kyrkan kommer att ha rösträtt vid val till kyrkomötet oavsett var de är folkbokförda. Det finns inte längre någon bestämmelse om krav på viss folkbokföring för att kunna rösta vid val till kyrkomötet utan de allmänna valbarhetsvillkoren, dvs. att tillhöra Svenska kyrkan och ha fyllt 16 år senast på valdagen, är tillräckliga.

34 KAP. KYRKANS ANSTÄLLDA

3 a §

Motsvarar förändringarna i 2 kap. 16 och 17 §§ genom att ansvaret för de uppgifter avseende utlandskyrkan som är särskilt reglerade i kyrkoordningen flyttas från Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet till kyrkostyrelsen. Beslutanderätten kan kyrkostyrelsen delegera till Rådet för utlandskyrkan.

12 a §

Förändringen av bestämmelserna är en konsekvens av ändringarna i 3 a §.

13 §

Förändringen av bestämmelserna är en konsekvens av ändringarna i 3 a §.

36 KAP. INDELNINGSENHETER

6 §

Genom ändringen i 6 § får utlandskyrkan en koppling till Uppsala stift i stället för till Visby stift. Vad detta konkret innebär framgår av andra bestämmelser i kyrkoordningen.

38 KAP. DIREKTA VAL

17 §

Som framgår i avsnitt 9.3.3 föreslås att det ska finnas två fasta mandat i utlandsvalkretsen, se 19 § om den valkretsen, och att dessa ska tas från de 26 utjämningsmandat som hittills har funnits. Det medför att det fortsättningsvis kommer att finnas 227 fasta valkretsmandat och 24 utjämningsmandat.

18 §

Ändringarna i *första stycket* är en följd av att det ska finnas två fasta mandat i utlandsvalkretsen, vilket anges i den nya första meningen. Övriga justeringar innebär inte någon ändring i sak i förhållande till redan gällande bestämmelser. Inte heller övriga ändringarna i paragrafen innebär några ändringar i sak.

19 §

I *första stycket* finns en ny bestämmelse om en särskild utlandsvalkrets vid val till kyrkomötet, se avsnitt 9.3.3. Den omfattar alla röstberättigade som inte är folkbokförda i Sverige. Det medför att det undantagsvis kan finnas någon som är bosatt i Sverige men inte folkbokförd i landet, t.ex. en asylsökande, som får rösträtt i utlandsvalkretsen.

I vissa fall, t.ex. vid anmälan av kandidater enligt 29 § och vid beslut om grupp- och kandidatförteckningar enligt 31 §, gäller särskilda bestämmelser för utlandsvalkretsen. Det finns behov av ett sammanfattande begrepp för de nuvarande valkretsarna. Därför ges här en definition av det nya begreppet stiftsvalkretsar, vilket används i den föregående paragrafen och i några av de följande paragraferna.

29 §

Kyrkostyrelsen bör svara för hela administrationen av valet i utlandsvalkretsen. Redan enligt gällande bestämmelser är det kyrkostyrelsen som beslutar om registrering av nomineringsgrupper för val till kyrkomötet och som beslutar om mandatfördelning, ledamöter och ersättare på grundval av valresultatet. I *första stycket* görs ett tillägg beträffande anmälan av kandidater till utlandsvalkretsen. Det innebär att kyrkostyrelsen ska ta emot anmälan av dessa kandidater. Övriga ändringar i paragrafen medför inga förändringar i sak.

31 §

Som en konsekvens av förslaget i 29 § om kyrkostyrelsens ansvar för att ta emot anmälan av kandidater i utlandsvalkretsen anges i *första stycket* att styrelsen också ska fastställa grupp- och kandidatförteckningen för den valkretsen.

32 §

Det material som behövs för att kunna brevrösta ska finnas hos alla utlandsförsamlingar när de som inte är folkbokförda i Sverige får rätt att rösta i kyrkomötesvalet. I bestämmelserna i *andra stycket* om var blanka valsedlar ska finnas tillgängliga sägs därför att sådana även ska finnas hos utlandsförsamlingarna. Det är i första hand valsedlar för val till kyrkomötet som behöver finnas där.

36 a §

Förslaget om upprättande av en särskild förteckning över röstberättigade som inte är folkbokförda i Sverige är nytt och behandlas i avsnitt 9.3.4.

37 §

I *första stycket* har det gjorts ett tillägg om skyldigheten för kyrkostyrelsen att upprätta en särskild röstlängd som upptar de röstberättigade som inte är folkbokförda i Sverige. Se vidare avsnitt 9.3.4.

I *andra stycket* kvarstår huvudregeln att uppgifterna i röstlängderna hämtas från det register som omtalas i kapitel 56 1 § första punkten i kyrkoordningen. Där sägs att det ska finnas register över dem som tillhör Svenska kyrkan. För dem som inte är folkbokförda i Sverige 30 dagar före valet och inte heller var folkbokförda i landet den 15 april under valåret ska dock en särskild ordning gälla. För dessa personer ska uppgifterna i den förteckning som har upprättats enligt bestämmelserna i 36 a § ligga till för röstlängden för utlandsvalkretsen. De personer på förteckningen som har flyttat hem och blivit folkbokförda i Sverige ska liksom andra som är folkbokförda i landet finnas med på en röstlängd för en valkrets. Eftersom röster kan skickas redan 45 dagar före valet kan en röst från en sådan person komma till kyrkostyrelsen redan innan röstlängderna har upprättats. Den rösten blir ogiltig eftersom personen ifråga inte kommer att finnas med på röstlängden för utlandsvalkretsen. Rösten ska förstöras utan att öppnas. Det kan också finnas personer som inte har tagits med i förteckningen enligt 36 a § eftersom de var folkbokförda i Sverige den 15 april men som inte är folkbokförda längre i landet när röstlängderna upprättas 30 dagar före valet. En sådan person ska föras upp på röstlängden för utlandsvalkretsen.

38 §

Frågan om röstkort för dem som inte är folkbokförda i Sverige behandlas i avsnitt 9.3.4. I enlighet med vad som sägs där anges i *första stycket* att det ska upprättas bara för dem som finns i röstlängden för ett valdistrikt. Det finns inga valdistrikt inom utlandsvalkretsen och det ska alltså inte upprättas några röstkort för dem som hör till den valkretsen.

42 §

Tillägget om att kuvert som används i valet ska finnas hos utlandsförsamlingarna motsvarar ändringen i 32 § om blanka valsedlar.

54 §

Bestämmelsen i *femte stycket* om att väljare som befinner sig utomlands får skicka sin brevröst till kyrkostyrelsen gäller liksom tidigare väljare som är folkbokförda i Sverige. För andra väljare som befinner sig utomlands gäller bestämmelserna i 56 a §. För att det inte ska uppstå någon oklarhet har därför ett förtydligande tillägg gjorts i femte stycket.

56 a §

Första stycket innebär att all form av brevröstning går till på i huvudsak samma sätt. Det finns dock den skillnaden mellan vad som gäller vid brevröstning inom Sverige och brevröstning från utlandet att brevrösten inte skickas till en stiftsstyrelse utan till kyrkostyrelsen. Eftersom det enligt 38 § inte ska framställas några röstkort för dem som tillhör utlandsvalkretsen ska dessa vid brevröstning i stället för sitt röstkort använda ett förtryckt adresskort. Att det talas om ett förtryckt adresskort innebär att det är fråga om ett begrepp som är känt från de allmänna valen. Det tillhandahålls av kyrkostyrelsen. I 89 § föreslås ett tillägg som innebär att kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om adresskort.

På adresskortet ska väljaren enligt *andra stycket* skriva namn och personnummer. Till skillnad mot vad som gäller vid allmänna val finns inte som krav för rösträtt i kyrkovalet att någon gång ha varit folkbokförd i Sverige. Det finns därför röstberättigade som aldrig har tilldelats något personnummer. De väljare som inte har något personnummer får i stället skriva sin födelsetid, alltså födelseår och datum, på ett adresskort.

I *tredje stycket* finns bestämmelser om möjligheten att lämna sin röst till en utlandsförsamling för vidare befordran till kyrkostyrelsen. En sådan röst ska göras i ordning på samma sätt som de brevröster som skickas direkt till kyrkostyrelsen. I betänkandets avsnitt 9.3.5 konstateras att det krävs en överenskommelse mellan kyrkostyrelsen och varje enskild utlandsförsamling för att fastställa hur länge röster kan tas emot av församlingen. I paragrafens tredje stycke anges i enlighet härmed att kyrkostyrelsen efter samråd med utlandsförsamlingen beslutar om sista dag när brevröster får lämnas till en viss utlandsförsamling.

I paragrafens *sista stycke* anges ett par tidpunkter som ska gälla för valet inom utlandsvalkretsen. I likhet med vad som gäller vid de allmänna valen ska röstningen kunna påbörjas tidigare än för dem som är folkbokförda i Sverige, nämligen 45 dagar före valdagen. För dem som är folkbokförda i landet gäller att de kan börja förtidsrösta när de har fått sina röstkort, vilket är omkring tre veckor före valdagen. Med hänsyn till transporttiderna behöver röstningen kunna påbörjas tidigare åtminstone i vissa länder. Samma tider bör dock gälla för alla som tillhör utlandsvalkretsen. Genom en ändring i 58 § föreslås att kyrkostyrelsen ska svara för en preliminär sammanräkning på valdagens kväll av rösterna från utlandsvalkretsen. Det medför att rösterna måste vara inkomna till kyrkostyrelsen senast på fredagen före valdagen.

58 §

I ett nytt *andra stycke* ges kyrkostyrelsen ansvaret för att göra den preliminära sammanräkningen av de röster som avges i utlandsvalkretsen, se avsnitt 9.3.6. Den påbörjas när röstmottagningen har avslutats i vallokalerna. Vilken

tidpunkt detta är regleras inte i kyrkoordningen utan i kyrkostyrelsens närmare bestämmelser om direkta val. Tidpunkten är kl 20 på valdagens kväll enligt gällande ordning, SvKB 2008:1. Kyrkostyrelsens rösträkning benämns preliminär i första hand därför att sammanräkningen av personrösterna bör kunna anstå till ett senare tillfälle. Det mest angelägna på valdagens kväll är att få fram hur mandatet fördelar sig mellan nomineringsgrupperna.

59 §

I *första stycket* anges att kyrkostyrelsen ska svara för den slutliga sammanräkningen av rösterna från utlandsvalkretsen. Att kyrkostyrelsen ges denna uppgift medför att det behövs ett förtydligande av stiftsstyrelsernas uppdrag, vilket dock inte ändras i praktiken. Hittills har angivits att hela den slutliga sammanräkningen av alla val ligger hos stiftsstyrelserna. Dessa har ansvaret för den slutliga sammanräkningen av samtliga val inom respektive stift inklusive valet till kyrkomötet för stiftet som valkrets.

89 §

Kyrkostyrelsen bör kunna utfärda närmare bestämmelser om bl.a. utformning av de adresskort som enligt 56 a § används när de som tillhör utlandsvalkretsen brevröstar. Det kan även behövas ytterligare bestämmelser om var adresskort ska finnas tillgängliga och om användningen av dessa. Ett tillägg som möjliggör att kyrkostyrelsen får besluta om närmare bestämmelser beträffande adresskort har gjorts i punkt 3.

90 §

Ändringen i punkt 10 *tredje stycket* hör samman med att även kyrkostyrelsen ska fastställa en grupp- och kandidatförteckning enligt bestämmelserna i 31 §. Även kyrkostyrelsens beslut ska kunna överklagas och detta kräver en ändring i den nämnda punkten.

I en ny punkt 12 finns bestämmelser som innebär att kyrkostyrelsens beslut enligt 36 a § att fastställa en förteckning över de röstberättigade som inte är folkbokförda i Sverige kan överklagas särskilt. Innehållet i förteckningen kan därmed inte överklagas i samband med att röstlängden överklagas. Detta följer av bestämmelserna i 93 a §. Däremot är det möjligt att överklaga beslut som innebär att personer vars folkbokföring i Sverige har upphört efter den 15 april under valåret har tagits upp i röstlängden för utlandsvalkretsen i samband med att beslut om röstlängden överklagas.

91 §

I *femte stycket* anges att kyrkostyrelsens beslut om förteckningen över dem som inte är folkbokförda i Sverige får överklagas av den som beslutet gäller. Övriga ändringar i paragrafen innebär inga ändringar i sak utan är bara en följd av omnumreringen av de sista punkterna i 90 §.

92 §

Den sakliga ändring som görs i 92 § är införandet av en bestämmelse i punkt 6 om att kyrkostyrelsens beslut om förteckningen över dem som inte är folkbokförda i Sverige får överklagas fram till och med den 15 juni under valåret. Det innebär en förhållandevis längre tidsrymd än vad som annars gäller för när ett beslut får överklagas. Eftersom de som eventuellt kan vilja överklaga befinner sig utomlands bör tidsgränsen i detta fall vara något generösare än vad som annars är vanligt.

57 KAP. TILLSYN

1 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att även punkten 7 i *första stycket*, som avser beslutsprövning, blir tillämplig på utlandskyrkan.

I och med att utlandskyrkan uttryckligen omfattas av denna form av tillsyn, ska också beslutsprövningen finnas med i den uppräkningslista av gällande kyrkoordningsbestämmelser som ska finnas i varje utlandsförsamlings församlingsordning enligt 2 kap. 17 §. Därmed kommer beslut av en utlandsförsamling – på samma sätt som gäller för församlingarna i Sverige – att kunna beslutsprövas. En utlandsförsamling eller en medlem i en sådan församling kan däremot inte begära beslutsprövning av ett beslut som har fattats av ett stift. Det är bara en församling som ligger i ett stift och dess medlemmar som i det fallet kan begära beslutsprövning.

De regler i övrigt som gäller för beslutsprövningen kommer med ett undantag (se kommentaren till 10 § nedan) att vara desamma för utlandsförsamlingarna som för församlingarna i Sverige. Det innebär bl.a. att den som har klagorätt på ett beslut ska vara medlem i utlandsförsamlingen och vid tidpunkten för begäran ha fyllt 16 år (jfr 8 § i 57 kap.) Det innebär också att en begäran om beslutsprövning ska vara skriftlig och ha inkommit inom tre veckor från den dag då det tillkännagavs på utlandsförsamlingens anslagsstavla (jfr 9 § i samma kapitel). Domkapitlet i det stift till vilket utlandskyrkan knyts ska som första instans göra prövningen och domkapitlets beslut kan sedan enligt de vanliga bestämmelserna i 58 kap. 1 § överklagas hos Svenska kyrkans överklagandenämnd.

Rätten att begära beslutsprövning beror på om man tillhör en utlandsförsamling. I de fall det finns församlingsmedlemmar som inte tillhör Svenska kyrkan har de ändå samma rätt som övriga att få ett beslut prövat.

7 a §

Förändringarna vad gäller kyrkostyrelsens uppgifter motsvarar vad som i övrigt gäller för uppgifter som har legat hos Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Det förutsätts att kyrkostyrelsen delegerar frågor om församlingsinstruktioner till Rådet för utlandskyrkan. Vad gäller domkapitlets uppgifter är ändringarna i bestämmelserna en följd av att Domkapitlet i Uppsala

stift övertar tillsynsuppgifterna avseende utlandskyrkan från Domkapitlet i Visby stift.

10 §

I *första stycket* sägs genom *punkt 4* att ett prövat beslut ska upphävas bl.a. om det strider mot någon annan kyrklig bestämmelse än kyrkoordningen. Andra kyrkliga bestämmelser som beslut kan prövas mot blir församlingsordningarna i utlandsförsamlingarna när även beslut av dessa församlingar omfattas av bestämmelserna om beslutsprövning.

Andra stycket är nytt och innebär en anpassning till de särskilda förhållanden som gäller för utlandskyrkan. Av 2 kap. 16 § framgår att kyrkoordningens bestämmelser gäller inom utlandskyrkan bara om det är särskilt angivet. Detta innebär att prövningen enligt 57 kap. 10 § punkten 4 om ett visst beslut strider mot kyrkoordningen bara kan avse de delar av kyrkoordningen som faktiskt har gjorts tillämpliga på utlandsförsamlingen. Andra stycket är avsett att uttrycka den begränsningen.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande av Per Lindberg (posk), Ulla Rickardsson (c) och Lennart Sacrédeus (kr)

Utredningen är enig i alla sina förslag. Vi anser dock att de två huvudmodellerna nr 1 »Den modifierade Visbymodellen« och nr 4 »Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen« borde ha beskrivits mer nyanserat. Båda modellerna ger klara förbättringar i jämförelse med nuvarande situation och båda uppfyller kraven att gagna utlandskyrkans verksamhet. De demokratiska inslagen är identiska och de ekonomiska konsekvenserna likvärdiga.

Vid värderingen av modellerna kunde för- och nackdelar lyfts fram tydligare. I modell 1 »Den modifierade Visbymodellen« finns en enkelhet i kontakten med biskopen och en kontinuitet som vi anser borde belysts bättre, liksom framställningen av tillsyns- och främjandefunktionerna, sammanhållna med Visbybiskopens ordförandeskap i rådet och dennes arbetsrum på kansliet i Uppsala. I modell 4 »Samlat ansvar med koppling till ärkebiskopen« hyser vi en oro för att arbetsbördan för ärkebiskopen blir alltför stor och refererar till de skäl som anfördes av kyrkostyrelsen i skrivelsen KsSkr 2002:7 till kyrkomötet 2002 (se avsnitt Kyrkostyrelsens överväganden och förslag femte stycket under rubriken Tillsynsfunktionen).

Ett annat alternativ som övervägts av utredning var att kunna kombinera de båda modellerna. Tillsynsansvaret skulle läggas på ärkebiskopen, men med en permanent delegation till annan stiftsbiskop (förslagsvis Visby). En sådan konstruktion har prövats grundligt, men bedömts som juridiskt omöjlig och därför avfärdats (se avsnitt 11.5.4 sista stycket).

Förkortningar

B	Budgetutskottet
CsSkr	Svenska kyrkans centralstyrelses skrivelse
DKU	Dansk kirke i udlandet
DSUK	Danske Sømands- og Udlandskirker
EE	Ekonomi- och egendomsutskottet
EFS	Evangeliska fosterlands-stiftelsen
EKD	Evangelische Kirche Deutschland
Eu	Ekumenikutskottet
KO	Kyrkoordningen
KsSkr	Kyrkostyrelsens skrivelse
Ln	Läronämnden
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
O	Organisationsutskottet
SKU	Svenska kyrkans utredningar
SKUT	Svenska kyrkan i utlandet
SvKB	Svenska kyrkans bestämmelser
UD	Utrikesdepartementet

Källor och litteratur

KYRKOMÖTESPROTOKOLL

Kyrkomötets protokoll med bihang 1998

Kyrkomötets protokoll med bihang 2002

Kyrkomötets protokoll med bihang 2003

Kyrkomötets protokoll med bihang 2005

Kyrkomötets protokoll med bihang 2007

PROPOSITIONER

1997/98:116 *Staten och trossamfunden – bestämmelser om Svenska kyrkan och andra trossamfund*

SVENSKA KYRKANS UTREDNINGAR

1995:9 *Ärkestiftsutredningen*

1998:1 *Förslag till kyrkoordning*

1998:3 *Arbetet på olika kyrkliga nivåer*

2001:1 *Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter*

2006:2 *Välja med förtroende*

2008:1 *Styra och leda*

LITTERATUR M.M.

Edqvist, Gunnar, Friedner, Lars, Lundqvist Norling, Maria & Tibbling, Patrik. *Kyrkoordningen med kommentarer*. Stockholm 2005.

Handbok för direkta val inom Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen, Svenska kyrkan 2008.

Kyrkoordningen och församlingsordningar för Svenska kyrkans utlandsförsamlingar. Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet, Svenska kyrkan 2006.

Sjöström, Lena (Red.). *Som hemma fast utomlands – om Svenska kyrkan i utlandet*. Uppsala 2008.

INTERNET

www.dsuk.dk

www.folkekirken.dk/links/kirken-i-verden/folkekirken-i-udlandet

www.merimieskirkko.fi

www.seemannsmission.org

www.sjomannskirken.no

www.val.se/det_svenska_valsystemet/rostratt/utlandssvenskar

Bilaga 1

SVENSKA KYRKAN

DIREKTIV

Dnr Ks 2005:935

Kyrkostyrelsen

2007-09-27

Utredning om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet

Direktiven är fastställda av Kyrkostyrelsen den 27 september 2007.

I BAKGRUND

1.1 Den tidiga historien

Frågan om hur Svenska kyrkans verksamhet utomlands ska organiseras har diskuterats under lång tid. Under hela utlandskyrkans moderna historia har frågor om biskoplig tillsyn, domkapitlets roll och styrfunktioner aktualiserats.

Ambassadkyrkan i Paris grundades 1626, följd under 1700-talets första år av att legationspredikanter knöts till Konstantinopel och London. Verksamheten utvecklades och i slutet av 1900-talet fanns verksamhet med detta ursprung i Paris, London, Berlin, Oslo, Köpenhamn och Helsingfors.

Arbetet bland sjömän inleddes 1876 efter en framställning från kyrkomötet. Verksamhet inleddes i Kiel och i West Hartlepool. Från 1888 överfördes ansvaret för verksamheten från ärkebiskopen till Svenska kyrkans missionsstyrelse.

Verksamheten bland sjömän blev en egen organisation 1933 genom inrättandet av Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse med ärkebiskopen som ordförande. Initiativ hade tagits vid kyrkomötet 1926 och frågan om ett eget utlandsstift hade diskuterats i utskottets behandling av frågan.

Trots olika initiativ att få till stånd en enhetlig organisation av Svenska kyrkans verksamhet bland svenskar i utlandet från 1930-talet kom en sådan att diskuteras på allvar först sedan verksamheten breddats med verksamhet bland turister och ytterligare bofasta svenskar på olika håll i världen.

1.2 1970- och 1980-talets utredningar

Kyrkomötet 1975 föreslog regeringen att en ny organisation skulle skapas inom vilken hela utlandsverksamheten skulle samlas. Regeringen beslöt

endast om namnbyte till Svenska kyrkan i utlandet (1976) medan de mer övergripande organisatoriska frågorna lämnades åt sidan.

Under 1980-talet vidtog ett intensivt utredningsarbete med olika förslag till lösningar i vilka hela verksamheten utomlands samlas i en organisatorisk form och där behovet av episkopal tillsyn tillgodoses och en stiftsanknytning stärks. Genomgående är att frågan om ett utlandsstift gång på gång aktualiseras som en god lösning.

1987 beslöt kyrkomötet att samla hela verksamheten bland svenskar utomlands inom Svenska kyrkan i utlandet. Den episkopala tillsynen tillgodosågs genom att ärkebiskopen blev visitorator för det kyrkliga arbetet i utlandet. Den dåvarande kyrkolagen föreskrev att präster som inte tillhörde något stift, stod under Uppsala domkapitel och ärkebiskopen vilket ansågs som en tillräcklig stiftsanknytning¹.

1.3 Dagens organisation

Genom beslut i kyrkomötet 2002 har ytterligare förändringar gjorts av organisationen. Den 1998 tillsatta utredningen Svenska kyrkan i utlandet – organisation och uppgifter hade till uppgift att lägga fram förslag om utlandskyrkoverksamhetens inriktning, omfattning, organisation och finansiering. Verksamhetens inriktning och omfattning bejakades.

När det gällde organisationen knöts verksamheten till Visby stift. Biskop och domkapitel fick uppgifter motsvarande dem i andra stift. Biskopen skulle främst visitera och svara för tillsynen av vigda och församlingar.

När det gällde främjandet av verksamheten behölls Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. Biskopen inträdde som självskriven ledamot i nämnden. Ordförande för nämnden utsågs av kyrkomötet.

Nämndens uppgifter är dock begränsade då den inte själv kan lägga fram några förslag för kyrkomötet utan har att vända sig till kyrkostyrelsen i principiella frågor, ekonomi och ekumenik. Nämndens uppgift är främst att utarbeta långsiktiga mål, strategier och göra erforderliga prioriteringar för utlandskyrkan. Kyrkostyrelsen är vidare arbetsgivare för all utsänd personal.

Genom särskilt beslut vid kyrkomötet 2005, vilket följdes upp med bestämmelser utfärdade av kyrkostyrelsen under 2006 (SvKB 2006:2) skapades ett regelverk för församlingsordning för utlandsförsamlingarna.

De ekumeniska frågorna har följts upp genom en särskild PM som antagits av nämnden och kyrkostyrelsen. Församlingen i Helsingfors har övergått till Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland.

Kyrkokansliet driver under generalsekreteraren verksamheten inom avdelningen för Svenska kyrkan i utlandet. Avdelningen leds av chefen för

1. Se vidare Andréén, Carl Gustaf, *Utlandskyrkans episkopala struktur, Ärkestiftsutredningen*, Svenska kyrkans utredningar 1995:9, Gotab.

utlandskyrkan. En omfattande samverkan sker med övriga avdelningar inom kansliet: personalavdelningen (rekrytering, visumfrågor, löner och avtal m.m.), ekonomi- och finansavdelningen (redovisning, frågor om filialer, budget, stiftelsefrågor, fastighetsfrågor m.m.), informationsavdelningen (intern och extern kommunikation, insamling m.m.) samt planeringsavdelningen med ärkebiskops kansli (kyrkostyrelseärenden, ekumeniska frågor m.m.). Verksamheten är helt integrerad med övrig verksamhet inom kansliet.

Svenska kyrkans ansvar inom kris- och katastrofarbetet vad gäller svenskar i utlandet har lagts på verksamheten på ett helt annat sätt än tidigare. Därmed har arbetsuppgifterna utökats med ytterligare ett fält, som tidigare inte betonats så starkt.

Lokala kyrkoråd och kyrkoherdar tar ansvar för verksamheten på respektive verksamhetsplats. Verksamheten bedrivs i olika juridisk form. Vissa församlingar äger egna lokaler eller har hyreskontrakt på lokaler. Andra lokaler ägs av Stiftelsen Svenska kyrkan i utlandet eller Trossamfundet Svenska kyrkan.

1.4 Områden i fokus

Kyrkoordningen föreskriver att biskopen och domkapitlet ska ha tillsyn över verksamheten m.m., i stiftets församlingar och över verksamheten i stiftet (KO 57 kap. 1 §). I tillsynen ingår att ge råd, stöd och hjälp, dels i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, dels i rättsliga frågor. Vidare ingår utfärdande av församlingsinstruktion, visitationer, granskning över hur präster och diakoner utövar sitt uppdrag och efterlever sina vigningslöften, behörighetsprövning att utöva vignings-tjänsten samt befogenhetsprövning.

Främjandeuppdraget beskrivs (KO 6 kap. 4 §) röra församlingens uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Det utförs genom utbildning, fortbildning och andra insatser.

Biskopen är ordförande i stiftsstyrelsen, som i första hand verkar med de främjande uppgifterna, och i domkapitlet, som i första hand utövar tillsyn. Tillsynen beskrivs dock även handla om råd och stöd. Inom utlandskyrkan utövas stiftsstyrelsens uppgifter av Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet (KO 10 kap. 6 §).

Av kyrkoordningen framgår vidare att biskopen ska visitera stiftets församlingar (KO 8 kap. 2 §). Protokoll ska föras vilket lämnas till domkapitel och församling.

Det finns väsentliga skillnader mellan den vanliga stiftsorganisationen och utlandskyrkans organisation.

- Svenska kyrkan på nationell nivå har ett starkt operativt ansvar, t.ex. vad avser ekonomi, fastigheter och personal.
- Ansvar för verksamhetens mål och långsiktiga utformning ligger på nämnden, medan genomförande ligger på avdelningschefen (delegation från generalsekreteraren).
- Biskopen är ledamot i nämnden, inte ordförande som i stiftsstyrelsen.
- De som är föremål för verksamheten, medlemmarna i utlandsförsamlingarna, har inget demokratiskt inflytande över de beslut som fattas.

Under den tid som förflutit har skilda meningar framförts om vilken roll nämnden, domkapitlet och biskopen ska ha inom verksamheten och hur gränserna ska dras mellan de olika styrande organen. Det demokratiska underskottet har också uppmärksammats.

2 UTVÄRDERING

Till kyrkomötet 2005 förelåg en motion (KMot 2005:43) med förslag om att kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att senast under första halvåret 2006 påbörja en utvärdering av konsekvenserna av 2002 års kyrkomötesbeslut rörande det förändrade tillsynsansvaret för utlandsförsamlingarna. En sådan utvärdering ska pröva frågan om att göra Svenska kyrkan i utlandet till ett eget utlandsstift med egen stiftsstyrelse och eget domkapitel.

Ekumenikutskottet (Eu 2005:3) anförde vad gällde motionen följande.

Den fråga som tas upp i motion 2005:43 finner utskottet vara betydelsefull. De beslut som fattades av Kyrkomötet 2002 fick genomgripande betydelse för såväl utlandskyrkan som Visby stift. Efter några år med denna ordning är det nödvändigt med en utvärdering. Utskottet har noterat att Kyrkostyrelsen i sin skrivelse 2003:3 aviserat att en sådan utvärdering avses ske med början år 2007 eller år 2008. Därutöver har utskottet inhämtat att denna tidsplan alltså gäller. Utskottet delar motionärernas uppfattning att denna utvärdering bör ske mer skyndsamt än så. Det är, enligt utskottets uppfattning, betydelsefullt att ett beslut om att inleda utvärderingen också innefattar ett beslut om när den skall vara klar. Utskottet är heller inte främmande för att en sådan utvärdering kan komma att ge anledning till en bredare översyn av stiftsstrukturen. Mot bakgrund av detta yrkar utskottet bifall till motionärernas förslag.

Kyrkomötet beslutade om bifall till motionen.

Kyrkostyrelsen beslöt för sin del att genomföra det givna uppdraget på så sätt att en fristående konsult först skulle se igenom verksamheten för att se vilka problemområden som fanns. Först därefter skulle styrelsen ta ställning till hur uppdraget skulle genomföras vidare.

Konsulten Thore Hallbäck genomförde sin utvärdering under våren/hösten 2006. En rapport lämnades i oktober 2006. Rapporten konstaterade följande.

Det är... tydligt att huvudfrågan är begreppen främjande och tillsyn. På denna punkt kan jag konstatera att det finns en väldigt stor enighet kring att nuvarande organisation med ett delat ansvar för främjande- respektive tillsynsverksamheten på två skilda organisationer – Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet respektive Visby stift – inte fungerar optimalt. Verksamheterna överlappar varandra – eller är till stor del två sidor av samma sak. Det är helt enkelt omöjligt eller mycket svårt att dra en klar gränslinje mellan uppgifterna tillsyn och främjande. Härom råder en total enighet.

Det bör också erinras om att det av analysen, som föregick kyrkomötets beslut 2002, framgår att tillsyns- och främjandeppgifter naturligt går i varandra och delvis är två sidor av samma episkopala uppdrag.

Även av kyrkostyrelsens förslag (2002) kan man läsa ut en viss tveksamhet till att organisationen med delat ansvar för tillsyn och främjande skulle vara den mest lämpliga på lång sikt. Det finns formuleringar av innebörd att »Visby stift har i nuläget resurser för att svara för tillsynsuppgiften och är i dagsläget det enda stift som har det«. Det sägs också att »lösningen är en lösning i nuläget och skall utvärderas«.

Till sist kan det vara av intresse att notera att begreppen tillsyn och främjande också används inom en del centrala statliga myndigheter (t.ex. arbetsmiljöverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen). Alternativ till begreppet främjande är att förmedla kunskap, ge vägledning och annan information, aktivt medverka till osv. Begreppet tillsyn ger i allmänhet myndigheten större möjlighet att juridiskt ingripa. Det är dock uppenbart att det finns en stark koppling mellan begreppen tillsyn och främjande. Begreppen överlappar varandra. Tillsynen kan ge underlag för utformningen av olika främjandeinsatser och vice versa kan främjandet ge impulser till hur tillsynen skall utformas.

Det finns således, enligt min mening, en rad skäl som nu talar för att kyrkostyrelsen snarast bör besluta om översyn av organisationen i syfte att finna en lösning som kan få bred förankring och som kan förväntas kunna fungera mera långsiktigt. Det är viktigt att finna en organisation som inte hela tiden mer eller mindre diskuteras och ifrågasätts. Detta förhållande tar nämligen energi från organisationen.

Hallbäck tillstyrker också att en utredning ser över de demokratiska frågorna rörande utlandskyrkan. En utredning rörande de kyrkliga valen pågick redan vid den tidpunkt då Hallbäck lämnade sin rapport, nämligen den s.k. demokratiutredningen. Utredningen avgav betänkandet *Välja med förtroende* (Svenska kyrkans utredningar 2006:2) med förslag att utlands-

svenskar skulle delta i valen till kyrkomötet i det stift de senast var folkbokförda innan utflyttning från Sverige. Någon direkt representation genom egen valkorporation eller inom Visby stift fanns inte med i förslaget. Utredningen hade inte att ta ställning till övriga demokratifrågor, t.ex. om nämndens sammansättning. Kyrkostyrelsen har ännu inte lämnat några förslag till kyrkomötet med anledning av utredningen.

3 BEDÖMNING

Kyrkomötet gav genom bifall till motion KMot 2005: 43 i uppdrag till kyrkostyrelsen att senast under första halvåret 2006 påbörja en utvärdering av konsekvenserna av det förändrade tillsynsansvaret för utlandskyrkan efter 2002 års beslut. Bifallet innebar också att utvärderingen ska pröva frågan om att göra Svenska kyrkan i utlandet till ett eget utlandsstift med egen stiftsstyrelse och eget domkapitel.

Kyrkostyrelsen har genom den utvärdering som utförts konstaterat att den problematik som särskilt ligger i fokus handlar om tillsyns- och främjandeuppdragen. Vidare finns ett demokratiskt underskott i utlandskyrkan i den meningen att de som är delaktiga i arbetet lokalt har små möjligheter att påverka målen för framtiden och vilka prioriteringar som görs.

Det är mot den angivna bakgrunden nu angeläget att tillsätta en utredning för den fortsatta utvärderingen av 2002 års beslut om utlandskyrkan med uppgift att ge förslag till behövliga förändringar av utlandskyrkans organisation.

Kyrkostyrelsen anförde i sin skrivelse KsSkr 2002:7 om främjande- och tillsynsfunktionerna i utlandskyrkan att verksamheten ska ses som en del av den nationella nivåns ansvar, vilket också bejakades av kyrkomötet. Detta innebar bland annat att kanslifunktionerna skulle ligga kvar inom kyrkokansliet.

Kyrkostyrelsen menade att främjandefunktioner och tillsynsfunktioner behövde skapas. Främjandefunktionerna skulle anförtros den nämnd som fanns för Svenska kyrkan i utlandet. För att fullgöra dem och skapa anknytning till tillsynsfunktionerna skulle den biskop som svarade för tillsynen vara ledamot av nämnden.

Om tillsynsfunktionerna fördes följande resonemang:

Förslaget har två sidor. Den ena består i att tillsynsfunktionen löses genom att utlandsförsamlingarna inordnas i Svenska kyrkans reguljära episkopala struktur. Det sker genom att dessa knyts till ett av Svenska kyrkans stift.

Den andra sidan, valet av Visby stift, är en praktisk lösning. Det finns i nuläget inget annat stift som har möjlighet att ta på sig uppgiften och mot bakgrund av den ekonomiska situationen för den nationella nivån är kopplingen till Visby stift mest kostnadseffektiv. Kyrkostyrelsen har med sitt förslag inte tagit ställning till hur stiftskopplingen skall se ut i en framtid.

Förslaget innebar alltså dels det principiellt viktiga att utlandsförsamlingarna skulle knytas till ett stift och därmed till kyrkans episkopala struktur, dels att av praktiska skäl välja att denna anknytning skulle ske till Visby stift. Det är nu tillfälle att se över om den lösning som valdes 2002 ska bli förblivande eller om annat alternativ ska sökas.

Läronämnden (Ln 2002:3y) underströk

att Svenska kyrkan principiellt har två pastorala nivåer, nämligen församlingar och stift. SKUT:s verksamhet är främst ett församlingsarbete riktat mot dem, som bor och verkar utomlands. Därav följer att SKUT behöver inordnas i Svenska kyrkans struktur med biskop och stift och att domkapitelsuppgifter inte kan läggas på nationell nivå.

Ärkestiftsutredningen föreslog att utlandsförsamlingar med godtagen stadga skulle föras till Uppsala stift. En stark anknytning till ärkebiskopen har varit ett önskemål inom utlandsförsamlingarna och uttryckts i många sammanhang. Frågeställningen bör övervägas på nytt.

Av konsulten Thore Hallbäcks utvärdering framgår att tillsyns- och främjandefunktionerna bör samordnas på ett annat sätt än i dag. En långsiktig hållbar lösning måste sökas. Hallbäck konstaterar även att det är angeläget att de demokratiska frågorna med utlandsförsamlingarnas inflytande löses.

Styrfunktionerna inom utlandskyrkan delas i dag mellan Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet och kyrkostyrelsen. Nämnden svarar för mål och prioriteringar medan de övergripande ekonomiska besluten ligger på kyrkostyrelsen. Frågan om inte kyrkostyrelsen även ska svara för mål och prioriteringar bör övervägas.

Sammanfattningsvis kan konstateras att följande utgångspunkter finns för det fortsatta arbetet.

Utlandskyrkan ska vara ett eget stift eller vara del av ett stift och ha episkopala funktioner och domkapitelsfunktioner kopplade till stiftet. Organ för främjande av verksamheten inom utlandskyrkan ska finnas och tillsyn och främjande bör hållas samman så att oklara styrfunktioner undviks.

Representanter för utlandsförsamlingarna bör få ett reellt inflytande över besluten.

Verksamheten inom Svenska kyrkan i utlandet är en angelägenhet för hela Svenska kyrkan.

När de organisatoriska frågorna belysts avser kyrkostyrelsen att överväga verksamhetens finansiering på lång sikt.

4 DIREKTIV

4.1 Uppgift

Med hänsyn till de angivna utgångspunkterna ska utredningen bearbeta och komma med förslag inom följande områden.

1. Förutsättningar och möjligheter för utlandskyrkan att bli ett eget stift med egna funktioner såsom domkapitel och stiftsstyrelse.
2. Förutsättningar och möjligheter för fortsatta stiftsfunktioner inom Visby stift alternativt att föra dessa till Uppsala stift och ärkebiskopen eller annat stift och biskop.
3. Redovisa hur tillsyns- och främjandefunktionerna kan tillgodoses så att oklara styrfunktioner undviks.
4. Förutsättningar och möjligheter också för representanter från utlandsförsamlingarna att vara delaktiga i kyrkomötet och i främjandeorganet.

När det gäller frågan om främjandeorgan bör utredningen belysa frågan om ordförandeskap i organet.

Om främjandefunktionen ska ligga kvar på nationell nivå ska frågan klarläggas om den kan läggas hos kyrkostyrelsen eller kyrkostyrelsen underställt organ.

4.2 Tidsplan

Utredningen ska lägga fram sina förslag för kyrkostyrelsen senast den 1 oktober 2008.

4.3 Organisation

För utredningsarbetet tillsätter kyrkostyrelsen en utredningsgrupp om elva ledamöter, varav en av biskopsmötet nominerad biskop och en av ordförandena i utlandsförsamlingarnas kyrkoråd nominerad kyrkorådsledamot. Kyrkostyrelsen utser en av ledamöterna till ordförande.

I enlighet med gällande delegationsordning utser generalsekreteraren sekreterare och experter till utredningen.

För utredningsarbetet anslår kyrkostyrelsen för år 2007 200 000 kronor att tas av styrelsens medel till förfogande.

Bilaga 2

Utlandsförsamlingarnas juridiska form

Församling	Juridisk form	Liknar snarast	Kommentarer
Aten/Pireus	Filial		
Ayia Napa, Cypern	Association	Förening	Registrerad som Scandinavian Church in Cypros.
Bangkok	Filial		
Basel	Verein	Ideell förening	
Berlin	Eingetragener Verein		Uppfyller vissa kriterier och kallas därför gemeinnützig.
Bern			Utredning pågår, det kan vara en filial.
Brisbane	Non-profit religious organisation	kyrkoförening	
Bryssel	Association sans but lucratif	Stiftelse	Arbetar på att bli ett officiellt erkänt trossamfund i förhållande till Belgiska staten, som en del av den anglikanska strukturen. Processen beräknas vara färdig i slutet av 2009.
Buenos Aires	Religiös organisation		
Dubai	Filial		
Frankfurt	Eingetragener Verein	Ideell förening	
Fuengirola	Congregacion o institucion religiosa		
Geneve	Förening		
Hamburg	Eingetragener Verein		Uppfyller vissa kriterier och kallas därför gemeinnützig.
Hongkong/Kina	Filial		
Köpenhamn	Anerkendt trossamfund		Icke momspliktig och skattebefriad.
Lausanne			Utredning pågår, det kan vara en filial.
Liverpool	Filial		
London U E	Registered charity		Sänder rapport över ekonomi och verksamhet till Charity Comission. Arbetar på att bli registered charity.
Los Cristianos	Congregacion o institucion religiosa		
Melbourne	Non-profit religious organization		Arbetar på att bli Incorporated.

Församling	Juridisk form	Liknar snarast	Kommentarer
München	Eingetragener Verein		Uppfyller vissa kriterier och kallas därför gemeinnützig.
New York	Incorporation (Inc) non for profit organisation		
Oslo	Förening	Ideell förening	Eget trossamfund
Palma de Mallorca	Congregacion o institucion religiosa		
Paris	Association cultuelle		En gudstjänstlig förening av 1901 års lag. Reg.nr SIRET 78471337200018.
Phuket	Filial		
Puerto de la Cruz	Entidad religiosa		
Rhodos	Filial		
Rio de Janeiro	Sociedade civil de fins religiosos e não lucrativos		Översätts med: en egen juridisk person/civil förening utan vinstintresse.
Rom	Associazione religiosa		
Rotterdam	Filial		
San Agustin	Entidad religiosa		
San Francisco	Incorporation (Inc)		
Los Angeles	Incorporation (Inc)		
São Paulo	Associação de direito privado, sem fins econômicos, de caráter religioso e beneficente		Översätts med en enskild firma.
Singapore	Filial		
Skagen	Filial		
Sydney	Incorporated Association (Non-profit)	Kyrkoförening	
Södra Frankrike och Monaco	Association cultuelle		En gudstjänstlig förening av 1901 års lag.
Torrevieja	Filial		
Wien	Kyrka		Tillhör Evangelische Kirche in Österreich A und H.B. Officiellt namn: Schwedische Gemeinde A.B.
Zürich	Verein	Ideell förening	

Bilaga 3

Utlandsförsamlingarnas och verksamhetsplatsernas status

Land Ort	Startade	Kyrkoråd / Styrelse	Församling	Annexförsamling / verksamhetsplats	Församlings- ordning	Församlings- instruktion
Argentina						
Buenos Aires	1918	•		•		
Australien						
Brisbane	1983	•		•		
Melbourne	1896	•	•			
Sydney	1988	•		•		
Belgien						
Antwerpen*	1909	Norsk- Svensk				
Bryssel	1989	•	•		•	
Luxemburg		•		•		
Brasilien						
Rio de Janeiro	1950	•	•			
São Paulo	1962	•	•			
Cypern						
Ayia Napa	1990	•	•		•	
Danmark						
Köpenhamn	1901	•	•			•
Skagen	1909			•		
Egypten						
Kairo	1958			•		
Frankrike						
Paris	1626	•	•		•	•
Södra fr, Monaco	1981	•	•			

Land Ort	Startade	Kyrkoråd / Styrelse	Församling	Annexför- samling / verksam- hetsplats	Försam- lings- ordning	Försam- lings- instruktion
Förenade Arabemiraten						
Dubai*	1986	Norsk- Svensk				
Grekland						
Aten/Pireus	1976	•	•		•	
Rhodos (säsongsverk- samhet)	1977	•		•		
Israel						
Jerusalem	1951			•		
Italien						
Rom	1973	•	•		•	
Kina						
Hongkong	1996			•		
Nederländerna						
Rotterdam	1909	•	•			
Norge						
Oslo	1911	•	•		•	
Peru						
Lima	1987			•		
Schweiz						
Lausanne	1981	•	•		•	•
Zürich	1967	•	•		•	•
Basel	1988	•		•	•	•
Bern	1980	•		•	•	
Genève	1980	•		•	•	•

Land Ort	Startade	Kyrkoråd / Styrelse	Församling	Annexförsamling / verksamhetsplats	Församlingsordning	Församlingsinstruktion
Singapore						
Singapore*	1984	Norsk-Svensk				
Spanien						
Fuengirola	1974	•	•		•	
Torre Vieja	1994	•	•		•	•
Palma de Mallorca	1971	•	•		tidigare version av församlingsordning.	•
Gran Canaria						
San Agustin, Las Palmas	1981, 1967	•	•, •		•	
Los Cristianos	1970	•	•		•	
Puerto de la Cruz (säsongsverksamhet)	1972		•		•	
Storbritannien						
Liverpool	1870	•		•		
London Ulrika Eleonora	1710	•	•		tidigare version av församlingsordning.	•
Sjömanskyrkan	1899			•		

Land Ort	Startade	Kyrkoråd / Styrelse	Församling	Annexför- samling / verksam- hetsplats	Försam- lings- ordning	Försam- lings- instruktion
Thailand						
Bangkok	1993	•	•			
Phuket (ny verksam- hetsort)	2008			•		
Tyskland						
Berlin	1903	•	•			•
Frankfurt/Main	1965	•	•			•
Hamburg	1883	•	•		•	•
München	1994	•	•			
USA						
New York	1947	•	•		•	•
Washington		•		•		
San Francisco*	1996	•				
Los Angeles*	1952	•				
Österrike						
Wien	1982	•	•		•	

I kolumnerna församlingsordning och församlingsinstruktion anges de som är fastställda t.o.m. den 16 juni 2009.

* Samarbetskyrka

Bilaga 4

Förslag till arbetsordning för Rådet för utlandskyrkan

RÅDET FÖR UTLANDSKYRKAN

Sammansättning och organisation

Rådet för utlandskyrkan har nio ledamöter. Kyrkostyrelsen utser ledamöter varav fyra ska vara nominerade av utlandsförsamlingarna. Utlandsanställda och utsända är inte valbara. Ärkebiskopen är rådets ordförande. Kyrkostyrelsen utser en vice ordförande bland rådets ledamöter.

Uppgifter

Rådet ska utarbeta förslag till långsiktiga mål och strategier och göra nödvändiga prioriteringar för utlandskyrkan.

Rådet ska lägga fram förslag om utlandskyrkans omfattning, vilka utlandsförsamlingar som tillhör Svenska kyrkan och vilka övriga utlandsverksamheter som ska finnas.

Rådet ska utarbeta förslag till budget för utlandskyrkan, utreda och föreslå kyrkoavgift för kyrkotillhöriga som inte är folkbokförda i Sverige, löpande följa verksamhetens genomförande och arbeta med policyfrågor.

Rådet ska främja församlingslivet i utlandskyrkan.

Rådet ska bedöma resultatet av insatserna och göra uppföljningar mot antagna mål.

Rådet ska hålla kontakt med annan kyrklig verksamhet bland svenskar i andra länder och samverka med nordiska och internationella organ samt främja ekumeniskt samarbete.

Rådet ska fastställa församlingsordningar för utlandsförsamlingarna, yttra sig över förslag till församlingsinstruktion samt tillsammans med kyrkoherden utarbeta och godkänna församlingsinstruktion för en annan verksamhetsplats.

Rådet ska bestämma det antal präster som ska finnas inom utlandskyrkan.

Rådet ska efter samråd med utlandsförsamlingarnas kyrkoråd tillsätta präster i utlandsförsamlingarna med anställning på nationell nivå.

Frågor av särskild vikt eller större betydelse ska efter beredning hänskjutas till kyrkostyrelsen.

Sammanträdesrutiner

Kallelse till sammanträde, förslag till föredragningslista samt handlingar ska vara ledamöterna tillhanda en vecka före mötet.

Rådet är beslutfört när ordföranden eller, vid förhinder för denna, en vice ordförande samt minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

Vid rådets sammanträden deltar chefen för utlandskyrkan som huvudföredragande och sekreterare.

Vid rådets sammanträden förs beslutsprotokoll. Protokoll sänds till ordföranden för justering senast en vecka efter sammanträdet.

När 2002 års kyrkomöte beslutade om utlandskyrkans organisation och uppgifter var man helt enig med kyrkostyrelsen om att utlandskyrkans verksamhet ska ses som en del av den nationella nivåns ansvar. Tillsyns- och främjandefunktioner skapades men de blev delade. Tillsynen knöts till biskopen och Domkapitlet i Visby stift. Främjandet till den av kyrkomötet utsedda Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet. För att få en koppling mellan tillsyn och främjande blev biskopen i Visby stift självskriven ledamot i nämnden. Kanslifunktionerna för utlandskyrkans verksamhet till kyrkokansliet i Uppsala. Kyrkostyrelsen är arbetsgivare för all utsänd personal.

Redan när beslutet fattades var avsikten att den nya ordningen rörande det förändrade tillsynsansvaret för utlandsförsamlingarna skulle utvärderas. Utvärderingen blev på uppdrag av ett beslut som fattades av 2005 års kyrkomöte tidigare lagd. Av utvärderingen framgår det att tillsyns- och främjandefunktionerna bör samordnas på ett annat sätt än i dag. Vidare att de demokratiska frågorna med utlandsförsamlingarnas inflytande måste lösas.

Kyrkostyrelsen fattade därför hösten 2007 beslut om ett utredningsarbete om förändrad organisation av Svenska kyrkan i utlandet. En utredningsgrupp tillsattes med representanter för de större nomineringsgrupperna. Utredningen fick i uppdrag att se igenom de demokratiska frågorna för utlandssvenskarna i Svenska kyrkan och förbättra styrningen av utlandskyrkan.

I betänkandet *Utlandskyrkan – Struktur och delaktighet* finns förslag till ändrade bestämmelser i kyrkordningen om rösträtt i kyrkovalet, en egen utlandsvalkrets med två ledamöter i kyrkomötet. Vidare föreslås att det ska finnas ett samlat ansvar för utlandskyrkan lokaliserat till Uppsala. Kyrkostyrelsen ska ha det övergripande ansvaret för främjandefunktionen och de ska tillsätta ett råd för utlandskyrkan. Ärkebiskopen ska vara ordförande och hälften av ledamöterna ska vara nominerade av utlandsförsamlingarna. Utlandskyrkan ska vara en del av ärkebiskopens pastorala område och tillsynsfunktionerna flyttas till ärkebiskopen och Domkapitlet i Uppsala stift. Här finns också förslag om möjligheten att begära beslutsprövning av en församlings beslut samt om att utlandssvenskar ska betala en mindre årlig avgift till Svenska kyrkan motsvarande den avgift alla betalar till kyrkans gemensamma åtaganden på nationell nivå.

KYRKOKANSLIET

POSTADRESS: 751 70 Uppsala BESÖKSADRESS: Sysslomansgatan 4
TELEFON: 018-16 95 00 FAX: 018- 16 96 40 www.svenskakyrkan.se